

กันยายน ๒๕๑๖

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

การศึกษา
นอกโรงเรียน :
ของเด็ก
ของนักวิชาการ ?

เพื่อตามรู้ และก้าวหน้า ในวิชาการ อย่าง

คู่มือศึกษา

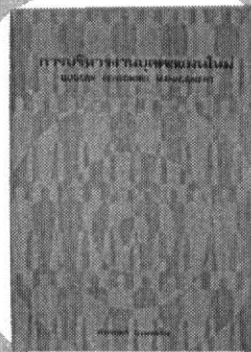
กฎหมายระหว่างประเทศ แผนกคดีบุคคล และคดีอาญา

เบเทอ อัดดากอร์ นิตศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์),
A.D.P.A. (Exon., England)

สฤมลศีล ชมไพศาล นิตศาสตรบัณฑิต (ธรรมศาสตร์) และ
นิตศาสตรมหาบัณฑิต, (LL.M.with distinction)

ประมวลหัวข้อประกอบคำอธิบายโดยย่อด้วยข้อความ
กะทัดรัด มุ่งเอาเนื้อหาเป็นสำคัญ เพื่อช่วยผู้เริ่มต้น
ศึกษาวิชานี้ได้เข้าใจโดยง่าย ขณะเดียวกันก็ใช้เป็นคู่มือ
ทบทวนความรู้ และเตรียมตัวสอบได้ได้อย่างดีซึ้ง ทั้งนี้
ได้ผนวกปัญหาสอบไล่และตัวอย่างคำถาม ตลอดจน
พระราชบัญญัติและสนธิสัญญาต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก
เพื่อใช้ประกอบการศึกษาได้ผลยิ่งขึ้น หนา 165 หน้า
ราคา 32 บาท

ทั้งสองเล่มพิมพ์ด้วยกระดาษปอนด์ ปกสีอบพลาสติกม้น นำจับถือ

การบริหารงานบุคคลแผนใหม่ MODERN PERSONNEL MANAGEMENT

สมพงษ์ เกษมสิน ศส.บ., M.P.A. รัฐประศาสนศาสตรมหา
บัณฑิต (เกียรตินิยม ดี)

หนังสือนี้ให้แนวความคิดการบริหารงานบุคคลแผน
ใหม่ ด้วยเนื้อหาทางวิชาการที่ละเอียดและสมบูรณ์ที่สุด
แบ่งเป็น 4 ตอนใหญ่ๆ ว่าด้วยระบบการบริหารงาน
บุคคล หลักการบริหารงานบุคคล การธำรงรักษาทรัพยากร
บุคคล และการรวมพลังบุคคลในองค์กร จะช่วยให้
ผู้อ่านได้ทราบถึงหลักและขั้นตอน ตลอดจนแนวความคิดการ
บริหารงานบุคคลแผนใหม่ เพื่อนำไปใช้ในการบริหารงาน
ให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

หนังสือนี้เป็นประโยชน์แก่นักศึกษา ข้าราชการ
นักธุรกิจและผู้สนใจในการบริหารงาน
บุคคลแผนใหม่ทั่วไป หนา 536 หน้า ราคา
65 บาท

ไทยวัฒนาพานิช 599 ถนนไมตรีจิต กรุงเทพมหานคร โทร. 210111-5

ห้องแสดงหนังสือ หน้าสนามกีฬาแห่งชาติ 54556-8

ถึงเราจะไม่ยอมรับความผิดพลาดของระบบการศึกษาไทยกันอย่างเต็มที่นัก แต่ก็เริ่มมีการเคลื่อนไหวที่จะหารูปแบบใหม่ๆ มาทดแทน **การศึกษา** นอกโรงเรียน จึงเริ่มเป็นคำพูดที่ติดปากสังคมไทย **โกวิท วรรณพัฒน์** ในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบงาน การทางด้านนี้ จึงได้เขียนเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ เรื่องนี้มาร่วมเป็นครั้งแรก **นิโคลาส เบนเนท** ผู้เชี่ยวชาญเรื่องปัญหาการศึกษาไทย ถึงจะพูดเรื่องนี้มานานแล้วก็ตาม แต่ข้อเขียนเรื่อง **วิกฤตการณ์** ในระบบการศึกษาของไทย ก็มีอีกแนวหนึ่งที่น่าสนใจไม่น้อย นอกจากนั้น **วิวัฒน์ วัฒนาพันธ์** จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ยังได้เขียนเล่าประสบการณ์ที่ออกไปเห็นสภาพโรงเรียนในชนบทมาในแง่ มุมที่แปลกออกไปอีก **วิรัช วิเชียรโชติ** ก็ได้เสนอรูปแบบสังคมอารยนิยม โดยใช้การศึกษา นอกโรงเรียนเป็นแนวทาง

เนื่องจากฉบับนี้เราเสนอเรื่อง **การศึกษานอก** โรงเรียน มากเป็นพิเศษ เพื่อให้สอดคล้องต้องกับ **วันการศึกษาผู้ใหญ่** คือในวันที่ ๘ กันยายน สกน ซึ่งจะมีการรณรงค์ต่อต้านการไม่รู้หนังสือทั่วประเทศ พร้อม ๆ กันไปอีกด้วยเป็นกรณีพิเศษ คอลัมน์ประจำในหลายคอลัมน์จึงได้สอดแทรกแนวคิดเกี่ยวกับ เรื่องนี้ออกมาด้วย ซึ่งคงจะไม่ทำให้ผู้อ่านเบื่อเสีย ก่อน เพราะเรื่องอื่นๆ ที่นอกแวดวงการศึกษาออกไป ก็ยังมีให้อ่านไม่น้อย

ฉบับหน้า เราจะหันกลับมาสู่กลิ่นไอของสงครามกันอีกครั้งหนึ่ง ที่ลาวได้เกิดมีการปฏิวัติเหตุการณ์สืบสวนวินวาย มีข้อแก้ตัวต่างๆ นานามาจากหลายผลหลายฝ่าย ความจริงเป็นอย่างไร เราจะจะได้พูดถึงกันมากเป็นพิเศษในฉบับหน้า ๒๕๐๘

เจ้าของ: นายป๋วย อึ๊งภากรณ์
 แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
 คณะที่ปรึกษา: นายพันศักดิ์ วิญญรัตน์
 นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์
 นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
 บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา: นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี
 สำนักงาน: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคม
 ศาสตร์แห่งประเทศไทย ถนนพญาไท จุฬาฯ ซอย
 ๒ พระนคร โทร. ๕๗๖๒๒

กองบรรณาธิการ
สังคมศาสตร์ปริทัศน์
 รายเดือน

นายสุชาติ สวัสดิ์ศรี	บรรณาธิการ
นายชวลิต บุญญาลักษณ์	ผู้จัดการ
นายพิภพ ธงไชย	ผู้ช่วยฝ่ายบรรณาธิการ
นายนิวัติ กองเพียร	ผู้ช่วยฝ่ายศิลป์
นายสมพล เมนาคม	เจ้าหน้าที่ฝ่ายธุรการ
นางกนกพรรณ ชาญปรีชา	เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำหน่าย
นายวิธาน ไทยเจริญ	เจ้าหน้าที่ฝ่ายจำหน่าย

กึ่งดบสาสตรปรัทศนุ

ฉบับที่ ๕ ปีที่ ๑๑ กันยายน ๒๕๑๖

พนศกศ วิญญูรศนุ
รศสรศ อนุพรพนศ

- ๔ ออชเพอ
- ๕ จคหมยดงบรรณารศการ
- ๘ บหนา / การศกษานอกโรงเวยน : อนาคตทมองไมเห็น
- ๑๑ ปลาใหญกินปลาเล็ก / กระจหวงตางประเทศไทยกับฟอลคอนแหงถนนวิทุ
- ๑๘ เมืองไทยไมใชกรุงเพหา / สอมวลชนกับการศกษาอยางไมเปนทางการ

บทความจากปก

โกวิท วรพิพัฒน	๒๕	การศกษานอกโรงเวยน
ประสิทธิ์ แซ่เฮา	๒๘	รศกรรอง / ดวยมุงหมยอันใดกัน
วัฒนะ วัฒนานพนศ	๒๕	จคหมยจากบานนอก / ใตเห็นอะไรมาบังจากการไปสำรวจประสทธิภาพของโรงเวยนประถมศกษา
นิโคลาส เบนเนท	๓๘	วิกฤตการณ์ในระบอบการศกษาของไทย
วิรัชช วิเชษฐโชติ	๕๔	แนวคคเกี่ยวกับการศกษาดลอดชีพและการพัฒนาสังคมอรณนิชม
ชลิต แนวพนช	๖๖	คนกับโรงเวยน / โจนาธาน โคโซต : โรงเวยนเสรี
ชวลิต บัญญาลักษณ	๗๒	สอสารมวลชน / วิทุยกระจายเสียงกับการศกษานอกโรงเวยน
โคทม อารยา	๗๖	คนกับปรัชญา / เมื่อผมอายุยี่สิบ
ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์	๘๒	รศกรรอง / เทเว็จาง
พิทศ บัญญายุทธ	๘๓	โลกที่สาม / สงครามเปนระหวาง “ประเทศรวช” กับ “ประเทศจน”
มฤ อรฤติ	๘๖	เรื่องสั้น / บทกวีของรอหิม มะหมาด
พรอนงค์ นิยมคำ	๕๑	คนกับตงแวดลอม / การพัฒนากับสภาพแวดลอม
ชาญวิทุ เกษตรศิริ	๕๔	กวีตางคน / พระเจาอุทอง-เซอร์กาลาแฮด-โจน เบช
เสทอน ศกโสภณ	๕๖	ปฏิกิริยา/อันเนองมาจากเรื่องเกา
กัลยาณี สดสุวรรณ	๑๐๒	คนกับหนังสือ/ขับปะ
	๑๐๖	วิจารณ์หนังสือ
	๑๑๓	ข่าวในวงการหนังสือ
	๑๑๖	บรรณาธิการ
ผู้วิจารณ์หนังสือ	สมน อมรวัดน	ชัชสิวิ สมุทวนช
สันติ เล็กสุขุม		ออกแบบปก

ออยเหยอ

โลกยุคสงคราม

บทเพลงโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายรักสงคราม
มารักลูกระเบิดกันเถิด

ใครจะเกลียดใครจะชังลูกระเบิด พี่ข้างเขาเถิด พวกเรามารักลูกระเบิดกันดีกว่า ถึงมันจะฆ่าคน
บางคนลงไปบ้าง แต่มันก็ไม่ได้ฆ่าพวกเรา ถึงมันจะทำให้คนอื่น ๆ พักพิศาร ขนขาขาด ใต้ทะเล
ออกมาบ้าง มันก็ไม่ใช่ตัวเรา ถึงมันจะทำให้บ้านแตกสาแหรกขาดลงไปบ้าง มันก็ไม่ใช่บ้านของเรา

เชื่อเถิด ถึงคนทั้งโลกจะตายหมดเพราะลูกระเบิด ก็จะไม่ใช่พวกเรา ถึงมันจะทำให้โลกทั้งโลก
แตกสลาย แต่เราก็มียังมีพระจันทร์อยู่ เชื่อเถิด มหาสมุทรไม่ทิ้งเราหรอก เขารอบคอบในเรื่องนี้อยู่เสมอ
ลองมองไปที่เขมร เวียดนาม และลาวดูเถิด ลูกระเบิดไม่เคยทำให้พวกเราได้เจ็บช้ำน้ำใจเลย

เมื่อเรามีเสียงลูกระเบิด เราก็ไม่ต้องไปแคว่ต่อเสียงมวลชน

โลกยุคใหม่นี้บอกเราว่า รัฐอยู่ได้ด้วยเสียงลูกระเบิด ถึงข้าวจะแพงไปหน่อย แต่คุณก็ยังมียังมีใช้
ไม่ใช่หรือ ถึงฉันจะโง่งไปบ้าง คุณก็ยังสุขสบายดีมีใช้หรือ และถึงลูกระเบิดจะฆ่าญาติพี่น้องของ
คุณลงไปบ้าง มันก็ยังไม่ฆ่าคุณมีใช้หรือ

อยู่กับเราเถิด รักลูกระเบิดให้มากๆ แล้วลูกระเบิดก็จะรักคุณเอง

ดูซิ ลอนนอลยังอยู่ได้เพราะลูกระเบิด เทียวหรือเจ้าสุวรรณหงส์มาก็เช่นกัน

มารักลูกระเบิดกันเถิด เพราะเราก็อยู่ได้ด้วยเสียงลูกระเบิด ๗๑๑๑๑

จากรัฐบาลของลูกระเบิด -เพื่อลูกระเบิด โดยลูกระเบิด
กันเบ็ด

จดหมายจากอิตาลี

ผมตั้งใจจะกลับมาเมืองไทยภายในเดือนมิถุนายนนี้ แต่เนื่องจากทางสำนักวาติกันได้เรียกผมไปช่วยงานที่ศูนย์กลางฝ่ายศาสนาคาทอลิก อาจมีกำหนดหนึ่งปีเป็นอย่างน้อย หรือสามปีเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่เดือนเมษายนที่เดี๋ยวนี้เป็นต้นไป ผมจึงขอให้ท่านส่ง *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ไปให้ผมตามที่อยู่เดิมตามปกติ

ที่อิตาลีมีจำนวนนักเรียนไทยไม่มากเหมือนกับในประเทศอื่น ส่วนมากเป็นนักเรียนทางศาสนาที่ไปเรียนวิชาปรัชญาและเทวศาสตร์ เพื่อเตรียมตัวบวชเป็นพระในนิกายคาทอลิก ผมได้ส่ง *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ให้นักเรียนพวกนี้อ่านเป็นประจำทุกฉบับอยู่แล้ว ส่วนในเรื่องที่จะให้เขียนเล่าเรื่องทางอิตาลี ฯลฯ ท่านองจดหมายถึง บ.ก. นั้น ผมจะปรึกษานักเรียนอื่นๆ ดูก่อน และถ้าทำได้พวกผมเองก็ยินดีร่วมมือกับท่านด้วยความยินดี ได้ความอย่างไรผมจะเรียนให้ท่านทราบอีกครั้งหนึ่ง

บาดหลวง พิชิต ศรีอ่อน
Roma, Italy

เสียงจากรวมคำแห่ง

เป้าหมายของการพัฒนาประเทศนั้น เราอาจจำแนกได้ตามมิติใหญ่ๆ ได้ ๓ มิติ ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และควรจะทำไปพร้อมๆ กัน เท่าที่ผ่านมา ความพยายามของคนรุ่นใหม่มุ่งสนใจด้านสังคมและการเมืองเป็นส่วนใหญ่ จะพบเสมอในบทวิเคราะห์วิจารณ์พฤติกรรมกรรมการใช้อำนาจของรัฐ ขจัดช่องว่างระหว่างวัย ปล่อยยุติธรรมให้หายไประหว่างสังคม ระดมพลังกันต่อต้าน แต่ยังมีขาดสิ่งสำคัญที่ควรจะต้องปลูกฝังให้ผู้อ่านพิจารณาด้านเศรษฐกิจอย่างละเอียด เช่น จะทำอย่างไรที่จะผลิตซื้อขายให้ได้กำไรมากที่สุด ตลอดจนเสนอแนะวิทยาการใหม่ๆ เพื่อปรับปรุงเศรษฐกิจแบบไทยๆ ให้เจริญรุดหน้าไปบ้าง หากปัญญาชนของเรายังเพิกเฉย ไม่สนใจอย่างถ่องแท้ต่อกิจกรรมด้านนี้แล้ว ก็คงเป็นเช่นที่เคยเป็นมา กล่าวคือ คนต่างชาติยอมทำอำนาจทางเศรษฐกิจการค้าของเราต่อไป ยากที่จะแก้ไขได้

ดำรงศักดิ์ ฐานดี
มหาวิทยาลัยรวมคำแห่ง

หยามกายต่อพระ ?

ในคอลัมน์ “คนกับสิ่งแวดล้อม” ของ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ประจำเดือนกรกฎาคม “นิเวศกองเชียร์” พลัดไปถนัดที่หยามกายต่อพระโดยหาว่าพระไม่ดูแลวัดสัมพันธวงศ์ให้ดี ธรรมดาพระไม่ใช่ผู้สร้างวัด พระวาาสสร้างวัดแล้วนิมนต์พระมาอยู่ พระวาาสต้องเป็นผู้รับผิดชอบดูแลวัด ไม่ใช่หน้าที่พระ อนึ่งพระพุทธรองค์ไม่เคยสอนให้พระสนใจในความงาม ทั้งที่เป็นของคนและหรือเป็นของศิลปวัตถุ ด้วยเหตุนี้เองพระจึงไม่ยุ่งกับความงามทั้งมวล การตำหนิพระ ต้องรู้เรื่องพระให้ดีเสียก่อน มิฉะนั้นจะเสียเหลี่ยมปัญญาชนอย่างเรื่องนี้

แฟนคนเก่า
สำเนา

ชีวิตคนชนบท

ผมได้ออกมาทำงานในต่างจังหวัดนี้ ทำให้เห็นชีวิตและความเป็นอยู่ของคนไทยได้ใกล้ชิดขึ้น เมื่อเห็นแล้วก็ทำให้เศร้าสลดใจและปวดร้าว เพราะคนไทยในชนบท ก็คือทาสที่ยังไม่ถูกปลดปล่อย และมี “แอก” ที่จะต้องแบกไว้จนหลังแอঁตรราบชั่วชีวิต ความผิดพลาดอันใหญ่หลวงของรัฐ เท่าที่มองเห็นอย่างแจ่มแจ้งในขณะนี้ก็คือ กฎหมายที่บัญญัติขึ้นไม่เหมาะสมสำหรับพื้นฐานของสังคมไทยส่วนใหญ่เลยแม้แต่น้อย เพราะเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นสำหรับคนนครหลวงเป็นใหญ่ ถ้าคุณจะมีจิตทำ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับที่เกี่ยวกับความไม่เป็นธรรมในสังคมแล้วละก็ ผมยินดีที่จะเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างเต็มที่ทีเดียว

วิชา มหาคุณ
กำแพงเพชร

ไบแทรก ‘ชาวบ้าน’

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับเดือนกรกฎาคม ที่พิมพ์เกี่ยวกับวรรณกรรมไทยต่อเนื่องจากเดือนก่อนหน้านั้นดีมาก ทำให้ได้อะไรมากขึ้น หลังจากอ่านบทความทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมานานแล้ว

ไบแทรก *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* สำหรับชาวบ้านก็ดี ใช้ภาษาง่าย ๆ เรียบเรียงเรื่องให้เข้าใจได้ง่ายเหมาะสำหรับชาวบ้านจริงๆ หวังว่าชาวบ้านคงได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ ผมเห็นว่าควรจะมีเรื่องเกี่ยวกับตัวบทกฎหมายมากขึ้นกว่านี้หน่อย เช่น รู้จักใช้สิทธิเสรีภาพและขอบเขตในการใช้ เพื่อเตรียมตัวไว้รับรัฐธรรมนูญใหม่ (ซึ่งไม่ว่าจะมีหรือไม่) เพราะคราวที่แล้ว ชาวบ้านนอนหลับทับสิทธิ และไม่รู้จักเลือกคนที่เป็นผู้ใช้สิทธิแทนคนในสภา ผลปรากฏว่าได้ผู้แทนที่ชอบเสนอตนเองเป็นจำนวนมากจนต้องเกิดปฏิวัติในที่สุด ฉะนั้นถ้าเราเกิดใช้รัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ แต่ได้ผู้แทนประเภทเดิมขึ้นมาอีก ก็ไม่มีประโยชน์อันใดแก่ใครเลย

ปริญญา สุเจริญ
สี่เสาเทเวศร์ กรุงเทพฯ

ผลงานของกรุงเทพมหานคร

นี่ก็เป็นเวลาครั้งปี่มาแล้วที่ กทม. (หรือเทศบาลนครเก่า) เคยแถลงไว้ว่าจะทำให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า จะไม่ให้น้ำท่วมเมื่อฝนตก จะกำจัดน้ำเน่าเหม็น จะแก้ไขตลาดนัดท้องสนามหลวงให้มีประสิทธิภาพหายกรงรัง จะกำจัดความสกปรกของตลาดสดทุกแห่งในมหานครเพื่อป้องกันเชื้อโรคนานาประการ จะรักษาสัมสธารณะให้สะอาดยิ่งกว่าสวนสามพราน จะปรับปรุงสวนสาธารณะให้ประชาชนได้พักผ่อนหย่อนใจ ทำถนน

หนทางให้เรียบร้อยและอื่น ๆ อีกมาก ชาวกรุงก็
ตั้งตารอ ๆ กันมาพอแล้วที่จะให้โอกาสทำงานแก่ผู้
ได้รับแต่งตั้งเข้ามาบริหาร โดยขอสิทธิงานนี้การ
แต่มองดูแล้วงานก็ยังไม่ค่อยก้าวหน้าไปเท่าที่ควร
ถ้าถึงครบรอบปีแล้วงานปรับปรุงต่าง ๆ เหล่านี้ยัง
คลานกระดืบอยู่อย่างนี้ คือ น่ายิ่งเนิ่นทั้งคลองหลอด
คลองผดุงกรุงเกษม หรือคลองเตย ผ่านทางคลอง
สาทร ยังดำมืดมืดมัวอยู่อย่างนี้ หรือขยะตลอดจน
ตลาดสดยังเน่าเหม็น เต็มไปด้วยน้ำเน่าเลอะเทอะ
อยู่อย่างนี้ ก็จำเป็นที่ชาวเราจะต้องส่งคายนากัน
บ้างละว่า ท่านทำเป็นหรือป่าว หรือจะต้องรอให้
คนที่เขามีโอกาสเลือกตั้งเข้ามาทำต่อไป บก. ช่วย
แกลงให้แจ่มใสสักทีเถอะ อัยารอให้ท่านใช้ยาหอม
ให้หลงลืม ด้วยการเสนอทำกระเช้าสวรรค์ขึ้นภูเขา
ทองเลย มันไม่เร้งร้อนทีจะต้องทำ เพราะไม่เกี่ยว
กับปากกับท้อง หรือชีวิตของชาวกรุงเป็นแสน
เป็นล้านคนนี่เลย หรือว่า บก. ว่าไง

สถิตย์ วิวัฒนาการ
ธนบุรี

ฉบับเขมร

หนังสือ *ชาวบ้าน* จัดทำได้ดีพอสมควร ขอ
คุณพยายามใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ๆ เช่นนี้ตลอด
ไป ส่วนหนังสือ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ซึ่งคุณ
ได้ปรับปรุงใหม่ จัดทำได้ดีมาก คุณไม่คิดจะทำ
ฉบับพิเศษเกี่ยวกับประเทศเขมรบ้างหรือ ดิฉัน
คิดว่าคุณควรจะทำ ยิ่งขณะนี้เขมรเป็นประเทศที่
รัฐบาลของเราเห็นว่า มีบทบาทต่อประเทศเรามาก
พอควรและนับวันจะมากยิ่งขึ้น เราควรจะได้รู้จัก
เขมรให้มากกว่านี้

จรินทร์ อัครโกสิต

ถนนพระราม ๔ กรุงเทพฯ ๗

สุรา-นารี-ภาษี-กีฬาบัตร

ผมใคร่ขอเสนอให้ทาง บ.ก. จัดทำ *สังคม
ศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับ “สุรา-นารี-ภาษี-กีฬา
บัตร” ต่อไปบ้าง อบายมุข ๔ อย่างนั้นนับว่าเป็น
เนื้อแท้ของความสับสนวุ่นวายของ สังคมเรา ทุกวัน
นี้ ซึ่งเข้าใจว่าคงไม่มีใครปฏิเสธได้ และใคร่ขอ
ให้ผู้ที่สัมผัสมือ เขียนเฉพาะเรื่องดังกล่าว กล่าวถึง
พฤติกรรมแต่เริ่มต้นจนก่อความเสียหายนานปีการ
ตลอดมาจนถึง ปัญหาครอบครัวของชุมชนรวม
ทั้งข้อเสนอแนะวิธีกำจัดที่อาจเป็นไปได้ในเล่มนั้น
ด้วย ก็จักเป็นประโยชน์ยิ่งมหาศาล เพราะมันพัว
พันกันอย่างแยกไม่ออก

ภาษี ในที่นี้ผมหมายถึง “สนามม้า” (ควร
จะรวมไปถึงสนามกอล์ฟสมัยนี้ด้วย) ถ้าเป็นไปได้
ผู้มีอำนาจควรเสนอย้ายออกไปนอกนครฯ เสียเลย
เพราะเนื้อที่กว้างใหญ่หรูหราเหล่านี้มากพอที่จะทำ
สนามเด็กเล่น สนามกีฬา ตลอดจนสวนสาธารณะ
สำหรับคนในนครหลวง ซึ่งขาดแคลนอีกมากมาย
ถ้าใครคิดจะทำ ผมว่าทำได้แน่นอน พวกกรรมการ
ที่แย้งกันเป็นได้รับโบนัสปีละมากๆ ควรจะต้อง
เสียภาษีเงินได้แก่รัฐ เพื่อนำไปบำรุงส่วนที่ขาด
แคลนรกรุงรังอื่น ๆ ได้มาก เพราะสนามม้าแต่ละ
แห่งมีเงินบำรุงมากมายตลอดจนกำไร การขายบัตร
(จะเห็นได้จากสร้างเพิ่มกันเรื่อยๆ เงินเป็นล้านๆ)
นอกจากนี้รถหน้าสนามม้า ถืออภิสิทธิ์ กีดขวางการ
จราจรอย่างยิ่ง ถ้าจะไปดูเมื่อมีการแข่งม้าแทบทุก
อาทิตย์จะเห็นได้ชัด ข้อสำคัญเพราะปัญหานานปี
การก่อให้เสียนิสัยตลอดไปจนถึงการโจรกรรม ส่วน
ภาษีกอล์ฟซึ่งพุ่งไปกับสนามม้าด้วยนั้นควรที่จะเพิ่ม
อีกร้อยละเปอร์เซ็นต์ ผมเห็นว่าท่านเหล่านั้นจะไม่
เคียดกร้อนอะไรเลยควรที่จะเสียสละได้ ถ้าเรื่องเหล่านี้
ไม่เกี่ยวกับสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ผมก็ไม่รู้จะ
ว่าอย่างไรดี บ.ก. คิดเห็นอย่างไรครับ

ราชธรรม ศรีนคร กรุงเทพฯ ๗

การศึกษานอกโรงเรียน : อนาคตที่มองไม่เห็น

ถึงคนส่วนใหญ่จะยอมรับกันหรือไม่ก็ตาม ว่าการจัดการศึกษาแบบที่เป็นอยู่ในเมืองไทยขณะนี้ ได้ประสบกับความล้มเหลวเป็นอย่างมากแล้ว คนส่วนน้อยก็ได้เริ่มคิดแสวงหาทางออกให้แก่ระบบการศึกษาแบบนี้ก็รูปหนึ่ง ก่อนที่วิกฤตการณ์ของระบบโรงเรียนจะรุนแรง จนยากจะหยุดยั้งไม่ให้เกิดแรงปะทุขึ้นในสังคมไทยได้ในอนาคต ความผันผวนในจุดมุ่งหมายของระบบโรงเรียนเริ่มเห็นชัดเจนกันมากยิ่งขึ้น กระนั้นก็ตาม ก็ยังมีการละเลยต่อปัญหาความยากจนที่เผชิญอยู่เฉพาะหน้า ด้วยเหตุเพราะยังมีความหวังฝากไว้กับระบบโรงเรียน ว่าคงจะสามารถสนองบางสิ่งบางอย่างมาทดแทนความยากไร้เหล่านั้นได้ แต่ความหลอกลวงเช่นนี้ ยากที่จะยืนยันได้ ยึดยาวต่อไปอีกแล้ว เมื่อได้เริ่มตระหนักกันมากขึ้นว่า โรงเรียนไม่สามารถสนองความหวังดังกล่าวได้อีกต่อไป เมื่อนั้น ปัญหาความมั่นคงของชาติก็จะได้รับความกระทบกระเทือนอย่างหนัก จนยากที่จะกลับตัวทัน

ถึงแม้ว่า จะมีความพยายามปรับปรุงลักษณะโครงสร้างภายในบางอย่างของระบบโรงเรียน โดยข้าราชการนักการศึกษา แต่เหตุเพราะกลไกอันสลับซับซ้อนของระบบการทำงาน ความผันผวนของระบบการเมือง การขาดเจตนาอย่างแรงกล้าของนักการเมือง ขาดความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจกันโดยทั่วไป และขาดนโยบายอันแน่วแน่พร้อมกับการทำจริง ทำให้การเปลี่ยนแปลงแก้ไขต่าง ๆ ยังคงหมุนคว้างอยู่ในกรอบแคบ ๆ ของระบบ โดยทิ้งความยากไร้แสนเข็ญไว้เบื้องหลังอีกต่อไป ทั้งที่ยังมีข้อที่เป็นไปได้อีกหลายอย่างหลายประการที่ซ่อนเร้นอยู่ แต่เนื่องจากระบบราชการมักส่งเสริมให้เกิดแต่ความพะวักพะวง เอาใจใส่เปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่ไม่สมหวังในอดีต มากกว่าเปรียบเทียบกับสภาพการณ์ที่อาจเป็นไปได้ในอนาคตจึงยังไม่มีความคิดหน้าแต่อย่างใดในการเปลี่ยนแปลงแก้ไขดังกล่าว ทำให้ความพยายามที่จะ

สร้างระบบใหม่ขึ้นมา โดยละเอียดที่จะแก้ไขระบบเก่า และคงให้ระบบเก่านั้นได้คงอยู่อย่างมีสมรรถภาพต่อไป ก็ย่อมเป็นไปได้ว่า ระบบใหม่ดังกล่าวนั้น จะกลายเป็นระบบอันดับรอง ที่มุ่งให้โอกาสที่สอง เฉพาะแก่พวกยากไร้ที่หมดโอกาสในระบบแรก หรือพวกที่ถูกขับไล่ออกจากระบบแรกกลางคัน การณ์ก็จะกลับกลายเป็นว่า ระบบสองนั้นมุ่งที่จะผลิตลูกมือ หรือแรงงานของชนชั้นผู้ถูกกดขี่ ให้กลายเป็นมนุษย์ที่มีคุณภาพในระดับหนึ่ง เพื่อออกไปรับใช้แรงงานของชนชั้นผู้กดขี่ในสังคมลักษณะนายทุนอีกต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด โดยคงทิ้งให้ความยากไร้ ความกดขี่และความอยุติธรรมในสังคม ให้คงอยู่ต่อไปได้อีกเช่นเคย

การที่จะจัดการศึกษาอีกระบบหนึ่งให้บังเกิดผลดี จำต้องยอมรับความจริงบางอย่างของลักษณะทางสังคม ว่าตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและควบคุมความผันผวนและกำหนดทิศทางในสังคมนั้นคือ "ระบบการเมือง" ฉะนั้น การที่จะวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของประเทศ โดยเฉพาะเลยปัญหาทางการเมือง ย่อมไม่สามารถนำข้อสรุปมาเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่มีสมรรถภาพและพึงปรารถนาได้ การจัดการศึกษาออกโรงเรียนที่มุ่งประเด็นสำคัญเพื่อแก้ปัญหาการไม่รู้หนังสือ ปัญหาการทรมานทาส ปัญหาโภชนาการ ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาประชากร ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหาอื่นใดอีกก็ตาม โดยเฉพาะปัญหาที่เป็นต้นเหตุและตัวนำ ก็จะเป็นการสร้างความหวังอันเลือนลอยให้แก่มวลชนอีกรูปแบบหนึ่ง เฉกเช่นเดียวกับรูปแบบเดิม เหตุเพราะมวลชนส่วนใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียนนั้น ส่วนมากเป็นพวกยากไร้ที่พึ่งตนเองไม่ได้ เพราะความยากจนได้เข้าแรกเข้าไปในทุกสัดส่วนของชีวิต และได้ทำลายความเป็นมนุษย์ของเขาจนหมดสิ้น จนไม่สามารถหาทางออกให้แก่ตัวเองได้ ทำให้จำต้องยอมรับสภาพของตนเองแบบ "บุญทำกรรมแต่ง" ซัดความสนใจและละเอียดต่อการถูกเอารัดเอาเปรียบทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง ที่ประจักษ์หน้าเขาอยู่ทุกเมื่อเชยวัน และเหตุที่สภาพการณ์แบบนี้แต่เดิมยังคงมันคงอยู่ได้ ก็เพราะระบบการศึกษาเป็นเหตุ ด้วยเหตุนี้ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษาแบบเดิมหรือแบบใหม่ใด ๆ ก็ตาม ที่ละเอียดต่อปัญหาข้างต้น ย่อมไม่เป็นที่พึงปรารถนาของมวลชนทั้งสิ้น ฉะนั้น การศึกษาที่มุ่งจะเปลี่ยนแปลงสังคม และมุ่งที่จะช่วยคนส่วนใหญ่ของสังคมแล้วละก็ จะต้องเป็นการศึกษาที่มุ่งช่วยกระตุ้นอย่างเร่งเร้าเพื่อให้เกิดการเรียกร้องสิทธิในความเป็นมนุษย์ของคนกลุ่มใหญ่ให้กลับคืนมาจากคนกลุ่มน้อยในสังคม และให้สามารถลุกขึ้นมามองโลกที่เขาอาศัยอยู่ได้อย่างวิเคราะห์วิจารณ์ อย่างมีศักดิ์ศรีจนเกิดความหวัง แหนในสิทธิและเสรีภาพของตนเอง จึงย่อมจะถือได้ว่าเป็นการศึกษาเพื่อมวลชน ซึ่งลักษณะของการศึกษาแบบนี้ จะต้องเป็นการศึกษาที่มีลักษณะเป็นไปเพื่อการปลดแอก และเพื่อเสรีภาพเป็นข้อสำคัญก่อน เพราะว่าการศึกษาที่สร้างความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน และจำต้องต้องเกรง

กลัวต่อโอกาสที่อาจจะถูกเบียดเบียนกดขี่ข่มเหงจากข้าราชการ หรือนักการเมือง หรือนักฉวยโอกาสในสังคม ย่อมทำให้เกิดความไม่แน่นอนเป็นเบื้องต้นแรกเสียแล้วว่า ความพากเพียรและความมั่งคั่ง หรือความรู้ที่ได้อามาเพื่อการปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้นนั้น จะเป็นมรรคที่นำไปสู่ผลที่ดีในบั้นปลายหรือไม่ เหตุนี้ คำว่า "ชีวิตที่ดีกว่าเดิม" ในความหมายและทัศนะของมวลชนส่วนใหญ่ ย่อมหมายถึงชีวิตที่มีเสรีภาพ และสิทธิในฐานะมนุษย์ชนที่มีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันเหมือนมนุษย์อื่น ๆ เพราะเมื่อนั้น สิ่งอื่นใดที่เป็นผลตามมาจากความรู้ใหม่ ๆ ก็จักเกิดประโยชน์ในการนำมาปรับปรุงชีวิตและสังคมของเขาให้ดีขึ้นเป็นแน่ ยิ่งถ้าเราเชื่อในเรื่องความเจริญเติบโตของสมองว่าเป็นสัดส่วนต่อความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญาและการกระทำของคนด้วยแล้ว ผลของการเจริญเติบโตนั้นจะดีหรือเลว จึงย่อมขึ้นอยู่กับการโภชนาการที่ถูกหลักเป็นสำคัญซึ่งย่อมจะเกี่ยวพันไปถึงระดับค่าครองชีพเป็นปัจจัยแรก ด้วยเหตุนี้ จึงควรที่จะเร่งเสาะหาที่การยกระดับการครองชีพและความยุติธรรมของการกระจายรายได้เป็นหลักก่อน มิฉะนั้นแล้วความเสียหายเปรียบเทียบในการต่อสู้ทางสติปัญญาทางการศึกษาย่อมเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ซึ่งในที่สุดผู้พ่ายแพ้ก็คือ เด็กผู้ยากไร้ที่มาจากท้องถิ่นและย่านสลัมอันแออัด

ฉะนั้น การที่จะมุ่งถนอมระบบโรงเรียนไว้เพื่อคนบางคน แล้วสร้างระบบอีกระบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อมุ่งผลผลิตกลุ่มคนสำหรับออกไปรับใช้คนอีกชนชั้นหนึ่ง ที่ได้รับอภิสิทธิ์ในสังคมจากผลผลิตของระบบโรงเรียนแบบเดิมนั้น จะมิกลายเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นอย่างสง่างามยิ่งขึ้นให้แก่ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ และระบบการเมืองแบบเดิมที่คงการกดขี่ขูดรีดต่อไปอีกหรือ ความข้องคับใจที่เป็นผลมาจากระบบการศึกษาแบบเดิม ก็จะต้องคงอยู่ในจิตใจของมวลชนต่อไปอีกนับเป็นทวีคูณ

เราไม่ปฏิเสธการอ่านออกเขียนได้และการได้รับความรู้ใหม่ ๆ ที่จำเป็นแก่ชีวิตประจำวัน นั้นว่าเป็นของไม่ดี แต่เราปฏิเสธที่การศึกษานอกโรงเรียนมุ่งให้สิ่งเหล่านี้แก่มวลชน โดยละเลยหรือจงใจเพิกเฉยต่อการกระตุ้นเร่งเร้าให้เขาเหล่านั้นได้เกิดความรู้สึกและเกิดความสนใจต่อการเอาตัวเขาเปรียบทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมืองของผู้มีอำนาจในสังคมที่เขาได้ประสบอยู่ เพื่อลุกขึ้นต่อสู้ และเรียกร้องสิทธิในความเป็นมนุษย์ของเขาให้กลับคืนมาอย่างมีศักดิ์ศรี ด้วยวิธีการ เช่นนี้เท่านั้นที่จะทำให้คนส่วนใหญ่ซึ่งถูกกดขี่ ได้รับการศึกษาและมีอิสระอย่างแท้จริง การจัดการศึกษาในแนวนี้ ถ้าปล่อยให้ทางการดำเนินไปแต่ฝ่ายเดียวเช่นแต่ก่อน ก็จะไร้ความหมาย สื่อมวลชน สถาบันอิสระต่าง ๆ และทุกคนในสังคม จำต้องช่วยกันให้การศึกษานี้ในแนวดังกล่าว แล้วความเปลี่ยนแปลงในสังคมที่น่าพึงปรารถนาของชนส่วนใหญ่ ก็อาจจะมิทางเกิดขึ้น

อึ้งเกอร์

คินท์เนอร์

กระทรวงต่างประเทศ ไทย กับฟอลคอนแห่ง ถนนวิทญู

ถ้าจะกล่าวว่า กระทรวงไทยทำอะไรก็ตามมักจะไม่ทำก่อนคนอื่น กล่าวคือมักจะดูทิศทางลมให้ตีก่อนที่จะเปล่งเสียงอ่อย ๆ ของคนออกมา ซึ่งก็จะเป็นการพุดเกินความจริงเกินไป แต่เมื่อเร็วๆ นี้ น่าสังเกตว่า กระทรวงต่างประเทศ ภายใต้การนำใหม่ของกลุ่มใหม่ ได้เปล่งเสียงแสดงความจริงประการหนึ่งออกมา ทั้ง ๆ ที่ความจริงดังกล่าวนั้นเป็นที่รู้กันในหมู่ผู้สังเกตการปฏิบัติงานของกระทรวงอยู่แล้ว

ความจริงที่กล่าวถึงนั้นก็คือ ความจริงที่ว่า

ทางรัฐบาลสหรัฐ (โดยตัวแทนของรัฐบาลก็คือสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐ) มักจะปฏิบัติการซึ่งเกี่ยวข้องกับอนาคตและอธิปไตยของไทย โดยไม่ได้ปรึกษา หรือขอความเห็นชอบจากกระทรวงต่างประเทศไทยเสียก่อน ในฐานะที่กระทรวงต่างประเทศ เป็นกระทรวงที่มีหน้าที่ติดต่อกับตัวแทนหรือผู้แทนของประเทศที่มีสถานทูตอยู่ในประเทศไทย โฆษกกระทรวงการต่างประเทศไทยได้ชี้แจงว่า เมื่อทางสหรัฐย้ายกองบัญชาการทหารประจำเวียตนามเข้ามาในไทยนั้น ทางฝ่ายไทย (คือกระทรวงการต่างประเทศ) ยังไม่ได้รับการ

สอนถามหรือบอกกล่าวแต่ประการใด กระทรวงต่างประเทมารู้เอาก็เมื่อสองอาทิตย์ล่วงไปแล้ว และเมื่อมีข่าวว่าเขมรจะพังนั้น ทางสหรัฐก็ได้แย้มพรายให้ทางฝ่ายไทยรู้ ว่าทางสหรัฐจะทำอย่างไรหรือมีนโยบายอย่างไร ต่ออนาคตกับประเทศที่น่าสงสารนั้น

น่าสังเกตว่า คำชี้แจงของโฆษกกระทรวงการต่างประเทศไทยนี้ อาจถือเป็นการยอมรับความจริงอย่างเป็นทางการครั้งแรกก็ได้ ว่าไม่จำเป็นเสมอไปที่ทางสถานทูตสหรัฐจะต้องติดต่อกับหน่วยงานของรัฐบาลไทยที่มีหน้าที่ติดต่อกับตน แต่ทางสถานทูตสหรัฐ มีความชำนาญเป็นพิเศษ และได้สิทธิที่จะติดต่อกับหัวหน้ารัฐบาลไทยสองสามคนโดยตรง โดยข้ามหัวกระทรวงการต่างประเทศไปอย่างหน้าตาเฉย อันที่จริง ทางโฆษกสถานทูตสหรัฐเองก็ยอมรับว่าตามที่กระทรวงการต่างประเทศไทยออกแถลงข่าวนั้นไม่เป็นความจริง และทางการสหรัฐได้แจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบแล้ว อย่างไรก็ตาม ทางโฆษกสถานทูตสหรัฐมิได้กล่าวว่า ได้แจ้งให้กระทรวงการต่างประเทศทราบเรื่องด้วยหรือไม่ อาจจะเป็นเพราะว่าเมื่อบอกนายกแล้วก็เป็นอันจบเรื่องกัน หากนายกไม่บอกกระทรวงการต่างประเทศก็ถือเป็นกรรมของกระทรวงการต่างประเทศ สำหรับเรื่องที่ว่า ทางสหรัฐไม่ได้บอกนโยบายที่แน่นอนเกี่ยวกับเขมรกับไทยนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าถึงแม้ว่ารัฐหนึ่งจะประกาศตนเป็นเพื่อนรักเพื่อนใคร่ ของอีกรัฐ

หนึ่ง แต่นั่นมิได้หมายความว่าเขาจะทำตามที่เขาประกาศไม่ หากทางกระทรวงการต่างประเทศไทย ซึ่งเล่าลือว่าเป็นกระทรวงที่มีคนจบต็อกเตอร์ต่อตารางนิ้วมากที่สุด กระทรวงหนึ่งของประเทศนี้จะบงกชั้นเชื่อไปเช่นนั้น ก็ช่วยไม่ได้ อันที่จริงแล้วทางสหรัฐ ตามลักษณะการดำเนินนโยบายต่อเขมรในรอบสามปีที่ผ่านมา ก็หวัดมีนโยบายไม่ เตี้ยว่าจะช่วยลอนนอลบ้าง เตี้ยว่าจะไม่ช่วยบ้าง กลับไปกลับมาเช่นนั้นเรื่อยมา อีกทั้งเรามากจะลิมไปว่าเขมรในความคิดของสหรัฐเป็นส่วนประกอบของสงครามเวียดนามเท่านั้น หากได้มีสิ่งดึงดูดใจให้สหรัฐมีนโยบายโดยตรงกับเขมรไม่ เมื่อเขาเองยังไม่รู้ว่านโยบายแน่นอนของเขาเป็นเช่นไรแน่ เขาจะบอกเราได้อย่างไร และถ้าสมมุติว่าเขารู้ นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าเขาจำเป็นจะต้องบอกกระทรวงต่างประเทศของเรา ในเมื่อเขาย้ายกองบัญชาการรบมาอยู่ในบ้านเรา เขายังไม่บอก นับประสาอะไรกับนโยบายต่างประเทศของเขากับประเทศอื่น ๆ เพราะถ้าหากนโยบายนั้นเกิดทางไทยไม่ชอบเอะอะโว้ยวายขึ้นเขาจะไม่เสียหน้าแย้หรือ ถึงแม้ว่าจะบอก เขาก็คงไม่บอกกระทรวงต่างประเทศ แต่เขาบอกกับผู้นำของรัฐบาลคนอื่น ๆ จะไม่ดีกว่าหรือ แล้วกระทรวงการต่างประเทศจะไปทำอะไรได้กับ **ฟอลคอนแห่งถนนวิบูลย์**

อย่างไรก็ตามแบบที่กล่าวนี้ น่าสังเกตว่าลักษณะในการปฏิบัติการทางการทูตของสถานทูต

สหรัฐในประเทศไทยแบบที่กล่าวนี้ได้ดำเนิน
มามากกว่า ๑๐ ปีแล้ว และผลของการปฏิบัติการ
ดังกล่าว ถึงแม้จะทำให้กระทรวงการต่างประเทศ
และเจ้ากระทรวงคนก่อน เป็นเดือดเป็นแค้นเอก
อัครราชทูตสหรัฐคนก่อนหน้า (แกรแฮม มาติน
เลียวนาร์ด อังเกอร์) มากก็ตามที่ แต่ก็ปรากฏว่า
เอกอัครราชทูตสหรัฐทั้งสองคนต่างปฏิบัติงานมี
ประสิทธิภาพดียิ่งโดยเฉพาะคนแรกนั้นมีการติดต่อ
ข้ามหัวกระทรวงการต่างประเทศชนิดที่สามารถ
เข้ามาจัดตั้งฐานทัพ และสามารถนำทหารสหรัฐ
เข้ามาใช้ฐานทัพดังกล่าวได้ โดยกระทรวงการ
ต่างประเทศไม่รู้ไม่เห็นอย่างเป็นทางการ (อย่าง
ไม่เป็นทางการนั้นรู้แน่ ๆ แต่คงไม่มีใครปรึกษา)
ความสำเร็จขั้นต่อไปของทุกคนแรกที่กล่าวถึงนี้ ก็
คือสามารถให้กองทหารของตนอยู่ในประเทศไทย
โดยไม่จำเป็นต้องมี กฎหมายเฉพาะกาล
ระหว่างรัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐควบคุมความ
สัมพันธ์ ระหว่างกองทหารต่างด้าวกับอธิปไตย
ของไทยแต่อย่างใด

นอกจากทางผู้แทนสหรัฐ จะสามารถปฏิบัติ
การไม่ถูกทำนองคลองธรรมทางการทูตแล้ว ผู้
แทนกระทรวงกลาโหมสหรัฐเอง ก็สามารถทำ
สัญญาทางการทหารแบบเฉพาะกาล กับนาย
กรัฐมนตรีไทย (ขณะนั้นมีตำแหน่งรัฐมนตรี
กลาโหม) โดยที่สัญญาทางการทหารแบบเฉพาะกาล
ดังกล่าวให้คำมั่นสัญญาบางประการ ซึ่งจะเป็น
คำมั่นสัญญาที่มีน้ำหนักเทียบเท่าสนธิสัญญาหรือ

ไม่ก็ไม่ทราบได้ แต่ก็ทำให้ทางรัฐบาลไทยหรือผู้
นำทางทหารของไทยหลงมีความเห็นว่าสัญญา
เฉพาะกาลดังกล่าวนี้มีน้ำหนักพอที่จะเป็นส่วน
ประกอบของการป้องกันร่วมกันระหว่างไทยกับ
สหรัฐและเป็นที่ยืนยันว่าเพราะสัญญาเฉพาะกาล
ดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้นำทางทหารของไทยถึงกับ
ยินยอมให้สหรัฐเข้ามามีฐานทัพในประเทศไทย
เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะที่ฐานทัพอุตะเภา แต่มาเมื่อ
ต้นสมัยแรกของนายนิคสันเอง ก็ปรากฏว่าได้เกิด
เรื่องอื้อฉาวขึ้นมา กล่าวคือนายพลอเมริกันคน
หนึ่ง (สตีลเวลล์) ได้ให้สัญญาเฉพาะกาลดังกล่าว
โดยที่ทางเอกอัครราชทูตอเมริกันในไทยขณะนั้น
(แกรแฮม มาติน) ไม่ได้รู้เห็นด้วย ทางรัฐ
บาลนายนิคสันได้แถลงหน้าเจดตาเจยว่า สัญญา
เฉพาะกาลดังกล่าวไม่มีน้ำหนักอะไร และทาง
รัฐบาลนายนิคสันเองก็ไม่ได้เป็นฝ่ายทำไว้ และ
จะไม่ใช้สัญญานั้น นอกจากว่าจะได้รับความเห็น
ชอบจากรัฐสภาสหรัฐเสียก่อน - นั่นก็เท่ากับว่า
สัญญาเฉพาะกาลที่ทางผู้นำทางทหารของไทยทำ
ขึ้น โดยที่กระทรวงการต่างประเทศไทยไม่มีส่วน
รู้เห็นด้วยนั้น ทำท่าจะไม่มีผลหมาย แต่ถึง
กระนั้นการยินยอมให้สหรัฐเข้ามาตั้งฐานทัพก็ยก
เลิกไม่ได้แล้ว เพราะเขาเข้ามาแล้ว ผู้เขียน
เองได้รับการบอกเล่าจากเจ้าหน้าที่ชั้นสูงสุดของ
นายคิสซิงเจอร์ว่าเมื่อมีการเปิดเผยสัญญาเฉพาะ
กาลดังกล่าว ปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่าง
สหรัฐกับรัฐบาลไทยยุ่งยากขึ้น มากกว่าที่จำเป็น

การปฏิบัติการของหน่วยงานอเมริกันในไทย
ชนิดข้ามหัวหน่วยงานของไทยนั้นมีต่อมา ถึงแม้
ว่านายแกรแฮม มาติน จะถูกเรียกกลับไปแล้วก็ตาม
อย่างไรก็ตาม งานสำคัญของเอกอัครราชทูต
คนใหม่ต่อจากนายแกรแฮม มาตินนั้น ก็คือทำ
อย่างไรจะให้สหรัฐฯ ยังคงสามารถใช้ฐานทัพ
ในไทยได้ต่อไป โดยที่ไม่ให้เกิดความวุ่นวายทั้ง
ในประเทศไทยและในสหรัฐอันเนื่องมาจากการ
รายงานข่าวของหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ งาน
ของเอกอัครราชทูตอเมริกันในตำแหน่งนี้ ปรากฏว่า
ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดีตลอดเวลาของการทั้ง
ระบิตในเวียดนามจากฐานบินในประเทศไทย
ปรากฏว่าทางสื่อมวลชนของสหรัฐ หากได้มีโอกาส
ที่จะเดินเข้าเดินออกฐานบินดังกล่าวอย่างสบายไม่
เพราะสถานทูตสหรัฐมักปฏิเสธคำร้องของนักข่าว
ทั้งไทยและเทศว่า ฐานบินดังกล่าวไม่ใช่
ฐานบินของสหรัฐ แต่เป็นฐานบินของไทย ทั้งๆ
ที่ฐานบินนั้นมีทหารหรือตำรวจไทยยืนยามอยู่
สองสามคนพอเป็นพิธีเท่านั้น และจะหาเครื่องบิน
ไทยจอดก็หาทำยาก ทั้งนี้แม้แต่การเดินขบวน
ต่อต้านการมีฐานบินดังกล่าวก็หาไม่มี ทั้งๆที่ได้มี
การเดินขบวนต่อต้านฐานทัพของสหรัฐ ทั้งใน
ประเทศสหรัฐเองและประเทศอื่นๆ มาตลอดเวลา
ที่เกิดสงครามเวียดนามแต่ปรากฏว่าการปฏิบัติการ
ในสมัยของเอกอัครราชทูตเลียวนาร์ด อังเกอร์นั้น
ไม่ปรากฏว่ามีการเดินขบวนต่อต้านของนักศึกษา
ประชาชนไทยแต่อย่างใด เมื่อสหรัฐบุกเข้าไปใน

เขมรเป็นครั้งแรก ทางสถานทูตสหรัฐได้เสนอว่า
ทางรัฐบาลไทยควรจะส่งกำลังรบเข้าช่วยเขมรด้วย
ทั้งนี้เพื่อไม่ให้ทางสหรัฐกลายเป็นตำรวจสากลแต่
ฝ่ายเดียว โดยข้อเสนอนี้ทางกระทรวงต่างประเทศ
ไทยก็ไม่ได้รู้มาก่อนเช่นกัน จนกระทั่งเรื่องเข้าที่
ประชุมสภาความมั่นคง ทางกระทรวงต่างประเทศ
จึงได้รู้เรื่องเป็นครั้งแรก ปรากฏว่าในครั้งนั้นเกิด
มีการโต้เถียงระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายไม่เห็นด้วย
อย่างสุดสุดในที่ประชุม แต่ในครั้งนั้นถึงแม้จะไม่ใช้
เรื่องส่งทหารอเมริกันมาแอนเอ็งแม็งอยู่ในเมือง
ไทย แต่ทางกระทรวงการต่างประเทศก็น่าจะ
รู้ตัวก่อน อดีตเอกอัครราชทูตอังเกอร์นั้นถึงแม้จะ
ย้ายเข้ามาเป็นเอกอัครราชทูตเมื่อปี ๑๙๖๖ แต่จะ
ถือเป็นมือใหม่ในการติดต่อกับฝ่ายผู้นำไทยแบบ
ไทยๆ นั้นเห็นจะไม่ได้ บุคคลผู้นั้นเคยเป็นอุปทูต
ประจำประเทศไทยมาแล้วครั้งหนึ่ง สมัยจอมพล
สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ความเคยชินกับผู้นำฝ่ายทหาร
ของไทยในสมัยนั้นย่อมมีการปลุกค้นรัก กันตั้งแต่
นั้นมา และอันที่จริงก็ดูเหมือนจะใช้ได้ประโยชน์
เสียด้วย กล่าวคือเมื่อเขาย้ายจากไทยไปเป็นเอก
อัครราชทูตสหรัฐประจำลาวเมื่อปี ๑๙๖๒-๑๙๖๔
นั้น เขาเป็นเจ้าหน้าที่คนสำคัญของสหรัฐใน
การทำสงครามลับสุดยอดของสหรัฐ กับฝ่ายปะ
เทตลาว มีครั้งหนึ่งปรากฏว่าทางกองทัพอากาศ
เวียงจันทน์ ขณะนั้นไม่มีนักบินพอที่จะขับเครื่อง
เครื่องบิน T๒๘ ที่สหรัฐให้ไว้ใช้ทั้งระเบิดฝ่ายปะ
เทตลาวได้ เอกอัครราชทูตอังเกอร์จึงได้เขียน

บันทึกเสนอทางวอชิงตันว่า ไม่ใช่ไรหรือรอกทาง
เขาจะจัดการทานักบินไทยไปบินเครื่องบินดังกล่าว
ให้ลาวเอง ทั้งนี้ก็หมายความว่า ตั้งแต่เอกอัคร
ราชทูตอังกฤษอยู่ในลาวนั้น เขามีความสัมพันธ์
กับผู้นำฝ่ายทหารของไทยมานานแล้ว และสนิท
ถึงขนาดที่จะเข้ามาจ้างนักบินของกองทัพอากาศ
ไทยให้เข้าไปเป็นนักบินลาว การแปลงร่างนี้ผู้
เขียนเชื่อว่าทางกระทรวงการต่างประเทศไทย คงไม่รู้
แต่ถึงจะรู้ก็คงเป็นเพราะเจ้ากระทรวงคนเดิมไม่มี
ลายลักษณ์อักษรอะไรบ่งไว้ ส่วนทางประชาชน
คนไทยนั้นไม่รู้แน่ เมื่ออังกฤษย้ายเข้ามาเป็นเอก
อัครราชทูตประจำประเทศไทยนั้น จึงเป็นที่รู้กัน
ในหมู่ผู้สังเกตการณ์ ว่าเขาจะใช้เทคนิคทางการ
ทูตเช่นเดียวกับที่เคยใช้มาแล้ว โดยถือหลักว่าการ
พูดโดยตรงกับผู้นำของไทย โดยไม่มีสัญญาณ
นามแต่ใช้วิธีบันทึกข้อตกลงด้วยปากนั้นเป็นวิธี
การที่จะได้ผลอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นทั้งทางฝ่าย
รัฐสภาสหรัฐและสื่อมวลชนสหรัฐก็ไม่มีทางรู้หรือ
มีหลักฐานแน่นอนมาแสดงว่าทางสหรัฐนั้นขยาย
กำลังรบทางทหารเข้ามาในไทยอย่างไร อย่างมาก
ก็จะมีคนพูดกันว่า มีข่าวว่าผู้นำไทยกับผู้นำสหรัฐ
มีการตกลงอย่างลับๆว่า .... ซึ่งก็หาหลักฐานทาง
เอกสารแต่อย่างใดไม่ ความสัมพันธ์ระหว่างทาง
สถานทูตสหรัฐ กับกระทรวงการต่างประเทศไทย
นั้นไม่ได้ราบรื่นอย่างที่ฉายให้ประชาชนทั่วไป
เห็นแต่อย่างใด เจ้าหน้าที่ชั้นสูงของกระทรวงการ
ต่างประเทศคนหนึ่งเคยกล่าวว่า อันที่จริงแล้วเอก

อัครราชทูตอเมริกันบางคนนั้น เป็นที่ปรึกษา
พิเศษระดับสูงสุดของผู้นำไทย และเมื่อมีตำแหน่ง
ไม่เป็นทางการอยู่เช่นนี้เรื่องอะไรเขาจะมาติดต่อ
กับทางการกระทรวงต่างประเทศให้เสียเวลา
เพราะเขารู้ว่าหากติดต่อกับกระทรวงฯ แทนที่จะ
ได้รับคำตอบอย่างรวดเร็ว ก็อาจจะล่าช้าและบาง
ครั้งคงต้องมีการต่อรองกัน เมื่อรู้เช่นนี้เรื่องอะไร
เขาจะมาติดต่อกับกระทรวงฯ เมื่อทางเจ้าหน้าที่
ของกระทรวงต่างประเทศไทยว่ากล่าวมาถึงสถาน
ทูตอเมริกัน ทางสถานทูตก็แก้ต่างว่า จะบอกทำไม
อีกเล่าเพราะทุกครั้งที่มีเรื่องพูดกับผู้นำของรัฐบาล
ไทยทางเจ้ากระทรวงต่างประเทศไทยก็นั่งชนบอยู่
เกือบทุกครั้ง ในปัจจุบันเมื่อนายกรัฐมนตรีและ
รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศเป็นคนๆเดียว
กัน ทางฝ่ายอเมริกันยังไม่จำเป็นที่จะบอกเจ้าหน้าที่
ที่คนอื่นๆของกระทรวงแต่อย่างใด

อีกไม่ช้าไม่นานนี้ประเทศไทยจะได้เอกอัคร
ราชทูตอเมริกันคนใหม่สืบต่อจากนายเลียวนาร์ด์
อังกอร์ ทางฝ่ายรัฐบาลอเมริกันนั้นได้เสนอศาส
ตราจารย์วิลเลียม อาร์. คินท์เนอร์ (William
R. Kintner) แห่งสถาบันการศึกษานโยบาย
การเมืองระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยเพน
ซิลเวเนีย ในขณะที่เขียนบทความนี้ทางรัฐบาล
ไทยได้ตอบรับการเสนอดังกล่าวจากฝ่ายอเมริกัน
แล้ว แต่ปรากฏว่าแทนที่ทางฝ่ายไทยจะประกาศ
เองว่า *รับหรือไม่รับอย่างไร ทางฝ่ายอเมริกัน*
นั้นก็กลับเป็นผู้ออกประกาศว่า ทางฝ่ายไทยรับ
แล้ว ผู้เขียนเองคิดว่าการยอมรับเอกอัครราชทูต

อเมริกันคนใหม่ของไทยนี้ โดยทั่วไปแล้วทาง
ไทยมักจะประกาศเองว่าจะรับหรือไม่ แต่เมื่อทาง
ไทยยอมให้ทางรัฐบาลอเมริกันประกาศเองนั้น
จะถือว่าทางไทยยินยอมให้ทางอเมริกันประกาศ
เพราะต้องการจะถ้อยที่ถ้อยอาศัยกันก็ได้ แต่ที่น่า
แปลกที่สุดก็คือว่าเอกอัครราชทูตคนใหม่นี้ ทาง
รัฐสภาสหรัฐทำท่าจะปฏิเสธ เมื่อทางรัฐบาล
อเมริกันได้เสนอชื่อเอกอัครราชทูตคนนี้ ให้เป็น
เอกอัครราชทูตอเมริกันประจำประเทศไทย ซึ่ง
เหตุผลกลใดไม่ปรากฏแน่ชัด ว่าทำไมทางรัฐสภา
สหรัฐจึงจะปฏิเสธศาสตราจารย์ผู้นี้ แต่ทางไทยกลับ
ยอมรับบุคคลผู้นั้นชนิดไม่มีข้อกังขาแต่อย่างใด นาย
คินท์เนอร์นั้นตามประวัติเคยเป็นนักเรียนทหาร
ที่เวสปอยท์ ในขณะที่เป็นนายทหารอยู่กับ
กองทัพบกสหรัฐเขาได้ปริญญาเอกทางการเมือง
ระหว่างประเทศจากจอร์จทาวน์ เคยเป็นผู้บังคับ
กองพันทหารเมื่อครั้งสงครามเกาหลี หลังสงคราม
เกาหลีได้รับเลือกให้เป็นเจ้าหน้าที่ประจำคณะ
มนตรีความมั่นคงของสหรัฐ ซึ่งขณะนั้นมีนาย
เนลสัน รอคกีเฟลเลอร์เป็นประธาน ในสมัยประ
ธานาธิบดีไอเซนฮาวร์ คินท์เนอร์เป็นหนึ่งในผู้
ที่ช่วยแนะนำนโยบายทางยุทธศาสตร์และทางนิว
เคลียร์ให้กับรัฐบาลสหรัฐ เขาเคยร่วมคิดกับ
นายเฮนรี คิสซิงเจอร์ เมื่อครั้ง คิสซิงเจอร์
เป็นที่ปรึกษาชั่วคราวของรัฐบาลอเมริกัน ขณะ
นั้น นอกจากจะได้เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายต่าง
ประเทศ และนโยบายทางยุทธศาสตร์ในสมัย
นั้น คินท์เนอร์ยังได้ร่วมเขียนหนังสือเรื่อง
๑๖

การต่อสู้ที่ยืดเยื้อ กับนักเขียนอื่นอีก๒คนซึ่งกล่าว
ถึงการต่อสู้ทางทหารในอนาคตว่าจะไม่อาจเป็น
การต่อสู้แบบเบ็ดเสร็จต่อไป แต่จะเป็นการต่อสู้
ที่ยืดเยื้อ สหรัฐจะต้องเตรียมการต่อต้านให้พร้อม
หลังจากรัฐบาลเคนเนดีเข้ามาเป็นรัฐบาล คินท์
เนอร์จึงออกไปพร้อมกับรัฐบาลชุดของนายพลไอ
เซนฮาวร์ โดยเขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์
เต็มขั้น และได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการ
บริหารสถาบันการศึกษา นโยบายการเมืองด้วย

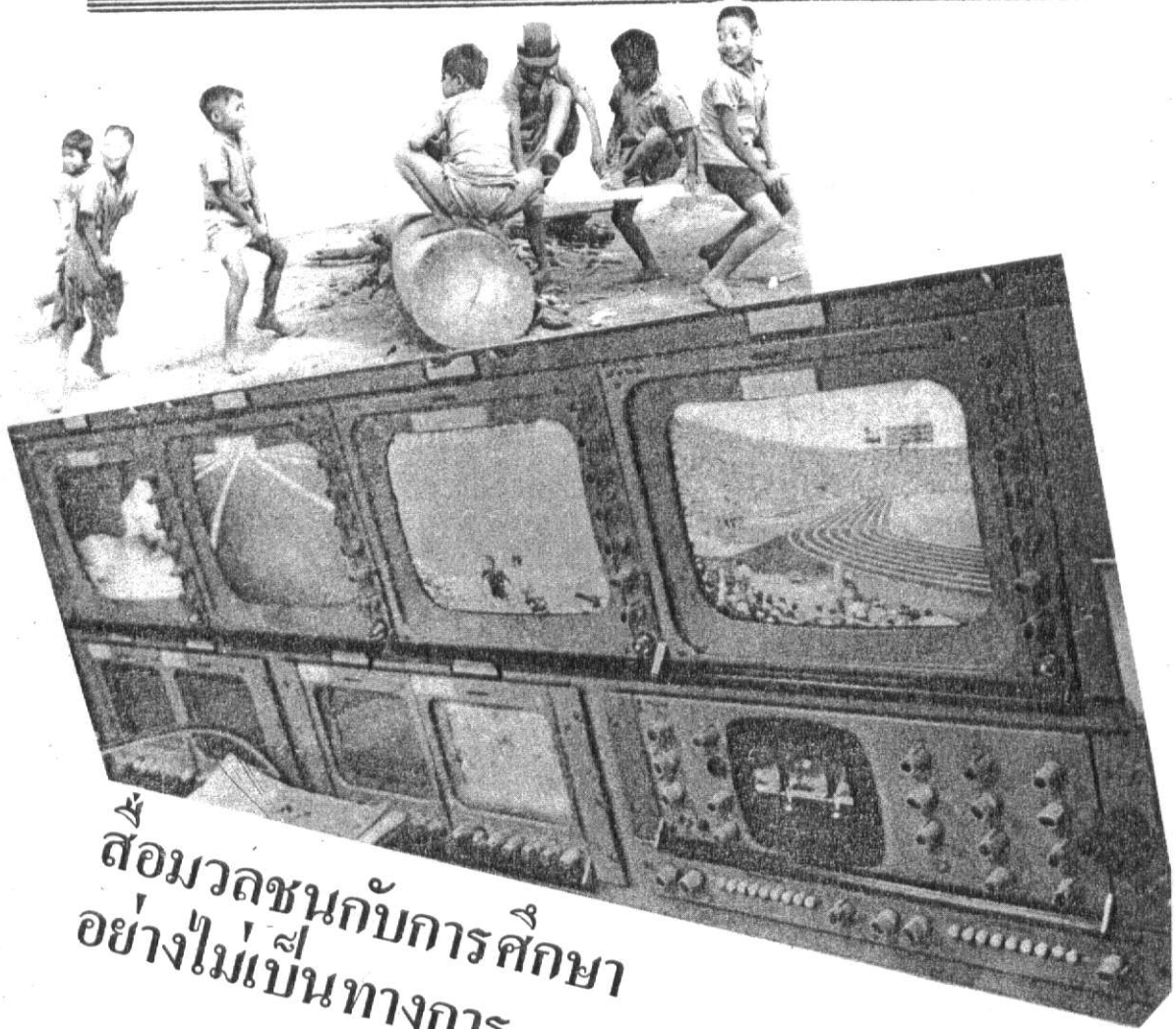
เมื่ออ่านประวัติการปฏิบัติงานของ คินท์เนอร์
แล้วไม่ต้องสงสัยเลยว่า บุคคลผู้นี้จะเป็นส่วนสำคัญ
ของนโยบายยุค "สงครามเย็น" มาเป็นเวลาช้านาน
และอันที่จริงเขาเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนก่อสร้าง
สงครามเย็นในยุคของนายคัลเลส ข้อเขียนของ
เขาแม้จะออกมาจากการเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล
แล้วก็ตามแต่ก็ยังเป็นข้อเขียนที่สื่อให้เห็นการเคย
เป็นส่วนหนึ่งของ "สงครามเย็น" การจะปฏิเสธไม่
ยอมรับคินท์เนอร์ของรัฐสภาสหรัฐนั้นจึงไม่น่าสงสัย
เลยว่าส่วนหนึ่งของการพิจารณานั้น ก็เพราะเหตุ
ว่าในสมัยที่นายนิคสันกล่าวว่า เป็นสมัยของการ
ออมชอมด้วยการปรึกษาและต่อรองนั้น นายคินท์
เนอร์คงจะเข้ากับสมัยนี้ ของนายนิคสันได้ลำบาก
แต่ทำไมทางรัฐบาลของนิคสันถึงได้เสนอนายคินท์
เนอร์ให้มาเป็นเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำ
ประเทศไทย และทางรัฐบาลไทยก็ยอมรับ ก็เหลือ
จะทราบได้ ถ้าจะให้ผู้เขียนเดาก็ขอเดาว่าเพราะ
นายคินท์เนอร์นั้น ตามประวัติทั้งการศึกษาและ

การปฏิบัติงานช่างเหมาะสมกับผู้นำทางทหารฝ่ายไทยและเหมาะสมกับความต้องการของทางฝ่ายอเมริกันเป็นอย่างดี คงจำกันได้ว่า หลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา ไม่มีสักครั้งเดียวที่ทางสหรัฐจะส่งอดีตนายทหารมาเป็น เอกอัครราชทูตประจำประเทศไทย แม้แต่นายพลโตโนแวน สมัยเสรีไทยนั้นก็ไม่ใช่ นายทหารอาชีพ แต่มียศนายพลก็เพราะเป็นหัวหน้าหน่วย ไอ เอส เอส ของสหรัฐ ซึ่งระหว่างสงครามจะถือว่าเป็นยศนายพลเทียบเท่ากันได้ มาครั้งก่อนที่จะมีการเสนอชื่อ นายคินท์เนอร์ออกมา นั้นก็ได้มีการปล่อยข่าวจากทางรัฐบาลอเมริกันว่า นายพลทหารเรืออเมริกันชื่อ แมคเคน อาจจะได้มาเป็นเอกอัครราชทูตอเมริกันประจำไทย แต่แมคเคนนั้นเคยมีบทบาทในการวางแผนและการดำเนินนโยบายรบในสงครามอินโดจีนมาก่อน ทางรัฐบาลสหรัฐจึงยกเลิกไม่เสนอชื่อเขา เพราะเกรงว่าทางคณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์จะไม่ยอมรับ นายคินท์เนอร์นั้นมิได้มีบทบาททางนโยบายและทางการดำเนินนโยบายในสงครามอินโดจีน ระยะเวลาหลังๆ ทั้งในสมัยเคนเนดี หรือสมัยจอห์นสัน จึงยอมพอที่จะยอมรับได้ แต่ถึงกระนั้นบุคคลผู้นี้ก็ย่อมมีส่วนประกอบที่สำคัญทางความคิดและคุณสมบัติด้านอื่น ๆ อันเป็นที่พอใจของรัฐบาลนายนิคสัน

ทางฝ่ายไทยนั้นแล้ว การยอมรับนายคินท์เนอร์นั้นก็เท่ากับว่าทางฝ่ายผู้นำไทย มีความพอใจในประวัติการปฏิบัติงานของเขา กล่าวคือนายคินท์

เนอร์นั้นเคยเป็นทหารมาก่อน ย่อมพูดจารูเร่เรื่องดีกับผู้นำฝ่ายทหารของไทย นอกจากนี้ความเห็นของนายคินท์เนอร์ในเรื่องการเมืองระหว่างประเทศก็เป็นการ *สงครามยืดเยื้อ* เมื่อเป็นเช่นนี้จึงดูเหมาะสมกับผู้นำไทยยิ่งนัก โดยเฉพาะเมื่อการเมืองระหว่างประเทศของไทยอยู่ในระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อเช่นนั้น ทางฝ่ายไทยเองอย่างน้อยก็ทางกระทรวงการต่างประเทศ กำลังเสนอแนวทางให้ผู้นำไทยเปลี่ยนแปลงนโยบายการเมืองระหว่างประเทศไปเป็นประนีประนอมกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งปรากฏว่าการเสนอนโยบายดังกล่าว ติดขัดอยู่ที่สหรัฐยังไม่ยินยอมเจรจาเรื่องฐานะของฐานทัพที่สหรัฐใช้ในไทยให้แน่นอน (อย่างน้อยก็ยังไม่ยอมเจรจากับทางกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะที่เขียนบทความนี้) ดังนั้นนายคินท์เนอร์จึงคงจะเป็นเอกอัครราชทูตอเมริกันที่สำคัญมากคนหนึ่งของสหรัฐในการที่จะให้คำปรึกษาแก่ผู้นำไทยให้โอนอ่อนไปทางความเห็นของสหรัฐ กล่าวคือทางสหรัฐนั้นยังต้องการใช้ไทยเป็นฐานทัพทางทหารต่อไปนั่นเอง ซึ่งเรื่องนี้กระทรวงการต่างประเทศไทยจะหาอย่างไรก็เหลือจะเถาได้ นอกจากขอทำนายไว้ว่าเทคนิคการปฏิบัติงานทางการทูต ของเอกอัครราชทูตอเมริกันในไทยนั้น คงจะไม่เปลี่ยนแปลงแต่อย่างใด แต่จะคงเดิมและลึกซึ้งตัวอีกหลายเท่าตัวแน่

พันศักดิ์ วิญญูรัตน์

สื่อมวลชนกับการศึกษา อย่างไม่เป็นทางการ

การศึกษาตามความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ ถือเป็นกระบวนการผลิตและสร้างสมทุนมนุษย์ (human capital) เพื่อให้มนุษย์มีคุณภาพดีขึ้น จุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาอยู่ที่การทำให้มนุษย์สามารถมีชีวิตที่ดี ชีวิตที่ดีควรจะเป็นชีวิตที่กลมกลืนกับกฎแห่งธรรมและเป็นชีวิตที่มีอิสระเสรีภาพในการแสวงหาสิ่งที่สนองความ

ต้องการทางปัญญา โดยถูกจำกัดด้วยความต้องการทางตลาดขั้นต่ำขั้นหนึ่ง เมื่อพิจารณาการศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการผลิต เราจะเห็นได้ว่า มีปัจจัยนำเข้าการผลิต ที่มีความสำคัญต่อผลผลิตของการศึกษา อาทิเช่น โครงสร้างของระบบการศึกษา หลักสูตร เทคนิค และวิธีการผลิต คุณภาพของเด็กก่อนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ทุนทั้งที่เป็นทุนทางกายภาพและทุนมนุษย์ ที่อยู่ในตัวครูผู้สอน ความสามารถในการบริหารการศึกษา และตลอดจนสิ่งแวดล้อมในสังคม เมื่อพิจารณาถึงวิธีการผลิตบริการการศึกษา เราอาจจำแนกวิธีการผลิตออกได้เป็น ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ การผลิตภายในระบบโรงเรียนประเภทหนึ่ง กับการผลิตภายนอกระบบโรงเรียนอีกประเภทหนึ่ง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การศึกษาอย่างเป็นทางการกับการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อคำนึงถึงวิธีการผลิต เราจะเห็นได้ว่า เท่าที่ผ่านมา เราให้ความสำคัญแก่การศึกษาภายในระบบโรงเรียนมากเกินไป รายจ่ายเพื่อการศึกษาของรัฐเกือบทั้งหมดใช้ไปเพื่อการผลิตบริการการศึกษาอย่างเป็นทางการ จนดูเหมือนหนึ่งว่า การศึกษาจะมีได้ก็เฉพาะแต่ภายในสถาบันที่เรียกว่าโรงเรียน วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยเท่านั้น ทั้งๆที่จำนวนประชากรที่อยู่นอกระบบโรงเรียนมีมากกว่าจำนวนประชากรที่อยู่ในระบบโรงเรียนเป็นอันมาก เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าประหลาดใจที่รัฐละเลยหน้าที่ในการจัดสรรสิ่งแวดล้อมทางการศึกษามาโดยตลอด ไม่ต้องดูอื่น

ไกล ว่าจำเพาะรายจ่ายของรัฐเพื่อจัดสรรบริการห้องสมุดสำหรับประชาชน หากคำนวณรายจ่ายประเภทนี้เทียบกับจำนวนประชากร ไม่ต้องสงสัยเลยว่า จะไม่คุ้มค่าจนน่าใจหาย เมื่อรัฐละเลยหน้าที่ในการจัดสรรบริการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ก็ควรที่ส่วนเอกชน จะให้ความสนใจแก่บทบาทด้านนี้ สื่อสารมวลชนควรจะมึบทบาทในการนี้ ได้มาก ทั้งในการผลิตบริการการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการและในการจัดสรรสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา หากเราพิจารณาถึงสื่อมวลชน ๒ ประเภทใหญ่ๆ คือ การวิทยุและโทรทัศน์ประเภทหนึ่ง กับหนังสือพิมพ์อีกประเภทหนึ่ง เราจะเห็นได้ว่า เฉพาะสื่อมวลชนประเภทหลังเท่านั้น ที่เอกชนจะสามารถมีบทบาทได้มาก ส่วนสื่อมวลชนประเภทแรกนั้น รัฐเป็นเจ้าของทั้งหมดโดยพฤตินัย เพราะฉะนั้น การที่สื่อมวลชนทั้งสองประเภทนี้ มิได้มีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ทวยราษฎร์มากเท่าที่ควร จึงมิได้ขึ้นอยู่กับปัญหาที่ว่า ใครเป็นเจ้าของ บทความเรื่องนี้จะพยายามหาคำตอบว่า ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น และถ้าหากต้องการให้สื่อมวลชนสองประเภทนี้มีบทบาทด้านการศึกษามากขึ้น เป็นไปได้หรือไม่ ที่เราจะปรับปรุงระบบสื่อมวลชนเพื่อให้มีบทบาทเกื้อหนุนทางการศึกษามากขึ้น ทั้งนี้โดยมุ่งพิจารณาถึงข้อเสนอทางเศรษฐศาสตร์เป็นเกณฑ์

ว่าจำเพาะการวิทยุและโทรทัศน์ เราจะเห็นได้ว่า บริการกระจายเสียงก็ดี และการบริการ

แพร่ภาพกิติ ล้วนเป็นบริการที่มีลักษณะการบริโภคร่วมกัน (joint consumption) กล่าวคือ การที่ใครคนหนึ่งคนใดเปิดวิทยุฟัง หรือเปิดโทรทัศน์ชม หากได้มีผลในการลดช่วงโอกาสในการฟังวิทยุหรือการชมโทรทัศน์ของคนอื่น ทั้งจำนวนผู้บริโภคก็มีเป็นอันมาก ต้นทุนการผลิตส่วนเพิ่ม (marginal cost) ก็มีค่าเท่ากับศูนย์ เพราะไม่ว่าจำนวนผู้ฟังวิทยุหรือจำนวนผู้ชมโทรทัศน์จะมากน้อยเท่าใด ต้นทุนการผลิตจะยังคงเท่าเดิมเสมอ (เว้นแต่จะมีการขยายกำลังส่งในการกระจายเสียงหรือในการแพร่ภาพ และวันแต่จะมีการขยายจำนวนชั่วโมงในการกระจายเสียงและในการแพร่ภาพ) ในทางเศรษฐศาสตร์ จึงถือว่าบริการการกระจายเสียงและบริการการแพร่ภาพ เป็นสินค้าสาธารณะ (public goods) ซึ่งภาครัฐบาล (public sector) สามารถทำการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าภาคเอกชน (private sector) เพราะรัฐบาลสามารถหารายได้มาจุนเจือรายจ่ายในการผลิตบริการทั้งสองประเภทนี้ ด้วยการเก็บภาษีจากผู้ที่ได้รับประโยชน์จากบริการของรัฐได้ การเก็บภาษีอากรนี้ จึงเป็นไปตามหลักการเก็บภาษีอากรตามประโยชน์ที่ได้รับ (The Benefit Principle of Taxation) ภาษีที่เรียกเก็บอาจเป็นภาษีที่เรียกเก็บจากเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ และอะไหล่วิทยุและโทรทัศน์ ขณะเดียวกันรัฐบาลอาจเก็บค่าธรรมเนียมรายปี จาก

เจ้าของเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ โดยถือว่าเจ้าของเครื่องรับวิทยุโทรทัศน์เท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากบริการกระจายเสียง และการแพร่ภาพของรัฐ ดังที่สหราชอาณาจักรเก็บค่าธรรมเนียมจากเจ้าของเครื่องรับโทรทัศน์เป็นรายปี วิธีการเช่นนี้ย่อมถือได้ว่า เป็นการปฏิบัติที่เป็นธรรม เพราะผู้ได้รับประโยชน์จากบริการการกระจายเสียงและบริการการแพร่ภาพของรัฐเท่านั้น ที่เป็นผู้มีส่วนร่วมในการรับภาระต้นทุนการผลิต ถ้าหากการผลิตบริการการกระจายเสียง และบริการแพร่ภาพตกเป็นหน้าที่ของรัฐ รัฐย่อมมีช่องโอกาสในการจัดสรรบริการการกระจายเสียงและบริการแพร่ภาพเพื่อจุดมุ่งหมายทางการศึกษาได้ แต่การทั้งนี้ ย่อมขึ้นอยู่กับเงื่อนไขสำคัญ ๒ ประการ คือ **ประการแรก** รัฐจะต้องมีความบริสุทธิ์ใจ และมีเจตจำนงอันแน่วแน่ที่จะใช้สื่อมวลชนประเภทนี้ เป็นเครื่องมือทางการศึกษา **ประการที่สอง** รัฐมีกำลังความสามารถ มีทักษะ และปัญญา ในการจัดสรรบริการการกระจายเสียงและการแพร่ภาพเพื่อการศึกษา ตรงกันข้าม ถ้าหากเราปล่อยให้เอกชนเป็นผู้ผลิตบริการการกระจายเสียงและบริการการแพร่ภาพ การซื้อขาย บริการสองประเภทนี้ทำได้ยากยิ่งนัก จะให้ผู้ผลิตที่เป็นเอกชนตามไปเก็บเงินจากผู้ที่เปิดเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ทุกครั้ง ย่อมต้องเสียต้นทุนในการจัดเก็บ (Cost of Collection) สูง เพราะฉะนั้นการซื้อขายบริการสองประเภทนี้

จึงเกือบเป็นไปได้ ยกเว้นระบบการแพร่ภาพ
ในบางมลรัฐของสหรัฐอเมริกา ที่พยายามนำเทคนิ
คของกลไกตลาดมาใช้ จัดสรรบริการซึ่งได้แก่
ระบบที่เรียกกันว่า Pay—TV System กล่าวคือ
หากผู้ชมเปิดเครื่องรับโทรทัศน์จะได้ชมภาพตาม
ปกติแต่ไม่ได้ยินเสียง จะได้ยินเสียงก็ต่อเมื่อ
ได้หยอดเงินเข้าไปในเครื่องที่ติดตั้งกับเครื่องรับ
โทรทัศน์ อย่างไรก็ตามเราอาจกล่าวโดยทั่วไปได้
ว่าเราไม่อาจอาศัยกลไกตลาดในการซื้อขายบริการ
กระจายเสียงและบริการการแพร่ภาพ โดยที่เสีย
ต้นทุนการจัดเก็บในอัตราอันสมควรได้ ในเมื่อ
บริการทั้งสองประเภทนี้ ไม่อาจซื้อขายโดยอาศัย
กลไกตลาดตามกรณีปกติ และผู้ผลิตที่เป็นเอกชน
ก็ไม่มีอำนาจเรียกเก็บภาษีอากรจากผู้รับประ
โยชน์จากบริการทั้งสองนี้ ปัญหามีอยู่ว่าผู้ผลิตจะ
หารายได้จากทางใด คำตอบก็คือ ผู้ผลิตจำต้อง
หารายได้จากการโฆษณาสินค้า ซึ่งเป็นแหล่งที่
มาของรายได้ที่สำคัญที่สุด ในกรณีเช่นนี้ ความ
เป็นราชาของผู้บริโภค (Consumer Sover
eignty) จะเป็นปัจจัยสำคัญ ในการกำหนดรูปแบบ
และประเภทของรายการวิทยุและโทรทัศน์
เพราะผู้ผลิตจำต้องผลิตรายการให้ถูกต้องตามรสน
ิยมของผู้ฟังผู้ชม มิฉะนั้นจะหารายได้จากการ
โฆษณาไม่ได้หรือได้น้อย เนื่องจากผู้ที่ต้องการ
โฆษณาสินค้านั้น ย่อมเลือกโฆษณาในรายการ
และในช่วงเวลาที่มีผู้ฟังผู้ชมมาก ขณะเดียวกัน
สถานีวิทยุและโทรทัศน์ต้องเผชิญกับการแข่งขัน

จากสื่อมวลชนอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักหนังสือ
พิมพ์ เพราะถ้าหากประสิทธิผลของการโฆษณา
ทางวิทยุและโทรทัศน์ต่ำ คนย่อมหันไปโฆษณา
ในหน้าหนังสือพิมพ์แทน เพราะฉะนั้นถ้าหากผู้
บริโภคเป็นราชา รสนิยมของผู้ชมผู้ฟัง ย่อมเป็น
ปัจจัยสำคัญ ในการกำหนดช่องทางและขอบเขต
ของการใช้วิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษา หาก
ผู้ชมผู้ฟังชอบรายการบันเทิงยิ่งกว่าอื่นใด การ
ใช้วิทยุและโทรทัศน์ เป็นเครื่องมือสำหรับการ
ศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ย่อมเป็นไปได้ยาก
เว้นแต่ถ้าผู้โฆษณาเห็นความสำคัญ และส่งเสริม
รายการเพื่อการศึกษา

เมื่อหันมาพิจารณาระบบการวิทยุ และโทร
ทัศน์ในเมืองไทยเวลานี้ เรามีวิทยุถึง ๑๙๒ สถานี
และสถานีโทรทัศน์ ๗ สถานี ทั้งหมดรัฐเป็น
เจ้าของโดยพหุศันย์ ทั้งรัฐก็จัดสรรเงินอุดหนุนให้
ทั้งในรูปเปิดเผยและในรูปแอบแฝงเพราะฉะนั้น
เราจึงอาจกล่าวได้โดยไม่ผิดนักว่า รัฐเป็นผู้
ผลิตบริการวิทยุและโทรทัศน์ แต่ทำไมรายการ
วิทยุ และโทรทัศน์เมืองไทยจึงไม่ก่อหนุนจุดมุ่ง
หมายของการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ คำตอบ
ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะรัฐขาดกำลังความสามารถ
ปัญหา และทักษะในการผลิตบริการทั้งสองประ
เภทเพื่อการนี้ แต่คำตอบที่มีน้ำหนักมากกว่าก็คือ
รัฐมิได้มีเจตจำนงในการใช้วิทยุและโทรทัศน์
เพื่อการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ ลำพังแต่การ
ขาดกำลังความสามารถ ปัญหา และ ทักษะใน

การผลิต มิใช่อุปสรรคสำคัญนัก เพราะการผลิตกำลังคนที่มีความสามารถในการนี้ อยู่ในวิสัยที่รัฐจะทำได้แม้รัฐก็ได้ละเลยมาโดยตลอด ที่ร้ายยิ่งกว่าก็คือ แม้โดยพหุศตินัยรัฐจะเป็นเจ้าของสถานวิทย์และโทรทัศน์ทั้งหมด แต่รัฐก็ได้ควบคุมการผลิตรายการ รายการส่วนใหญ่ผลิตโดยเอกชน ซึ่งมีใช้เรื่องเสียหาย แต่ข้อที่เสียหายและบัดชบก็คือ การขายชั่วโมงการกระจายเสียงและการแพร่ภาพไปให้แก่เอกชน ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติที่แพร่หลายในขณะนี้ หน้าที่ในการผลิตรายการตกเป็นของเอกชนที่รับซื้อชั่วโมงการกระจายเสียงและการแพร่ภาพนั้น โดยเอกชนเหล่านั้นหารายได้จากกำไรโฆษณาหรือการขายรายการให้แก่บริษัทธุรกิจหรือเอกชนอื่นๆ อีกทอดหนึ่ง มิต้องสงสัยเลยว่า วิธีการปฏิบัติเช่นนี้ จะไม่เปิดช่องให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวงได้ง่ายเพียงใด และมีต้องสงสัยเลยว่า ทำไมรายการวิทยุและโทรทัศน์ทุกวันนี้ จึงมีคุณภาพต่ำถึงปานนั้น

บัดนี้ ถึงเวลาแล้วที่วิทยุและโทรทัศน์ในเมืองไทย ควรจะมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษาอย่างไม่เป็นทางการและสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมทางการศึกษาที่ดีมากขึ้น รัฐจะต้องมีเจตจำนงที่บริสุทธิ์ในการนี้เป็นเบื้องแรก ทั้งจะต้องส่งเสริมให้มีการผลิตกำลังคนที่มีปัญญาและทักษะในการผลิตรายการที่มีคุณภาพ ขณะเดียวกัน หากยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงระบบการวิทยุ

และโทรทัศน์ที่เป็นอยู่ มาตรการสำคัญที่อาจใช้ได้โดยทันที หากรัฐตั้งใจจริงก็คือ การกำหนดอัตราส่วนระหว่างรายการประเภทต่างๆ เช่น อัตราส่วนระหว่างจำนวนชั่วโมงของรายการประเภทให้ความรู้กับจำนวนชั่วโมงของรายการบันเทิงทั้งหมดในแต่ละวัน กับการกำหนดระยะเวลาการโฆษณา ตลอดจนการควบคุมการโฆษณา มิให้มีการโฆษณาจนเกินจริง มิฉะนั้นสถานวิทยุและโทรทัศน์จะมีสภาพเสมือนหนึ่ง “กระทรวงแห่งความจริง ผู้มีหน้าที่แถลงข่าวเท็จ” อย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ การให้เงินอุดหนุน (subsidy) ทั้งในรูปเปิดเผยและในรูปแอบแฝงควรจะเลิกให้หมด เพราะไม่มีเหตุผลที่จะนำภาษีที่เก็บจากมวลชน มาผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ เพื่อประโยชน์ของผู้ที่มีเครื่องรับวิทยุและโทรทัศน์ ยิ่งในกรณีที่การวิทยุและโทรทัศน์เป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลด้วยแล้ว เหตุผลในการให้เงินอุดหนุนจะยิ่งอ่อนลงไปอีก ในระยะยาว การหารายได้ของรัฐเพื่อใช้จ่ายในการผลิตรายการวิทยุและโทรทัศน์ ควรจะยึดถือหลักการเก็บภาษีอากรตามผลประโยชน์ที่ได้รับมากขึ้น เงินอุดหนุนควรพิจารณาให้เฉพาะแต่สถานวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น เพราะในกรณีเช่นนี้ ประโยชน์ที่ผู้ฟังผู้ชมได้รับ มิได้ตกแก่ผู้ฟังผู้ชมเท่านั้น หากทว่าส่งผลถึงสังคมโดยทั่วไป (external benefits) อีกด้วย

ที่นี้ ลองหันมาพิจารณาถึงการหนังสือพิมพ์บ้าง เราจะเห็นได้ว่าการจัดสรรทรัพยากรในการผลิตหนังสือพิมพ์ โดยอาศัยกลไกตลาดนั้นอยู่ในวิสัยที่จะทำได้ การผลิตหนังสือพิมพ์จึงมักเป็นงานของส่วนเอกชน รายได้ส่วนหนึ่งของการหนังสือพิมพ์ได้จากการขายหนังสือพิมพ์นั่นเอง แต่รายได้ส่วนนั้นมักจะไม่คุ้มกับต้นทุนการผลิต เหตุผลส่วนหนึ่งเป็นเพราะการขึ้นราคาหนังสือพิมพ์นั้นไม่อาจทำได้โดยง่าย ด้วยผู้ผลิตไม่แน่ใจว่าในภาวะที่มีการแข่งขัน การขึ้นราคาจะไม่ทำให้ยอดขายตกลงอย่างชวบชาบ ทั้งนี้ บัจจุบันานับปีที่ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การขาดแคลนเยื่อกระดาษนับเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง ซึ่งจะก่อวิกฤติการในวงการหนังสือพิมพ์ระยะยาว ค่าครองชีพที่นับวันแต่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ อาจมีผลให้ต้องมีการขึ้นเงินเดือนค่าจ้างคนงาน การใช้เครื่องพิมพ์สมัยใหม่ ซึ่งต้องมีการผลิตจำนวนมาก ต้นทุนถั่วเฉลี่ยจึงจะต่ำ หากจำนวนการผลิตไม่มากพอ ต้นทุนถั่วเฉลี่ยย่อมสูงกว่าที่ควรจะเป็น ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เมื่อพิจารณาในแง่ต้นทุนการผลิต มีเหตุผลที่จะเชื่อว่า ต้นทุนการผลิตหนังสือฉบับหนึ่งๆ นับวันแต่จะสูงขึ้น แต่เมื่อพิจารณาในแง่รายรับ แม้ว่าจำนวนหนังสือพิมพ์ที่จะขายได้เพิ่มขึ้น อันเกิดจากการที่ประชาชนมีการศึกษาสูงขึ้น และอัตราการอ่านออกเขียนได้เพิ่มขึ้นนั้นถึงจะมีอยู่บ้าง แต่อัตราการเพิ่มขึ้นของยอดขาย

ไม่สูงรวดเร็วนัก เพราะฉะนั้นเมื่อรายได้จากการขายหนังสือพิมพ์ไม่เพียงพอแก่การใช้จ่ายในการผลิต หนังสือพิมพ์จึงมักหารรายได้ทางอื่นมาจุนเจือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้จากการโฆษณา แต่นับตั้งแต่การวิทยุและโทรทัศน์อุบัติขึ้นในมนุษยโลก วิทยุและโทรทัศน์ เป็นคู่แข่งที่สำคัญของหนังสือพิมพ์ ในการแย่งชิงรายจ่ายการโฆษณาจากบริษัทธุรกิจ มีเหตุผลที่น่าเชื่อว่า อัตราส่วนระหว่างรายจ่ายการโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์กับรายจ่ายการโฆษณาทั้งหมด นับวันแต่จะลดน้อยถอยลง เพราะประสิทธิภาพของการโฆษณาโดยอาศัยสื่อมวลชนประเภทอื่น มีแนวโน้มที่จะสูงกว่าการโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์ วิกฤติการณ์ทางการเงินของกิจการหนังสือพิมพ์ จึงเป็นสิ่งที่พอมองเห็นได้ในอนาคตอันใกล้

ในประเทศที่ผู้อ่านหนังสือพิมพ์เป็นราชาเจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์ย่อมต้องผลิตหนังสือพิมพ์ให้ต้องตามรสนิยมของผู้อ่านเป็นธรรมดา หากระดับการศึกษาของประชาชนยังต่ำอยู่ และประชาชนส่วนใหญ่ไม่ฝึกฝนหาความรู้ การผลิตหนังสือพิมพ์ เพื่อมุ่งเสนอสาระความรู้แก่มวลชนย่อมมีขอบเขตที่จะทำได้น้อยมาก ในประเทศที่ผู้ผลิตหนังสือพิมพ์เป็นราชา (producer sovereignty) อำนาจต่อรองของผู้ผลิตมีมากกว่าผู้อ่าน ผู้ผลิตจะทำหนังสือพิมพ์ในแนวใด ก็มีผู้ซื้อทั้งสิ้น ในกรณีเช่นนี้ย่อมเป็นไปได้ที่หนังสือพิมพ์จะมีบทบาททางด้านการศึกษาอย่างไม่เป็น

ทางการ และการจัดสรรสิ่งแวดล้อมทางการศึกษาได้มากขึ้น แต่การท้งนี่ย่อมขึ้นอยู่กับว่าผู้ผลิตมีเจตจำนงเช่นนั้นประการหนึ่ง และผู้ผลิตมีกำลังความสามารถ ปัญญา และทักษะในการจัดทำหนังสือพิมพ์ในรูปแบบอีกประการหนึ่ง

ปัญหามือยู่ที่ว่า ใครเป็นราชา ผู้ผลิตหรือผู้บริโภค ในกรณีของประเทศไทย ออกเป็นการประจักษ์ชัดว่า ผู้บริโภคเป็นราชาโดยมีพักต้องสงสัย ซึ่งมีผลให้การผลิตหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อเอาใจตลาดจึงไม่ต้องสงสัยเลยว่าทำไมคุณภาพของหนังสือพิมพ์เมืองไทยส่วนใหญ่ จึงต่ำถึงปานนี้ แต่เมื่อพิจารณาถึงวิวัฒนาการทางด้านเนื้อหาของหนังสือพิมพ์ ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาคุณภาพได้กระเตื้องขึ้นเล็กน้อย เหตุผลส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะประชาชนมีระดับการศึกษาสูงขึ้น พร้อมทั้งจะรับสิ่งที่เป็นแก่นสารมากขึ้น หนังสือพิมพ์บางฉบับก็ติดตลาดมากขึ้น ทำให้ผู้ผลิตสามารถสอดใส่เนื้อหาสาระได้มากขึ้น เหตุผลอีกส่วนหนึ่งอาจเป็น ระดับความรู้ของคนทำหนังสือพิมพ์สูงขึ้น ทำให้ปัญญาและทักษะในการทำหนังสือพิมพ์มีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว แต่จริยธรรมของคนทำหนังสือพิมพ์จะสูงขึ้นหรือไม่ ข้อนี้ยังชวนสงสัยอยู่

หนทางในการขยายขอบเขตหน้าที่และบทบาทของหนังสือพิมพ์ในด้านการศึกษา ใช่ว่าจะไม่มีเสียเลยทีเดียว หากรัฐจะยื่นมือเข้าช่วยเหลือ

การช่วยเหลือไม่ควรจะเป็นการช่วยเหลือโดยตรง แต่ควรเป็นการช่วยเหลือโดยอ้อม รัฐอาจช่วยลดภาระต้นทุนการผลิตหนังสือพิมพ์ ด้วยการลดภาษีขาเข้าที่เก็บจากกระดาษ และอุปกรณ์การพิมพ์ที่สั่งซื้อจากต่างประเทศ ขณะเดียวกัน ควรส่งเสริมให้มีการผลิตเยื่อกระดาษภายในประเทศ จากทรัพยากรที่พอจะมีอยู่บ้าง ทั้งควรหาทางจัดอำนาจผูกขาดที่มีอยู่ในอุตสาหกรรมกระดาษ ท้งนี่ย่อมขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ใจของรัฐ ในด้านการเพิ่มพูนรายได้ของหนังสือพิมพ์ รัฐอาจช่วยได้โดยอ้อม ด้วยการจัดสรรบริการการศึกษาให้แก่ปวงชนมากขึ้น เพราะในอดีตที่ผ่านมา ไม่ว่าจะประเทศใด มีเหตุผลที่จะเชื่อว่า การที่ปวงชนมีการศึกษาสูงขึ้น มีส่วนช่วยให้กิจการหนังสือพิมพ์ขยายตัวเพียงใด ส่วนการให้ความช่วยเหลือโดยตรง ในรูปเงินอุดหนุนที่ให้แก่กิจการหนังสือพิมพ์นั้น เป็นสิ่งที่พึงหลีกเลี่ยง เพราะเปิดช่องให้หนังสือพิมพ์ตกอยู่ใต้อิทธิพลของรัฐบาล ซึ่งจะทำให้หนังสือพิมพ์ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่สามารถทำหน้าที่อย่างเที่ยงตรง และในที่สุดกลายเป็นเครื่องมือโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลไป ถ้าหากจะให้เงินอุดหนุนควรจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่อุตสาหกรรมกระดาษ เพื่อให้ราคาตลาดต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ซึ่งมีใช้วิธีที่มีประสิทธิผลมากกว่า

รังสรรค์ ฤกษ์พรหันธ์

หมายเหตุ เนื้อหาส่วนใหญ่ของบทความนี้เป็นคำอภิปรายของผู้เขียนในการสัมมนาเรื่อง สื่อสารมวลชนกับการศึกษา ซึ่งนิตยสาร *ปวงวารสาร* ร่วมกับแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน จัดขึ้นระหว่างวันที่ ๑๕ - ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ณ แผนกวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การศึกษาออกโรงเรียน

โกวิท วรพิพัฒน์

ชีวิตมนุษย์เราย่อมมีสุขบ้าง ทุกข์บ้าง เมื่อเรามีปัญหา เราแก้ปัญหาก็ไม่ได้ เรามักมีทุกข์ และหากสามารถแก้ปัญหาก็ได้ ความทุกข์อาจกลายเป็นความสุขเข้ามาแทนที่ แต่บางครั้งการมีความสุขอย่างจำเจก็อาจทำให้เกิดเบื่อหน่ายและกลายเป็นความรำคาญ กลายเป็นความทุกข์ได้เหมือนกัน ความทุกข์ทั้งหลายนี้จะหายไปก็ต่อเมื่อเราสามารถรู้สาเหตุและแก้สาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์นั้นได้

การที่ใครคนใดคนหนึ่ง จะทำให้ความทุกข์หมดไปได้ย่อมหมายถึงการที่ใครคนนั้น สามารถแก้ปัญหามีอยู่ ที่เผชิญอยู่ได้ ฉะนั้นจึงมีคนเห็นว่า เราจำเป็นต้องมีวิธีการใดวิธีหนึ่งหรือหลายๆวิธี ที่จะทำให้เราสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้อย่างฉลาดและถูกต้องวิธีนั้นก็คือวิธีแห่งการศึกษา

วิธีการแห่งการศึกษา ในการแก้ปัญหา นั้น อาจประกอบด้วย

๑. การเรียนรู้ตัวอย่างความคิด การปฏิบัติ และวัฒนธรรม ตลอดจนวิธีแก้ปัญหาของบุคคลรุ่นก่อน ๆ เป็นการเรียนรู้เพื่อเป็นต้นทุนในการที่จะได้ใช้เป็นพื้นฐานในการพิจารณาแก้ปัญหาต่อไป

๒. การเรียนรู้ปัญหาที่ตัวเองและสังคมกำลังเผชิญอยู่ เรียนรู้สาเหตุและหาวิธีแก้สาเหตุแห่งปัญหานั้น ๆ เพื่อให้ปัญหาที่ตนพบ หรือที่กำลังเผชิญอยู่หมดไป

๓. การเรียนรู้แนวโน้มของปัญหาที่ตนอาจพบ หรือที่ตนอาจเกี่ยวข้อง และเตรียมสร้างตัวเอง สร้างปัจจัย เชี่ยวเล็บ อุปกรณ์ เพื่อให้พร้อมที่จะเผชิญกับปัญหานั้นๆ ในโอกาสต่อไปได้อย่างฉลาดและถูกต้อง

วิธีแห่งการศึกษาเพื่อให้มนุษย์สามารถ ในการแก้ปัญหาทั้ง ๓ ลักษณะนั้นอาจจัดได้เป็น ๒ ประเภท คือ ประเภทการศึกษาในโรงเรียน หมายถึงการศึกษาที่จัดเป็นชั้นเรียนในโรงเรียน ภาคปกติ และประเภทศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งหมายถึงการจัดประสานการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนที่กล่าวแล้วนั้น คือหมายถึงการศึกษาทุกอย่าง ตั้งแต่การเรียนรู้จากพ่อแม่ พี่น้อง การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน ๆ การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิก

กลุ่มหนุ่มสาวของหมู่บ้าน และการเรียนรู้จากหน่วยพัฒนาต่างๆ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาประเภทการจัดการศึกษา ทั้งสองประเภท คือประเภทการศึกษาในโรงเรียน และการศึกษาในโรงเรียนแล้ว จะเห็นว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนดูจะมุ่งเพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานสำหรับเป็นที่ศึกษาตัวอย่างความคิดเห็น วัฒนธรรมและวิธีแก้ปัญหาของบุคคลต่าง ๆ ในอดีต และเพื่อเป็นการเตรียมตัวบุคคลสำหรับเผชิญกับปัญหาในอนาคต ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนนั้น ดูจะเหมาะสำหรับการเรียนรู้ปัญหาสาเหตุแห่งปัญหาและการแก้ปัญหาที่ตนกำลังเผชิญอยู่ ถือว่าการแก้ปัญหาในปัจจุบันที่ตนกำลังพบอยู่นั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งยวด เป็นการแก้ที่จุดที่จะทำให้ได้ผลทันตาเห็น ส่วนการเตรียมตัวสำหรับเผชิญต่อปัญหาในอนาคตนั้น การศึกษานอกโรงเรียนจะเน้นไม่ยิ่งหย่อนกว่าการศึกษาในโรงเรียนเลย และถือว่าการที่มนุษย์สามารถแก้ปัญหาที่กำลังพบได้อย่างฉลาดและถูกต้อง จะเป็นบทเรียนอันสำคัญสำหรับเป็นพื้นฐาน ในการพิจารณาแก้ปัญหาในอนาคตด้วย

การจัดการศึกษา และการดำเนินการพัฒนาโดยทั่วไป ต่างมุ่งบำบัดทุกข์ บำรุงหรือก่อให้เกิดความสุขแก่ประชาชน มนุษย์จะมีความสุขไร้ความทุกข์ หรือไม่มีปัญหาที่ต่อเมื่อชีวิตของตนประสมกลมกลืนไปกับสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยวาระนี้ประการหนึ่ง หรือมิฉะนั้นก็ต่อเมื่อชีวิตของตน

หลุดพ้นจากอิทธิพลของสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นการจัดที่ยาก สถาบันการศึกษาและการพัฒนาส่วนใหญ่ในปัจจุบัน จึงมีได้มุ่งไปทางนั้น ฉะนั้น จึงจะไม่ขอกว่าในที่นี้ จะขอกว่าแต่เฉพาะการศึกษาและการพัฒนาที่มุ่งให้ประชาชนสามารถทำตนให้ประสมกลมกลืนไปกับสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยรวบรัดก่อน คือการที่จะให้ประชาชนมีสุข ไร้ปัญหาที่จะทำให้หมกมุ่นอยู่ตลอดเวลา สามารถทำตนให้ประสมกลมกลืนไปกับสังคม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างรวบรัด จะต้องให้ประชาชนมี

๑. บัณฑิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค บุคคลที่หิว ออดอยาก บุคคลที่เป็นโรคมกษัยใช้เจ็บ บุคคลที่อาศัยที่ของผู้อื่นทำมาหากิน ย่อมต้องหมกมุ่นครุ่นคิดแต่ปัญหาที่ตนกำลังเผชิญอยู่ และต่อสู้กับปัญหานั้น ไม่มีโอกาสที่จะชื่นชมต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ฉะนั้น จึงถือว่าเป็นการขาดบัณฑิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ถือว่าชีวิตไม่ประสมกลมกลืนกับสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรวบรัด การศึกษานอกโรงเรียนควรมุ่งแก้ปัญหานี้

๒. ความรู้สึกมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในงานและผลลัพธ์ที่จะเกิดจากงาน หากเป็นชวานาควรจะทราบได้ว่า ตนมีเนื้อที่นา ๒๕ ไร่ ตนควรจะทำนาได้ข้าวกี่กึ่งต่อปี และควรจะมีรายได้เท่าไรจากผืนนาจำนวน ๒๕ ไร่ นั้น การที่ชวานาต้องปล่อยให้นาคตชั้นอยู่กับว่า ปีนี้จะมีฝนเพียงไร คัตรูข้าวจะมีหรือไม่ ราคาข้าวจะถูกลง

เพียงไร เป็นเหตุให้ตนเองกระวนกระวายใจ ไม่มีความสุข ต้องขบคิดแต่ปัญหาที่ตนควบคุมไม่ได้ ทำให้ไม่มีความรู้สึกมั่นคงในอาชีพของตน ถือว่าชวานาไม่มีโอกาสได้ชื่นชมกับสังคม และสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร เป็นการทำให้ชีวิตไม่ประสมกลมกลืนกับสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรวบรัด ทำให้ขาดความสุข การศึกษาควรมุ่งแก้ปัญหานี้

๓. ความมั่นใจว่า ตนเองมีความรู้ ความเข้าใจ และทันต่อเหตุการณ์เพื่อสมควร การที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศมีความรู้เพียงชั้นประถมปีที่ ๔ และหลังจากนั้นมิได้มีโอกาสได้รับความรู้และข่าวคราวเพิ่มเติมเลย หนังสือพิมพ์สักฉบับ หนังสือใหม่สักเล่ม ก็ไม่เคยได้เห็น นานๆ เข้าจะทำให้บุคคลที่ดีว่ามีความรู้พอสมควร ที่จะเผชิญชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพนั้น เกิดความไม่มั่นใจในตนเอง ว่าความรู้ที่เคยได้ร่ำเรียนมา ความสามารถที่ตนเคยมี จะยังทันต่อเหตุการณ์หรือไม่ ความไม่มั่นใจในตนเองว่ามีความรู้ความสามารถทันต่อเหตุการณ์นี้ จะทำให้ผู้นั้นหมกมุ่นว่าตนเองมีปัญหา ตนเองมีปมด้อย วันไหนมีโอกาสเห็นบุคคลอื่นที่ดีกว่า 'ศิวิล์' กว่า วันนั้นย่อมอดตระลึงถึงความด้อยของตนเองได้ยาก ความคิดที่ว่าตนเองลำหลังตนเองมีปมด้อย ตนเองไม่ทันสมัย ตนเองไม่สามารถประสมกลมกลืนกับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่นับถือกันว่าเป็นสังคมที่ 'เจริญ' ย่อมทำให้ตนเองมีความทุกข์ ขาดความสุข การศึกษานอกโรงเรียน

ควรเน้นเรื่องนี้เป็นประการสำคัญที่สุด

โดยสรุปการศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งหมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ซึ่งอยู่นอกระบบ โรงเรียนภาคปกตินี้เป็นการศึกษาที่เหมาะสมต่อการ แก้ปัญหา แก้ความทุกข์ของประชาชน โดยเฉพาะในการที่จะให้ประชาชน มีความสุขโดย วิธีการให้ประชาชนมีชีวิตประสมกลมกลืนกับสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างราบรื่นนั้น การศึกษา

นอกโรงเรียนต้องมุ่ง

๑. ให้ประชาชนมีปัจจัยที่จำเป็น ในการดำรงชีวิต

๒. ให้ประชาชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะในงานและผลลัพธ์ที่จะเกิดจากงาน

๓. ให้ประชาชนมีความมั่นใจว่าตนมีความรู้ และทันต่อเหตุการณ์

ด้วยมุ่งหมายอันใดกัน

เพียงหวังจะดั่งเด่น
ต่อร่างอย่างเหยียบมา
หวังเพียงปริญญาร่ำเรียนเพียรแทบตาย

รีบเถิดจงเปิดตา
เขายู้อย่างไรกัน
หมิ่นปากตะโกนก้อง
หมิ่นแขนและหมิ่นมือ

หมิ่นตาต้องถูกปิด
หมิ่นหูต้องหนวกไป
รีบเถิดสหายเอ๋ย
เป็นดินและเป็นมือ

ศักดิ์ศรีนักศึกษา
โยนทิ้งหรือว่าไฉน
แท้ควรสหายคิด
เขาหวังตั้งตาดู

หรือจึงเป็นนักศึกษา
สมหาวิทยาลัย
ความก้าวหน้าหรือสหาย
ด้วยมุ่งหมายอันใดกัน

ทั้งตัวว่าที่ยึดมั่น
สหายเอ๋ยเคยเห็นฤ
เขาเรียกร้องเพื่อใครหรือ
เขาลำบากยากเพื่อใคร

เป็นความผิดเขาใช่ไหม
เป็นความผิดของเขาฤ
จะละเลยเฉยอยู่หรือ
แทนเขาบ้างเป็นอย่างไร

หมดคุณค่าหรือโฉน
หรือเมืองไทยใช่ของกู
และร่วมจิตคิดต่อสู้
อยู่ชั่ววันจันทร์วันตร ๖

ประสิทธิ์ แซ่เฮ้า

จดหมายจากบ้านนอก

ได้เห็นอะไรมาบ้างจากการไปสำรวจ ประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา วัดนะ วัดนาพันธุ์

เกือบ ๑ เดือนเต็ม ที่พวกเราจำนวนหนึ่งกระจายกันออกไปปฏิบัติงานให้
กับโครงการวิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา* ดังจะได้ยินข่าวกันอยู่
บ้าง เมื่อการสำรวจเสร็จสิ้นลง การส่งรายงาน ส่งเอกสาร รวมทั้งคนหนังสือได้กระทำ
กันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็ใครจะได้ถ่ายทอดความคิดเห็น อันมีอยู่หลายด้านหลาย
ประการจากการไปทำงานครั้งนั้นมาลงไว้ก่อนที่จะล้มเลิกไปเสีย

* ภายใต้การดำเนินงานโครงการวิจัยประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษา ระหว่างวันที่ ๙ พ.ค. ถึงวันที่ ๘ มิ.ย. ที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคได้ออกปฏิบัติงานสำรวจรวบรวมข้อมูล และทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตามโรงเรียนตัวอย่างในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ โดยเป็นโครงการร่วมมือกันระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กองการศึกษาประชาบาล กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

สำหรับภาคเหนือมีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับหน้าที่เป็นศูนย์การติดต่อประสานงานของโครงการ

ผู้เขียนเป็นคนหนึ่งที่ได้ออกไปปฏิบัติงานกับโครงการดังกล่าว เมื่อการสำรวจเสร็จสิ้นลงแล้ว ก็อยากจะได้เล่าสิ่งที่พบเห็นอันเกิดจากประสบการณ์ครั้งนั้นมาถอดถ่ายให้ฟังกันบ้าง โดยเฉพาะที่เป็นแง่คิดเห็นอยู่นอกเหนือเนื้อหาการสำรวจของทางการ ตามสายตาของผู้ที่มีได้เป็นนักการศึกษาโดยตรง แต่อาศัยการมองสภาพความจริงที่เห็นที่สัมผัส จึงได้ตั้งหัวเรื่องข้างบนไว้อย่างง่ายๆ เพื่อสะดวกแก่การเล่าของผู้เขียนเอง

ถ้าจะถามว่าเห็นอะไรมาบ้าง ก็อยากจะตอบให้สาแก่ใจเสียก่อนว่า

“ผมเห็น*ความตาย*ของการศึกษาชนบท เขาให้เราไปสำรวจความตายโดยแท้จริง หาที่จะให้เห็นประสิทธิภาพแต่อย่างใดไม่”

— ครูตาย นักเรียนตาย โรงเรียนตาย ทั้งสามนี้ตายสนิท ตายอย่างไร

ประการแรกนี้ ถ้าเราลुकคิดถึงปรัชญาการศึกษาที่ว่าไว้หลายข้อจำกัดความ ไม่ว่าจะการศึกษาคือชีวิต การศึกษาคือความเจริญงอกงาม การศึกษาคือการสร้างสรรค์เปลี่ยนแปลง ฯลฯ แต่สิ่งที่เราได้เห็น ล้วนอยู่ตรงข้ามกับลักษณะดังกล่าวทั้งหมด ตามสายตาของนักวิชาการ ก็ต้องว่าตายแล้ว

เรื่องปัญหาของการศึกษาในชนบทนี้ เราไม่คิดถึงจะหวังไปถึงการสร้างสรรค์อันสัมฤทธิ์ผลแต่อย่างใด แต่การที่เด็กมูมานะไปโรงเรียน ตั้งแต่เข้าดั่งเขียนเกือบทุกวันเป็นเวลา ๔ ถึง ๕ ปี ยังอ่านหนังสือไม่ออกเขียนไม่ได้นี้ เราจะฟังว่าเป็นสังขรณ์ตายอยู่หรือ จริงอยู่เราคงจะได้ยินได้ฟังกันบ้างจากข่าวจากเรื่องเล่า ซึ่งก็ลางๆ อะไรที่ลางๆ ความเชื่อของเราก็ย่อมจะเลือนๆ ไปด้วย คือไม่เชื่อว่าจะเป็นความจริง ยังไม่ได้เห็นกับตาตัวเองก็น่าจะไม่เชื่อได้

เพื่อให้ความจริงข้อนี้กระจ่างชัด ผมขอยกตัวอย่างการไปปฏิบัติงานที่โรงเรียนแห่งหนึ่ง มาลำดับให้ฟัง โดยที่ไม่ต้องหวังถึงการสร้างสรรค์

อะไร เอาแค่การอ่านการเขียนของเด็กโรงเรียนนี้มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่น่าตกใจเพียงใด

“๘ โมงเช้าพอดีเวลาเข้าเรียน” ศึกษาพิเศษกับบอกพร้อมกันเตรียมตัวลงจากรถ

ครูกำลังเข้มงวดกับการเข้าแถวให้ได้ระดับ เราเลยไปพูดกับครูประจำชั้น ขอบัญชีเรียกชื่อจัดเด็กเข้าชั้น เขียนฟอร์มบนกระดาน ปฏิบัติทุกอย่างตามวิธีการของโครงการ อย่างเคร่งครัด พร้อมด้วยอธิบายวิธีสอบอยู่หลายเที่ยว ผ่านไปแล้วเกือบครึ่งชั่วโมง จึงให้ลงมือทำ แต่เด็กทุกคนยังมีได้ก้มหน้าลง เห็นแววตาหม่นหมอง ยังคงมองคู่มือใหม่แล้วใส่ปากบ้าง ทิ่มหางดาบ้าง พลิกหนังสือแบบทดสอบสี่แปด แก่ประหม่าบ้าง

“คงยังไม่เข้าใจนะ คุณสมวงศ์ ลองอีกทีที่นี้ช่วยกันชี้ทีละคน” ผมบอกศึกษานิเทศก์โดยหวังว่าเราจะอธิบายไม่ดี

“เป็นไง ไหนข้อหนึ่ง เขาถามว่ายังไงอ่านซี”

“สระเอ... ลอสิง... ขอไซ้...”

“นั่นซีอ่านว่ายังไง”

“สระเอ... ลอสิง... ขอไซ้”

จะเชื่อหรือไม่ว่าเด็กอ่านอยู่อย่างนี้ ๓ — ๔ เที่ยว โดยไม่เปลี่ยนและเห็นได้ว่าไม่มีทางที่จะอ่านออกมาเป็น ‘เลข’ ได้

“อ่านว่า ‘เลข’ ไซ้ใหม่” เราช่วยแนะให้

“ไซ้ครับ”

“เอาอ่านต่อไป..... ว่าง”

“สอ”..... ประหม่ายิ่งขึ้น เพราะรู้ว่า
ต้องอ่านเหมือนเดิมอีก

“อ่านได้หรือเปล่านี” ผมเริ่มวิตก

“ไม่ได้ครับ”

เด็กผู้ชายคงมักไม่ค่อยเอาไหน นี่ก็ไปพร้อมกับ
หาซื้อเด็กหญิง

“ประนอม อ่านซิ ข้อหนึ่งถามว่ายังไง”

“อ่านไม่ได้ค่ะ” “อ่านไม่ได้ไหม” “ไม่ได้
ค่ะ” “กอบ ล่ะ” “ไม่ได้ครับ”

“ไหนใครอ่านไม่ได้อีก” ไม่อยากถาม
ประโยชน์เลย อยากจะพยายามต่อไปอีกแต่ทุกคน
ยกมือ

พวกเราต่างมองหน้ากันโดยมิได้นัดหมาย
มันช่างเป็นการบอกเล่าที่ชัดเจนอะไรเช่นนั้น ความ
รู้สึกหลายอย่างผุดขึ้น นึกถึงการระหกระเหินเดิน
ทางมา ทั้งแดดฝนตลบอบอ้าว รถกระดอนกระดก
จนยกหลังนั่งไม่คิด ถึงจะไกลหรือวกเวียนแค
ไหนขอแต่ให้เจอโรงเรียนเราก็อุ่นใจ แต่เจอ
โรงเรียนแล้ว กลับพบสิ่งที่น่าสะเทือนใจยิ่งกว่า
ความเหน็ดเหนื่อยนั้นอีก

นี่เป็นโรงเรียนหนึ่งที่ถึงกับต้องยุติการทดสอบ
ไปตั้งแต่การเริ่มต้น เนื่องจากไม่สามารถอ่านข้อ
สอบได้เลย เมื่ออ่านหนังสือไม่ได้ จะทำข้อสอบได้
อย่างไร เรื่องมีอยู่เท่านั้น ไม่ว่าจะมียกก็วิชาก็ตาม
ที่เตรียมไป เลขคณิต ความคิดรวบยอด ภาษา
ไทย ความรู้จำเพาะกรณี อะไรเหล่านั้น เป็นอัน
ว่าไม่สามารถได้ข้อมูลจากความรู้ของเด็กโรงเรียน

นี้แต่ประการใดเลย ลืมบอกไปว่าเด็กที่ทดสอบ
คือเด็กชั้น ป. ๓ ซึ่งเป็นปีที่เกือบจะออกไปอยู่แล้ว

ที่นี้ก็ขอมาพูดกันด้วยเรื่องข้อทดสอบ ความรู้
ของเด็ก ตามเป้าประสงค์ของกรมการการศึกษา
ที่ตั้งไว้ ผมก็ยิ่งเกิดความสงสัยอยู่หลายประการ
ที่สำคัญก็คือ สงสัยว่าจะได้ข้อมูลที่ เป็น ‘ข้อเท็จ
จริง’ ไปมากน้อย คุ่มค่าเพียงใด

ข้อทดสอบของคณะกรรมการวิจัยฯ นี้มีรูป
แบบและวิธีการอย่างไรก็เห็นจะไม่ต้องขยายความ
มาก การตอบด้วยการขีดให้เต็มกรอบสี่เหลี่ยม
ก.ข.ค.ง. เราก็ปฏิบัติกันอยู่แล้วในคณะฯ ของเรา
ผิดแต่ว่าเขาใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำการตรวจให้

ข้อสงสัยของผมอยู่ที่ว่า ในจำนวน ๑๒ โรงเรียน
ที่ผมไปสำรวจมา มีเด็กอยู่หลายประเภท
หลายระดับ ตั้งแต่อ่านไม่ได้เลย อ่านได้บ้าง อ่าน
ได้แต่ไม่อ่าน หรือบางที่อ่านไม่ได้ แต่ไม่ได้หมายถึง
ถึงไม่มีความรู้ อันหลังนี้สำคัญ เช่นเราให้ตัวอย่าง
ด้วยการถามก่อนทำข้อสอบว่า “ถ้าเก็บมะม่วง
ได้ ๑๐ ลูก แบ่งให้น้อง ๔ ลูก เหลือเท่าไร” เด็ก
ตอบ ๖ ลูก แต่เด็กคนเดียวกันนั้นเมื่อให้ทำข้อ
สอบกลับทำไม่ได้ ยิ่งกว่านี้เราเอาข้อสอบมาให้ลูก
ศึกษานิทเทศ์ที่ ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนก่อน
ข้างดีลองทำ ก็ปรากฏผลเหมือนกันคือได้ประมาณ
๕๐% แต่ถ้าเราถามเป็นข้อๆ ไป แก่ทำได้เกือบ
๙๐% อย่างนี้ก็ไม่น่าคิดว่า ข้อสอบจะได้ ข้อมูลจาก
กรณีอย่างนี้ไปได้อย่างไร

เพื่อให้ชัดเจนไปอีก ผมจะวิเคราะห์ห้ออกเป็น

พวกหรือประเภทของเด็กที่มีปัญหา ซึ่งแยกได้ ๕ ประเภทด้วยกัน ดังนี้

ประเภทที่หนึ่ง พวกอ่านไม่ได้เลย คิดหรือว่าพวกนี้จะนั่งคอยให้หมดเวลาโดยไม่ได้ขีดเขียนอะไรลงไป และเราไม่อาจรู้ได้ว่ามีพวกนี้มากน้อยเท่าไรด้วย

ประเภทที่สอง พวกที่อ่านได้ แต่ไม่รู้เรื่องว่าสิ่งที่กำลังอ่านคืออะไร คืออ่านปาวๆ ขอให้เป็นเสียง และไม่เคยรู้เลยว่า การอ่านไปพร้อมกับคิดถึงนั้นเป็นอย่างไร

ประเภทที่สาม พวกที่ย่านได้รู้เรื่องบ้าง แต่ไม่อ่าน ซ้ำก็ขี้เกียจเพราะไม่สามารถจะทนทำข้อสอบ ๗ ชุดใช้เวลา ๓ ชั่วโมงกว่าได้ ประกอบกับไม่เคยรู้ว่าวิธี 'เรียนแบบตั้งใจ' นั้นเป็นอย่างไร หรือการใช้สมาธิกับบทเรียนนาน ๆ นั้นก็ไม่เคยเลย นั่งขีดเป็นลายสลับ สวยงามดี

ประเภทที่สี่ พวกที่อ่านได้ แม้ไม่คล่องแต่ก็ตั้งใจทำจริง พวกนี้ทำข้อสอบได้ ๖ ข้อบ้าง ๘ ข้อบ้างในแต่ละชุดที่มี ๒๐ ข้อ

ประเภทที่ห้า พวกมีความรู้อ่านได้ซึ่งจะทำข้อสอบได้ดี

เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ อย่างน้อยก็ ๕ พวก ข้อทดสอบควรจะวัดออกมาได้หรือไม่ผมก็ได้แต่สงสัย และยังมีมองไม่เห็นว่าจะทำได้ เด็กพวกที่อ่านไม่ออกมีจำนวนเท่าไร จะมีทางรู้หรือ เพราะเด็กยอมขีดไปทั้งหมด อาจมากกว่าเด็กที่ตั้งใจทำเสียอีก กรรมการวิจัยที่อยู่ในกรุงไม่มีทาง

รู้ ยิ่งอ้างคอมพิวเตอร์หลายครั้งหลายคราวก็ยิ่งเชื่อนั่นว่า เด็กที่เขียนขีดหลายสองนั้นก็มิโอกาสถูกอยู่มาก

ถ้าเช่นนั้นผลก็จะออกมาเพียงว่าเด็กทำได้มากได้น้อยต่างกันเท่านั้นละหรือ

ทั้งหมดนั้นเป็นการตั้งข้อสงสัย ต่อข้อทดสอบว่าไม่มีทางรู้ ไม่สามารถที่จะหยั่งถึงปัญหา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญทั้งนั้น นี่ก็วิเคราะห์แบบกว้างๆ ส่วนรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ภายในข้อสอบนั้นหลายท่านที่ไปคงจะเห็น เช่น เด็กทำข้อสอบไม่เป็น ไม่เกิดความสะดวกกับการทำข้อสอบ และยังคงการใช้ศัพท์ใช้ภาษานั้นอีกแล้ว คำว่า "กรณี" "เจเลย" "อัครวรย" มันก็น่ากลุ้มใจแทนเด็กชาวบ้านอยู่เหมือนกัน หรือชื่อของวัตถุ เช่น ตีบูก ตะกั่ว หิน ไม้ อย่างไหนจะลายน้ำมากกว่ากัน เด็กจังหวัดน่าน บ้านน้ำลัด ไม่มีใครเลือกไม้ เพราะมันธรรมา แต่คำว่าตีบูกซิ ฟังดูแปลกดีแท้ๆ คงลายน้ำดีกว่าไม้เป็นแน่ คำตอบจึงได้กับคำนั้น

มันเป็นเรื่องซำๆก็จริง แต่ใครเล่าจะหัวเราะออกว่าเด็กภาคเหนือจะไม่รู้จัก 'ตีบูก'

จะอย่างไรก็ตาม ขอถอยออกจากเรื่องการวิจัยทดสอบ วกกลับมาตั้งคำถามใหม่ว่า เพราะเหตุใดเล่าเด็กชนบทของเรา จึงมีการศึกษาระดับต่ำถึงเพียงนั้น

ผมได้ยินห์ครู่ทั้งศึกษาต่างก็ว่า เพราะความยากจน ความแร้นแค้นทางเศรษฐกิจ ปลุกพีช

ผลก็ไม่ได้อะไร รายได้อีกก็ไม่มี ตุ๊ดเสื้อผ้าเด็กคนนั้น
ขึ้นมาเวทนานัก เราต้องขอมรบัและคล้อยตาม
เกือบจะไม่สงสัย แต่จะให้เชื่อหรือว่าปัญหาข้าง
บนนั้นเป็นสาเหตุให้การ ศึกษาของเขาไม่ดีจริง
หรือเปล่า ผมกลับสงสัยว่า แม้เด็กจะยากจน
แต่การมาโรงเรียนของเขาสม่ำเสมอ มาโรงเรียน
เกือบทุกวัน เพราะบัญชีเรียกชื่อกี่ยืนยันความ
จริงข้อนี้อยู่ ถ้าอย่างนั้นอยู่ที่อะไร

เมื่อ ๑๐ ปีที่แล้ว เราพูดกันว่าอาคารเรียน
ไม่มีไม่พอ แต่ผมขอยืนยันว่าเรื่องอาคารเรียนดี
หมดอย่างไม่น่าเชื่อ ทุกแห่งไม่มีปัญหาอีกแล้ว จัด
ว่าเป็นที่เรียนที่สอนกันได้อย่างดียิ่ง อาณาบริเวณ
อยู่ในที่เหมาะเจาะน่ารัก น่าอยู่ ดีกว่าโรงเรียน
ในกรุงมากมาย อากาศดี มีสนามหญ้าเขียวชอุ่ม มี
ร่มไม้ได้บังเงา เล่นโคตเชือกหมากรุกเก็บ หรือจุด
แขนจุดขาขึ้นไปตามประสาเด็ก ไม่มีอุปกรณ์
เครื่องเล่น หมายความว่าเรื่องอาคารสถานที่
เรียนนั้นไม่มีปัญหา ถ้าอย่างนั้นอยู่ที่อะไร

ที่นี้ก็เรื่องครู ถ้าจะมีปัญหาก็คือที่ครูขาด ครู
ไม่พอกับเด็ก แต่โรงเรียนที่ยกตัวอย่างมาว่าอ่าน
ไม่ได้นั้นมีครู ๓ คน ต่อนักเรียน ๖๐ คน ต่อ
ให้มี ๒ คน ก็ยังเรียกว่าครูขาดไม่ได้ ฉะนั้น

— ความยากจน ไม่ใช่ ดังได้พิสูจน์แล้ว
โรงเรียนมี และดีพอ ครูก็มีพอ

ถ้าอย่างนั้นจะอยู่ที่อะไรเสียอีกเล่า ก็การ
สอนเวลานั่นเอง อย่าได้สงสัย

ต่อไปนี้คราวใดที่เราอ่านโรงเรียนแล้วได้ยิน

เสียงอ่านผันพยัญชนะกันตะเบ็งเซ็งแซ่นั้น อย่าได้
เข้าใจว่าเป็นเสียงแห่งการศึกษากต่อไป นั้นเป็น
เสียงครวญครางโอดโอยของเด็กที่กำลังถูกทุบทำ
ลายให้ด้านชาทางปัญญาความคิดโดยแท้ เด็กอ่าน
ปาว ๆ โดยไม่รู้ว่าเรื่องอะไรนั้นก็เพราะเหตุนี้จะ
เกิดจากธรรมชาติเด็กเองก็หาไม่ หากแต่อยู่ที่การ
สอนโดยยินยอมของครูนั่นเอง เมื่อเด็กปลั่งเสียงที่
เป็นตัวหนังสือหรือเป็นตัวพยัญชนะเข้าไว้ ก็มัก
สบายใจว่าได้ทำการสอน

ทั้งหมดก็เห็น จะมีอยู่สิ่งเดียวที่ครูสนใจหรือ
เอาใจใส่กันมาก คือ การเน้นเรื่องระเบียบกับ
การทำความเคารพ เกือบทุกโรงเรียนที่เราไป
เด็กจะบอกทำความเคารพอย่างทวารได้ พร้อม
เพรียงไม่มีบกพร่องเลย แต่ถึงเวลาเรียนกลับงุ่ม
ง่ามและทะเล่ สอบไม่รู้เรื่อง เช่นนี้จะให้เข้าใจเป็น
อย่างไร นอกจากจะเห็นได้ว่า ครูเห็นการทำความ
เคารพ การเจียนึง เป็นสิ่งดีกว่าการเรียนรู
เพราะอาจจะหวังผลได้อยู่หลายทาง เช่นทำให้
ควบคุมง่าย เมื่อควบคุมง่ายก็จะได้สบาย อีกอย่าง
ก็การฝึกให้เข้าแถว ให้ทำความเคารพนั้นทำง่าย
จะตาย ทั้งผู้ฝึกและผู้ปฏิบัติ คือไม่ต้องใช้ความคิด
แต่อย่างใด แต่การสอนจะต้องใช้สมอง ยิ่งการสอน
ที่ดี ก็ยิ่งจะต้องคิดต้องใช้สมองมาก จึงชอบที่
จะเลือกเอาอย่างแรกมากกว่า จะตั้งกฎตั้งเกณฑ์
ขู่เชิญให้ลนลานอย่างไรก็ทำได้ ข้านิยมยกย่อง
ลักษณะเช่นนี้กันเป็นส่วนใหญ่อีกด้วย ว่าถ้าครู
คนใด 'คุมชั้นอยู่' ก็จะได้ชื่อว่าเป็นครูดี เราไม่

วิตกกังวลบ้างหรือว่าเด็กเหล่านี้อาจจะเข้าใจว่าเรื่อง
สวัสดิภาพร่วมกัน เข้าแถวได้ตรง เป็นสิ่งสำคัญ
กว่าการอ่านหนังสือก็ได้

ด้วยเหตุนี้ จึงไม่เป็นการกล่าวหาเกินไปเลย
ที่บอกว่า การสอนของครูเป็นแบบเร็ว และกำลัง
สอนอะไรที่ไม่ใช่การศึกษา นอกจากไม่ได้ช่วย
การศึกษาแล้ว น่าจะถือว่าครูเป็นผู้ทำลายด้วย
ซ้ำ ทำลายชีวิตทำลายอาชีพการงานอันพึงจะได้
มาซึ่งความสมบูรณ์ในอนาคต คือผมหมายถึง
ให้เห็นว่าเริ่มเมื่อเด็กอ่านหนังสือไม่ได้ ก็ยอมไม่
เกิดความรักหนังสือคือเบื่อหนังสือ เมื่อเบื่อแล้วก็
อาจจะเกลียด การที่เด็กเกลียดหรือเบื่อหนังสือ
นี้ มีส่วนทำลายชีวิตของเขาเพียงใดในโลก
ปัจจุบันนี้ ความคิดผมพุ่งย้อนไปย้อนมา นี้ถึง
โครงการพัฒนาต่างๆ ของชาติ โดยเฉพาะทาง
เกษตรนั้น กำลังแจกหนังสือกันอยู่ *คู่มือการปลูก
ถั่ว ปลูกข้าวโพด การกำจัดศัตรูพืช การบำรุง
รักษา การเพิ่มผลผลิต* ฯลฯ หนังสือเหล่านี้
มีประโยชน์มาก กำลังถูกส่งไปยังหมู่บ้าน มันจะ
ให้อะไรแก่เขาเล่า เมื่ออ่านไม่ได้ ขนาดเด็กอยู่
ในโรงเรียนยังอ่านไม่แตก เด็กนอกโรงเรียนนั้น
จะหวังได้หรือ โอกาสที่จะลืมมีมากเท่าไร โครงการ
การห้องสมุดชุมชนนั้นจะไปได้สักแค่ไหน ถ้า
คนไม่รักที่จะอ่านหนังสือ เพราะอ่านไม่ได้เป็น
เหตุสำคัญ ซ้ำจัดแบบขาดความสนใจอีกด้วย

ความเกลียดความเบื่อหนังสือนี้ พุทก็จะหา
ปรับปรำกันไป ผมได้เห็นกับตามาแล้ว ก็โรง

เรียนที่เราต้องยุติการสอบนั่นเอง เห็นจะต้องเสีย
เวลาฟังผมเล่าอีก

หลังจากเก็บข้อสอบเรียบร้อยแล้ว ก็อยากจะทำ
ให้เด็กสบายใจกลับมีขวัญดีขึ้น ไม่อยากให้เด็ก
รู้สึกเสียหน้า

ต่อไปนี่เราจะเรียนเรื่องใหม่ ขอให้ทุกคน
มองกระดาษ ไม่ต้องทำอะไร ผมบอกพร้อมกับลบ
กระดาษออกเกลี้ยง แล้วเขียนควายเขาใจอยู่ใน
ทุ่งนา ๑ ตัว

เท่านั้นเอง เด็กขยับตัวทันที ซึ่งเมื่อก่อนนั่ง
ตั้งแข็งเป็นหุ่น “อะไรอยู่ในทุ่งนา” ผมเริ่มถาม
“ควายครับ” เสียงที่กลั้วคอออกมาเช่นนั้นเชื่อ
มันและอารมณ์ดีขึ้น

“แล้วนี่อะไร” ผมเขียนหลังคาบ้านลอย ๆ
ไว้

“บ้าน” ทุกคนตอบพร้อมกันอีก

“ดีแล้วเรากำลังจะช่วยกันสร้างบ้าน ขอให้
นักเรียนนึกถึงบ้านของเรา”

“บ้านนี้เข้าไปอยู่ได้หรือยัง ยังขาดอะไร”

“ฝาบ้าน” เด็กชายสมัยตอบก่อนใคร

“เอ้า มาช่วยใส่ฝาบ้าน นี่ชอล์ค”

“ยังขาดอะไรอีก”

“เสาครับ” ต.ช. จันทรตอบ

“ใช่แล้ว เราจะได้มีใต้ถุนไว้เก็บควาย หรือ
ไว้นั่งเล่น”

ส่งชอล์คให้ ต.ช. จันทร ออกไปใส่เสาบ้าน
ได้ไม่ยากในเวลารวดเร็ว

“แล้วเราจะขึ้นบ้านได้อย่างไร” ค.ช. นิล
ขยับตัวและสบสายตา ผมส่งซอลค์ให้ ค.ช. นิล
ออกมาใส่บันไดพาดไว้หน้าบ้านแล้วกลับไป
นั่งหน้าอ้อมยิ้มคุย

“บ้านนี้ไม่มีดีไม่ร้อนแน่หรือ รัชนี้”

ทั้งประตูและหน้าต่างถูกเจาะบนฝาเป็นช่อง
ทั้งคานหน้าต่างและคานข้างตุโปรงและสวยงาม

“อย่างนี้เราขึ้นบ้านได้ เข้าบ้านได้ นอน
เล่นได้ แล้วชื่นะ”

ค.ญ. นพ วายัง “ต้องล้างตีนก่อน” ลูก
ไปเขียนโอ่งน้ำกลบ ๆ ที่หัวกะโตะ มีไม้กระบวย
พาดเสร็จ

ทุกคนเริ่มหัวเราะฮิ ๆ บ้างลุกขึ้นยืนบ้าง
บางคนถุมือ

“เรามีแต่บ้านหรือ โกล้ ๆ บ้านน่าจะทำ
อะไร

ค.ญ. มยุรี ตาลอยออกนอกห้อง แล้วตั้งมือ
ค.ญ. สมร ออกไปวาดเป็นวงกลมเล็ก ๆ หลาย
วง แล้วตอกกิ่งก้านกลายเป็นคอกออกกระหว่างใบ
เรียงรายอยู่ทางซ้ายของบ้าน ค.ญ. อีกสองคนออก
มาช่วยเขียนป่าละเมาะและต้นไม้โดยมิได้ออกคำ
สั่ง

ส่วน ค.ญ. เพ็ญ แอบไปเขียนที่ตักน้ำบาดาล
ค.ช. พิหาญ เขียนหมาแต่เหมือนแพะป่วยๆ ผม
ช่วยเขียนรถไฟวิ่งอยู่ไกล ๆ ปล่อยคว้นยาว เพิ่ม
ควายให้อีก ๓ ตัว มีคนขี่เสร็จ

ถึงตอนนี้ห้องเรียนขึ้นป่วนมากขึ้น ทุกคน
ผูกคอกผูกคอกนั่ง ค้างคาอยู่ที่กระดาน ไม่มองผมเลย
ในที่สุดบนกระดานดำก็เต็มไปด้วยภาพที่น่าตื่นตา
ตื่นใจ จึงให้ทุกคนหยุด กลับนั่งที่

“ต่อไปนี่ผู้เขียนรูปอะไร พยายามไปเขียน
ชื่อกำกับไว้บนรูปที่เขียนด้วยตัวหนังสือ เช่นบ้าน
ก็เขียน บ้าน” ผมออกคำสั่ง ทุกคนเงยบั้นที่
หน้าถอดสี เราถึงกับต้องจับตัวออกมา

ค.ช. นุช ประหม่าหน้าแห้งแล้งเดินสะดุดขา
ตัวเอง หยิบซอลค์ออกไปยื่นจนจิตกระดานสักครู่
ถอยออกมาก็มีคำว่า ‘ตองไม้’

ค.ช. มณี ออกไปยืนบังมือตัวเองแล้วถอย
ออกมาก็มีคำว่า ‘ต้นไม้’

เห็นได้ชัดว่าใบหน้าทุกคนเริ่มชมชื่นบรรยา
กาศอึดอึดยิ่งขึ้น กลัวว่าจะถูกเรียกให้ออกไปเขียน
หนังสืออีก จึงบอกพอ ปล่อยให้รูปภาพและตัว
หนังสือเหล่านั้นคงปรากฏอยู่บนกระดานต่อไป
เพื่อว่าครูของเขาจะได้เห็นบ้างกระมัง

นี่เองที่เราจะไม่เรียกว่าความตายหรือ ชีวิต
ของเด็กนั้นอยู่ก็จริง แต่ชีวิตทางการศึกษาของเขา
ตายแล้ว

สุดท้ายนี้อยากขอสรุปได้ว่า ปัญหาทั้งหมด
อยู่ที่การสอนแล้วแน่ การสอนแบบแล้วซึ่งมาจาก
ครูและครูนี้มาจากไหน ก็มาจากสถาบันครูทั่ว
ประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตครูโดยตรง ในที่สุด
เราก็วกมาถึงต้นตอได้ เมื่อถึงแล้วเช่นนี้ก็ต้องพูด
ความจริงและมองความจริง ความจริงคือ - -

๑. ความยากจนมีส่วนบ้างที่คุกคามชีวิตเขา อยู่ เราก็ได้แต่สงสารแต่เราไม่สามารถทักท้วง แก้ไขให้เขาได้ ทั้งเป็นงานการคนละสายคนละ ส่วน เรียกว่าเป็นเรื่องทางการบ้านเมืองเขา

๒. การสอนแบบเลขหนีดี แก้ได้และไม่เป็น เรื่องของใครอีกแล้ว สายงานก็ตรงและประสาน กันดี คณะศึกษาศาสตร์ ครูศาสตร์ ผลิตคนตั้งแต่ เป็นศึกษานิเทศก์ เป็นครู เป็นนักบริหารการ ศึกษา มีตำแหน่งที่จะเปลี่ยนแปลงและมีบทบาทได้ ความจริงข้อหลังนี้ที่สำคัญ จากนั้นเราก็มีได้ยก เว้นที่จะต้องตระหนักถึงการลงมือ การกระจายใน รายละเอียด การวิเคราะห์ให้ถึงปัญหา แม้คำหวั่น คำร่ำเรียนของเด็กในยุคใหม่นี้ ก็น่าที่จะได้ วิจารณ์กันในโอกาสต่อไปด้วย เพราะมีสิ่งที่ไม่ลว ไหลไร้สาระของหนังสือบางเล่ม อันไม่เกิดประ โยชน์แก่เยาวชนไทยในชนบทของเราแต่อย่างใด

เลย

คำว่า *ประสิทธิภาพ* จึงน่าจะเปลี่ยนมาที่

นักวิชาการและสถาบันครูด้วย อันเป็นต้นกำเนิด ของปฐมเหตุอยู่มาก ถึงจะยำความผิด ว่าอยู่ที่ ครูบ่อยครั้ง แต่ก็เป็นเรื่องการสอนของเขา มิใช่ บุคคล ครูเหล่านั้นต่างเป็นคนดี ขยัน เจตนา ก็ดี เสียตายว่าเขาไม่มีวิธีที่ดี และวิธีที่ดีนี้ เขาควรจะได้จากสถาบันที่ปั้นเขา โดยต้องปั้น ให้เป็นครูใช้สมอง ใช้ความคิดด้วย มิฉะนั้นก็ ไปไม่รอดอีก ภารกิจของสถาบันครูหรือจะเรียก กันอย่างไรก็ตาม จึงต้องเข้มและแข็งแกร่งกว่าที่ เป็นอยู่ทุกวันนี้เพียงใด จึงจะสู้กับปัญหาใน สถานการณ์นี้ได้

น้ำตกจากขุนเขาหรือป่าลึก ต้องมีพลังแรง ไหล กรากเขียวเพียงใด เพื่องานการส่งน้ำของ มัน มิฉะนั้น ก็จะได้ชื่อว่าเป็นต้นน้ำลำธาร

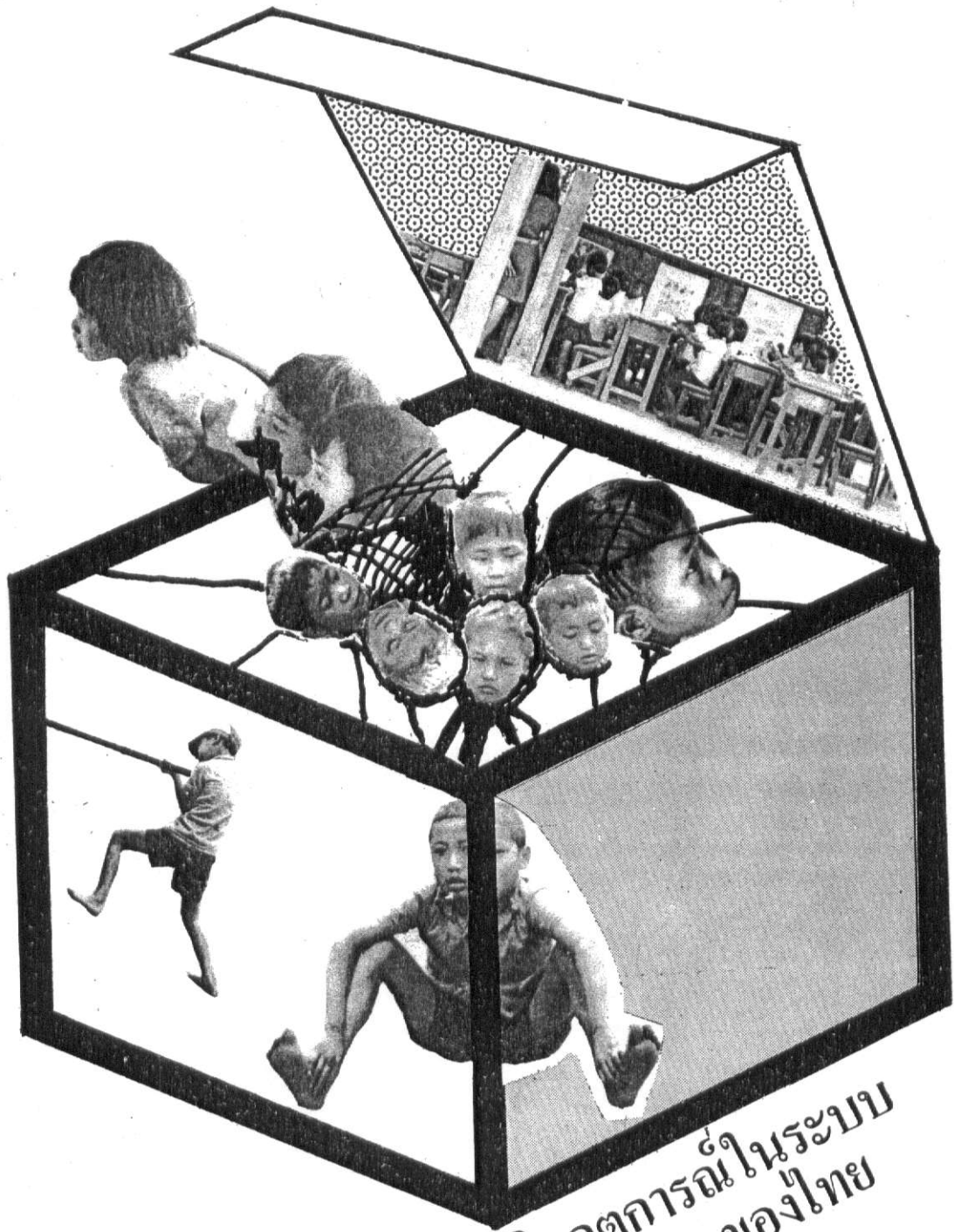
นักการศึกษาและสถาบันครูของชาติก็เปรียบ ได้กับต้นน้ำลำธาร ของการศึกษาที่ต้องมีพลังไหล กรากเขียวเพียงนั้นด้วย

ศึกษานาน

เสียงเพื่อสังคมใหม่

หนังสือรายเดือน จัดพิมพ์โดยบริษัทหนังสือ และสำนักพิมพ์พระจันทร์เสี้ยว
เสนอสาระและบทวิจารณ์ ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม
ศิลปกรรมกรรม

ฉบับแรก ต้นตุลาคม ราคา ๕ บาท

วิกฤตการณ์ในระบบ
การศึกษาของไทย
นิโคลาส เบนเนต

ความนำ

ผู้เขียนได้เขียนไว้ที่อื่นแล้ว* ว่าระบบการศึกษาแบบทางการอย่างทุกวันนี้ “มิได้บรรลุจุดประสงค์ที่วางเอาไว้ ทำให้คนส่วนใหญ่รู้สึกวุ่นวาย คนล้มเหลว มิได้เพิ่มความเสมอภาคในโอกาส แต่กลับสนับสนุนรักษาระบบชนชั้นที่เป็นอยู่ มิได้จัดสรรของทักษะที่จำเป็นเหมาะสมกับชีวิตเด็ก มิได้สอนแม่ทักษะ ที่นายจ้างต้องการอย่างแท้จริง เป็นระบบที่ไร้ประสิทธิภาพ น่าเบื่อหน่าย มีแนวโน้มในทางเพิ่มการว่างงานในเมืองและความเสื่อมโทรมในชนบท หวังไม่นำพาต่อสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างมากในสังคม” ถ้าคำกล่าวนี้เป็นจริงแม้สักครั้งหนึ่ง ย่อมแสดงว่าระบบการศึกษาของไทยได้เผชิญกับวิกฤตการณ์อันใหญ่หลวงแล้ว ซึ่งถ้าไม่มีการระงับยับยั้งวิกฤตการณ์นี้แล้ว มันก็อาจส่งผลทำลายล้างถึงโครงสร้างของสังคมไทยเอง และอาจผลักดันพัฒนาการมิให้ดำเนินไปในแนวที่อย่างน้อยที่สุดก็เป็นดีประดุจให้คนไทยส่วนใหญ่มีชีวิตอย่างสมบูรณ์และมีความสุข

ปรกติเมื่อนักการศึกษาพูดถึงวิกฤตการณ์ในระบบการศึกษา เขามักจะเน้นปัญหาภายในของระบบที่เป็นอยู่ อาทิ *การขาดแคลนครูที่มีคุณวุฒิ* ปัจจุบันนี้ครูประมาณ ๔๐% หาได้มีคุณวุฒิตั้งที่นักการศึกษาพึงประสงค์ไม่ *การขาด*

แคลงงบประมาณ ปัจจุบันการศึกษาในประเทศไทยใช้เงินเพียง ๕๐๐ บาท ต่อเด็กหนึ่งคนในหนึ่งปี เมื่อเทียบกับตัวเลขของประเทศพัฒนาซึ่งสูงกว่าสิบถึงยี่สิบเท่า *การขาดแคลนวัสดุการสอน* โรงเรียนส่วนมากในประเทศไทยไม่มีวัสดุการสอน หรืออุปกรณ์การเรียนเอาเสียเลย โดยเฉลี่ยแล้วในระดับประถมศึกษาจะมีการใช้เงินเพื่อซื้อหาวัสดุเหล่านั้นเพียง ๕ บาท ต่อเด็กหนึ่งคนในปีหนึ่งๆ เท่านั้น *การขาดความต่อเนื่องในการเข้าเรียนชั้นสูงๆ* ขึ้นไป ขณะนี้ในประเทศไทยเด็ก ป. ๔ ที่สามารถได้ไปจนถึงชั้น ป. ๕ มีไม่ถึง ๕๐% ยิ่งเด็กที่ต้นต้นผ่านขึ้นไปสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยได้ ก็มีเพียงหยิบมือเดียวเท่านั้น

แม้สิ่งที่กล่าวเหล่านี้ รวมทั้งข้อบกพร่องอื่นๆ ภายในระบบการศึกษา จะนับว่าสำคัญอยู่ แต่ถ้าหากจะแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวได้ ก็ไม่แน่ว่าจะช่วยเยียวยาวิกฤตการณ์ภายในระบบการศึกษาได้หรือไม่ หน้าที่สำคัญจะยิ่งเร่งให้ระบบก้าวไปในทางผิดๆ เร็วเข้าและได้ผลยิ่งกว่าแต่ก่อนเสียอีก ดังนั้นในบทความนี้ ผู้เขียนจะไม่พูดถึงความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงเล็กๆ น้อยๆ ในกระบวนการภายในระบบ แต่จะพยายามชี้ให้เห็นว่า วิกฤตการณ์ที่เป็นอยู่นี้มีมูลเหตุมาจากการตั้งสมมุติฐานผิดๆ การตั้งวัตถุประสงค์

* ดู “The Need for Educational Transformation: From the Marginal to the Utopian, ศูนย์ศึกษาไทยวัฒนาพานิช พระนคร ๒๕๑๕

ประสงค์ที่ไม่ต้องกับความเป็นจริง ตลอดถึงโครงสร้างที่นำสิ่งดังกล่าวมาปรับใช้ไม่ได้ และจะชี้ให้เห็นว่า วิกฤตการณ์ที่ว่านี้จะแก้ไขให้ลุล่วงไปได้ นั่นก็ต่อเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสมมุติฐานเบื้องต้น เปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ และเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบการศึกษาไทยเท่านั้น

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของวิกฤตการณ์

ระบบโรงเรียนแบบทางการโดยมี ครู ทำหน้าที่ให้คำบรรยายแก่นักเรียน เกี่ยวกับการอ่าน การเขียน การคิดเลข ศีลธรรม ประวัติศาสตร์ของชาติ และเนื้อหาวิชาอื่นๆที่จำกัดอยู่ในกำแพงสี่ด้านของห้องเรียน ซึ่งมีมานานกว่าสองพันปีแล้ว และส่วนใหญ่ก็ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ดี การศึกษาแบบนี้ตราบกระทั่งขึ้นศตวรรษที่ ๑๕ (สำหรับประเทศไทยล่ากว่านั้น) ได้ถูกจำกัดอยู่แต่ในหมู่ลูกหลานของพวกผู้ดี อันเป็นกลุ่มคนระดับหัวกะทิของประเทศ และมุ่งสร้าง 'ผู้ปกครอง' ขึ้นในอนาคต ด้วยการสอนความรู้ และทักษะที่จำเป็นให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กสามารถทำหน้าที่ที่มีคนกำหนดไว้ให้ ในสังคมได้อย่างดี แต่เมื่อแนวคิดประชาธิปไตยแพร่เข้าไปในประเทศต่างๆ ทั่วโลก (เริ่มแต่ตอนต้นศตวรรษที่ ๑๙ ต่อเนื่องมาจนบัดนี้) และมีการปรับปรุงสังคมด้านต่าง ๆ ให้เป็นประชาธิปไตย

นั้น ก็ได้มีความพยายามทั้งในอดีตและปัจจุบันที่จะนำความคิดประชาธิปไตยมาใช้ในด้านการศึกษา ด้วยการขยายขยายระบบการศึกษาที่เป็นอยู่(ที่มุ่งสร้างกลุ่มบุคคลหัวกะทิ) เพื่อให้ครอบคลุมประชาชนส่วนใหญ่มากยิ่งขึ้น

ฉะนั้นจึงไม่แปลกเลยที่ปรากฏว่า ขณะที่ระบบการศึกษาที่มุ่งผลิตกลุ่มบุคคลหัวกะทิ ได้ถูกขยายขยาย (โดยมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องหลักสูตร วิธีสอน หรือโครงสร้างน้อยมาก) ออกไปอย่างรวดเร็ว ระบบนี้ก็ได้อาศัยทอดค่านิยมทัศนคติ (อาทิการเชิดชูแรงงานสมองเหนือแรงงาน) และแม้ทักษะและความรู้ที่ลึกล้ำขัดกับสภาพเป็นจริงที่เป็นอยู่ในสังคมตลอดมา

ขณะนี้ ประเทศไทยได้พัฒนามาถึงขั้นที่ 'ระบบโรงเรียน' ได้กลายเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ที่สุดเป็นที่สองของประเทศ ประชากร ๒๐% ใช้เวลาอยู่ในโรงเรียนเต็มวัน กินงบประมาณของรัฐบาลประมาณ ๒๐% คิดเป็นรายได้ประชาชาติ ๔% อุตสาหกรรมที่มานี้ได้แผ่ขยายในอัตราที่รวดเร็วมาก ในขณะที่มันได้ไล่กวาดความผันอันไม่มีทางเป็นไปได้ ความผันที่ขัดกันในตัวมันเอง นั่นก็คือทำอย่างไรถึงจะสร้างประชาธิปไตยขึ้นในสังคม พร้อมกับแพร่ขยายสถาบันอันหนึ่ง ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วมันเป็นเพียงสถาบันสำหรับคนกลุ่มน้อยเท่านั้น

๒. รัฐบาลไทยใช้เวลา ๑๕ สมัย และเงินจำนวนมากในการหวังเห็นเด็กไว้ใจในมหาวิทยาลัยเป็นเวลา ๑ ปี เช่นเดียวกับที่หวังเห็นเด็กในการศึกษาชั้นประถมเป็นเวลา ๑ ปี ผลที่ได้รับของผู้สำเร็จจาก ๒ ระดับจึงไม่เท่าเทียมกันในสัดส่วนเดียวกัน

การได้กวัดความมั่นคงกล่าวนั้น ทำให้ระบบโรงเรียนและเลยจุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาไป กล่าวคือ จัดสนองทักษะ ความรู้ ทักษะ คติ และแนวความคิดที่ *ใกล้เคียงตัว* (relevant) ให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ อันจะเอื้อให้พวกเขา ดำเนินชีวิตได้อย่างสมบูรณ์และมีความสุข ตรงกันข้ามระบบโรงเรียนกลับมุ่งผลิตคนที่มีประกาศนียบัตร ปริญญาบัตร ซึ่งไม่มีความหมายแต่อย่างใดเลย นอกเสียจากว่านักเรียนต้องมั่งงุมมั่งงาหรืออยู่ในโรงเรียนเป็นเวลาหลายปี ผ่านการสอบแบบซ้ำ ๆ ซาก ๆ ในสิ่งที่ครูหรือตำราได้พร่ำบอก มิใช่ว่าสิ่งที่พร่ำบอกนั้นจะผิดพลาดและไม่ข้องเกี่ยวอะไรกับตัวนักเรียนเลย ประกาศนียบัตรและปริญญาบัตรเหล่านี้ จะถูกใช้เป็นเครื่องแบ่งสรรตำแหน่งในสังคมที่เหลื่อมล้ำค่าสูง (Unequal Society) บุคคลยิ่งลงทุน ศึกษา เพื่อให้ได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตรมากเท่าใด^๒ (ซึ่งส่วนใหญ่ของต้นทุนนี้รัฐเป็นผู้จ่าย) เขาก็มีหวังได้สวยตำแหน่ง เงินเดือน และสถานะทางสังคมสูงส่งยิ่งขึ้นเท่านั้นแล

จริงอยู่ ในสังคมที่ปราศจากความเสมอภาคนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการบางอย่างเพื่อวิภาครายได้และตำแหน่งฐานะสูง ๆ แต่การที่มาทุ่มเทงบประมาณของรัฐถึง ๒๐ % เพื่อจุดมุ่งหมายอันนี้

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมอบหน้าที่นี้ให้แก่ระบบโรงเรียน ออกจะฟุ่มเฟือยเกินไป การทิ้งเงินเพียงแต่จะทำให้คนส่วนใหญ่ยังเกิดความรู้สึกว่าตนเป็นบุคคลที่ล้มเหลว แต่จะทำให้ระบบโรงเรียนอ้างสิทธิผูกขาดทางการศึกษาเอาไว้เสียด้วย ทั้งที่การศึกษาไม่ใช่เป็นหน้าที่เบื้องต้นของระบบโรงเรียนในอดีต ทักษะ ความรู้ ทักษะ คติและแนวความคิดอันจำเป็น ได้รับการถ่ายทอดอย่างไม่เป็นทางการโดยอาศัยวัด อาศัยครอบครัว อาศัยวัฒนธรรมที่สืบทอดมาแต่โบราณ แต่บัดนี้ระบบโรงเรียนได้บริโภครหัสพยากรณ์ที่มีอยู่มากขึ้น ทุกที่ ๆ ทำให้นักการศึกษาตีขลุมเอาว่า การศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็แต่ในระบบโรงเรียนเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพื่อจะหาเหตุผลมาสนับสนุนค่าใช้จ่ายดังกล่าว เพื่อให้คนทั่วไปเห็นเป็นเรื่องเหมาะสมนั่นเองพูดอีกอย่างก็ว่า นักการศึกษาพยายามให้คนคิดไปในทำนองว่า “ การศึกษาเป็นอย่างเดียวกับการเรียนหนังสือในโรงเรียน ”

ความจริง ประเทศไทยก็เป็นแบบเดียวกัน เช่นประเทศอื่นทุกประเทศ ที่มีสถาบันต่างๆมากมาย ซึ่งเป็นชุมพลึงในการให้การศึกษาได้อย่างดี แต่ระบบโรงเรียนไม่เพียงแต่จะหันหลังให้สถาบันเหล่านี้ แต่กลับจะพยายามเบ่งรัศมีทับเสียด้วยเหตุนั้น เป็นเหตุให้ไม่มีโอกาสใช้ประโยชน์จากชุมกำลังนี้เท่าที่ควร

๑. ในประเทศไทย สถาบันเหล่านี้ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์และโรงหนัง ตลาดชนบท ช่างฝีมือ ราษฎร์ไมสว ตลาด การบริการอย่างกว้างขวาง วัด เรือนจำ และครอบครัว สามารถทำหน้าที่ให้การศึกษาได้เช่นเดียวกัน

สรุปแล้ว ในหัวข้อนี้ผู้เขียนต้องการเน้นให้เห็นว่า สาเหตุที่แท้จริงของวิกฤตการณ์ในระบบการศึกษาใน *ประการแรก* ก็อยู่ที่ระบบปัจจุบัน (ซึ่งมุ่งให้คนทั่วไปมีโอกาสเข้าเรียน) ซึ่งที่แท้ก็คือระบบที่มุ่งผลิตกลุ่มคนชั้นหัวกระทิ ที่ถูกขยับขยายออกไปโดยไม่เปลี่ยนแปลงนั่นเอง เป็นระบบที่รับใช้คนกลุ่มน้อย *ประการที่สอง* ระบบปัจจุบันแม้จะมุ่งผลิตคนที่มีประกาศนียบัตรเป็นอาภรณ์ เพื่อใช้ประกาศนียบัตรเป็นเครื่องแบ่งสรรรายได้หรือตำแหน่งหน้าที่ในสังคม แต่ขณะเดียวกัน (ขณะที่มันบริโภครทรัพยากรที่มีอยู่มากขึ้นๆ) ก็ได้อ้างสิทธิ์ว่าเป็นสถาบันเดียวที่สามารถจัดสอนการศึกษาที่มีความหมายได้

วัตถุประสงค์

ทั้งที่เกาะยึดอยู่กับพุทธปรัชญาเป็นทางการ (ที่ควรเอ่ยคือสอนให้ดำเนินตาม 'ทางสายกลาง' และสอนให้จำกัดวัตถุประสงค์อยู่ในสิ่งที่สัมฤทธิ์ผลได้) ประเทศไทยกลับมีการจำกัดวัตถุประสงค์ในทางปริมาณน้อยมาก ปัจจุบันรัฐบาลจะมุ่งมั่นกับการจัดการศึกษาภาคบังคับ ๗ ปีให้เร็วที่สุด ขณะเดียวกันก็จะขยายสถานที่เรียนในระดับมัธยมตอนต้น มัธยมตอนปลาย และมหาวิทยาลัย จะขยายขยายโครงการฝึกหัดอาชีพ ช่างเทคนิค และการศึกษานอกโรงเรียนอย่างรวดเร็ว และอื่นๆอีกมาก เมื่อพิจารณาให้ถี่

จะเห็นว่า สิ่งทั้งหมดเหล่านี้จะกระทำให้ลุล่วงไปพร้อมๆกันย่อมเป็นไปได้ ถ้าพิจารณาการศึกษาภาคบังคับ ๗ ปี เมื่อมองจากแง่การขาดแคลนทรัพยากรแล้ว เห็นว่าอย่างน้อยที่สุดต้องใช้เวลาดัง ๒๐ ปี กว่าการศึกษา ๗ ปี จะกระจายไปทั่วประเทศ ยิ่งการศึกษาภาคบังคับ ๑๐ ปีด้วยแล้ว จะต้องใช้เวลายังน้อยที่สุดอีก ๔๐ ปีทีเดียวและในช่วงเวลาอันยาวนานเช่นนั้น ย่อมเหลือวิสัยที่ผู้ใดจะพยากรณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล ว่าอะไรจะเกิดขึ้นแก่ประเทศไทย (หรือเกิดขึ้นแก่โลก)^๔ ฉะนั้น 'การมุ่งมั่น' ดังกล่าวจึงไม่สัมฤทธิ์ผลอันใดนอกจากจะเป็นการสร้างความหวัง สร้างความฝันลมๆ แล้งๆ ขึ้นในจิตใจของคนส่วนใหญ่ อีกประการหนึ่งเล่า ความจริงที่ว่าความคาดหวังในด้านปริมาณ (quantitative expectations) ไม่มีทางสัมฤทธิ์ผลได้ตนเอง คือสาเหตุใหญ่ประการหนึ่งของวิกฤตการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากนักการศึกษาต้องวิ่งตามเป้าประสงค์ของคนอย่างรวดเร็ว เลยไม่มีเวลาพอที่จะหยุดคิดว่าตนกำลังจะไปทางไหน

ที่กล่าวนี้มีได้หมายความว่า นักการศึกษาไม่รู้ว่าจะระบบการศึกษาควรจะเป็นอย่างไร แต่เพราะความกดดันในด้านปริมาณนั่นเอง ที่ทำให้เขายากที่จะมีเวลาตรวจสอบว่าวัตถุประสงค์ของตนได้บรรลุแล้วหรือไม่เพียงใด

๔. ตัวอย่างที่ทุกคนพอจะสามารถคาดคะเนได้ก็คือ สังคมควรจะเป็นไปในรูปใด ถ้าหากน้ำมันที่มีอยู่ในโลกเราจะถึงวิกฤตการณ์หมดลงในอีก ๓๐ ปีหรือ ๕๐ ปีข้างหน้า

โดยทั่วไป เหตุที่ผู้กำหนดนโยบายเห็นสมควรต้องช่วยขยายระบบโรงเรียนในด้านปริมาณมีเพียงแต่เพราะว่าการขยายขยายดังกล่าวนั้นเป็นการสนองตอบที่จำเป็นต่อแรงกดดันทางสังคมจากพ่อแม่ ซึ่งหวังว่าลูกหลานของตนจะต้องเป็นผู้โชคดีใน *หวยการศึกษา* แต่เพราะผู้กำหนดนโยบายคิดเอาเองว่า ระบบโรงเรียนที่เป็นอยู่จะเป็นเครื่องมือทำให้ประลุถึงจุดมุ่งหมายอย่างอื่นด้วย กล่าวคือคิดกันว่าระบบโรงเรียนจะต้อง

๑) ช่วยให้นักทั่วไปอ่านออกเขียนได้ ๒) จัดสอนทักษะอื่นๆที่จำเป็นแก่ชีวิตให้แก่เด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถรับเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ๓) ช่วยชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ให้สามารถแก้ไขปัญหบางประการที่ชุมชนนั้นประสบอยู่ ๔) ช่วยพัฒนาความสามารถทางปัญญาของเด็ก และความเชื่อมั่นในตนเอง ๕) เป็นปัจจัยสร้างความเสมอภาคในโอกาส ๖) ช่วยสร้างเด็กให้เป็นสมาชิกที่มีผลิตภาพ และมีประโยชน์ต่อสังคม ด้วยการจัดสอนทักษะและความรู้ให้ อันจะเป็นการเร่งอัตราพัฒนาการให้เป็นไปโดยเร็วขึ้น ๗) สอนเด็กให้รู้จัก ให้รู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อว่าเมื่อเด็กออกจากโรงเรียนแล้ว เขาจะได้สามารถเรียนรู้ต่อไปได้ ๘) ช่วยถ่ายทอดความรู้สึกรักชาติ และเอกลักษณ์ของชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่วัฒนธรรมไทย และช่วยสร้างสังคมที่มีระเบียบแบบแผนอันดี ๙) ช่วยสร้างเสริมความมั่นคงของชาติ

เพื่อที่จะให้เข้าใจขอบเขตของวิกฤตการณ์ ในระบบการศึกษาได้อย่างดี เราจำเป็นต้องพิจารณา ดูว่า วัตถุประสงค์ที่ยกมาเอ่ยเป็นข้อๆ นั้น ได้สัมฤทธิ์ผลไปแล้วมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้จะทำให้เรามองเห็นได้บ้างว่า จากการที่ประเทศลงทุนขนาดมหึมาในระบบการศึกษาในขณะนั้นนั้น ได้ผลตอบแทนมากน้อยเพียงใด

ประการแรก ปัญหาการอ่านออกเขียนได้ (ซึ่งเกือบทุกคนจะต้องยอมรับว่าเป็นวัตถุประสงค์แรกของประถมศึกษา) จากการวิจัยของกองการประถมศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ของเด็กที่จบ ป. ๔ ในท้องที่ชนบทห่างไกล เมื่อจบออกมาได้สักสามปีแล้ว ถือไม่ได้ว่าเป็นผู้รู้หนังสืออยู่ในขั้นใช้งานได้ ข้อมูลจากประเทศพัฒนาชี้ให้เห็นว่า การใช้เวลาศึกษาในโรงเรียนนานๆ โดยตัวมันเองแล้วหาได้ทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านออกเขียนได้เป็นการถาวรไม่ (ในสหรัฐอเมริกา มีผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือ ๒๑ ล้านคน และ ๑๐% ของผู้ที่จบโรงเรียนมัธยม ถือว่าเป็นผู้ไม่รู้หนังสือถึงขั้นใช้งานได้)

ยิ่งมาพิจารณาถึงความล้มเหลวในแง่ของทักษะอันจำเป็นแก่ชีวิตด้วยแล้ว จะเห็นว่ายิ่งมากกว่าด้วยซ้ำ เพราะระบบการศึกษาของประเทศทั้งหลายส่วนมาก ไม่ใคร่จะนำพาต่อการสอนทักษะแก่บุคคลสำหรับสถานการณ์หนึ่งๆ เลย ดูหลักสูตรของไทยเราเป็นตัวอย่าง เห็นได้ว่าการบรรจุเนื้อหา เช่น การเกษตร การอนามัย โภชนาการ สุขวิทยา การปลูกบ้าน หรือการวางแผน

ครอบครัวไว้น้อยมากเหลือเกิน แม้สิ่งเหล่านี้จะเป็นทักษะอันจำเป็นแก่ชีวิตของคนส่วนใหญ่ก็ตาม ซึ่งจะช่วยทำให้เขาสามารถปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนให้สูงขึ้น ว่าถึงสภาพการณ์ในเมืองหรือในประเทศที่พัฒนาแล้ว ก็ไม่เลืกลงกว่าที่กล่าวก็มากนัก เพราะมีการอุทิศเวลาน้อยมากในอันที่จะสอนให้เด็กเข้าอกเข้าใจกลไกของสถาบันหรือองค์การใหญ่ๆ สอนให้เด็กรู้จักใช้บริการสาธารณะที่มีอยู่ สอนให้รู้จักหางานทำหรือรู้จักซ่อมวิทยุหรือซ่อมรถยนต์ เป็นต้น

แต่ถึงแม้จะมีการใช้เวลาเพียงน้อยนิดไปในการสอนทักษะอันจำเป็นแก่ชีวิตบ้าง ก็ไม่แน่ว่าจะได้ผลอะไร เพราะทักษะเหล่านี้ถูกจัดสรรมาในรูปของ 'เนื้อหาวิชา' ที่เด็กจะต้อง 'จดจำ' เอาไปใช้สำหรับโตเต้าขึ้นไปสู่การศึกษาระดับสูงขึ้นไป และแม้ว่าเราจะสามารถโยงเนื้อหาวิชาเหล่านี้ให้เข้ากับปัญหาที่เผชิญหน้าชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ เด็กก็ย่อมจะมองไม่เห็นความสัมพันธ์นั้นอยู่ดี เพราะเด็กมองเห็นอะไรที่เป็น 'เนื้อหาวิชา' ว่าจะต้องจดจำไปเสียหมด นอกจากนั้น แม้ปัญหาจะเป็นปัญหาทางรูปธรรม แต่เด็กกลับถูกสอนด้วยคำพูดเท่านั้น ไม่ได้มีความพยายามที่จะกระตุ้นให้เด็กได้ทดลอง ได้พิสูจน์ ว่าคำพูดที่ครูพูด หรือที่เขียนไว้ในตำรานั้น นำมาปรับใช้ได้ไหม อีกอย่างหนึ่ง เนื่องจากมีการใช้หลักสูตรแบบเดียวกันทั่วประเทศ เลยทำให้เนื้อหาวิชาที่นำไปสอน ยากที่จะเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของเด็ก

ก็ด้วยเหตุนี้แล แม้เด็กจะได้เรียน 'เนื้อหาวิชาที่ใกล้ตัว' แต่ก็จะไม่ทำให้เด็กรู้สึกว่ วิชาเหล่านั้นจะเกี่ยวพันกับปัญหาครอบครัวและชุมชนได้อย่างไร

อย่างทีกล่าวข้างต้นแล้ว ว่าเนื้อหาวิชาที่เน้นหนักทางปฏิบัติเหล่านี้ จะปรากฏอยู่ในหลักสูตรไม่มากนัก เวลาส่วนใหญ่จึงถูกใช้ไปในการสอนการอ่าน การเขียน เลขคณิต ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และเนื้อหาภาควิชาการอื่นๆที่จำเป็นสำหรับให้เด็กเรียนสูงๆขึ้นไป เนื่องจากเด็กส่วนมากเมื่อเข้าโรงเรียนแล้วไม่เคยเห็นหนังสือสักเล่มและบางครั้งก็ไม่รู้จักสัญลักษณ์ที่ขีดเขียน (written symbol) ทั้งยังมีความพยายามน้อยมากที่จะทำให้เด็กตระหนักมั่นในความสำคัญของการอ่าน (นอกเหนือไปจากการเน้นความสำคัญของสิ่งนี้ในเวลาสอบ) ทำให้การสอนทักษะในการคำนวณ ในการอ่านเขียน ดูจะไม่มีมีความเกี่ยวพันกับชีวิตของเด็กนอกโรงเรียนเอาเสียเลย

ด้วยเหตุนี้ ตามความคิดของผู้เขียน จึงดูเสมือนว่าโรงเรียนได้ถูกมอง (จากพ่อแม่รวมทั้งเด็ก) ว่าเป็นสถาบัน 'แปลกหน้า' (alien-institution) ไปแล้วเกือบจะสิ้นเชิง หน้าที่สำคัญของสถาบันนี้ ได้แก่การจัดส่งน่องทางออกไปจากหมู่บ้าน (ที่ที่คนส่วนใหญ่อาศัยอยู่) ไปสู่การทำงานในสาขาอาชีพที่ให้ผลกำไรรวม ทรายที่ทัศนคตินี้ยังแผ่สร้าวนอยู่ ทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากการลอบที่เน้น 'วิชาการ' อย่างไม่หยุดหย่อน

ถึงแม้ตามทฤษฎี หลักสูตรจะได้รับการปรับปรุง ให้ใกล้ตัวเด็กมากยิ่งขึ้น เติบโตยิ่งขึ้นที่จะตระหนักถึงความใกล้ตัว (relevance) ของหลักสูตร อยู่ตัวนั่นเอง

มาพูดถึงวัตถุประสงค์ ที่จะเพิ่มความเชื่อมั่น ในตนเองให้แก่เด็ก และเพิ่มความเสมอภาคใน โอกาสบ้าง เรื่องนี้ยังเป็นที่ประจักษ์กันว่า ผลสัมฤทธิ์ ของระบบการศึกษาทุกระบบล้วนแต่ดำเนินไปในทางตรงกันข้ามกับวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ โอกาสการทำงานในอนาคต ตำแหน่งทางสังคม และรายได้ของเด็กจึงขึ้นอยู่กับระดับความสำเร็จทางการศึกษาเป็นสำคัญ แม้เนื้อหาของการศึกษา จะไม่ตรงกับงานที่ทำเลยก็ตาม(เช่นคนเก็บขยะใน บางเมืองของสหรัฐ ขณะนี้ต้องได้ประกาศนียบัตร มัธยมศึกษา) ประเด็นสำคัญอันดับแรกอยู่ที่ว่า พ่อแม่จำนวนมาก (และเด็กเอง) ต่างต้องการให้ การศึกษาเป็นเครื่องมือ สำหรับตีค่าความยากจน ออกไปหรือไม่ก็ใช้การศึกษาเป็นเครื่องพุงฐานะ ชนชั้นกลางของตนเอาไว้ ด้วยเหตุนี้ พ่อแม่จึง ต้องการให้ลูกหลานได้ได้เข้าไปถึงระดับการศึกษา ที่สูงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่เนื่องจากงาน สำหรับบุคคลระดับหัวกะทิในสังคมมีอยู่อย่าง จำกัด ฉะนั้นคนที่ได้รับการศึกษาในระดับสูงสุด เท่านั้น ถึงจะมั่นใจได้ว่าตนจะมีฐานะตำแหน่ง ทางสังคมที่ดีได้ ในประเทศไทยนั้นผู้ที่ทำงาน ในภาคอุตสาหกรรมสมัยใหม่โดยมีรายได้รวมพอ สมควร อย่างน้อยต้องได้ปริญญา แต่ในจำนวน

เด็กทุก ๆ ๕๐ คนที่เข้าโรงเรียนประถม จะมีเพียง คนเดียวเท่านั้นที่ได้ปริญญา ฉะนั้นบทเรียน สำคัญสำหรับเด็ก ๔๘% ที่เรียนระดับประถม ศึกษา จะได้เรียนรู้ก็คือ **ได้รู้ว่าตนเป็นคนล้มเหลว** แต่ที่ร้ายกว่านั้น ก็ตรงที่พวกเขาพากันนึก คิดว่า ความล้มเหลวของเขาเนื่องจาก **ความโง่** หรือไม่ก็เนื่องจากความ **ไม่เอาถ่าน** ในการเรียนรู้ ของตนเองที่ ทำให้พวกเขาต้อง **ล้มเหลว**

ว่าไปทำไมมี ระบบที่ให้การศึกษแก่คน ส่วนใหญ่จนกลายเป็นคนล้มเหลวเช่นนี้ อาจนับ ว่ามีเหตุผลสมควรอยู่ หากว่าในระบบการศึกษานั้นมีความเสมอภาคในโอกาสศึกษาอย่าง อย่ง ไรก็ดี ได้มีการพิสูจน์กันแล้วว่า ในกรณีที่มีการ แบ่งเฉลี่ยทรัพยากรการศึกษาอย่างเสมอหน้ากัน ระหว่างโรงเรียนในชนบท กับโรงเรียนในเมือง ระหว่างโรงเรียนของชนชั้นกลางกับโรงเรียนของ ชนชั้นต่ำ .เด็กจากครอบครัวชนชั้นกลางในเมือง จะมีโอกาสประสบความสำเร็จทางการศึกษามาก กว่าเด็กจากครอบครัวชาวนา

ทั้งนี้เพราะว่า ความสำเร็จในโรงเรียนหา ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเรียนหนังสือเท่า นั้นไม่ แต่ยังขึ้นอยู่กับบรรยากาศในครอบครัว กล่าวคือพ่อแม่คอยกระตุ้นให้เด็กรักที่จะศึกษาหา ความรู้ รักที่จะมีหน้ามีตาในสังคม (role expectation) เด็กจากชนชั้นกลางจะเป็นเด็กที่ มาจากสภาวะแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้เด็กสนใจใฝ่ ศึกษาค้นคว้าความรู้ เป็นสภาวะแวดล้อมที่พ่อแม่ได้

ฝากความหวังให้กับเด็ก คอยสนับสนุนให้เด็กมุ่งความสำเร็จในการเรียน กระตุ้นให้เด็กใฝ่ทะยานในตำแหน่งหน้าที่สำหรับคนชั้นสูง แรงจูงใจทางสังคมเหล่านี้ บวกกับสภาวะแวดล้อมในครอบครัวดังกล่าวนี้แหละ ที่ทำให้เด็กจากชนชั้นกลางโดยเฉลี่ย ประสบความสำเร็จทางการศึกษามากกว่าเด็กในชนบท ด้วยระบบการศึกษาอย่างที่เป็นอย่างอยู่ทุกวันนี้ จะทำให้ไม่มีความเสมอภาคในโอกาสศึกษาอย่างแท้จริงเกิดขึ้นได้เป็นอันขาด

แต่ที่น่าวิตกก็คือว่า การแบ่งสรรทรัพยากรการศึกษาหาได้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกันไม่ ปกติเด็กจากชนชั้นกลางมักได้เข้าโรงเรียนที่ดีกว่าเด็กในชนบท ดีกว่าทั้งในแง่ตัวครูและเครื่องอำนวยความสะดวกทางการศึกษา ในประเทศไทยนั้น ค่าใช้จ่ายประจำของโรงเรียนในเมืองต่อนักเรียนคนหนึ่ง อย่างน้อยที่สุดจะสูงกว่าโรงเรียนในชนบททั่วไปอยู่ถึง ๔๐%

เมื่อพิจารณาปัจจัยทั้งสองประกอบกัน คือ ภูมิหลังทางบ้านของเด็กจากชนชั้นกลาง ที่เกื้อหนุนต่อความสำเร็จทางการศึกษามากกว่า และการศึกษาที่เด็กจากชนชั้นกลางได้รับ ซึ่งมีคุณภาพดีกว่า จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญเลยที่เด็กจากชนชั้นกลางจะถูก *ห่วยการศึกษา* มากกว่าเด็กในชนบท ในประเทศไทยนี้แม้ว่า ๘๐% ของประชากรได้ใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในชนบท แต่ผู้ที่จบมหาวิทยาลัยที่มาจากครอบครัวชนวนากลับมีเพียง ๖% เท่านั้น (ส่วนมากจากครอบครัวชาวนารวย)

ด้วยเหตุนี้ถึงระบบการศึกษาจะพยายาม อวดอ้างว่าจะเพิ่มความเสมอภาคในโอกาสมากขึ้น แต่ตามความเป็นจริงแล้ว มันกลับช่วยค้ำชูระบบชนชั้นที่เป็นอยู่นั่นเอง เด็กจากครอบครัวชนบทที่ยากจนจะถูกทำให้รู้สึกว่าเป็น *คนล้มเหลว* ให้รู้สึกว่ารฐานะอันยากไร้ที่ตนประสบอยู่นั้นเป็น *ความผิด* ของเขาเอง ถึงแม้เขาจะไม่มีโอกาสแท้จริงที่จะถูก *ห่วยการศึกษา* เลยเมื่อเขาเข้าเรียนในชั้นประถม ยิ่งเขาได้ระบบการศึกษาสูงขึ้นไปเท่าใดก่อนที่เขาจะพลัดตกลงมา เขาก็ยังถูก (ระบบการศึกษา) ทำให้รู้สึกถึงความล้มเหลวอันไม่มีทางเลี้ยงเป็นเพราะความอ่อนแอของเขาเองมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ทีนี้หันมาพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ที่จะจัดสอนองทักษะและความรู้ให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กสามารถประกอบสัมมาอาชีพเป็นประโยชน์ต่อสังคมบ้างในระดับประถมศึกษาชั้นนั้น ระบบการศึกษาส่วนมากมักให้ความสนใจต่อวัตถุประสงค์อันนี้เพียงผ่านๆเท่านั้น ทั้งนี้ด้วยเหตุผลสองประการด้วยกัน *ประการแรก* เพราะอาชีพศึกษา ต้องลงทุนมากกว่าสามัญศึกษา *ประการที่สอง* เพราะพ่อแม่ผู้ปกครองส่วนมากต้องการให้ลูกหลานของตนเข้าโรงเรียนเพียงเพื่อจะได้ผ่านชั้นไปเรียนในระดับสูงขึ้นไปอีก ฉะนั้นจึงไม่สู้สนใจอาชีพศึกษาทั้งระบบการสอบก็หันมาเน้นที่สามัญศึกษาเกือบจะโดยสิ้นเชิง นอกจากนี้ปรากฏว่า มีความพยายามน้อยมาก ในทางที่จะทำให้โครงการฝึก

อาชีพมีความเกี่ยวเนื่องกับความต้องการอย่างแท้จริงของอุตสาหกรรม หรือดึงให้อุตสาหกรรมเข้ามามีบทบาทในโครงการอาชีพดังกล่าว ลงท้ายจึงปรากฏเนื่อง ๆ ว่า ผู้ที่จบมาทางอาชีพะแขนงใดแขนงหนึ่งโดยเฉพาะ มักจะหางานที่ตรงกับความต้องการของตนเองได้ยากแสนยาก ช่องว่างระหว่างความหวังกับความเป็นจริงที่ระบบการศึกษาก่อให้เกิดนั่นเอง ที่ก่อให้เกิดปัญหาหนักอึ้งอีกประการหนึ่ง เนื่องจากคนเรียนจบออกแล้ว กลับหาโอกาสที่จะทำงานอย่างทีนึกหวังเอาไว้ไม่ได้จึงก่อให้เกิดปัญหาผู้มีการศึกษาว่างงาน (educated unemployed) มีจำนวนทับทวีขึ้นตามเมือง ซึ่งเท่ากับเป็นการรั้งจุดกระบวนการพัฒนาไปด้วยอย่างช่วยไม่ได้

ซ้ำร้ายกว่านั้น ระบบโรงเรียนหาได้สอนให้เด็กรู้จักเรียน หรือรู้จักคิดด้วยตัวเอง การท่องจำเหมือนนกแก้วนกขุนทอง ยังคงเป็นบรรทัดฐานในทุกระดับการศึกษากว่าได้ โดยเฉพาะโรงเรียนในชนบท อันที่จริงเรื่องเช่นนี้ไม่น่าแปลก เมื่อคำนึงถึงว่าแม้ **หลักสูตรและวิธีสอน** ในวิทยาลัยครูเอง ก็ยังใช้วิธีบรรยายแบบเก่า ๆ ในระบบการศึกษาทุกระดับ นักเรียนจะถูกสั่งสอนว่า คำถามทุก ๆ คำถามจะต้องมีคำตอบที่ 'ถูก' อยู่ คำตอบหนึ่งเสมอ และคำตอบที่ครูให้คือคำตอบที่ 'ถูก' ความพยายามที่จะช่วยพัฒนาความสามารถในการตั้งคำถาม หรือความสามารถในการใช้เหตุผลแทบจะไม่ต้องพูดถึง แม้ระดับมหาวิทยาลัย

ลย์เองก็เถอะ นักศึกษาต่างตั้งหน้าตั้งตาแต่จะลอกคำตอบที่ 'ถูก' ที่ครูเป็นผู้ให้ แล้วนำคำตอบอย่างเดียวกันนี้ไปใช้ตอบข้อสอบเสียอีกด้วย ระบบการศึกษาของไทยจะไม่ยอมรับความจริงที่ว่าไม่มีความจริงทางภววิสัย (objective reality) อะไรเลย ไม่ยอมรับความจริงที่ว่า บุคคลนั้นถ้าเขาจะได้เติบโตอย่างจริงแท้ในฐานะปัจเจกชน ในฐานะผู้เป็นนายชีวิตของเขาเองแล้วไซ้ เขาจะต้องได้รับโอกาสที่จะค้น พบความเป็นจริงในตัวของเขาเอง โดยอาศัยประสบการณ์ และการถกเถียง เป็นพื้นฐาน

แม้สังคมไทย และระบบการศึกษาจะประสบความสำเร็จในการรักษาเสถียรภาพไว้ได้ ด้วยการเน้นความสำคัญของการพึงศุลพินิจอันใช้อารมณ์ของผู้มีอาวุโส แต่ระบบโรงเรียนเองได้หว่านเมล็ดพืชแห่งความปั่นป่วน (disintegration) ในสังคมไว้อย่างไม่ตั้งใจ ด้วยการสร้างความหวัง สร้างความใฝ่ฝัน ที่ไม่มีทางสัมฤทธิ์ผลได้ ด้วยการเกอหนุนให้เด็กหัวดีผละหนีจากสังคมแบบดั้งเดิม เข้ามารั้งรกรากอยู่ในภาคเศรษฐกิจวัตถุนิยม แม้แต่โรงเรียนเท่านั้นที่กำลังชักนำโดยทางอ้อมไปสู่การแตกทำลายของค่านิยมดั้งเดิม สื่อมวลชนและการสื่อสารมวลชนมาจนปัจจุบันนี้ทำให้คนติดต่อกันได้ใกล้ชิด ก็จะทำให้ผู้คนบังเกิดความไม่พึงใจต่อวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเพิ่มขึ้นทุกขณะจิตด้วย

ขณะที่กระบวนการเปลี่ยนแปลง ก้าวรุดไป

อย่างรวดเร็ว (ไม่ว่าความเปลี่ยนแปลงนั้นจะ นำปรารถนาหรือไม่) 'โรงเรียน' หากจะยังเป็น แหล่งที่ให้ 'การศึกษา' อยู่ จะต้องให้เครื่องมือ ต่าง ๆ แก่เด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กปรับปรุงคุณภาพ ชีวิตของเขาได้ โช้แต่เท่านั้น โรงเรียนจะต้อง สร้างความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว เขาให้เกิดขึ้นในหัวคิดของเด็ก แต่อย่าลืมว่าก่อนที่จะมีความเข้าใจอะไรขึ้นได้นั้น จะต้องมีการ ชักใช้ใ้ได้มาก่อนก่อนเป็นอันดับแรก

ว่าถึงวัตถุประสงค์ในอันที่จะสร้างเสริมความ มั่นคงให้แก่ชาติ ประเด็นนี้ผู้เขียนมีความรู้สึก ว่า เมื่อใดที่คนส่วนใหญ่รู้สึกว่าตนไม่ได้ติดต่อกับอะไรจากระบบที่เป็นอยู่ ความมั่นคงของชาติก็ย่อมจะต้องถูกคุกคามอย่างมาก เพราะเป็นการง่ายที่จะ ชักชวนให้คนที่มีความรู้สึกอย่างนั้น สละสิ่งที่ตนมี อยู่เล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วโดดเข้าต่อสู้เพื่อสิ่งที่คิดว่า ดังนี้หากผู้คนยากจนลงทุกที ถูกเอารัดเอาเปรียบ มากขึ้น หรือได้รับความผิดหวังอย่างแรง เขาก็ อาจตั้งตัวเป็นศัตรูต่อความมั่นคงของชาติเมื่อใดก็ได้ แต่จวบกระทั่งบัดนี้ สังคมไทยได้พิสูจน์ให้เห็นว่า สามารถยืนหยัดต่อความกดดันต่างๆ ได้ ซึ่งดำเนินประเทศอื่นแล้ว ความกดดันเหล่านั้น อาจประทุเป็นจลาจลใหญ่โตไปแล้วก็ได้ อย่างเช่นรายได้ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ของประเทศ ในรอบสิบปีที่ผ่านมาได้ตกต่ำลง อย่างน่าใจหาย ทั้งการเอารัดเอาเปรียบชาวไร่ ชาวนาในภาคดังกล่าวก็รุนแรงยิ่งขึ้น แต่ก็ไม่

มีเหตุการณ์รุนแรงอะไรเกิดขึ้น ทั้งนี้อาจเป็น เพราะระบบโรงเรียนได้ให้ความหวังในอนาคตที่ ดีกว่า ความรักใคร่จงรักภักดีที่คนไทยมีต่อ พระมหากษัตริย์ และคำสั่งสอนของพุทธศาสนา ที่สอนให้คนยอมรับสภาพชีวิตที่เป็นอยู่ (ตาม กฎแห่งกรรม) เหล่านี้กระมัง ที่ทำให้ความ ปั่นป่วนวุ่นวายไม่อุบัติขึ้น แต่ถึงอย่างไร ถ้า ประชาชนเริ่มตระหนักขึ้นทุกทีๆ ว่า โรงเรียน ไม่สามารถสนองความหวังที่จะได้ทำงานในอนาคต ที่มีรายได้ดี เมื่อนั้นปัญหาความมั่นคงของชาติ จะต้องได้รับการเอาใจเป็นพิเศษทีเดียว

เมื่อคนได้ตระหนักว่า ทั้งๆ ที่มีการลงทุนปี หนึ่งๆ ถึง ๖,๐๐๐ ล้านบาท วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของระบบการศึกษา ก็ยังมีอาจบรรลุผลได้ จึง เป็นการสมควรที่เขาคงต้องตกใจ และมองเห็น ภาพวิกฤตการณ์ลอยเด่นอยู่ตรงหน้า เพราะถ้าจะ ให้วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่บรรลุผลจริงๆ แล้วจะต้อง ใช้เงินลงทุนมากกว่าที่เป็นอยู่อีกมากมายหลายเท่า แต่ในเมื่อเงินจำนวนมากมายเช่นที่ว่านั้น ไม่มี ทางหามาได้ในสภาพการณ์ปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงระบบอย่างรุนแรง แต่แม้ว่าวัตถุประสงค์ทั้งหลายจะได้บรรลุผล แล้วก็ตาม การเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในตัว ระบบก็ยังนับว่าจำเป็นอยู่ดี เพราะการเรียนใน โรงเรียนสำหรับเด็กแล้วเป็นเรื่องน่าเบื่อเหลือเกิน และระบบการศึกษาปัจจุบันก็ไร้ประสิทธิภาพเอา มากๆ

เชื่อว่าทุกคนคงหลับตานึกย้อนไปถึงสมัยที่ตนเรียนหนังสือได้ แต่จะมีสักกี่คนที่มีประสบการณ์อันแสนสุขจากการเรียนในห้องเรียน นอกจากนี้แล้ว ในประเทศไทยทั้งที่การศึกษาอยู่ในเกณฑ์บังคับ (กล่าวคือแม้การศึกษาจะเลว จะน่าเบื่อ จะไกลตัวเด็กสักเพียงใด กฎหมายก็ยังบังคับให้เด็กเข้าโรงเรียนอยู่นั่นเอง) อัตรารเด็กออกกลางคัน และเด็กขาดโรงเรียนกลับอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งๆ ที่เด็กที่ออกกลางคันเหล่านั้นส่วนใหญ่มิใช่ออกไปด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจหรือเป็นเด็กใจเฝ้าแต่อย่างใดเลย เพราะเหตุผลสำคัญคงหนีไม่พ้นข้อแรกที่ยกมาข้างต้น

สิ่งที่น่าแปลกอย่างยิ่งเกี่ยวกับ 'ระบบโรงเรียน' คือทั้งที่เด็กเรียนอยู่ในโรงเรียนตั้งนานแสนนาน แต่ดูเหมือนเด็กจะเรียนรู้อะไรได้น้อยมาก ยกตัวอย่างการพูดของเด็ก เด็กจะเรียนพูดได้อย่างคล่องแคล่วพอสมควรในเวลาสามหรือสี่ปีโดยไม่ต้องเข้าเรียนในโรงเรียน แต่เด็กจะใช้เวลาเรียนอ่านเรียนเขียนในโรงเรียนถึงสี่ปีหรือมากกว่านั้น ซึ่งถ้าหากเด็กได้รับการกระตุ้นอย่างดีแล้ว เขาจะใช้เวลาเรียนอ่านเพียงสามเดือนเท่านั้น โดยไม่ต้องเข้าโรงเรียนด้วยซ้ำไป ในประเทศไทยเด็กส่วนมากเมื่อเรียนจบโรงเรียนประถมสี่ปีแล้ว ยังจัดไม่ได้ว่าเป็นผู้รู้หนังสืออย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกับที่โครงการศึกษาผู้ใหญ่สามารถทำบุคคลให้เป็นผู้รู้หนังสือได้ภายในครึ่งปี โดยใช้เวลาเรียนในยามค่ำคืนตอนเย็น ทั้งนี้อาจสรุป

๕. คุยอย่างจากหนังสือ *The Limit to Growth* ที่ Meadows และคณะเป็นผู้เขียน และมีแปลเป็นไทยไว้เรียบร้อยแล้ว

คลุมเครืออื่น ๆ ในหลักสูตรประถมศึกษาด้วย

แม้ปัจจัยทั้งหมดที่เอามาแล้ว ตั้งแต่ความลึกลับภายในตัวระบบเอง ซึ่งขัดกับอุดมคติที่จะสร้างสังคมประชาธิปไตย การก้าวไปไม่ถึงวัตถุประสงค์ที่วางเอาไว้ จนถึงความน่าเบื่อ ความสำเร็จประสิทธิภาพของระบบ จะบ่งชี้ให้เห็นวิกฤตการณ์อันใหญ่หลวงอยู่แล้ว แต่ยังมีสิ่งหนึ่งที่เรียกว่า 'ความคิดแฝง' (hidden messages) ของระบบ ซึ่งนับว่าน่าหนักใจมากที่สุด และมีที่คาดว่าจะส่งผลกระทบมาถึงแนวทางการพัฒนาการของประเทศนี้อย่างยากที่จะป้องกันได้

ความคิดแฝงของระบบการศึกษา

ประชาชนทั่วโลกเริ่มตระหนักแล้ว ว่ารูปแบบพัฒนาการในปัจจุบันที่มุ่งผลิตัวตุลสูงของมุ่งสร้างความต้องการในสิ่งใหม่ๆ มากขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุดนั้น ไม่มีทางนำไปสู่ความพอใจได้เลย (ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า "ตณฺหานามวชิรฺทุกขํ") หรือจะไม่มีทางเป็นไปได้ก็ได้ และอาจเป็นไปได้ว่า ในศตวรรษข้างหน้า การขาดแคลนทรัพยากร ขาดแคลนวัตถุดิบ หรือภัยคุกคามจากความน่าเสียของสภาพแวดล้อม อาจทำลายประเทศอุตสาหกรรมทั้งหลายลงก็ได้ ^๕

ขณะนี้ประเทศไทยนับว่าอยู่ในฐานะที่โชคดีอย่างมาก คือนอกจากจะเป็นประเทศเกษตรกรรม ไม่ต้องพึ่งปรยุคตวิทยาปัจจุบันมากเกินไป ขณะเดียวกันก็ยังมีชนบทประเพณี ทางสังคมและ

วัฒนธรรมที่มีฐานบนปรัชญาพุทธศาสนาด้วย
แต่น่าเสียดายที่ระบบการศึกษาปัจจุบัน ซึ่ง
ลอกเลียนประเทศตะวันตกนิยมตะวันตก มาเกือบทั้ง
คืน กลับรับเอาความคิดแฝงเข้าไว้หลายประการ
ความคิดแฝงเหล่านี้มีเพียงแต่จะทำลายความ
เป็นเอก (uniqueness) ของประเทศไทยเท่านั้น
แต่จะทำให้ประเทศไทยมีจุดอ่อนมากมาย เมื่อ
วิกฤตการณ์ได้พุกตัวขึ้น สิ่งที่ประเทศไทยต้องการ
อย่างแท้จริงนั้น ก็คือนโยบายพัฒนาประเทศที่
มุ่งสร้างสังคมชั้นใหม่ โดยมีพื้นฐานอยู่บน
เกษตรกรรมและพุทธศาสนา แต่สิ่งดังกล่าวนี้ไม่มี
ทางเกิดขึ้นได้เป็นแน่แท้ หากไม่มีการเปลี่ยนแปลง
ความคิดแฝงของระบบการศึกษาเสียก่อน

อย่างเช่นว่า ระบบการศึกษาของไทยเป็น
แบบต่อเนื่องกัน โดยในระดับสูงสุดนั้นมุ่งจัด
สอนกำลังคนตามความต้องการของภาคเศรษฐกิจ
แบบตะวันตก (ซึ่งเป็นภาคที่ให้รายได้สูงที่สุด)
ระบบก็เลยมีความคิดแฝงว่า ภาคเศรษฐกิจสมัย
ใหม่(ส่วนใหญ่อยู่ในเมือง)นั้น ดีกว่า เลิศกว่า
ภาคเศรษฐกิจแบบโบราณ (ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ใน
ชนบท)

ทำนองเดียวกัน ด้วยเหตุที่การศึกษาส่วน
ใหญ่เกิดขึ้นแต่ในห้องเรียน การทำงานด้วยแรง
กายจึงไม่สู้มีบทบาทในการเรียนนัก อีกทั้งเนื้อหา
วิชาที่ห่างไกลตัวเด็กเป็นล้นพ้น ดังนั้นเองระบบ
เลยมีความคิดแฝงว่า การทำงานด้วยแรงกายไม่
สลักสำคัญอะไร ปัญหาของชุมชนหรือปัญหาของ

เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่ใช่เรื่องที่นักเรียนควรเข้าไป
ข้องแวะ ระบบโรงเรียนจึงพยายามรังจืดให้
คนเหยียดค่าของงานที่ใช้แรงกายและพยายามรัง
จืดมิให้นักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาสังคม
ต่าง ๆ

ที่หนักข้อที่สุดเห็นจะได้แก่ การที่ระบบโรงเรียน
ได้ช่วยครอบงำแบบพัฒนาการของตะวันตก
ที่เน้นเมือง เน้นวัตถุนิยม ให้กับประเทศ
ด้วยการหนุนหลังให้ผู้คนอพยพจากชนบทเข้าสู่
เมือง เมื่อคำนึงถึงว่าโรงเรียนเป็นแหล่งที่สร้าง
ความหวังให้แก่ผู้คน กระตุ้นให้ผู้คนบังเกิดความ
กระหายใคร่สัมผัสกับความเจริญในเมือง จึงไม่
แปลกที่โรงเรียนได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญประการ
หนึ่งที่เป็นมูลเหตุให้ประชาชนในชนบทพากัน
อพยพเข้าเมือง เมื่อเผชิญกับปัญหาการหา
งานในเมืองให้คนทำมากขึ้น รัฐบาลก็ต้องพุ่ง
ความสนใจไปที่การพัฒนาอุตสาหกรรม ยิ่งกว่า
การพัฒนาเกษตรกรรม แต่เนื่องจากประสิทธิ
ภาพในการผลิต (productivity) ของภาค
อุตสาหกรรมสมัยใหม่นั้นสูงมาก ปัญหาการว่าง
งานจึงมีแนวโน้มสูงขึ้นตลอดเวลา เป็นเหตุให้
ต้องแบ่งสรรทรัพยากรมาใช้ในเขตเมืองอีก เพื่อ
ป้องกันความวุ่นวายต่าง ๆ ซึ่งเท่ากับทำให้
ชนบททรุดหนักลงไปอีก และตกอยู่ในสภาพที่ล้า
หลังเมืองยิ่งขึ้น จนเป็นผลทำให้ประชาชนใน
ชนบทพากันอพยพเข้าสู่เมืองมากขึ้นนั่นเอง อย่า
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยนั้น

รายได้ต่อครอบครัวได้ลดลงจาก ๑,๖๒๐ บาท ในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๐๖ เหลือเพียง ๑,๐๖๐ บาทในระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๑-๒๕๑๒ แต่ในช่วงเวลาเดียวกันนั้น รายได้ต่อครอบครัวในภาคกลางกลับเพิ่มขึ้นจาก ๔,๔๖๐ บาท เป็น ๕,๓๘๐ บาท เป็นต้น

ทั้งนี้มิได้หมายความว่าการศึกษาจะเป็นปัจจัยเดียวที่ก่อให้เกิด การอพยพจากชนบทเข้าสู่เมือง และก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างรายได้ แท้ที่จริงมีสาเหตุนอกจากนี้อีกมากมายทีเดียว เป็นต้นว่า ในเมืองนั้นรายได้สูงกว่า มีบริการต่าง ๆ ดีกว่า มีเครื่องบันเทิงใจมากกว่า มีช่องทางก้าวหน้ามากกว่า ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนแต่มาลงเอยอยู่ที่ **ระบบตอบแทน (reward system)** ของสังคมนั่นเอง โดยทั่วไป (จะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม) ระบบตอบแทนดังกล่าวมักจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนทางวัตถุ และทางสังคมแก่ผู้ที่ทำงานในเมืองมากกว่าผู้ที่ทำงานในชนบทในอดีต ระบบตอบแทนดำเนินไปตามหลักอาวุโสในเรื่องศักดิ์ตระกูล คนในชั้นต่ำจึงไม่มีความกระหายใคร่ได้ตำแหน่งสูง ๆ มากนัก มาบัดนี้ด้วยระบบที่เรียกว่า **คุณสมบัตินิยม (meritocracy)** ปรากฏว่าตำแหน่งสูง รวมทั้งผลตอบแทนที่ตามติดมา ได้ถูกจัดสรรไปตามความสำเร็จของบุคคลในโรงเรียน ทั้งโรงเรียนก็พยายามแสดงให้คนทั่วไปเห็นว่าเป็นสถาบันที่ยุติธรรม เป็นสถาบันที่เปิดโอกาสให้แก่คนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนี้ จึงเท่ากับเป็นการสนับสนุนให้คนทุกคนไม่ทะยานในตำแหน่งสูง ๆ ด้วย ระบบโรงเรียนพยายามสร้างความหวังในชีวิตที่ดีกว่าให้แก่คนทั่วไป ทั้งที่ความหวังนั้น ๆ ยากที่จะเป็นไปได้ถึงกระนั้นผู้คนก็ยังตั้งคนที่เชื่อว่า ความหวังของตนต้องเป็นไปได้ด้วยการศึกษา ผู้คนจึงพากันอพยพเข้าเมืองเพื่อแสวงหาชีวิตที่ดีกว่า ซึ่งน้อยคนนักจะประสบความสำเร็จ ฉะนั้นถ้าเราแยกระบบการศึกษาออกจาก 'ระบบตอบแทน' เสียได้ ก็มีทางเป็นไปได้ว่า จะทำให้การอพยพจากชนบทเข้าสู่เมืองลดน้อยลง พร้อมกับมามุ่งเน้นพัฒนาการกันที่ชนบทให้มากขึ้น

บทสรุป

วิกฤตการณ์กำลังเกิดขึ้น ในระบบการศึกษาของไทย (และประเทศอื่นๆ) วิกฤตการณ์นี้เป็นวิกฤตการณ์ทางโครงสร้าง สาเหตุหนึ่งประการหนึ่งเนื่องมาจากการขยายขยาย **ระบบหัวกะทิ (elitist system)** ออกไป โดยมี การเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย เพื่อให้รับใช้คนจำนวนมากขึ้น แทนที่จะจำกัดอยู่จำเพาะคนกลุ่มน้อยที่หัวดี ประการหนึ่งเนื่องมาจากการตั้งวัตถุประสงค์ที่ไม่ต้องกับความ เป็นจริง รวมทั้งโครงสร้างที่ใช้ไม่ได้ ประการหนึ่งเนื่องจากผู้กำหนดนโยบายบางคนได้ปฏิบัติต่อระบบที่เป็นอยู่เสมือนว่าเป็นจักรวรรดิที่ต้องขยายออกไปเรื่อยๆ (เช่นเดียวกับจักรวรรดิทั้งหลาย) และประการสุดท้ายเนื่องจากมิได้มีการศึกษาความนัย (implication) ทั้งโดยตรงและ

โดยอ้อมของระบบที่มีต่อพัฒนาการของสังคมอย่างละเอียดถี่ถ้วนจริงๆ

วิกฤติการณ์ดังกล่าวนี้ จะเห็นได้จากความจริงที่ว่า แม้จะได้มีการลงทุนจำนวนมากมาแล้ว แต่วัตถุประสงค์ต่างๆของระบบการศึกษาก็ยังไม่มีวิแว่วว่าจะสัมฤทธิ์ผลได้ ทั้งระบบก็ได้สร้างความหลัง สร้างความปรารถนาสูงยิ่งขึ้นจนคนส่วนมากไม่อาจเข้าถึงได้ (เท่ากับสร้างความไม่พอใจนั่นเอง) หน้าซ้าการดำเนินงานของระบบเพื่อให้สัมฤทธิ์วัตถุประสงค์ของมัน ก็ไร้ประสิทธิภาพ นอกจากนี้ระบบยังได้สร้างแรงกดดันให้แก่ตัวเอง ต้องขยายออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ประการสุดท้าย ระบบยังได้สนับสนุน รูปแบบพัฒนาการรูปหนึ่ง โดยไม่เจตนา รูปแบบนี้ไม่เพียงแต่จะสร้างความไม่พอใจ ไม่สร้างความผาสุกให้แก่คนไทยส่วนใหญ่แล้วแต่ (เพราะสถานการณ์ของโลก) ยังอาจจะนำไปสู่การแตกดับในที่สุดได้อีกด้วย

ดังนั้นถ้าจะหลีกเลี่ยงวิกฤติการณ์แล้ว จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงเกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้จุดใหญ่จะต้องลดความเป็นทางการของระบบการศึกษาลง (deformalization) ให้เป็นระบบใหม่ที่มีมุ่งช่วยคนในส่วนต่างๆ ของประเทศให้สามารถแก้ปัญหาของตนได้ หลักสุตรก็คือ แบบ

แผนกที่ ที่มีลักษณะเหมือนกันทั่วประเทศ จะต้องไม่มีอีกต่อไป ทั้งครูในความหมายที่เรารู้จักกัน ก็ไม่ควรจะมีอยู่ นอกจากนี้ ผู้ใหญ่ก็ควรเข้ามามีบทบาทในการเรียนพอกับเด็ก สิ่งแวดล้อมทั้งปวง (ไม่เพียงแต่โรงเรียน) จะต้องถูกนำมาใช้เป็นเสมือนห้องเรียนให้หมด ในระบบใหม่สื่อสารมวลชนต่างๆ จะมีบทบาทสำคัญมากทีเดียว แต่ต้องมีความยืดหยุ่น และสามารถสนองตอบต่อความต้องการที่แท้จริงของคนในส่วนต่างๆ ของประเทศได้

แน่ละ การเปลี่ยนแปลงชนิดอนธาคอนนิคอน เช่นนี้ย่อมจะให้เป็นที่ไปโดยฉับพลันไม่ได้ แต่ถ้าจะหลีกเลี่ยงวิกฤติการณ์ ทั้งในแง่ของโรงเรียนและกระบวนการพัฒนาของประเทศแล้ว จำเป็นอยู่เองที่จะต้องกระทำกรทุกอย่าง เพื่อหันเข็มของระบบการศึกษา ให้กลายเป็นเครื่องมือรับใช้ความต้องการทางด้านการศึกษาของคนไทยทุกคน แทนที่จะเป็นเพียงสถาบันสนองประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตร ซึ่งจะเอื้อให้เฉพาะชนกลุ่มน้อยที่ โชคดีได้เสวยรายได้และฐานะทางสังคมอันสูงเท่านั้น โดยที่สังคมส่วนใหญ่ซึ่งอัปโชคคนั้น ระบบการศึกษาก็คงให้แต่ความรู้สึที่ไม่พอใจ ขมขื่น และสิ้นหวังตลอดเวลา ๗๐๐๐๐๐

สมบัติ พิษสะอาด แปลเก็บความจากเรื่อง *The Crisis in Formal Education in Thailand* ของ Nicholas Bennett ผู้เชี่ยวชาญของยูเนสโก ประจำกระทรวงศึกษาธิการ ที่ได้เสนอทัศนะส่วนตัวนี้ต่อที่ประชุมสัมมนาเรื่อง สื่อสารมวลชนกับการศึกษา ซึ่งนิตยสาร *ป๋าวจรรยา* ได้เป็นผู้จัดร่วมกับกับแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๙ - ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๖

หนังสือแปลสภาวิจัยแห่งชาติ

สภาวิจัยแห่งชาติได้จัดแปลหนังสือประเภท
สารคดีและวิชาการในสาขาวิชาการต่างๆ หนังสือ
แปลเหล่านี้จำหน่ายในราคาออมเยา เพื่อส่งเสริม
สติปัญญาและความรอบรู้ของประชาชน

หนังสือแปลที่มีจำหน่ายในขณะนี้

๑. มนุษย์กับการเปลี่ยนแปลงทางเทค
นิก (Human Problems in Technological
Change Edited by Edward H. Spicer) กล่าว
ถึงการตอบโต้ของมนุษย์ต่อการเปลี่ยนแปลงทาง
สังคม

๒. บรรยากาศของเรา (Our Atmos-
phere by Theo Luebsack) กล่าวถึงเรื่องราว
ที่น่าสนใจเกี่ยวกับบรรยากาศของโลก ๑๖ บาท

๓. พระพุทธศาสนาในกัมพูชา แปล
และเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษาเขมร โดยพุทธ
ศาสนบัณฑิตยสถาน ๔ บาท

๔. การอพยพของประชากรในประเทศไทย
(Migration in Thailand with Partic-
ular Reference to the Northeast by
Marian R. Meinkoth) ๑๐ บาท

๕. กฎหมายระหว่างประเทศปัจจุบัน
(A Modern Law of Nations by Phillip
C. Jessup) ๑๖ บาท

๖. สิทธิทั่วไปในการออกเสียงเลือกตั้ง
และอำนาจของรัฐ (Suffrage Universelet
Autorité de l'Etat by Bernard Lavergne)
๑๘ บาท

๗. ขบวนการดีเซลและไฟฟ้า (Diesel
and Electric Trains by B.K. Cooper) ๑๑

๘. เอกภพและ ดร. ไอน์สไตน์ (The
Universe and Dr. Einstein by Lincoln
Barnett)

๙. การใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ ภาค
๑ และ ๒ (Efficient Use of Fertilizers
by Vladimir Ignatieff and Harold J. Page)
๘ และ ๑๕ บาท

๑๐. ประชาธิปไตยแอตแลนติก (At-
lantic Democracy by Charles d' Olivier
Farran) ๘ บาท

๑๑. ความรู้ทางนิติศาสตร์เต็ม (Com-
mon Sense in Law by Sir Paul Vinograd-

off และ Introduction to the Study of the
Law of the Constitution by Albert V.
Dicey) ๔ บาท

๑๒. การเลี้ยงดูและอบรมเด็ก (Child
Care and Training by Marion L. Faegre
& John E. Anderson) ๔ บาท

๑๓. ปริมาณในการเกษตร Atoms in
Agriculture by Thomas S. Osborne) ๒ บาท

๑๔. พฤติกรรมร่วม (Sociology: Col-
lective Behaviour by L. Broom and P. Sel-
znick)

ชุมชนมนุษย์ (Man and Society by
Samuel Koenig) ๔ บาท

๑๕. การประยุกต์วิทยาศาสตร์ปริมาณ
ในการเกษตรและอาหาร (Application of
Atomic Science in Agriculture and Food
by OEEC. The European Productivity of
OEEC.) ๕ บาท

๑๖. อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ (The Story of
Albert Einstein by Miss Gillian Freeman)
๕ บาท

๑๗. ความเจริญทางเศรษฐกิจตามลำ
คันทัน (The Stages of Economic Growth
by W.W. Rostow) ๘ บาท

๑๘. ทันสำหรับผู้สูงอายุ (New Teeth
for Old by Victor H. Sears) ๔ บาท

๑๙. ประธานาธิบดีอเมริกัน The Ame-
rican Presidency by Clinton Rossiter) และ
ประชาธิปไตยสมัยปัจจุบัน (Modern Demo-
cracy by Carl L. Becker) ๖ บาท

๒๐. เศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน (Eco-
nomics of Everyday Life by Gertrude
Williams) ๕ บาท

๒๑. ประโยชน์ของวิชาเคมีต่อมนุษย์
๔ บาท

๒๒. คู่มือการตรวจสอบคอนกรีต (A.C.
I. Manual of Concrete Inspection ของ
สมาคมคอนกรีตอเมริกัน) ๑๐ บาท

๒๓. การประยุกต์วิทยาศาสตร์ในการประ
มงน้ำจืด The Application of Science to
Inland Fisheries by E.D. De Gren) ๕ บาท

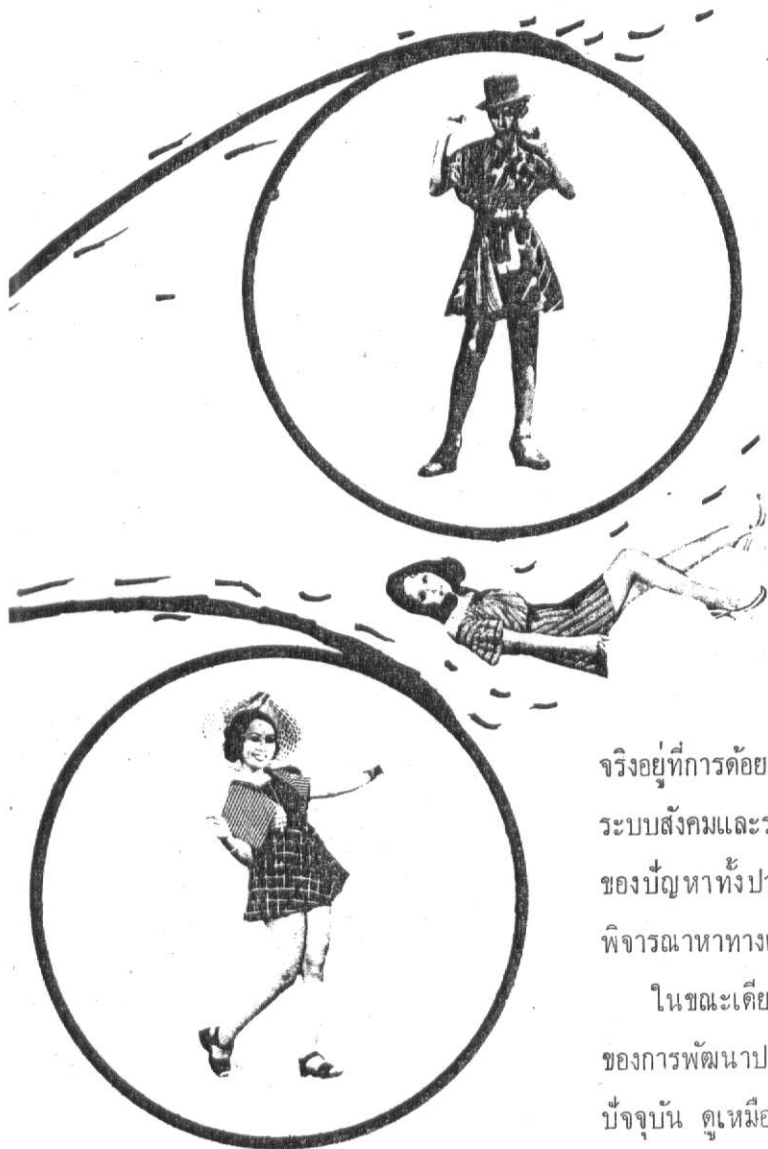
๒๔. มิสเตอร์ทอมป์กินส์เรียนสังคม (Mr.
Tompkins Learns the Facts of Life by
George B. Gamow) ๕ บาท

ผู้ประสงค์จะซื้อหรือสั่งซื้อหนังสือรายการที่ ๑-๖ โปรดติดต่อที่องค์การค้าของคุรุสภา ถนนราชดำเนิน
หรือที่กองแปลและการต่างประเทศ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติมีซื้อตั้งแต่ ๒๐๐ บาทขึ้นไป
จะได้รับส่วนลด ๑๐% ตั้งแต่ ๑,๐๐๐ บาทขึ้นไป จะได้รับส่วนลด ๑๕% ตั้งแต่ ๔,๐๐๐ บาทขึ้นไป
จะได้รับส่วนลด ๒๐% และตั้งแต่ ๑๐,๐๐๐ ขึ้นไป จะได้รับส่วนลด ๒๕%
ส่วนผู้ประสงค์จะซื้อหรือสั่งซื้อหนังสือรายการที่ ๑๐-๒๔ โปรดติดต่อที่กองโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนาช
รัฐมนตรี สันสกาววิถี หรือที่กองแปลและการต่างประเทศ สำหรับผู้ที่สั่งซื้อตั้งแต่ ๒๐ เล่มขึ้นไป จะ
ได้รับส่วนลดอีก ๒๐%

แนวคิดเกี่ยวกับ
การศึกษาตลอดชีพและ
การพัฒนาสังคมอารยนิยม
วิรุทธ วิเชียรโชติ

ปัญหาและแนวการแก้ปัญหาทั่วไป

ปัญหาที่เป็นอุปสรรคอันสำคัญและใหญ่หลวงของการพัฒนาประเทศนั้นไม่ใช่การขาดแคลนเงินทุน หรือทรัพยากรธรรมชาติ เพราะสิ่งเหล่านี้เราพอจะแสวงหามาได้โดยไม่ยากนัก เช่น ด้วยการกู้ยืมเงินทุนจากธนาคารโลก แต่ปัญหาที่แท้

จริงอยู่ที่การด้อยพัฒนาทางคุณภาพของคน ของระบบสังคมและระบบจริยธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของปัญหาทั้งปวงที่เราควรจะช่วยกันวิเคราะห์พิจารณาหาทางแก้ไขอย่างรีบด่วน

ในขณะเดียวกัน ถ้าเราพิจารณาแนวโน้มของการพัฒนาประเทศและการพัฒนาการของโลกปัจจุบัน ดูเหมือนว่า จะเน้นหนักไปในทางวัตถุนิยมเป็นส่วนใหญ่ เป็นไปในทำนองที่ท่านพุทธทาส^๑ กล่าวไว้ในหนังสือ *บรมธรรม* ว่าเป็นการ 'พัฒนากิเลส' กันอย่างกว้างขวางและเอาจริงเอาจัง ในทัศนะนี้เราจึงน่าจะมาช่วยกันวิเคราะห์และสังเคราะห์หารูปแบบของการพัฒนาประเทศในแนวใหม่ เพื่อให้พ้นภัยจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลย์ ที่กำลังนำความเสื่อมและความทายนะ

ทางจิตใจและวัฒนธรรมมาสู่บุคคล สังคม และ
มนุษยชาติในที่สุด

แนวในการแก้ปัญหาเหล่านี้ อาจจะจำแนก
เป็นวิธีการกว้างๆแบบทั่วไปได้สามวิธี กล่าวคือ
วิธีแรกเป็น **วิธีวิวัฒนาการสังคม** แบบค่อยเป็น
ค่อยไปช้าๆ ตามการปรับตัวของ บุคคล สังคมและ
วัฒนธรรมตามธรรมชาติ การแก้ปัญหาแบบปล่อย
ให้เป็นหน้าที่ของขบวนการทางธรรมชาตินี้เป็น
วิธีที่ช้าที่สุด อาจจะใช้เวลาเป็นร้อยๆหรือพันๆปี
กว่าที่สังคมใดสังคมหนึ่งจะแก้ปัญหาที่สำคัญได้ ถ้า
หากสังคมนั้นไม่ละลายหายสูญไปเสียก่อน ส่วนวิธี
ที่สองเป็น **วิธีปฏิรูปสังคม** แบบเร่งรัดพัฒนา
ปรับปรุงสภาพและขบวนการทางเศรษฐกิจ สังคม
การเมืองการปกครอง วัฒนธรรมและการศึกษา
เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายแห่งการพัฒนาประ
เทศ โดยมีการระดมกำลังทุก ๆ ด้านมาปฏิบัติงาน
ประสานกันอย่างจริงจัง วิธีที่สามคือ **วิธีปฏิวัติ
สังคม** เปลี่ยนแปลงระบบสังคมจากเดิมให้เป็น
แบบใหม่โดยสิ้นเชิง เช่น การปฏิวัติในฝรั่งเศส
และรัสเซีย

ในทัศนะของผู้เขียน การปฏิรูปสังคมเป็น
วิธีที่มีความสุขุมคัมภีรภาพ และมีประสิทธิภาพ
มากในระยะยาว เพราะเป็นวิธีที่เปิดโอกาสให้
มีการสังเคราะห์กันระหว่างระบบเก่ากับระบบใหม่
คัดเลือกสิ่งที่มีประโยชน์ของทั้งสองระบบมาทดลอง
ใช้เพื่อแก้ไขปัญหา **โดยอาศัยระบบการศึกษา
เป็นกุญแจดอกสำคัญในการพัฒนาประเทศ** ซึ่ง

**โดยสรุปก็คือการใช้วิธีการแห่งปัญญาเป็นแนว
ทางสำคัญในการแก้ปัญหา**

ฉะนั้น แนวทางในการแก้ปัญหาแบบปฏิ
รูปสังคม จึงขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของการ
ศึกษาเป็นสำคัญ เพราะการศึกษาก็คือขบวนการ
พัฒนาคุณภาพของคนและสังคม เพื่อให้สอดคล้อง
สนองตอบความต้องการนโยบายของการ
พัฒนาประเทศ

แต่การศึกษาที่อยู่ในระบบโรงเรียนอย่างเดียว
นั้น ย่อมไม่เพียงพอสำหรับการพัฒนาคนเพื่อการ
พัฒนาประเทศ เพราะประชากรส่วนใหญ่ที่กำลัง
ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศโดยตรง
นั้นอยู่นอกระบบโรงเรียน และยังมีความรู้ระดับ
การศึกษาไม่เพียงพอที่จะรับเทคนิควิทยา ความ
ก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ๆ เพื่อนำไปปรับปรุงการ
ดำเนินงานและการดำรงชีวิตให้มีประสิทธิภาพ
และมีสันติสุขตามอัตภาพได้ ฉะนั้นการศึกษานอก
โรงเรียนจึงมีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อการพัฒนา
ประเทศ เช่นเดียวกับการศึกษาในโรงเรียน

เพื่อให้การศึกษามีบทบาทในการช่วยปรับ
ปรุงการดำเนินงานและการดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ
และมีสันติสุข ผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนว
การศึกษาแบบใหม่ ที่เรียกว่า **การศึกษาตลอด
ชีวิต** ซึ่งหมายถึงการให้การศึกษาตั้งแต่เริ่มจนถึง
บั้นปลายของชีวิต

การศึกษาตลอดชีวิตในทัศนะนี้ มีลักษณะเป็น
มรรค โดยมีการพัฒนาประเทศเป็นผล ความ

จริงการศึกษาอาจจะเป็นทั้งมรรคและผลได้ในขณะเดียวกัน ถ้าหากเราตั้งแนวปรัชญาการศึกษาเพื่อให้ระบบการศึกษาเป็นไปในทำนองนั้น ดังนั้นในทัศนคตินี้ ผู้เขียนจะพยายามวิเคราะห์ปัญหาการด้อยพัฒนาทางคุณภาพของคนและของระบบสังคมและจริยธรรม เพื่อแสวงหาลู่ทางที่จะสังเคราะห์ระบบสังคมที่มีปรัชญาการศึกษาในรูปที่เป็นทั้งมรรคและผลในขณะเดียวกัน ถ้าหากการสังเคราะห์นั้นสามารถนำไปสู่รูปแบบของอารยธรรมที่มีวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐาน เราอาจจะเรียกรูปแบบนี้ว่า **สังคมอารยนิยม** ซึ่งมีความหมายว่าในการพัฒนานั้นเรามุ่งความเจริญทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป โดยอาศัยวัฒนธรรมเป็นบัจฉัยในการพัฒนาความประเสริฐทางจิตใจในที่สุด

ปัญหาการด้อยพัฒนาทางคุณภาพของคน

การที่เราจะตัดสินประเมินว่า บุคคลใดหรือกลุ่มใด ด้อยพัฒนาในด้านคุณภาพหรือไม่นั้น เราจำเป็นต้องตกลงกันถึงเกณฑ์สำหรับใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินประเมินค่า นายกันนาร์ เมียร์เดิ้ล^๑ นักสังคมศาสตร์ชาวไวคิง ได้ศึกษาวิจัยสรุปไว้ว่า คุณภาพของคนในยุคของการพัฒนานั้น ควรจะมีลักษณะดังนี้คือ

ความมีประสิทธิภาพ ความซื่อสัตย์ซื่อตรง
ความเข้มแข็ง แข็งแรง
ความเป็นระเบียบ ความตรงต่อเวลา ความ
มีเกียรติ ความซื่อสัตย์สุจริต การใช้เหตุผลใน
การตัดสินใจเพื่อกระทำสิ่งต่าง ๆ ความพร้อมที่

จะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ความตื่นตัวต่อการ
แสวงหาโอกาสที่พึงได้ จากการเปลี่ยนแปลงของ
สถานการณ์ และสภาพแวดล้อมต่างๆ ความ
กระตือรือร้นและความคิดสร้างสรรค์ ความมีเอก
ศักดิ์ ความมั่นใจในตนเอง และการพึ่งตนเอง
ความรับผิดชอบทางสังคม และการให้ความร่วม
มือต่อสังคม ความสามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวาน

ถ้าหากเราใช้เกณฑ์ข้างต้นนี้ประเมินคุณภาพ
ของคนไทยโดยทั่วไป เราอาจจะพบว่า คนของ
เรามีลักษณะอะไรหลายอย่างที่ขัดหรือตรงข้ามกับ
เกณฑ์นี้ ซึ่งถ้าจะให้ทราบผลที่แน่นอน ก็จำเป็นต้องศึกษาวิจัย แต่ในที่นี้จะขอประเมินจากการ
สังเกตและประสบการณ์โดยทั่วไปเท่านั้น

สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ การ
ปกครอง การศึกษา และวัฒนธรรมไทย เป็น
บัจฉัยสำคัญในการหล่อหลอมบุคลิกภาพของคน
ไทยให้มีลักษณะที่ค่อนข้างจะขัดแย้งและตรงกัน
ข้ามกับลักษณะที่พึงปรารถนาของคนในยุคพัฒนา
อาทิ ระบบค่านิยมของไทยเราเน้นที่ความสบาย
ใจ ความพอใจ และการมีสัมพันธไมตรีต่อกัน
เป็นหลัก ฉะนั้นในการทำงานต่างๆ เราจึงมัก
ไม่ค่อยได้คำนึงถึงความมีประสิทธิภาพและประ
สิทธิผล ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าเราไม่ชอบ
การประเมินผล ซึ่งเราเห็นว่าเป็นการลาวไล่
ให้กากิน และทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องต้องเสีย
หน้า เมื่อขาดการประเมินผล เราก็ขาดวิธีการที่
จะควบคุมคุณภาพของงานเพื่อให้การปฏิบัติงาน

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลอย่างแท้จริง

ในส่วนของสภาพทางเศรษฐกิจนั้น เรวคุ้นเคยกับสภาพความเป็นอยู่แบบ “โนนน้ำมีปลา โนนน้ำมีข้าว” มานานแสนนาน และเพิ่งจะมาเห็นแววของความแร้นแค้น ข้าวสารแพงเมื่อเร็วๆ นี้เอง ฉะนั้นคนของเราจึงยังคุ้นเคยกับการทำอะไรตามสบาย ไม่ค่อยมีความขยันขันแข็งนัก เมื่อเปรียบเทียบกับคนจีนและคนญี่ปุ่นในเรื่องของความเป็นระเบียบนั้น เราไม่ค่อยได้เน้นให้คนของเรามีระเบียบวินัย เราอยู่กันอย่างง่ายๆ ตามสภาพของสังคมซึ่งเป็นแบบชนบทเป็นส่วนใหญ่ ความจำเป็นที่จะจัดระเบียบชีวิตความเป็นอยู่อย่างคนในสังคมเมืองจึงยังมีน้อยในเรื่องของการตรงต่อเวลาเหมือนกัน ในสภาพของสังคมเดิมเราไม่รู้สึกรู้ว่าเวลาเป็นของมีค่ามากนัก เนื่องจากเรามีเวลาร่างมากมาหลังจากการทำนา ฉะนั้นการที่จะนัดไว้บ่ายโมง แต่มาพบเอาตอนบ่ายสามโมง จึงเป็นเรื่องธรรมดาสามัญของคนในสภาพสิ่งแวดล้อมแบบสังคมชนบท ในส่วนที่เกี่ยวกับความมั่งคั่งนั้นเราพอมีอยู่บ้างในขั้นต้น ๆ กล่าวคือ เรามีน้อยเราก็ใช้น้อย แต่ถ้าหากมีเพื่อเผื่องมาเยี่ยม เราจะแสดงความมั่งคั่งโอ้อวดอวดวืใจกว้างขึ้นทันที ถึงขนาดหมัดเนื้อหมัดตัวก็ยอม ขอให้ได้รับการมีมิตรภาพไว้ด้วยน้ำใจ นอกจากนั้น รายังมีนิสัยของความฟุ้งเพื่อห่อเหิมตามเพื่อน ตามสมัย ใช้จ่ายแบบไม่ค่อยมีระบบ

ไม่ค่อยมีการวางแผนงบประมาณส่วนตัว จึงทำให้ไม่สามารถประหยัดเงินไว้เพื่อการลงทุน ลักษณะนี้ของเราค่อนข้างจะตรงกันข้ามกับของชาวจีนซึ่งเน้นการเก็บหอมรอมริบไว้เพื่อสะสมทำทุนให้เงินนั้นเกิดดอกออกผลต่อไป แทนที่จะคว้นใช้เงินนั้นไปเพื่อการบริโภคในปัจจุบัน

ความซื่อสัตย์สุจริตนั้น ดูเหมือนว่าจะเคยเป็นค่านิยมของไทย แต่ต่อมาในสมัยของการเร่งรัดพัฒนา สภาพทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปเป็นการใช้เงินเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งของและบริการมากขึ้น ตลอดจนการมีสินค้าอุตสาหกรรมล่อใจ เพื่อการกินดีอยู่ดี แต่ความสามารถในการผลิตของเรายังต่ำ จึงทำให้ค่านิยมของความซื่อสัตย์สุจริตของเราเริ่มล้นคลอน จนกลายเป็นค่านิยมความร่ำรวย ความสะดวกสบายแบบคนในยุคใหม่ ทำให้เกิดปัญหาของการฉ้อราษฎร์บังหลวงขึ้นในแทบทุกวงการ แม้กระทั่งในชนบทก็มีปัญหาในเรื่องของความไม่สามรถจะไว้วางใจกันได้ในเรื่องเงินๆ ทองๆ เพราะมักจะปรากฏว่าเมื่อรวมกลุ่มกันทำกิจการ เช่น กลุ่มสหกรณ์ ผู้ที่รับผิดชอบเรื่องเงิน มักจะตกเป็น ทาสของน้ำเงิน จนไม่ใยดีต่อค่านิยมแห่งความซื่อสัตย์สุจริต ในที่สุดก็เกิดการยกยอกและการพาเงินหนีไป

ส่วนการใช้เหตุผลในการตัดสินใจเพื่อกระทำสิ่งต่างๆ นั้น ถ้าพิจารณากันอย่างเผินๆ ก็ดูเหมือนกันว่าเรามีลักษณะนี้อยู่ด้วยกันทุกคน แต่ทว่าเหตุผลที่เราใช้นั้น จะถูกต้องตามความเป็น

จริง ไร้ศักดิ์มากน้อยประการใด หรือจะให้ผลดีผลเสียอย่างไรนั้น เราอาจจะไม่ค่อยได้คิดกันอย่างรอบคอบ ตัวอย่างเช่นการที่เพื่อนหรือญาติมาสมัครเข้าทำงานพร้อม ๆ กับคนอื่น เราก็มักจะจ้างญาติหรือเพื่อนของเราเข้าทำงานโดยอาศัยเหตุผลที่ว่า **เราควรต้องช่วยเหลือเพื่อนผู้ญาติพี่น้องของเรา**ก่อน ส่วนเมื่อมาทำงานแล้วผลจะเป็นอย่างไรเรามักจะไม่ได้คำนึงถึง และการที่เราเมื่อคิดในการว่าจ้างพรรคพวกเราก่อนนั้น จะเป็นการยุติธรรมต่อผู้อื่นและสังคมหรือไม่ เราก็มักจะไม่ค่อยได้คำนึงถึง แต่ตามหลักเหตุผลของการบริหารงานสมัยใหม่โดยอาศัยเหตุผลอย่างไร้อคตินั้น การจ้างคนเข้าทำงานควรจะคัดเลือกตามเกณฑ์ของความสามารถ เมื่อคนที่เราจ้างเข้ามา มีความสามารถและความถนัดตรงตามสภาพของงาน ผลงานก็น่าจะดีกว่าการจ้างผู้ที่มีความสามารถและความถนัดน้อยกว่า

นอกจากนั้น การตัดสินใจของเราในหลายๆ กรณี ยังเป็นไปตามแนวประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา มากกว่าจะใช้เหตุผลและข้อมูลเป็นเกณฑ์ ซึ่งความสามารถนี้ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การได้รับการศึกษามาด้วยปริมาณ และคุณภาพในระดับหนึ่ง

ความตื่นตัวต่อการแสวงหาโอกาสที่พึงได้จากการเปลี่ยนแปลง ของสถานการณ์และสภาพแวดล้อมต่างๆ นั้น ต้องอาศัยความเป็นผู้มีหูกว้างตา กว้าง ติดตามข่าวสารความเคลื่อนไหวของสภาพ

การณ์และสภาพแวดล้อมอยู่เสมอ ความสามารถนี้จึงจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับระดับและคุณภาพการศึกษาของประชากร แต่ระบบการศึกษาของไทยในปัจจุบันยังหย่อนทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ การพัฒนาคนของเราให้มีความสามารถอย่างเพียงพอแก่ความจำเป็นและความต้องการจึงยังไม่อาจทำได้ นอกจากนั้น การหย่อนคุณภาพทางการศึกษายังมีผลทำให้คนของเราส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและไม่พร้อมที่จะนำเอาเทคนิควิทยาใหม่ๆ มาช่วยในการปรับปรุงการดำเนินงานและการดำเนินชีวิตให้ได้ผลดียิ่งขึ้นอีกด้วย

ในด้านของความกระตือรือร้น และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมนั้น คนส่วนใหญ่ของเรายังด้อยกว่าคนในประเทศที่พัฒนาแล้ว ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากหลายสาเหตุ แต่ที่สำคัญน่าจะได้แก่ การที่เราไม่ส่งเสริมอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของเราแบบให้พึ่งตนเอง เราเน้นการพึ่งผู้ใหญ่ และให้ผู้ใหญ่ตัดสินใจให้ นอกจากนี้ เรายังไม่ชอบเด็กที่ซุกซน หรือช่างซักช่างถาม และเมื่อเด็กเข้าโรงเรียน สภาพการณ์และวิธีการสอนของครูก็มีลักษณะไม่ค่อยแตกต่างไปจากสภาพการณ์ และวิธีอบรมเลี้ยงดูที่บ้านนัก ผลจึงทำให้เยาวชนของเราไม่ค่อยมีโอกาสได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และความกระตือรือร้นที่จะทำอะไรให้ได้ผลดีเยี่ยม พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง แบบที่

เรียกว่ามีแรงจูงใจได้สัมฤทธิ์ นอกจากนั้นยังมีผลทำให้คนของเราไม่ค่อยมีเอกศักดิ์ ไม่ค่อยมีความมั่นใจในตนเอง ตลอดจนมีการพึ่งตนเองน้อยกว่าเท่าที่ควร

ในการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนแบบสังคมในเมืองนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากสมาชิกของชุมชน ที่จะช่วยกันรักษาความสะอาด ความมีระเบียบ และการเคารพต่อกฎเกณฑ์ของชุมชน เพื่อความผาสุกของการอยู่ร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนว่าไม่น่าจะเป็นปัญหาสำหรับคนไทย แต่ถ้าเราลองสังเกตดูสภาพความเป็นจริง ก็จะพบว่า สภาพชีวิตในเมืองของเรานั้นมีปัญหาอยู่มากมาย เช่นการขับรถโดยไม่เคารพต่อกฎจราจรและสิทธิของผู้อื่น การทิ้งขยะมูลฝอยลงบนท้องถนน การทำลายสาธารณสมบัติ การใช้สาธารณสมบัติเพื่อประโยชน์ของตนเองแต่ผู้เดียว ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นกระแงสะทอนให้เห็นถึงการขาดวินัยและความรับผิดชอบทางสังคม ทั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะคนของเรายังมีนิสัยเนื่องจากสมัยที่คนยังน้อยและมีชีวิตแบบสังคมในชนบท คือจะทำอะไร เมื่อไหร่ อย่างไร ก็ไม่ค่อยไปก้าวก่ายสิทธิ ของผู้อื่น และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมมากนัก แต่ปัจจุบันนี้คนมากขึ้น พฤติการณ์ที่ไม่เคารพกฎ ทำลายสาธารณสมบัติ ฯลฯ ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น จึงเกิดความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนนิสัยแบบสังคมชนบทมาเป็นนิสัยแบบสังคมเมือง

ส่วนลักษณะที่เกี่ยวกับความสามารถในการอดเปรี้ยวไว้กินหวานนั้น ถ้าเราพิจารณาเฉพาะคนไทยด้วยกันอาจจะไม่เห็นปัญหานี้เด่นชัดนัก แต่เมื่อเปรียบเทียบกับคนในวัฒนธรรมอื่น เช่น ญี่ปุ่นและจีน จะพบว่าเขามีลักษณะนี้มากกว่า เรา ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากระบบค่านิยมของเราที่เน้น “สืบเบี่ยไถ่ลื้อมือ” ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยทางจิตวิทยาที่พบว่า สภาพของความยากจนมีส่วนทำให้คนมีค่านิยมแบบนี้ ทั้งนี้เพราะสภาพทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปของไทยนั้น ประชาชนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน

ปัญหาการค้ำพัฒนาทางระบบสังคมและจริยธรรม

ตามธรรมชาติระบบสังคมใดก็ตาม ย่อมมีการพัฒนาปรับตัวทางด้านค่านิยม โครงสร้าง ตลอดจนการปกครองและการบริหารกิจการต่างๆ เพื่อให้เหมาะแก่การแก้ปัญหาและการปฏิบัติงานของกลุ่มชนนั้น แต่บางครั้งการปรับตัวเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นไปได้ช้ากว่าความเจริญก้าวหน้าและการเปลี่ยนแปลงทางด้านอื่น ๆ เช่น ท่วงเศรษฐกิจและทางเทคนิควิทยา ตลอดจนการเพิ่มความสลับซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างระบบต่างๆ ของสังคม ทำให้การปฏิบัติงานของสังคมโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างหย่อน ประสิทธิภาพและไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ตัวอย่างเช่นระบบการบริหารราชการ ซึ่งอาจจะได้ผลดีในอดีต แต่ในปัจจุบันสภาพของบ้านเมืองได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

เร็วทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นผลทำให้การบริหารราชการตามระบบเดิมไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

นอกจากนี้ ระบบของสังคมยังหมายถึงระบบของการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งในระบบเดิมของเรานั้น การทำงานเป็นกลุ่มมีลักษณะแตกต่างไปจากสภาพของการทำงานเป็นกลุ่มแบบประชาธิปไตย ในเมืองเราไม่คุ้นเคยกับขบวนการแห่งประชาธิปไตย แต่เรานำเอารูปแบบประชาธิปไตยมาใช้ ก็ย่อมก่อให้เกิดปัญหาของความสับสน ทำให้การปฏิบัติงานเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มชานา หรือกลุ่มสหกรณ์ และถึงแม้กลุ่มของสภาผู้แทนราษฎรของเรา เป็นไปอย่างลำบาก ทำให้ประสบความล้มเหลวเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เพราะเรายังไม่ค่อยได้พัฒนาทักษะที่เป็น ขบวนการแห่งประชาธิปไตย เช่น ความมีวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบทางสังคม ความเคารพในความคิดเห็นและเอกสิทธิ์ของแต่ละบุคคลที่จะแสดงความคิดเห็นตามทัศนะของตน ความสามารถในการแยกผลงาน ข้อคิด และความคิดเห็นของตนออกจากระบบตัวตน ความสามารถในการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ทักษะในการแสดงความคิดเห็น และการอภิปรายด้วยเหตุผล มีค่านิยมแห่งความยุติธรรมเป็นหลัก ตลอดจนการใช้วิธีการแก้ปัญหาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและตัดสินใจ เป็นต้น

ปณิธานของเราในอันที่จะพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแบบประชาธิปไตยนั้น น่าจะได้รับการพิจารณาอันใหม่ ว่าในปัจจุบันนี้ยังมีความเหมาะสมอยู่หรือไม่ ในทัศนะของผู้เขียน ปณิธานนี้น่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพราะระบบสังคมแบบประชาธิปไตยกำลังถูกท้าทายจากหลายๆด้าน ทั้งในสังคมไทยและในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับอธิปไตยของปวงชน และจริยธรรม ระบบประชาธิปไตยอาจจะไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมในยุคแห่งความเจริญทางวัตถุและการขยายตัวอย่างรวดเร็วของสังคมเมืองในขณะเดียวกัน ระบบสังคมอีกแบบหนึ่งที่เป็นคู่แข่งชั้นระบบสังคมประชาธิปไตย ก็ดูจะไม่เหมาะสมกับสภาพทางวัฒนธรรมของไทย เพราะเป็นระบบที่เน้นการควบคุมการพัฒนาอย่างใกล้ชิด และไม่ค่อยสนใจในระบบการพัฒนาความเจริญทางจิตใจในส่วนที่เกี่ยวกับศาสนา สรุปโดยย่อก็คือ สังคมทั้งสองระบบมุ่งไปในทิศทางของวัตถุนิยมเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่อาจจะนำความความเสื่อมสลายหายนะมาสู่มนุษยชาติได้ในที่สุด

ฉะนั้นเราจึงน่าจะแสวงหารูปแบบของสังคมชนิดที่เหมาะสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมไทย ที่มีพุทธศาสนาเป็นแกนกลางสำคัญของอุดมการณ์แห่งชาติ โดยการเริ่มต้นด้วยการสร้างแนวปรัชญาสำหรับการพัฒนาประเทศชั้นใหม่ แทนที่จะมุ่งพัฒนาเพียงเพื่อให้ทัดเทียมอารยประเทศ ดังเช่น

ที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เมื่อได้แนวปรัชญาการ พัฒนาประเทศอันเป็นพื้นฐานของปรัชญาสังคม แล้วจึงดำเนินการพัฒนาปรัชญาการศึกษาเพื่อมุ่ง ที่จะพัฒนาคนและสังคมให้บรรลุตามเจตนารมณ์ ของปรัชญาสังคมที่สร้างขึ้นใหม่นี้

แนวความคิดเกี่ยวกับปรัชญาสังคม ในแนว ใหม่นี้ เราอาจจะเรียกว่า ระบบปรัชญาอารย นิยม และสังคมที่เป็นผลพัฒนาของระบบปรัชญา นี้คือ สังคมอารยนิยม สาระสำคัญของปรัชญา ระบบนี้หน้าจะเห็น การพัฒนาทั้งทางวัฒนธรรม

และทางมโนธรรมไปพร้อมๆ กัน โดยมุ่งที่จะ นำเอาความเจริญทางโลกมาเป็นปัจจัยให้การ พัฒนาทางธรรมให้รุดหน้าไปได้อย่างรวดเร็วยิ่ง ขึ้น สู่จุดหมายปลายทางของความเป็นมนุษย์ อันเป็นสัตว์ที่มีใจประเสริฐ และสู่สังคมอารย นิยม ที่มีระบบการปกครองแบบ ธรรมาธิปไตย ในที่สุด

ถ้าถือเอาระบบปรัชญาอารยนิยม เป็น เกณฑ์เราก็พอจะประเมินพัฒนาการของระบบ สังคมแบบเดิมในลักษณะของการเปรียบเทียบได้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางเปรียบเทียบระบบสังคมแบบเดิมกับระบบสังคมอารยนิยม

ระบบสังคมแบบเดิม	ระบบสังคมอารยนิยม
<p>ก. ปรัชญาสังคม</p> <p>“การพัฒนาสังคมไทยให้ทัดเทียมอารยประ เทศ ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การ ปกครอง และการศึกษา”</p> <p>ตามความเป็นจริง ปรัชญาสังคมนี้ไม่มีผู้ใด เขียนไว้เป็นทางการ เป็นแต่เพียงความคาดหวังใน ใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศเท่านั้น</p>	<p>ก. ปรัชญาสังคม</p> <p>การพัฒนาทั้งทางวัฒนธรรมและทางมโนธรรม ไปพร้อมๆ กัน โดยมุ่งที่จะนำเอาความเจริญทาง โลกมาเป็นปัจจัยให้การพัฒนาทางธรรมรุดหน้าไป ได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น สู่จุดหมายปลายทางของ ความเป็นมนุษย์ อันเป็นสัตว์ที่มีใจประเสริฐ และ สู่ สังคมอารยนิยมที่มีระบบการปกครองแบบ ‘ธรรมา ธิปไตย’ ในที่สุด</p>
<p>ข. ระบบการเมืองการปกครอง</p> <p>จัดระบบการเมืองการ ปกครอง แบบมุ่งหวัง ประชาธิปไตย แต่ตามความเป็นจริง ปฏิบัติแบบ ระบบประสม หรือที่เรียกว่า ‘ระบบประชาธิปไตย แบบไทยๆ’</p>	<p>ข. ระบบการเมืองการปกครอง</p> <p>จัดระบบการเมืองการปกครองแบบธรรมาธิป ไทย กล่าวคือผู้บริหาร ข้าราชการ และประชาชน ดำรงมั่นอยู่ในธรรม เช่น ทวารวดีธรรม ๔ พรหม วิหาร ๕ สัปปริสธรรม ๗ และหิริโอตตปิยะ เป็นต้น</p>

ระบบสังคมแบบเดิม	ระบบสังคมอารยนิยม
<p>ก. โครงสร้างของสังคม</p> <p>โครงสร้างของสังคมลดหลั่นกันตามวุฒิธรรม และหน้าที่ตามความเหมาะสม และความสามารถ เคารพในความเป็นมนุษย์ และธรรมะเหนือสิ่งอื่นใด</p> <p>ง. ระบบค่านิยม</p> <p>ประเพณีนิยมควบคู่กับวัตถุนิยม มีค่านิยมแห่งระบบประชาธิปไตยอยู่บ้าง</p> <p>จ. ระบบจริยธรรม</p> <p>ไม่สามารถประพฤติปฏิบัติศีล ๕ อย่างเคร่งครัดได้</p> <p>ฉ. ระบบการสื่อสาร</p> <p>ส่วนใหญ่ยังเป็นระบบที่ค่อนข้างจะปิด มีความเกรงกลัวอาวุโส กลัวเสียหน้า และการลงโทษทางสังคม จึงมักเชื่อว่า "พูดไปสองไพเบี้ย รู้ไว้หนึ่งเสียตำลึงทอง" ทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันน้อย ไม่เพิ่มพูนความรู้เพื่อการแก้ปัญหา ขาดการประสานงานที่ดี ทำให้การปฏิบัติงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพและเกิดการ ขัดแย้งแก่งแย่งชิงดีกัน</p> <p>ช. ระบบกลุ่ม</p> <p>ผู้นำของกลุ่มมีลักษณะแบบอัตตาธิปไตยผสมประชาธิปไตย ในการทำงานเป็นกลุ่ม ผู้นำมักจะเป็นผู้วางแผน ตัดสินใจและแก้ปัญหาเป็นส่วนใหญ่ การปฏิบัติงานจึงเน้นหนักแบบรวมอำนาจ</p> <p>ระบบการตัดสินใจในกลุ่มเป็นแบบอัตตานิยมตามแนวความคิดเห็นของอาวุโส</p>	<p>ก. โครงสร้างของสังคม</p> <p>โครงสร้างของสังคมเป็นแบบลดหลั่นกันตามวุฒิธรรมต่าง ๆ เช่น วัยวุฒิ และตามอำนาจของตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ตามแนวประเพณีแห่งศักดิ์นา</p> <p>ง. ระบบค่านิยม</p> <p>มโนนิยม โดยอาศัยวัตถุธรรมเป็นปัจจัยช่วยส่งเสริม ควบคู่กับความยุติธรรม</p> <p>จ. ระบบจริยธรรม</p> <p>สามารถประพฤติปฏิบัติศีล ๕ ได้โดยเคร่งครัด</p> <p>ฉ. ระบบการสื่อสาร</p> <p>มีระบบการสื่อสารเป็นแบบเปิด มีการแลกเปลี่ยนทัศนะ ความคิดเห็นกันอย่างอิสระ ในขอบเขตของจริยธรรม การสื่อสารมุ่งเพิ่มพูนความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ทำให้ประชาชนมีความสามารถทั้งในทางสติและปัญญา ทำให้การปฏิบัติงานมีการประสานงานกันเป็นอย่างดี มีสามัคคีธรรมเป็นหลักในการปฏิบัติงานร่วมกัน</p> <p>ช. ระบบกลุ่ม</p> <p>ผู้นำของกลุ่มมีลักษณะแบบประชาธิปไตย ในการทำงานเป็นกลุ่ม ทั้งผู้นำ และผู้ตาม วางแผนร่วมกัน แล้วจึงแบ่งงานกันทำตามความสนใจตามความสามารถ และหน้าที่ความรับผิดชอบ การปฏิบัติงานจึงเน้นหนักแบบกระจายอำนาจ</p> <p>ระบบการตัดสินใจในกลุ่ม เป็นแบบปรนัยตามแนวความเป็นจริง และข้อมูลที่ช่วยกันค้นคว้าแสวงหามาประกอบการพิจารณา</p>

ระบบสังคมแบบเดิม	ระบบสังคมอารยนิยม
<p>ช. ระบบการอบรมเลี้ยงดู</p> <p>ไม่เน้นการฝึกให้พึ่งตนเอง เน้นการพึ่งพาอาศัยและเชื่อฟังผู้ใหญ่แบบ “ตามหลังผู้ใหญ่ หมาไม่กัด” อบรมแบบให้ความปกป้องคุ้มครอง ทำนองเป็นร่มโพธิ์ร่มไทร ให้ความรัก แต่มักไม่คงเส้นคงวา ไม่เน้นการให้เหตุผลเพื่อเป็นการฝึกวินัย เน้นการเสียสละ</p> <p>ฉ. ระบบบุคลิกภาพ</p> <p>มีความโอบอ้อมอารีแบบใจกว้าง โดยไม่ค่อยคำนึงถึงเหตุผลทางเศรษฐกิจ มีความเกรงใจไม่ยากจะทำให้ใครเสียหน้า ต้องการรักษาไมตรีสัมพันธ์ ไม่ค่อยมีความเชื่อมั่นในตนเอง มักทำงานตามสบาย ไม่เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผล รักสนุก มุ่งหาความสุขในปัจจุบันแบบ “สิบเบี้ยใกล้มือ” ไม่ค่อยมีการประหยัดสะสมเงินไว้ลงทุนและการวางแผนอนาคต และมักจะหย่อนทางด้านวินัย และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม</p>	<p>ช. ระบบการอบรมเลี้ยงดู</p> <p>ให้การอบรมเลี้ยงดูแบบเน้นเหตุผล และการเจริญสติและปัญญาควบคู่กันไป ปลูกฝังธรรมะจนเป็นนิสัย เน้นการฝึกวินัยในตนเอง และการกระทำกิจแบบตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ตามแนวอิทธิบาท ๔ สัปปริสธรรม ๗ และความยุติธรรม</p> <p>ฉ. ระบบบุคลิกภาพ</p> <p>มีสันติภาพทางจิตสูง มีวินัยและการควบคุมตนเองดี มีแรงจูงใจใฝ่รู้เป็นพื้นฐานการพัฒนาสติและปัญญา ตามแนวสัปปริสธรรม ๗ อิทธิบาท ๔ และพรหมวิหาร ๔ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม เน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงาน เป็นผู้ที่มีความคิดอิสระและสร้างสรรค์, เป็นผู้ที่ไม่อยู่ในความประมาท</p>

การศึกษาตลอดชีพสามระดับเพื่อการพัฒนาสังคมอารยนิยม

ในการจัดการศึกษาตลอดชีพเพื่อให้มีผลในการปฏิรูปสังคมแบบเดิมไปสู่สังคมอารยนิยมนั้น จำเป็นต้องจัดระบบการศึกษาออกเป็นสามระดับที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน

การศึกษาตลอดชีพในระดับที่หนึ่งคือ **การศึกษาที่บ้าน** อันได้แก่การที่ทางครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูแบบส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทาง

บุคลิกภาพ ซึ่งรวมทั้งสติปัญญา จริยธรรม แรงจูงใจ และพลังร่างกาย ตลอดจนความสามารถทางสังคม ให้เป็นไปตามแนวปรัชญาอารยนิยม เพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์นี้ อย่างมีประสิทธิภาพ เราควรมีศูนย์วิจัยและพัฒนาส่งเสริมการอบรมเลี้ยงดูแบบอารยนิยม ทำหน้าที่รณรงค์ในการเปลี่ยนทัศนคติและแนวอบรมเลี้ยงดูบุตรของผู้ปกครองทั่วประเทศ

การศึกษาตลอดชีพในระดับที่สองคือ **การศึกษา**

ษาในโรงเรียน ซึ่งจำเป็นต้องปฏิบัติรูปปรัชญาการศึกษาแบบเดิม ให้มาเป็นแบบที่อาศัยแนวปรัชญาอารยนิยม และปรับปรุงหลักสูตร ตลอดจนแนวการสอนและการประเมินผล เทคนิคการสอนอาจจะเป็นในรูปของการสอนแบบ 'สืบสวนสอบสวน' ซึ่งกำลังมีการวิจัยอยู่ที่วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร วิธีสอนแบบนี้ เน้นการสร้างเสริมปัญญาให้แก่ผู้เรียน โดยการส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยการสืบค้นสอบสวนหาความจริง ตามแนวของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ แบ่งออกเป็นห้าขั้น คือ ขั้นการปูพื้นฐานสร้างความพร้อม ขั้นการสังเกตเปรียบเทียบจนเกิดปัญหาข้อจืด ขั้นการอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาข้อจืด ขั้นการทำนายในรูปของการตั้งสมมติฐาน ตลอดจนการทดลองเพื่อทดสอบสมมติฐาน และขั้นการควบคุม ซึ่งได้แก่การควบคุมสิ่งแวดล้อม

ภายนอกให้เป็นไปตามความต้องการของมนุษย์ โดยอาศัยเทคนิควิทยา และการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายใน โดยอาศัยจริยธรรมและธรรมะเป็นเครื่องทำลายล้างกิเลส

การศึกษาตลอดชีพในระดับที่สามคือ **การศึกษาสำหรับมวลชน**ซึ่งเป็นการศึกษาที่รัฐและราษฎรช่วยกันจัดให้แก่มวลชน โดยอาศัยสื่อทุกชนิดรวมทั้งสื่อสารมวลชน เพื่อให้การจัดการศึกษาสำหรับมวลชนบรรลุจุดมุ่งหมาย :ตามแนวปรัชญาอารยนิยม เราควรมีศูนย์วิจัยและพัฒนาส่งเสริมการศึกษาสำหรับมวลชนตามแนวอารยนิยม ให้ทำหน้าที่ทางด้านนี้โดยเฉพาะ

ทัศนะทั้งหมดเท่าที่ผู้เขียนได้แสดงมานั้นเป็นเพียงโครงแบบแนวคิดเบื้องต้น ถ้าหากท่านผู้อ่านจะกรุณาช่วยวิจารณ์สานต่อ **เราก็อาจจะช่วยกันแก้ปัญหาข้างต้นได้สักวันหนึ่งเป็นแน่** ๖๕

เมื่ออบรมตน
ถึงพร้อมกับการสืบสุด

ป้าจารย์สาร

จึงทำฉบับลาก่อน

วางแผงมาแล้ว ๕ ปีมาแล้ว

โจนาธาน โคโซล : โรงเรียนเสรี

ทุกวันนี้ผมยังเชื่ออย่างที่เคยเชื่อมั่นมาแล้วว่า การศึกษาทั้งหมดควรจะเป็นไปในรูปของการใช้เด็ก
เป็นแกนกลาง มีโครงสร้างที่เปิดกว้าง มีลักษณะเป็นรายบุคคล และไม่มีลักษณะแห่งการกดขี่

โจนาธาน โคโซล

อันอาจนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ในระบบโรงเรียน

ผลงานของ โจนาธาน โคโซล (Jonathan Kozol) เป็นหน่วยหนึ่งของผลสะท้อนจากความคิดในการปฏิรูประบบโรงเรียนให้ดีขึ้น ความคิดที่จะปฏิรูปโรงเรียนนั้นได้มีมานานเท่าใดไม่ปรากฏชัด แต่การเริ่มลงมือปฏิบัติครั้งแรกนั้นดูเหมือนจะอุบัติขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ณ ประเทศอังกฤษ เมื่อ เอ. เอส. นีลล์ (A.S. Neill) จัดตั้งโรงเรียนซัมเมอร์ฮิลล์ (Summerhill) ขึ้นมา ส่วนในด้านอิทธิพลทางความคิดนั้น เราอาจสืบสาวขึ้นไปอย่างน้อยก็ถึง *สัญญาประชาคม* ของรุสโซ และ *การศึกษากับประชาธิปไตย* ของ ดิวอี้ ส่วนนักคิดทางการศึกษารุ่นปัจจุบัน ที่มีผลงานท้าทายระบบการศึกษาแบบเก่าจำนวนมาก ที่เด่นก็มีเช่น พอล กูดแมน อีวาน อิลลิช เอเวอเรต ไรเมอร์ ชาร์ล ซิลเบอร์แมน เฮอเบิร์ต คอห์ล จอห์น โฮลท์ โจนาธาน โคโซล ฯลฯ นักคิดเหล่านี้มีความเด่นมากเป็นพิเศษในอังกฤษ อิตาลี เม็กซิโก และสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ

จอห์น โฮลท์ กล่าวไว้ในหนังสือ *How Children Fail* ของเขาว่า เด็กในโรงเรียนที่เขาเคยสอนซึ่งเป็นโรงเรียนของคนมีฐานะดี ส่วนมากมีความเบื่อหน่าย และกลัวการอ่านหนังสือเรียน และมักแสดงอาการเหม่อลอย หนึ่งเงียบ ฟุบหลับกับโต๊ะ หรือทำอะไรแปลก ๆ อย่างคาดไม่ถึง เขาสรุปว่าระบบโรงเรียน “เป็นตัวกักกันเด็กออกจากส

มัญสำนึก และโลกแห่งความเป็นจริง” เด็กจะเข้าไปอยู่ในโลกอีกโลกหนึ่งซึ่งสร้างภาพลวงขึ้นในรูปของตัวอักษรและสัญลักษณ์มากมาย ซึ่งไม่มีความหมายแก่ตัวเขาเลย หรือมีบ้างก็น้อยมาก หนังสือ *Crisis in the Classroom* ของชาร์ล ซิลเบอร์แมน ก็กล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน โจนาธาน โคโซลเองก็พรรณนาไว้ใน *Death at an Early Age* เกี่ยวกับประสบการณ์ของเขาในกลุ่มเด็กยากจน เช่น เด็กนีโกร ว่ามีสภาพการณ์ในทำนองเดียวกัน โฮลท์แนะนำทางออกใหม่ว่า ควรจะมีการจัดสร้างโรงเรียนใหม่ที่ส่งเสริมให้เด็กๆ มีเสรีภาพในการเลือกเพื่อน และแสวงหาความรู้ที่ตรงกับความสนใจของตนอย่างเต็มที่ คือเขาต้องการเรียนอะไร หรือไม่ต้องการเรียนอะไร มากน้อยแค่ไหน ผู้เรียนแต่ละคนควรจะมีสิทธิเลือกได้ ตามต้องการ โดยหลักเกณฑ์อันนี้ จะช่วยทำให้เด็กหรือผู้เรียนรู้สึกเป็นกันเองกับโรงเรียนมากขึ้น เด็กจะเริ่มเป็นตัวของตัวเองอย่างแท้จริง พัฒนาการเชิงสร้างสรรค์ของพลังสมองย่อมเกิดขึ้นอย่างเต็มที่ ความรู้สึก (ซึ่งมักซ่อนเร้นอยู่ภายใน) ว่าตนถูกกด ก็จะไม่มีอีกต่อไป ข้อใหญ่ใจความนี้ ตรงกับอรรถาธิบายที่โจนาธาน โคโซลกล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง *Free Schools* ของเขาด้วย กล่าวคือ “การศึกษาทั้งหมดควรจะมีไปในรูปของการใช้เด็กเป็นแกนกลาง มีโครงสร้างที่เปิดกว้าง มีลักษณะเป็นรายบุคคล และไม่มีลักษณะแห่งการกดขี่...”

โรงเรียนเสรีคืออะไร

ในอเมริกาขณะนี้ คำว่า 'โรงเรียนเสรี' เป็นคำที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายและมีความหมายต่างกันมาก โคโซลเป็นบุคคลที่ใช้คำนี้กันอย่างพิถีพิถัน แม้แต่ *โรงเรียนปาร์ควีย์* ที่ฟิลาเดลเฟีย *โรงเรียนนอร์ธแมน* ที่วอชิงตัน ดี. ซี. และ *โรงเรียนไอ.เอส. ๒๐๑* ที่นิวยอร์ก ซึ่งมีผู้กล่าวยกย่องอยู่บ่อยๆ โคโซลก็ได้บอกว่า ยังไม่ใช่ *โรงเรียนเสรี* ในความหมายของเขา

โคโซลสำเร็จการศึกษาวชิราวุฒภาษาอังกฤษจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เขาเริ่มจับงานปฏิรูประบบการศึกษามาตั้งแต่จบจากฮาร์วาร์ดใหม่ๆ โคโซลติดกับนิลล์ตรงที่เขาก้าวออกไปอีกขั้นหนึ่ง โดยการเข้าไปมีบทบาทในตัวระบบการศึกษา อย่างเป็นทางการเลยทีเดียว ผลจากการต่อสู้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบโรงเรียน ในเขตเมืองบอสตันก็คือ เขาถูกปลดออกจากครุประจำการในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ และนั่นคือที่มาแห่งกำเนิดของ 'โรงเรียนเสรี' ซึ่งเป็น *โรงเรียนนอกระบบ* ตามความคิดของเขาและเพื่อนๆ โดยครั้งแรกใช้ชื่อว่า 'โรงเรียนเสรีภาพ' แล้วต่อมาได้ย่อลงเป็น 'โรงเรียนเสรี'

ลักษณะสำคัญ ส่วนใหญ่ของ *โรงเรียนเสรี* ในความหมายของโคโซล มีอยู่ ๖ ประการ คือ

๑. เป็นสถาบันนอกระบบทางการ ที่มีเสรีในการดำเนินการทุกอย่างด้วยตนเอง

๒. อยู่ภายนอก 'วัฒนธรรมคนคลนคนอื่น' ของคนผิวขาว (ไม่ใช่โรงเรียนของเด็กผิวขาวล้วนๆ เช่นที่ *โรงเรียน ไอ.เอส. ๒๐๑*)

๓. อยู่ในตัวเมือง

๔. สนองความต้องการริบตัวของคนยากจนนี้โกร ซึ่งไม่มีส่วนเป็นเจ้าของ และตกเป็นเหยื่อของการเรียนในโรงเรียนมหาชน

๕. มีขนาดกระทัดรัด ไม่รวบอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และถือเป็นสถาบันเฉพาะถิ่น (localized) เท่าที่จะทำได้

๖. พึงพาสาธารณชนให้น้อยที่สุด

ความคิดเรื่องขนาดของโรงเรียนนั้น เริ่มมาจากพอล กูตแมน ความคิดนี้เน้นที่ความแตกต่างของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ โคโซลสรุปว่าโรงเรียนเสรีที่ประสบความสำเร็จจริงๆ (มิใช่ในทางสถิติ) ควรจะมีครูประมาณ ๖ คน และนักเรียนไม่เกิน ๘๐ ถึง ๑๐๐ คน มิฉะนั้น การศึกษาเฉพาะบุคคลจะเกิดขึ้นไม่ได้

เขากล่าวว่า "มันไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่เด็กหัวไม่ดีเพราะส่วนใหญ่มีมาจากภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำต้อย...." ดังนั้นเขาจึงไม่ยอมให้โรงเรียนเสรีจำกัดตัวเองอยู่เฉพาะบุตร หลานคนผิวขาวที่ร่ำรวย อย่างเช่น *โรงเรียน ไอ.เอส. ๒๐๑* และโคโซลได้ก้าวไปไกล ถึงขั้นเปิดสอนฟรีให้แก่เด็กยากจนในโรงเรียนของเขาทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กนี้โกร และมีเด็กผิวสี เช่น เปอโตรโกและเม็กซ์โกรรวมอยู่ด้วย

การศึกษาไม่ใช่ธุรกิจการค้า

เมื่อเริ่มคบคิดกับเพื่อนไม่กี่คน ที่จะจัดตั้งโรงเรียนเสรีแห่งแรกขึ้นในเขตชานนี้โกร ใน

เมืองบอสตันนั้น โคลโธลมีเงินฝากธนาคารเพียง ๘๕ ดอลลาร์ แต่เขาก็เปิดโรงเรียนสอนเด็กฟรีได้ และมีอาคารเป็นของตัวเองด้วย — เขาทำอย่างไร “บริษัทที่ไม่แสวงหากำไร” (nonprofit corporation) คือคำตอบ “บริษัทนี้ควรทำให้ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งต้องอาศัยความช่วยเหลือจากนักกฎหมายที่สามารถรอบรู้ และยินดีทำให้โดยไม่มีคิดมูลค่า นักกฎหมายที่ยินดีช่วยเหลือ ‘การกุศล’ นั้น คงจะพหุหาได้บ้าง แม้ว่าเราจะไม่พบบ่อยนัก”

การจัดตั้งเป็นบริษัทไม่คิดกำไร หรือมูลนิธิการกุศลเช่นนี้ ย่อมมีโอกาสหารายได้จากแหล่งต่างๆ เช่น เงินลงขันกลุ่มผู้ร่วมก่อตั้ง เงินอุทิศจากภายนอก ทั้งจากส่วนบุคคลและจากมูลนิธิต่างๆ ซึ่งมีอยู่มากมายในอเมริกา ซึ่งได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษีเงินได้ โคลโธลกล่าวว่าพ่อแม่ของเด็กประมาณ ๑๒ คนร่วมกับเขาและเพื่อนหญิงคนหนึ่ง สามารถที่จะหาเงินด้วยวิธีนี้ได้ถึง ๕๐,๐๐๐ ดอลลาร์ ในเวลาไม่กี่เดือน

โคลโธลกล่าวดาถาดถึงมูลนิธิ องค์การ บริษัท การเงิน และธนาคารบางแห่งที่ขอบริจาคเงินประเภท ‘เอาหน้า’ ซึ่งไม่ยินดีที่จะช่วยเหลือโครงการที่น่าช่วยเหลือ หรือช่วยเหลือกันอย่างเสียไม่ได้ แต่ขณะเดียวกัน กลับไปอุปถัมภ์โครงการศึกษาวิจัยที่มีความสำคัญน้อยมากของสถาบัน ที่มีชื่อเสียง (เช่น ฮาร์วาร์ด เอ็มไอที) ด้วยจำนวนเงินมหาศาล ทำให้คณะครูในโรงเรียนเสรี และบรรดาพ่อแม่ของเด็กยากจนตระหนักในความยุติ

ธรรมทางสังคมอย่างชัดเจน โคลโธลใช้คำว่าคนยากจนตกอยู่ในภาวะที่ถูก ‘ฉ้อฉลทางเศรษฐกิจ’ (economically cheated) และด้วยความรู้สึกนี้ เขาได้อ้างสถิติบางประการในสังคมคนจนของอเมริกาในหนังสือ *Free Schools* ของเขาว่าร้อยละ ๕๐ของเด็กเชื้อสายเปอร์โตริกันในโรงเรียนมหาชนบอสตัน ต้องออกจากโรงเรียนก่อนจบชั้นมัธยมต้น เด็กผิวดำในอเมริกามีโอกาสตายในระยะเวลา ๑๒ เดือนแรกของชีวิตมากกว่าเด็กผิวขาวที่เกิดในดินเดียวกันถึง ๒ เท่า ...”

“คนจนในอเมริกามีโอกาสสั้นชีวิตก่อนอายุ ๓๕ มากกว่าอัตราเฉลี่ยทั้งประเทศถึง ๕ เท่าตัว” ในด้านความยุติธรรมทางสังคม โคลโธลเล่าว่ากฎหมายที่ใช้อยู่ในบอสตันอนุญาตให้เจ้าของที่ดินมีสิทธิขับไล่ผู้เช่าที่ยากจนออกไปได้ภายใน ๑๕ วัน ถ้าเขาค้างค่าเช่าแม้แต่เพียงครั้งเดียวก็ตาม นี่คือโลกแห่งความจริง ซึ่งไม่เป็นการรุนแรงเลยถ้าจะใช้คำว่า ‘กดขี่’ ‘เอารัดเอาเปรียบ’ หรือ ‘ข่มเหงรังแก’

หนังสือ *Free Schools* ของโคลโธล เป็นหนังสือจำเป็นสำหรับผู้สนใจ หรือผู้คิดจะแสวงหาทางเลือก สำหรับการศึกษแก่ผู้เยาว์อย่างมาก นอกเหนือไปจากข้อมูลหรือคำแนะนำในการหาทุนดำเนินการ และการกล่าวถึงที่มาของ *โรงเรียนเสรี* แล้ว หนังสือเล่มนี้ยังมีแง่คิดหลายประการ โดยได้กล่าวพาดพิงถึงความล้มเหลวของโรงเรียนเสรีจำนวนไม่น้อยในปัจจุบันว่า เพราะ

คนหนุ่มสาวผู้ก่อตั้ง ยึดมั่นในความคิดของตนเอง มากเกินไป โคโซลยกตัวอย่างเรื่องการอ่านออกเขียนได้ของเด็กเล็กว่า เขาเห็นด้วยในประเด็นที่ว่า เด็กๆส่วนมากเรียนรู้ที่จะอ่านออกเขียนได้โดยวิธีที่เป็นธรรมชาติได้เร็วและง่ายกว่าวิธีแบบทางการที่จัดทำกันอยู่ในระบบโรงเรียน มหาชนหลายเท่า “ในจำนวนทั้งหมด ๒๕ หรือ ๓๐ คนที่เรียนรู้การอ่านหนังสือได้ในวิธีเดียวกับที่พวกเขาเรียนรู้วันเวลา เดินเที่ยวไปตามละแวกบ้าน พุดคุย หรือเล่นหัวกับเด็กอื่นๆ” แต่โคโซลก็กล่าวว่า ไม่ใช่ความผิดของพ่อแม่ของเด็กยากจนเหล่านั้นเลยที่คิดไปอีกอย่างหนึ่ง “เด็กผิวดำอายุ ๑๔ ปีในเมืองใหญ่อย่างนิวยอร์กหรือบอสตันจะทำอะไรๆ ได้สักเท่าไร ถ้าเราไม่สามารถอ่านเขียนหรือเข้าใจแผ่นป้ายตามถนนหนทาง หรือข้อความในสมุดโทรศัพท์” โคโซลดูเหมือนต้องการจะบอกว่าคนหนุ่มสาวต้องเตรียมตัวรับมือกับความขัดแย้ง อันเกิดจากช่องว่างทางความคิดประการนี้ด้วยอย่างระมัดระวัง และควรระโอบอ่อนให้บ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเริ่มแรก มิฉะนั้นโรงเรียนนี้จะอยู่ได้เฉลี่ยไม่เกิน ‘เก้าเดือน’ ซึ่งเป็นเรื่องน่าเสียดาย

โอกาสทางการศึกษาของคนไทยที่ยากจน

โรงเรียนเสรีเป็นการเสนอแนวทาง ความเคลื่อนไหวทางการศึกษาในต่างแดน ซึ่งน่าจะทำให้เรานึกถึงเมืองไทยเองบ้าง สภาพการศึกษาของคนจนในบ้านเรานั้นเป็นอย่างไร ประเทศเกษตรกรรมอย่างเรา เมื่อเอ่ยถึงคนยากจน ก็ย่อมเท่ากับ

ว่าเอ่ยถึงคนส่วนใหญ่ของประเทศ ประเทศไทยมีชานาอยู่ราว ๔๐—๔๕% แต่เมื่อรวมเกษตรกรประเภทอื่นๆ เช่น ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ ทำการประมง หาของป่าด้วยแล้ว ก็จจะรวมทั้งสิ้นประมาณ ๘๕% ของทั้งประเทศ ซึ่งสามารถยืนยันได้ว่าเป็นคนจนเกือบทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีก ๑๕% ก็อาจจัดรวมอยู่ในกลุ่มคนยากจนได้เป็นส่วนมาก แม้ค่าหาบเร่ที่ประตูน้ำ ผู้คนในสลัมที่ห้วยขวาง คลองเตย ผู้ใช้แรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรม เขตชานเมือง ข้าราชการชั้นผู้น้อยมีรายได้เดือนหนึ่งเท่ากับราคาข้าวสารไม่กี่กระสอบ ฯลฯ และการเข้าออกบ้านเมตตา หรือสถานกักกันที่บางนา แห่งละ ๑๐—๒๐ ครั้ง ก่อนที่จะเลื่อนไปอยู่บางขวาง หรือ ลาดยาว นั่นถือเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับเด็กที่บางชื่อ บางชื่อ บางไฟ คลองเตย และ ‘เกิดโต’ แห่งอื่น ๆ ความยากจนทำให้พวกเขาไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาเพียงพอแก่การอยู่รอดในสังคมได้ และการขาดการศึกษา ก็ยังทำให้พวกเขาากจนต่อไปอีก อันเป็นวัฏจักรแห่งความชั่วร้าย เด็กจำนวนมากจึงยืนอยู่บนทางเลี้ยวระหว่างการรอดตายกับการปล้นจี้คนอื่น โดยไม่มีการทำอะไรดีไปกว่าคำเปรยอย่างชิงชัง ของทางการว่า “เราเห็นความสำคัญของการศึกษาอย่างยิ่งยวด” หรือ “เรามีความประสงค์อันแน่วแน่ที่จะพัฒนาประเทศให้ประชาชนส่วนใหญ่มีการกินดีอยู่ดี” ซึ่งไม่อาจเป็นอะไรอื่นได้นอกจาก ‘คำหวาน’ ที่ลวงให้หลงใหลใฝ่ฝันไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น

ขอให้เรามาดูกันว่า คนส่วนใหญ่หรืออีก
 นัยหนึ่งคนยากจนในประเทศนี้ มีโอกาสได้รับการ
 ศึกษาอย่างน้อยเพียงใดบ้าง กล่าวโดยส่วนรวม
 คำตอบอย่างกว้าง ๆ เห็นจะไม่พ้น 'โรงเรียนเทศ
 บาล' และ 'โรงเรียนประชาบาล' ซึ่งส่วนใหญ่
 เปิดสอนแค่ ป. ๗ หรืออย่างเก่ง ม.ศ. ๓ ซึ่งก็นับ
 ว่ามีน้อยมาก เด็กยากจนในโรงเรียนเหล่านี้ส่วน
 มากมักเรียนเพียง ป. ๔ เท่านั้น เหตุผลที่ทำให้
 เป็นเช่นนั้น คงจะมีหลายประการ แต่ที่สำคัญที่
 สุดก็ต้องเป็นเรื่องของสถานะทางเศรษฐกิจอย่าง
 ไม่มีข้อสงสัย เรื่องที่จะเข้าไปเรียนในโรงเรียนที่
 มีสภาพดีกว่านี้ อย่าฟังหวัง

ในประเทศที่ระบบการเมืองยังไม่เอื้ออำนวย
 ประโยชน์แก่คนยากจน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของ
 ประเทศอย่างแท้จริง ความหวังอันริบหรี่ไม่ว่าจะ
 ในด้านใดก็ตาม มักจะขึ้นอยู่กับสิ่งละอันพันละ

น้อยเช่นนั้นเสมอ ในประเทศไทยของเราที่ประจ
 เดียวกัน ความหวังในการให้คนยากจนได้รับการ
 ศึกษาเพื่อให้เขา 'อยู่รอด' และ 'มีอยู่' ในสังคม
 ได้จริงๆ นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับขบวนการหลายอย่าง
 'โรงเรียนเสรี' ในความหมายของโจนาธาน โคโซล
 จะมีขึ้นในเมืองไทยได้หรือไม่ นั้น มิใช่ประเด็น
 สำคัญนัก ถ้าหากว่าเรามีขบวนการที่คล้ายคลึงกัน
 เกิดขึ้นอย่างเป็นกิจลักษณะ เหมือนเช่น *free*
school movement ในเมืองใหญ่ของอเมริกาขณะ
 นี้ และสถาบันที่เรียกว่า *experimental*
progressive schools ในประเทศอังกฤษ แต่ถึง
 อย่างไร แบบโรงเรียนเสรีของโจนาธาน โคโซล
 อาจจะเป็นอุดมทัศน์แบบหนึ่ง ที่อาจเป็นไปได้
 ในความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงสภาพการศึกษา
 ของคนยากจนในสังคมของเราให้ดีขึ้น

ชลิต แนวนพนิช

ไม่ว่าท่านจะเป็นคน 'รุ่น' ใด ไม่ควรพลาด

๑
ธรรมาสถาสมัย?

หนังสือรวมบทความวิเคราะห์สังคมเชิงศาสนาเปรียบเทียบ
 จัดพิมพ์ขึ้นเพื่อหาทุนบวชระบิสีต โดย ชมรมพุทธศาสตร์ วิทยาลัยกรุงเทพฯ
 หาซื้อได้จากแผงหนังสือใกล้บ้านท่าน
 และที่

สารสยาม

สำนักงานจัดจำหน่ายหนังสือ
 ๑๑-๑ ตรอกนคร ถนนมหาสาร
 ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๒ โทร. ๒๑๕๐๑๕

สื่อสารมวลชน : วิทยุ กระจายเสียงกับการ ศึกษานอกโรงเรียน

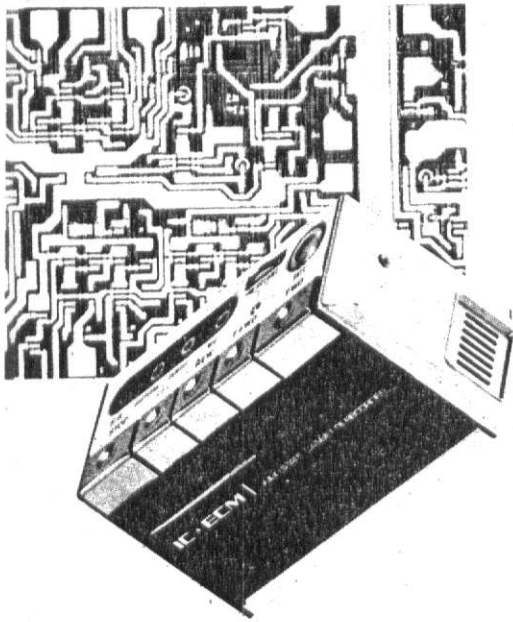
การโยนกลองทางการศึกษา

แต่ก่อนมา ไม่ว่าจะในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันธรรมดา หรือในการสนทนา อภิปรายปัญหาใดๆ ก็ตาม เมื่อไล่เสียงกันไปจนถึงที่สุดแล้ว เรามักจะโยนความผิดไปที่ระบบการศึกษา เพราะเราเชื่อมั่นว่า ระบบการศึกษาคควรรับผิดชอบชีวิตคน จนกลายเป็นเรื่องที่น่าการศึกษาต้องตัดพ้อต่อว่าอยู่เสมอมา ในฐานะที่ถูกโยนกลองมาให้

ปัจจุบัน ระบบการศึกษาเองกำลังถูกตั้งข้อสงสัยอย่างหนัก เฉพาะอย่างยิ่งระบบการศึกษาที่

ต้นคนเข้ามานั่งเรียนในห้องตั้งที่เป็นอยู่ อย่างน้อยก็ในแง่ที่โรงเรียนไม่สามารถสอนสิ่งที่นักเรียนกำลังเผชิญอยู่ในชีวิตจริงได้ และในแง่ที่ไม่สามารถสอนคนได้อย่างทั่วถึง

ความสงสัยดังกล่าว ก่อให้เกิดข้อเรียกร้องระบอบการศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษาตลอดชีพมากขึ้น ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องอาศัยระบบสื่อสารมวลชนเป็นพาหะ และดูเหมือนว่าวิทยุกระจายเสียงจะได้กลายเป็นความหวังอันดับแรกของระบอบการศึกษานอกโรงเรียนไปแล้ว เฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของประเทศไทย ทั้งนี้ด้วย

เหตุผลอย่างน้อยสามประการด้วยกัน คือ

๑. วิทยุกระจายเสียงเข้าถึงคนหมู่มาก (มวลชน) ได้มากกว่า เพราะเครื่องรับราคาถูก ไม่จำเป็นต้องอ่านหนังสือออก และสามารถเลือกรับฟังรายการต่าง ๆ ได้ตามความสะดวกโดยไม่เลือกเวลา

๒. ช่วงคลื่นวิทยุต่าง ๆ ในอากาศนั้น เป็นทรัพยากรธรรมชาติของส่วนรวม มิใช่ทรัพย์สินส่วนตัวของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ฉะนั้นเมื่อส่วนรวมมีความจำเป็นจะต้องใช้ทรัพยากรนั้นเพื่อประโยชน์ จึงนับเป็นการสมควรแก่กรณี

๓. สถานีวิทยุทุกแห่งในประเทศไทย ทางการเป็นเจ้าของอยู่แล้วโดยนิตินัย การเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือแนวทาง ย่อมทำได้ง่ายกว่าสื่อสารมวลชนบางชนิด เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

เหตุผลเอง สื่อสารมวลชนในปัจจุบัน จึงโดนเรียกร้องให้กระทำหน้าที่ให้การศึกษาแก่มวลชนมากขึ้น ยิ่งกว่าสมัยใดๆ แม้นักศึกษาเองก็มักรวมเรียกร้องด้วย ถ้าหากจะเรียกว่าเป็นการโยนกลองทางการศึกษา ก็น่าจะไม่ผิดความจริงนัก

อย่างไรก็ตาม ต้องไม่ลืมข้อเท็จจริงอย่างหนึ่งว่า ระบบสื่อสารมวลชนนั้น ไม่มีทางจะเทียบได้เลยกับระบบการศึกษา ไม่ว่าจะมองในด้านกำลังคน กำลังทรัพย์ หรือด้านอื่นใด และถ้าจะคำนึงถึงระบบการศึกษา ซึ่งได้ผูกขาดแบบแผนชีวิตของมวลชนมาแล้วเป็นเวลานานนับเป็นร้อย ๆ ปี ไปด้วยแล้ว ก็คงยังเห็นได้ชัด ว่าสื่อสารมวลชนคงจะช่วยแก้ปัญหาหรือเสริมช่องว่างที่ว่ามาไม่ได้มากนักในทันทีทันใด

บทบาทในทางการศึกษาของวิทยุกระจายเสียง

เป็นที่กล่าวหากันทั่วไปว่า การศึกษาในโรงเรียนของเราล้มเหลวถึงขนาดที่เด็กเป็นอันมากเรียนจบชั้น **การศึกษากาบบังคับ** แล้ว แต่ยังไม่อ่านหนังสือไม่แตก หรือไม่ก็ลืมสิ่งที่ตนได้เรียนมานั้นภายในเวลาไม่ช้าไม่นานนัก ถ้าขอกล่าวหานี้ไม่ผิดความจริง ก็ไม่จำเป็นจะต้องวิเคราะห์กันต่อไปถึงผลได้ของระบบโรงเรียน เพราะการอ่านออกเขียนได้นั้น เป็นเพียงความต้องการหรือวัตถุประสงค์ขั้นต้นของการศึกษาเท่านั้น

บุคคลเหล่านี้ จำต้องได้รับการศึกษาเพิ่มเติมจากโลกภายนอก กล่าวคืออย่างน้อยที่สุดเขาควร

จะได้เรียนรู้ **วิธีทำมาหากินและวิธีอยู่ร่วมกับผู้อื่น** ได้อย่างเป็นสุขพอสมควรแก่ศักยภาพของเขา โดยที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคมด้วย

สิ่งที่กล่าวนี้ ถ้าหากไม่มีกระบวนการแนะนำ ชี้แนวทางอย่างจริงจังแล้ว เขาเหล่านั้นก็จะต้อง ขวนขวายเรียนรู้เอาเองจากประสบการณ์ของตน ซึ่งบางทีอาจต้องใช้เวลานานเกินกว่าที่อายุคนธรรมดาจะยืนยองอยู่ได้ด้วยซ้ำ เพราะเหตุว่าใน สังคมสมัยใหม่นี้ อย่ว่าแต่จุดหมายซึ่งเราคิดว่ ้น้อยที่สุดดังกล่าวเลย แม้เพียงการทำใส่ปากใส่ ห้องเพียงเพื่อไม่ให้อดตายโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ก็นับว่าเป็นเรื่องยากเสียแล้ว

เมื่อพิจารณาในแง่นี้ แม้จะไม่สู้เห็นด้วยใน กรณียกนกลองทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้น แต่ ก็เห็นว่าถึงเวลาแล้วที่สื่อมวลชนทุกประเภทน่าจะ ต้องมีบทบาทในการให้การศึกษานอกโรงเรียนแก่ มวลชน เพราะถ้าสื่อสารมวลชนไม่ยอมรับภาระนี้ ก็ยากจะหาระบบใดมาแทนได้ในปัจจุบัน

สภาพของระบบวิทยุกระจายเสียง

ขณะเดียวกัน เมื่อหันมามองวงการวิทยุกระ กระจายเสียง ซึ่งเป็นความหวังอันดับแรกของการศึกษ านอกโรงเรียนของเรา จะพบว่ากำลังถูกวิพากษ์ วิจารณ์อย่างหนักในแง่ที่มากในทางปริมาณ แต่ ้อย่างคุณภาพ จากจำนวนเกือบ ๒๐๐ สถานี ที่แข่งกันออกอากาศอยู่ในเวลานี้ ปรากฏว่าราย การส่วนใหญ่ได้แก่รายการบันเทิง โดยเฉพาะ รายการเพลง ยิ่งกว่านั้นเกือบทั้งหมด เป็นไป

เพื่อการโฆษณาเป็นที่ตั้ง ถ้าไม่โฆษณาสินค้า ก็ โฆษณาบุคคล ทั้งนี้ เนื่องมาจากการมีผลประ โยชน์ร่วมกันของเจ้าหน้าที่กับพ่อค้าที่อุปถัมภ์ราย การอยู่

อันที่จริง สถานีที่บรรจुरายการดีมีประโยชน์ ก็มีอยู่บ้าง แต่ถ้าจะเทียบกับรายการไร้สาระของ สถานีอื่นทั่วไปแล้ว จะกลายเป็นอัตราส่วนที่แตก ต่างกันมากมาย จนเกือบไม่มีความหมาย

ได้เคยมีผู้เสนอปรับปรุงระบบวิทยุกระจาย ของเรามาหลายด้วยกัน บางรายถึงขั้นเสนอให้ยุบ สถานีย่อย ๆ ลงเสียอีก ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำให้ยาก เพราะการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพให้ผิด ไปจากปัจจุบัน จะทำให้มีผู้เสียประโยชน์เป็น จำนวนมาก ยิ่งในกรณีที่ผู้เสียประโยชน์เป็นผู้ที่ อยู่ในฐานะเป็นฐานอำนาจของผู้ยิ่งใหญ่ด้วยแล้ว ก็จะต้องทำได้ยากขึ้นเป็นธรรมดา

ปัจจัยแวดล้อมของระบบวิทยุกระจายเสียง

คงที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ปัญหาวิทยุกระจาย เสียงของเราเปรียบเสมือนอาการบวดย ซึ่งเรื้อรัง มานานจนยากแก่การเยียวยา ทั้งนี้เพราะอาการ นั้นมีสมุฏฐานมาจากความบกพร่องของระบบอื่นๆ ซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อมด้วย กล่าวคือ

ปัจจัยทางการเมืองระหว่างประเทศ เนื่อง จากความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้ ระบบวิทยุกระจายเสียงกลายเป็นเครื่องมืออย่าง หนึ่งในการทำสงครามเย็นระหว่างลัทธิการเมือง

และในวงการเมืองระหว่างประเทศ

เกือบทุกประเทศจึงส่งเสริมให้มีสถานีวิทยุเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายตนไว้ยึดเยียด **ความจริงบางส่วน** เข้าไปในสมองของมวลชน

บัจฉัยทางการเมืองภายในประเทศ จากประสบการณ์ของการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองแบบ **เรียนลัด** โดยอาศัยอาวุธยุทธโศปกรณ์ของงาติออกมาข่มขู่กัน (ปฏิวัติ รัฐประหาร) ทำให้พบความจริงข้อหนึ่งว่า **ความสำเร็จอย่างสำคัญส่วนหนึ่ง** คือการยึดครองสถานีวิทยุกระจายเสียงให้ได้ทั้งหมด หรืออย่างน้อยก็มากที่สุด

นักการเมืองที่ชอบกระทำรัฐประหาร หรือที่ไม่ชอบตักกระทำรัฐประหาร จึงจำเป็นอยู่เองที่จะต้องเสริมสร้างสถานีวิทยุไว้ให้มากพอ โดยไม่คำนึงถึงผลเสียอย่างอื่น เฉพาะอย่างยิ่งผลทางคุณภาพ

บัจฉัยทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจซึ่งเราอาจเรียกว่าธุรกิจเสรี หรือจะเรียกว่าอะไรก็ตาม อันเป็นอยู่ในปัจจุบัน ล้วนแต่ส่งเสริมให้มีการโฆษณาสินค้ากันอย่างหนักเพื่อชิงลูกค้า

ผลจากการนี้ ทำให้พ่อค้าหัวแหลมหาทางเข้าครอบงำสถานีวิทยุ ไม่ว่าจะโดยการเหมารายการ หรือวิธีอื่นใดก็ตาม ทั้งนี้โดยอาศัยช่องว่างที่สถานีต่าง ๆ ต้องหารายได้เพื่อเลี้ยงตนเอง รายการทั้งหลายจึงต้องเต็มไปด้วยการโฆษณาเพื่อเอาใจพ่อค้า

บัจฉัยทางสังคม ค่านิยมและระสนิยมอันดี

งามซึ่งได้สั่งสมถ่ายทอดกันมา ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อม ประกอบกับความยุ่งยากในชีวิตประจำวัน ได้ก่อให้เกิดความต้องการอย่างฉิวเผินง่าย ๆ ต้องการความเพลิดเพลินยิ่งกว่าสาระประโยชน์

ดังนั้น ผู้รับผิดชอบรายการจึงไม่จำเป็นต้องชวนชวนทำในสิ่งที่ยาก เพียงจัดรายการที่สามารถตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ได้ก็พอ

บัจฉัยที่กล่าวนี้ อาจยังไม่ครบถ้วน แต่ก็คงเป็นตัวอย่างที่พอจะชี้ให้เห็นแล้วว่า ระบบวิทยุกระจายเสียงของเราตกอยู่ในบัจฉัยแวดล้อมอย่างอื่นหลายอย่างด้วยกัน

ฉะนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า หากต้องการให้วิทยุกระจายเสียงมีบทบาทในด้าน การศึกษา นอกโรงเรียนอย่าง ที่หวัง ก็จะต้องมีการปรับปรุงระบบวิทยุกระจายเสียงของเราเสียใหม่ แต่การปรับปรุง จะทำได้ยาก ถ้าบัจฉัยแวดล้อมระบบวิทยุกระจายเสียงยังคงเป็นอยู่อย่างนี้ เว้นเสียแต่ว่าจะมีใครเก่งกาจพอที่จะตั้งระบบวิทยุกระจายเสียง ออกมาจากบัจฉัยแวดล้อมดังกล่าวได้เท่านั้น

ชวลิต บัญญาลักษณ์

เมื่อ
ผมอายุสี่สิบ ผมไม่ยอมให้
ใครมาบอกผม
หรือกว่า นึกอวัยแห่ง
ความสุขของชีวิต...

โทม อารียา

คำกล่าวข้างต้นนี้ ปอล นิซาน (Paul Nizan) นักเขียนของฝรั่งเศส กล่าวไว้ในหนังสือของเขาเรื่อง *Arden Arabic* เราเองมักจะได้ยินคนพูดกันบ่อย ๆ ว่า ชีวิตนี้จะมีความสุขก็เมื่อตอนเป็นเด็กเท่านั้น เมื่อโตขึ้นก็ต้องผจญกับความโหดร้ายของสังคม มีความรับผิดชอบ มีความยากลำบากและมีปัญหานานัปการ ผู้ใหญ่ก็มักจะพูดให้ได้ยินเสมอว่า เมื่อตอนที่ยังเป็นเด็กนั้นเขาได้ประพาศดินโลดโผนโจนทะยานเพียงไร แม้จะเคยแถมทะเลาะเถียงบ้าง บัดนี้เขาก็ได้กลับตัวแล้ว และเขาได้มองการออกนอกกลุ่มนอกทางในสมัยก่อนนั้นด้วยสายตาคืออันอ่อนโยน ในที่สุดก็ลงท้ายว่า น่าอิจฉาพวกหนุ่มสาวนะ น่าเสีย

ตายที่เขากลับคืนสู่วัยเด็กไม่ได้อีกแล้ว บางคนถึงกับเสียดายแทนวัยรุ่นบางคนที่ไม่รู้จักกอบโกยความสุขที่หยิบยื่นมาให้ในวัยตน ส่วนผู้ใหญ่ที่ตระหนี่หน้อย หรือไม่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเราก็พูดพาลอยู่เสมอว่า **เด็กสมัยนี้ไม่เหมือนสมัยก่อน เด็กเดี๋ยวนี้ไม่รู้จักกิริยามารยาท หรือไม่ก็สมัยก่อนไม่เห็นต้องมากเรื่องมากราวเหมือนสมัยนี้เลย** ผู้ใหญ่ประเภทหลังที่มักจะนึกเอาโดยสรุปว่า เมื่อโลกยิ่งเจริญขึ้น ศีลธรรมยิ่งเสื่อมลง ดูคล้ายกับว่ามีบางคนที่มีเมื่อแก่ลง จะเห็นโลกภายนอกหดตัวลงทุกที เมื่อก่อนมีที่ให้จับจอง เคยมีแผนการอนาคตมากมาย มาบัดนี้สิ่งที่อาจะจะเป็นไปได้ก็ดูไม่เป็นไปเสียแล้ว ภายนอกเต็มไปด้วยภัยอันตราย **สังคมสมัยนี้ไม่มีความปลอดภัย** เดียวนี้ เพื่อรอวันตาย ก็ขอให้ชีวิตดำเนินไปกับสิ่งที่คุ้นเคยในความอบอุ่นที่จำใจ

มาลองไตร่ตรองกันดีกว่า ว่าจริงแท้แค่ไหนที่ว่าคนเราจะมีความสุขก็เมื่อตอนเป็นเด็ก ถ้าเรื่องนั้นไม่จริงละก็ เหตุใดเล่าจึงเป็นความคิดที่ยอมรับกันแพร่หลายเช่นนี้

เดการ์ตกล่าวไว้ว่า เควาะที่กรรมของคนเราเนื่องมาจากที่เคยเป็นเด็กมาก่อน ลักษณะสำคัญของสภาพการในวัยเด็กคือการไม่ต้องรับผิดชอบ เด็กอยู่ในโลกที่เขาไม่มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์โลกอันเป็นระเบียบเรียบร้อยนี้มีอยู่ก่อนเขาและโดยปราศจากเขา เขามิมีสิทธิที่จะไป

ตัดแปลงมัน เขาจะยอมรับค่านิยมต่าง ๆ โดยไม่ได้แย้งราวกับว่านั่นคือค่านิยมอันสมบูรณ์ เขาจะคิดอะไรมาเล่า ถ้ามีคนบอกว่าเป็นชาวนี้ค้ำคอมมูนิสต์โหดร้ายหรืออเมริกันทหารดู สิ่งถูกผิดที่ผู้อื่นตัดสินให้มันเป็นเรื่องที่ต้องยอมรับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เหมือนว่ามีพระเจ้าหรืออยู่บนฟ้า มีปลาอยู่ในน้ำ แต่ทว่าสภาพเช่นนี้ไม่อาจยืนนานตลอดไป คงมีสักวันหนึ่งที่คำถามต่าง ๆ จะผุดขึ้นมา เด็กเริ่มขาดความเคารพนบถนอบ มีการโต้เถียงไม่เชื่อฟัง เขาคงถามตัวเองบ้างว่า ทำไมถึงต้องทำเช่นนี้ มีประโยชน์อะไรที่จะศึกษาเล่าเรียน ถ้าไปทำอย่างอื่นจะเกิดอะไรขึ้นเล่า เมื่อเริ่มคิดและไตร่ตรอง ช่องโหว่ในกรอบแห่งคุณธรรมผู้ใหญ่เฝ้าสั่งสอนก็ปรากฏให้เห็นบ้างหนุ่มสาวเริ่มเข้าใจถึงความระหองระแหงในหมู่ผู้ใหญ่เอง รวมทั้งความไม่มั่นใจและความอ่อนแอ โลกนี้ช่างไม่มีอะไรแน่นอนและตายตัว ภาษาประเพณี ศีลธรรม และค่านิยมล้วนมีต้นกำเนิดมาจากมวลมนุษย์ที่มีแต่ความผันผวน ป่วนแปรระยะที่จะเป็นผู้ใหญ่เป็นระยะอันวิฤกต ถึงเวลาแล้วที่จะยอมรับความเป็นตัวของตัวเอง ยอมรับเสรีภาพในการเลือกและตัดสินใจที่จะทำกิจกรรมใดในโลกนี้ ซึ่งจะมีน้ำหนักและความหมายเท่าเทียมผู้อื่น “**เควาะที่กรรมของคนเราเนื่องมาจากที่เคยเป็นเด็กมาก่อน**” มีความหมายว่า ในวัยเด็กเสรีภาพได้ถูกคบบังไว้และตลอดชั่วชีวิต

นี้ เราอาจจะไผ่ผ่านถึงเมื่อครั้งที่ไม่ต้องกระวนกระวายใจที่จะเลือกหรือตัดสินใจที่จะพยายามเข้าใจความหมายของชีวิตนี้ได้

ในระยะที่เป็นผู้ใหญ่ขึ้น อาจมีความนึกคิดหลายอย่างเกิดขึ้นได้ เช่นอาจถามตัวเองว่า ที่ที่เราควรออยู่ อยู่ที่ไหนในโลกนี้ นึก ๆ ดูแล้วโลกไม่ต้องการอะไรจากเรา น้ำหยดหนึ่งจะสำคัญอะไรสำหรับทะเล จุด ๆ หนึ่งจะเพิ่มความยาวของเส้นตรงได้ละหรือ แม้ว่ามนุษย์ชาติจะมีสักหนึ่งพันล้านหรือสองพันล้าน จะมีความสำคัญแตกต่างอะไรกันแล้ว บางทีอยากจะรู้สึกว่าคุณเองเป็นเกลไกชิ้นหนึ่งที่มีส่วนให้มนุษย์ชาติก้าวไปข้างหน้า แต่ความรู้สึกมันใจเช่นนั้นมือยังไม่ถึงแฉับหนึ่ง เราไม่อาจรู้ได้ว่าที่ของเราอยู่ที่ใดหรือเราเป็นส่วนเกินต่างหาก

ประสบการณ์ของแต่ละคน ในการค้นพบตัวของตัวเอง และสร้างเสรีภาพนั้นแตกต่างกันออกไป แต่ทุกคนคงเคยผจญมาแล้วกับขณะหนึ่งในชีวิต ที่คำถามถึงความหมายของชีวิตหลากท่วมทับมาโดยไม่บอกกล่าว เชื่อว่าหลายคนคงจำขณะนั้นได้คืออย่างประหลาด แม้ว่าบางทีจะไม่เข้าใจถึงความรู้สึกที่มีขึ้น หรือพยายามจะลบล้างมันออกไป เป็นไปได้หรือไม่ที่ในเย็นวันหนึ่ง แสงแดดในยามเย็นจะไม่เป็นเช่นวันก่อน ๆ ผู้ที่กำลังเติบโตใหญ่จะเห็นตัวเองล่องลอยไปในแสงสีทองนั้น คิดไปกับลูกกลม ๆ ที่มีพืชเขียวขจีเป็นหย่อม ๆ ภายในบรรยากาศที่ประกอบด้วย

ไนโตรเจน ออกซิเจนและอื่น ๆ โลกจะเคลื่อนที่ต่อไปอีกนานแสนนาน จะไปจากไหนถึงไหนก็ไม่รู้เพราะไม่มีขอบเขต แล้วชีวิตในโลกนี้เล่าคืออะไร ชีวิตมีอยู่ทำไม เราเองมีชีวิตอยู่เพื่ออะไร เราคือใคร ถ้าลองให้เรามาตั้งหน้ากระຈก แล้วเล่าชีวิตทั้งหมด เล่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น ความรู้สึกแม้แต่น้อยนิดที่เคยมีมา ผู้ที่เห็นอยู่ในกระຈกนั้นก็ยังไม่ใช่เราอยู่ดี ถ้าลองมานั่งคิดดูถึงตัวเรา บางทีจะรู้สึกเหมือนกับว่าเห็นภาพของตัวเองกำลังนั่งคิดอยู่ ตัวของเราคือผู้ที่เห็นภาพนั้นใช่ใหม แต่ทำไมเราจึงสามารถนึกเห็นภาพของผู้ที่เห็นภาพผู้ที่กำลังนั่งคิด ถึงแม้จะนึกภาพย้อนหลังเห็นภาพของอีกทีภาพก็ตาม เราจะพบแต่ความวิงเวียน แต่ไม่รู้ว่าจะตัวเองอยู่ที่ไหนแน่

ความหวนไหวที่มีอยู่ในก้าวแรกที่ย่างเข้าสู่ชีวิตของการรับผิดชอบ คงหมดไปเองเมื่อต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่ใช่ใหม เป็นไปไม่ได้หรือ เอ.....แต่ทำไมผู้ใหญ่บางคนจึงดูมั่นใจ ในคำนิยมที่เขากล่าวถึง แดมยังกำชับให้ฟังว่า ประเพณีเป็นอย่างนี้ ศีลธรรมเป็นอย่างนั้น นี่เป็นเพราะว่าเขาเหล่านั้นกักกันตัวเองอยู่กับโลกที่ตายตัว เขายอมปฏิเสธตัวเองและเสรีภาพของตัวเอง ทียบยกจุดมุ่งหมายหนึ่งใดในชีวิตขึ้นมา แล้วสมยอมเอาว่านั่นเป็นจุดมุ่งหมายที่สมบูรณ์ เขาหลอกตัวเองว่าจุดมุ่งหมายนั้นมาจากโลกแห่งธรรมะ ไม่ใช่มาจากการเลือกของเขาเอง เขาไม่ใช่สามัญชนแต่เป็นหัวหน้าครอบครัว ศาสสิก

ชน หรือสมาชิกพรรค เมื่อยกระดับค่านิยมขึ้น เหนือมนุษย์ ความนึกคิดต่อค่านิยมนั้นก็ไม่ได้ผิดอะไรนักจากความนึกคิดของเด็กต่อค่านิยมในโลกของผู้ใหญ่ ต่างกันอยู่เพียงว่า นั่นเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับเด็ก แต่ผู้ใหญ่ต้องหลอกตัวเองอยู่ตลอดเวลา ว่าไม่ได้หยิบยื่นค่านิยมนั้นให้แก่ตัวเอง ในทำนองเดียวกับผู้ที่เป็นโรคจิตชนิดหนึ่งเขียนจดหมายถึงตัวเอง แล้วทำเป็นไม่รู้ว่ามีใครส่งมาให้ ความคิดเช่นนั้นน่ากลัวอยู่ไม่น้อย คือถ้ายอมรับว่าค่านิยมหนึ่งสมบูรณ์และอยู่เหนือมนุษย์ หัวหน้าครอบครัวก็จะตั้งหน้าตั้งตาสร้างฐานะ ศาสนิกชนก็มุ่งทำนุบำรุงศาสนา หรือสมาชิกพรรคก็จะทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อพรรค ครอบครัว ศาสนา หรือพรรค จะเป็นประจักษ์ตั้งเทวรูปที่ต้องบูชา จะต้องเอาทุกอย่างมาพลีกรรม และสังเวย แม้แต่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง

มีหนังสือหลายเล่มที่ชวนให้คิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ หนังสือเหล่านั้นไม่ได้เล่าเรื่องของนักบุญ วิบริอุส หรืออาชญากร ไม่ได้บ่งให้เห็นชัดว่า การกระทำหนึ่งใดของตัวเองในเรื่องแสดงถึงความดี ความกล้า หรือความซื่อสัตย์ของเขา หนังสือเหล่านั้นเล่าประวัติชีวิตของคนธรรมดา คนที่เกิดมา มีอาชีพ มีครอบครัวแล้วก็ตายลง ชีวิตดำเนินไปเหมือนอยู่ในด้า มี **หน้าที่ ความรัก การงาน ความทะเยอทะยาน เงินทอง ยศถาบรรดาศักดิ์** มากอย่หลอกหลอน ชีวิตไม่มีความหมายหรือความมุ่งหวังใด ๆ ในบางขณะก็นึกถึงความตาย ความ

ว่างเปล่าในชีวิตก็ทำให้รู้สึกทรมานทรมายใจเหมือนกับว่าจะบ้าคลั่ง จำได้ว่าครั้งหนึ่ง เมื่อยังไม่สาบเกินไป เคยมีทางให้เลือกเดิน เคยมีความทะเยอทะยานที่จะรู้ ที่จะเข้าใจ ที่จะผจญกับชีวิต ที่จะสัมพันธ์กับโลกและมวลมนุษย์ แต่จะด้วยความเกียจคร้าน หรือการขาดโอกาสเหมาะก็แล้วแต่ ชีวิตได้ผ่านไปตามรูปตามรอยโดยไม่มีอะไรจะเข้าใจ ผลสำเร็จในบั้นปลายของชีวิต ลูกหลานเงินทองที่มี ไม่สามารถปลอบใจให้ลืมได้ว่า ชีวิตมีแต่ความผิดพลาด ชีวิตเป็นแต่การปฏิเสธเสรีภาพ ค่านิยมที่เคยหัดทวนกลับทำให้รู้สึกเฉยเมยก็เพราะเคยแต่ยอมรับมันโดยไม่รู้สึกรู้ว่าได้เลือกอย่างจริงใจ หนังสือที่กล่าวถึงบุคคลเช่นนี้ กล่าวถึงบุคคลที่เราเห็นกันอยู่รอบ ๆ ตัวเรา เราก็เป็นเช่นนี้หรืออาจจะกำลังเป็น เราอาจจะกำลังพยายามทุกวิถีทางที่จะเลี่ยงปัญหาของความเป็นมนุษย์โดยตอบว่ามนุษย์ต้องมีอาชีพ ครอบครัว และต้องตาย สำหรับหนุ่มสาวก็เพิ่งเริ่มย่างเข้าสู่ชีวิตแห่งความรับผิดชอบ เราควรจะหวาดกลัวยอมจำนน และปิดประตูตายไม่ตามปัญหาเหล่านั้น เชี่ยวหรือ

ปัญหาเช่นนี้มีอยู่ มีอยู่ในตัวของทุกคน เราคิดว่าพนักงานผู้นั้นที่นั่งรถไปทำงานทุกวัน ตื่นเข้านั่งรถเมล์ ทำงานสี่ชั่วโมง กินข้าว ทำงานอีกสี่ชั่วโมง กินข้าวแล้วนอน ทำเช่นนี้อยู่เรื่อยๆ ไป ตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ เราคิดว่าเราคงไม่มีปัญหาตรรกสมองข้อนี้ แต่ก็เปล่า วันหนึ่งคำว่า

“ทำไม” ก็จะปรากฏขึ้นมาเอง และชีวิตจะเปลี่ยนโฉมหน้าไปเป็นความเบื่อหน่ายและไม่เข้าใจ เราเห็นอีกคนหนึ่งที่คุณเหมือนว่าประสบความสำเร็จในชีวิต มีทรัพย์สินสมบัติ มีชื่อเสียงที่ฟังปรารถนา แต่แล้ววันหนึ่งก็ยับป็นขึ้นมาฆ่าตัวตาย เราอาจนึกไปว่า เขาเสียสติไป แต่อะไรหนอเป็นสาเหตุของการ “เสียสติ” นั้น

ปัญหามืออยู่จริง ปัญหาแรกเกี่ยวกับคำว่า “เวลา” ปกติแล้วเวลาจะพาเราไป เรานึกถึงอนาคต *พรุ่งนี้ โดซันแล้วจะเข้าใจเอง รอให้หาเงินได้เองเสียก่อน* แต่แล้ววันหนึ่ง เราบอกกับตัวเราเองเหมือนเพิ่งตื่นนอนว่า นี่เราอายุสามสิบปีแล้วหรือ เรารู้สึกถึงเวลาที่ได้ผ่านไป และที่กำลังจะพาเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง เราเคยเอาใจช่วยเวลา เคยนึกเร่งวันเร่งคืน บัดนี้เราพบว่าตัวเองเป็นทาสของเวลาซึ่งเป็นศัตรูอันร้ายกาจ ปัญหาที่สองเกี่ยวกับ “โลกภายนอก” ในบางครั้งเรารู้สึกว่า หินก้อนนั้น ต้นไม้ต้นนั้น ที่เราเห็นอยู่ทุกวันเป็นสิ่งที่เราไม่รู้จักเลย ในเสียวิวนาที่หนึ่งเราจะไม่เข้าใจมัน เรารู้สึกว่าตลอดช่วงกาลนานมา เราเคยแต่เห็นมันเป็นรูปร่าง เป็นสัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่เราคิดค้นขึ้นเองแล้วเอาไปใส่ให้แก่ตัวมัน เรากลายเป็นคนแปลกหน้าในทิวทัศน์ที่เราคุ้นเคย สิ่งเหล่านั้นเป็นตัวของมันเอง ไม่ต้องกรภาพที่เรานึกให้ มันไม่ต้องการอะไรจากเราเลย ความรู้สึกเช่นนั้นไม่ได้เกิดขึ้นกับสิ่งของท่านั้น แต่กับบุคคลก็เช่น

เดียวกัน ช่วงขณะหนึ่งเราอาจจะรู้สึกว่านี่หรือคือใบหน้าของคนที่เรารัก ที่เราใช้ชีวิตอยู่ด้วยทุกวัน ความจริงแล้วต่างฝ่ายต่างก็เป็นคนแปลกหน้าซึ่งกันและกัน ไม่มีอะไรสัมพันธ์ ไม่มีอะไรร่วมกันเลย อะไรที่ทำให้เราโดดเดี่ยวเช่นนี้ ปัญหาข้อที่สามเกี่ยวกับ “ตัวของเราเอง” ดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว เราอาจมองภาพของเราในกระจก อาจนึกเห็นภาพตนเอง ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ที่ทำอยู่เป็นประจำ แต่เมื่อไขว่คว้าหาตัวเองเท่าไรก็ไม่เจอแม้แต่เงา หรือว่าเราจะเป็นคนแปลกหน้าสำหรับเราเอง ปัญหาสุดท้ายเกี่ยวกับ “ความตาย” นักเขียนผู้หนึ่งเล่าว่า เมื่อสมัยที่เธอเป็นสาว เธอเคยร้องไห้ตลอดคืน ร่างกายแข็งเกร็งไปหมด เพราะทุกส่วนในร่างกายและความคิดของเธอปฏิเสธไม่ยอมรับว่าเธอจะต้องตาย บางทีเมื่อนึกถึงความตาย เราคงเคยอยากนึกร้องตะโกนให้ดังที่สุดว่า “ไม่ยอม” เราไม่เข้าใจว่า การดับวูบไปสู่ความไร้สภาพนั้นคืออะไร โลกทั้งโลกดำเนินไปเหมือนกับไม่มีใครรู้ว่า ทุกคนจะจบชีวิตลงเหมือนกันหมด

ที่ชวนให้คิดถึงปัญหาโลกแตกต่าง ๆ ไม่ใช่เพราะว่าต้องการให้คิดฟุ้งซ่านเปล่า ๆ หรือ แต่เป็นเพราะว่าเราหลีกเลี่ยงปัญหาเหล่านี้ไม่ได้ ถ้าเราเป็นพืชหรือสัตว์ ชีวิตนั้นจะมีความหมาย เราเป็นส่วนหนึ่งของโลก ปัญหาต่าง ๆ จะไม่มีแต่นี้เราเป็นมนุษย์ มีจิตสำนึกที่ทำให้รู้ตัวเองต่างไปจากสิ่งอื่น มีความนึกคิดที่ต้องดิ้นรนต่อสู้

อยู่กับโลกนี้ ความเป็นมนุษย์คือการยอมเผชิญหน้าอยู่ตลอดเวลาด้วยความมีตมณแห่งชะตาชีวิต ความต้องการเข้าใจในสิ่งที่เข้าใจไม่ได้และการมองโลกมนุษย์และตัวเอง ด้วยสายตาที่ใหม่อยู่ตลอดเวลา

ความนึกคิดของเราในขณะที่พยายามเข้าใจตัวเราเองเป็นความคิดที่อธิบายได้ยาก เหมือนกับว่านั่นเป็นเขตแดนไกลที่สุดแล้วที่เราอาจย่างกรายไปถึงเขตแดนที่อ้างว้าง และบางขณะก็น่าสพึงกลัว หลายคน que เข้าไปไกลก็ได้รับดอยกลับตกใจที่ได้พบว่าเป็นคนแปลกหน้ากับชีวิตของตนเอง หลายคนจะผลัดวันประกันพรุ่ง เรียนหนังสือไปเกิด ทำงานไปเกิด สักวันหนึ่งจะเข้าใจเอง แต่ก็ไม่มีอะไรให้เข้าใจ นอกเสียจากจะมีความรู้สึกในวันหนึ่งว่า มันสายไปเสียแล้วชีวิตคือความล้มเหลวทั้ง ๆ ที่ยังไม่ได้เริ่มต้น จุดมุ่งหมายเดียวที่ต้องการจะเน้นในที่นี้ คือการเชื่อเชิญให้เริ่มคิด ให้ใคร่ตรองว่ามีเรื่องใดใหม่ที่เราหลุดตัวเองอยู่ มีเรื่องใดใหม่ที่เพราะความขลาด เราจึงไม่ยอมเผชิญหน้ากับความเป็นจริง ไม่ยอมใช้ความคิดอย่างจริงใจไปให้ไกลที่สุดเท่าที่จะไกลได้ นักเขียนหลายท่านใช้ชีวิตไปในการขบคิดปัญหาต่างๆ ใช้ความสามารถทั้งหมดไปในการที่จะบันทึก และถ่ายทอดความนึกคิดนั้น ไม่มีเรื่องใดที่เขาจะแสวงมองข้ามไป ไม่มีปัญหาใดที่เขาจะไม่พยายามหาคำตอบ เราน่าจะชวนชวายอ่านข้อเขียนของเขาเหล่านั้น น่าจะ

เอาประสบการณ์และความคิดของเราเข้าเปรียบเทียบ น่าจะสร้างอุดมการ และให้ความหมายแก่ชีวิตของเราเอง

คำถามที่เขียนไว้ในตอนต้นดูเหมือนจะยังไม่ได้รับคำตอบ วยหนุ่มสาวเป็นวัยแห่งความสุขจริงหรือเปล่า ถ้าเชื่อในหมู่ที่ยอมจำนนต่อชีวิตก็คงจะเป็นจริง ผู้ที่หนีความกระวนกระวายใจที่มีอยู่พร้อมกับเสรีภาพและความรับผิดชอบจนถึงวัยที่ไร้กังวล วยที่ยังอาจเชื่ออย่างจริงใจได้ว่ามีผู้อื่นเหนือขึ้นไปที่รับผิดชอบในการกำหนดค่านิยม เด็กคือวัยที่ไม่ต้องหลอกตัวเองให้เชื่อในสิ่งที่ผู้ใหญ่ไม่กล้ามองลึกลงไป หนุ่มสาวที่ย่างเข้าสู่ความรับผิดชอบ แม้ว่าจะหวนไหวอยู่บ้าง แต่อาจรู้สึกเหมือนถูกลบดบดปล่อย เขาไม่ต้องก้มหัวให้แก่อำนาจลึกลับที่อยู่เหนือขึ้นไปอีกแล้ว บัดนี้เรากำชะตาของตัวเองไว้ในมือ เสียงเรียกจากชีวิตเป็นเสมือนลมที่พัดโฉบมาจากทะเล เขารู้สึกว่าการพร้อมแล้วที่จะเบนทางเสีย หันหัวเรือออกสู่ทะเลใหญ่

วัยใด ๆ ของคนเรานั้นก็มีความเท่าเทียมกัน เด็กมีความหมายถึงกิจกรรมต่างๆ ที่เขาเตรียมจะทำ ผู้ใหญ่มีความหมายถึงการบรรลุผลในความหวังของวัยเด็กและความหวังใหม่ๆ ที่ได้มีมาและยังมีอยู่ในทุกขณะของชีวิต เราตรวจสอบบัญชีที่ผ่านมา และมองมุ่งไปข้างหน้า มีประโยชน์อะไรที่เมื่อตอนเป็นเด็กเราจะอยากมีความรับผิดชอบที่ยังไม่พร้อมที่จะมี หรือเมื่อเป็นผู้ใหญ่เรา

จะปฏิเสธความรับผิดชอบที่ไม่อาจเลี่ยง บาง
คนคิดว่า เขามีความสุขก็เมื่อก่อนเป็นเด็ก ถ้า
ความคิดนี้แพร่หลาย ก็หมายความว่า หลายคน
ที่เดียวไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับลำดับชั้นต่างๆใน

วิถีชีวิตของเขา ถ้าท่านอายุสี่สิบปีและมีใครมา
บอกว่า ท่านอยู่ในวัยที่น่าอิจฉานะ ขอให้ตอบ
เขาไปได้เลยว่า “ไม่จริง”

เห่เรือจ้าง

เห่เอ๋ยเห่เรือจ้าง
เคว้งคว้างหลังจากขวกไขว่
มาหยุดจุดที่ไม่มีอะไร
ดับไฟแล้วพักผ่อนนอนเรือ

กว่าหนาวกว่าร้อนเมื่อตอนสาย
หลบเร้นความตายจนเบื่อ
ผลาญไฟเผาไฟไร้เชื้อ
ล้มเรือต้นร่นกันคว่ำ

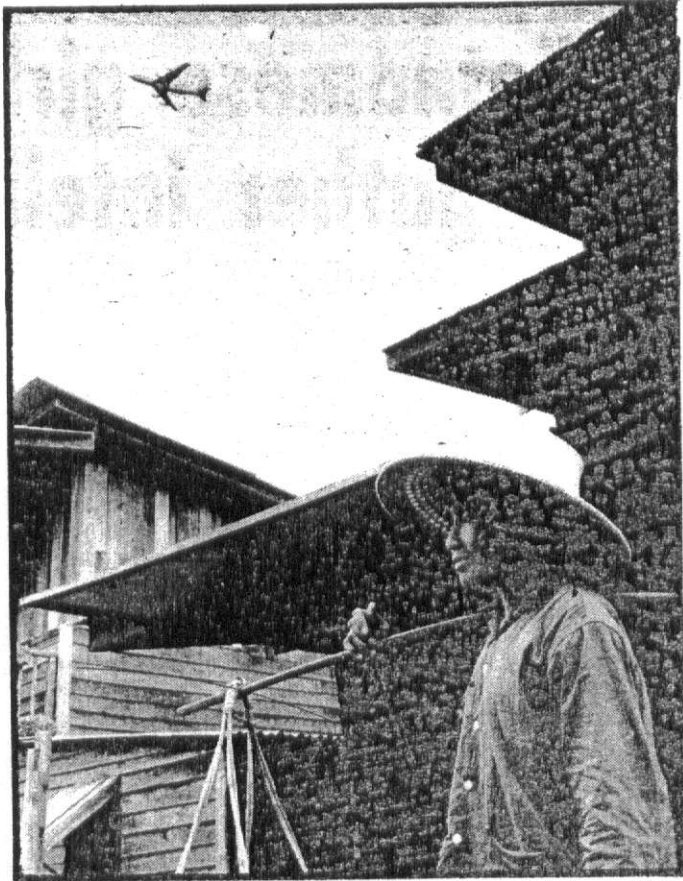
มฤตยู...มฤตยูผู้ยิ่งใหญ่
ข้าน้อยจะไปแสวงหา
ปรารภนาในทะเลกลับเหว่ว้า
ข้าน้อยจึงถูกฆ่าในทะเล

ฟันฟองเยียบเย็นเป็นเกลียวคลื่น
ผืนผืนเรื่อน้อยลอยเร่
วนเวียนเวียนวายในทะเล
หันเหเปลี่ยนผืนตามวันวัย

เห่เอ๋ยเห่เรือจ้าง
เคว้งคว้างพะวงสงสัย
“จุดไม่มีกลับมี...เพลิงสีไฟ”
มอดไหม้ลกลามทั่วลำเรือ

ชัชรินทร์ ไชยวัฒน์

สงครามเย็น ระหว่าง ประเทศรวย กับ ประเทศจน

ขณะที่โลกกำลังพูดถึงการคลี่คลายไปสู่ความสันติสุขของสงครามเย็น ระหว่าง “ค่ายทุนนิยม” กับ “ค่ายสังคมนิยม” หลังจากที่สหรัฐหนีไปจับมือกับจีน และโอบหลังโอบไหล่โซเวียตรัสเซีย สงครามเย็นที่ไม่เปิดเผยมระหว่าง “ประเทศรวย” กับ “ประเทศจน” กลับยังก่อตัวให้เห็นมากขึ้นๆ อันเนื่องมาจากช่องว่างแห่งความแตกต่างที่ห่างกันออกไปทุกปีที่มีการนำมาเปรียบเทียบกัน โลกซึ่งเคยแบ่งแยกตามความแตกต่างทางอุดมการณ์ทาง

การเมืองเป็นค่ายทุนนิยม กับ สังคมนิยม หรือตามความแตกต่างทางด้านผลประโยชน์ร่วมเป็นค่ายตะวันตก โซเวียต จีน ญี่ปุ่น กำลังจะเปลี่ยนไปเป็นโลกที่แบ่งแยกกันตามฐานะมากขึ้น เพราะประเทศมหาอำนาจทั้งหลายไม่ว่าจะมีอุดมการณ์การเมือง หรืออุดมการณ์ในการรักษาผลประโยชน์อย่างไร ได้หันไปสร้างความสัมพันธ์ในหมู่กันและกัน เพื่อ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติและร่ำรวยมากขึ้นอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนเลยในประวัติ

ศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการที่โซเวียตสูญเสียยอมให้
บริษัทนานาชาติ ITT ของสหรัฐ (ซึ่งเป็น
บริษัทที่มีกิจการทางด้านสื่อสารคมนาคมใหญ่โต
และมีอิทธิพลมากถึงขนาดเคยพยายามล้ม
ประธานาธิบดีอัลตันเตแห่งซีลีมาแล้ว) เข้าไป
ลงทุนดำเนินกิจการในประเทศของตน หรือการที่
นาย รอกกี เฟลเลอร์ นายทุนใหญ่แห่งวอลสตรีท
เดินทางไปเจรจากับจีนแดงเกี่ยวกับเรื่องการจัด
ธนาคารอเมริกันในจีน เพื่ออำนวยความสะดวก
ทางการค้าไปจนถึงการที่ญี่ปุ่นจะเข้าไปลงทุน
ขนาดใหญ่ในจีนและโซเวียต ซึ่งเคยไม่ลงรอย
กันมาก่อน

พิจารณาโดยเผินๆ การที่ประเทศมหาอำนาจ
ต่าง ๆ ได้หันมาติดต่อยร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ
การค้ามากขึ้น น่าจะเป็นผลดีต่อโลก เพราะจะได้
มีการใช้ทรัพยากรของโลกร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ
และประหยัดมากขึ้น เพราะบางประเทศมี
ทรัพยากรธรรมชาติมาก แต่มีทุน มีความรู้ทาง
วิทยาการผลิตน้อย ขณะที่บางประเทศสามารถ
ผลิตสินค้าบางอย่างได้โดยมีต้นทุนต่ำกว่าบาง
ประเทศ อย่างไรก็ตามความร่วมมือดังกล่าวคง
ให้ผลประโยชน์แก่ประเทศมหาอำนาจที่ร่วมมือ
กันเป็นสำคัญเท่านั้น ประเทศด้อยพัฒนาที่อยู่
วงนอกคงต้องซื้อสินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอื่นๆ
ที่ประเทศมหาอำนาจผลิตขึ้นในราคาที่คงแพง
ตามเดิม ขณะเดียวกันก็ไม่สามารถขายสินค้า
เกษตร และผลิตภัณฑ์ขั้นต้นอื่นๆ ในราคาที่สูง

ขึ้น พอจะเงยหน้าอ้าปากกับเขาได้

เหตุที่เป็นทั้งนี้ก็เพราะว่า ปัญหาความยาก
จนของประเทศด้อยพัฒนานั้น เป็นปัญหาที่มี
รากฐานมาจากโครงสร้างของความสัมพันธ์ของ
ประเทศต่างๆ ในโลกด้วย ไม่ได้เป็นเพราะ
ประเทศด้อยพัฒนา ไม่มีความสามารถหรือไม่ได้
พยายามพัฒนาประเทศของตัวเองอย่างเพียงพอ
เท่านั้น โครงสร้างของความสัมพันธ์ดังกล่าวคือ
ประเทศด้อยพัฒนาถูกกำหนด (โดยวิวัฒนาการ
ทางประวัติศาสตร์) ให้เป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรและ
วัตถุดิบอื่นๆ เพื่อป้อนประเทศพัฒนาทางอุตสาหกรรม
ซึ่งจะผลิตสินค้าสำเร็จรูปมาขายประเทศ
ด้อยพัฒนาในราคาแพงอีกทีหนึ่ง ดังนั้นไม่ว่า
ประเทศด้อยพัฒนาจะได้พยายามที่จะพัฒนา
ประเทศของตัวเองสักเพียงใด ก็จะต้องเสียเปรียบ
ประเทศพัฒนาแล้วซึ่งมีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจ
การเมือง และการทหารมากมายอยู่เสมอ เพราะ
การค้าระหว่างประเทศคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของ
ประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมโดยสิ้นเชิง ประเทศ
ด้อยพัฒนาแทบไม่มีสิทธิมีเสียงอะไร (ในการ
กำหนดปริมาณหรือราคา) แม้ประเทศที่มี
ทรัพยากรหายาก เช่น น้ำมัน จะมีสิทธิเรียกร้อง
ให้ราคาสูงขึ้นบ้าง แต่ก็ยังทำได้แค่การขายน้ำมัน
ดิบ ส่วนการกลั่นออกจำหน่ายเองยังมีน้อย และ
แทบไม่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทำจากผลิต
ภัณฑ์น้ำมัน (Petro-chemical) เลย

การตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบตลอดกาลของ

ประเทศด้อยพัฒนาจะเห็นได้จากองค์การระหว่างชาติที่ตั้งขึ้นเพื่อกำหนดแนวทางความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับนโยบายทางการเงินของโลก สภาข้อตกลงเกี่ยวกับภาษีและการค้า (GATT) ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับนโยบายทางการค้า หรือแม้แต่นาการโลก (IBRD) ล้วนถูกครอบงำบงการโดยประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งสิ้น การตัดสินใจใดๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ไม่ว่าจะเป็นการลดค่าเงินดอลลาร์ ขึ้นค่าเงินมาร์ค เพิ่มหรือลดค่าภาษีการค้า ล้วนเป็นไปโดยคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศพัฒนาที่อื่น ประเทศด้อยพัฒนาทำได้อย่างมากแค่การเรียกร้องให้ประเทศพัฒนาเห็นใจ ซึ่งแม้จะเป็นการเรียกร้องที่รวมพลังกันมากเพียงใดอย่างการประชุมเกี่ยวกับการค้าและการพัฒนา (UNCTAD) ของประเทศด้อยพัฒนาทั่วโลกเมื่อปีที่แล้ว ก็หาได้มีผลให้ประเทศพัฒนานสนใจไม่ ยิ่งไปกว่านั้นประเทศพัฒนายังมีการฉกฉวยกัน เพื่อตั้งกำแพงกีดกันประเทศอื่นอีก เช่น ตลาดร่วมยุโรป (EEC) ซึ่งเป็นค่ายการค้าที่ใหญ่ที่สุดในโลก

ประเทศในค่ายสังคมนิยมที่พัฒนาแล้ว เช่น โซเวียตรัสเซีย ไม่ได้ช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนามากนัก เพราะไม่มีส่วนในองค์การทางเศรษฐกิจดังกล่าว ซึ่งเป็นองค์การของประเทศพัฒนาตะวันตกโดยเฉพาะ แม้โซเวียตจะมีเสียงอยู่ในสหประชาชาติ แต่สหประชาชาติก็ทำอะไรไม่ได้

มากไปกว่าแค่วางหลักการ และงานประเภทสังคมสงเคราะห์หรือปฏิรูปโดยหน่วยงาน เช่น องค์การอนามัยโลก องค์การอาหารและเกษตรใน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือโดยตรง โซเวียตรัสเซียก็ไม่ได้ช่วยเหลือประเทศด้อยพัฒนาเป็นจำนวนมากมายอะไรนัก แม้ว่าจะมีข้อผูกพันตลอดจนคิดดอกเบี้ยเงินให้กู้้น้อยกว่าประเทศตะวันตกอยู่บ้าง ทั้งการช่วยเหลือบางครั้งก็เน้นทางด้านอาหารเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองมากกว่าเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสังคม ส่วนจีนนั้นก็ยังคงอยู่ในประเทศกึ่งพัฒนา อีกทั้งยังไม่ได้เข้าไปมีบทบาทในองค์การโลกมากนัก จึงคงช่วยประเทศด้อยพัฒนาไม่ได้มากเช่นกัน และถึงอย่างไร ประเทศสังคมนิยมทั้งสองก็มีผลประโยชน์ของตัวที่จะต้องคิดถึงก่อนอยู่ดี

ประเทศด้อยพัฒนาที่หวังจะสร้างอำนาจต่อรองเพื่อไม่ให้ต้องเสียเปรียบจนเกินไป จึงไม่ควรคิดพึ่งประเทศมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมากนัก หากแต่จะต้องพยายามผนึกกำลังในหมู่ประเทศด้อยพัฒนาด้วยกัน และหัดพึ่งตัวเองทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งการจะทำเช่นนั้นได้ก็อยู่ที่การที่ประเทศด้อยพัฒนาจะต้องวางเป้าหมายและนโยบายของประเทศของตัวเองให้สอดคล้องหรือเข้ากันได้กับประเทศเพื่อนบ้านหรือประเทศด้อยพัฒนาด้วยกันมากกว่าที่จะไปวางนโยบายตามกันของประเทศมหาอำนาจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

พิทักษ์ ปัญญาบุษ

บทกวีของรอห์ม มะหฺมาด

มกุฎ อรฤต

เรื่องสั้น

ฉันบอกตัวเองและใครอื่นเสมอว่า ฉันไม่ใช่คนมีอุดมการเพื่อปวงชน หรือเพื่อชนชั้น หรือเพื่ออะไรทั้งนั้น แต่ถ้าจะทำงาน ฉันก็ขอทำตามหน้าที่อย่างอิสระ และด้วยจิตใจที่รู้สึกว่ามีความรักในงานนั้น

เมื่อฉันเลือกโรงเรียนในตำบลที่เล้าลือกัน ว่าเป็นดินแดนของพวกเขาผู้ก่อการแบ่งแยก ดินแดน หลายคนบอกว่านั้นคือความบ้าของฉัน ความอยากดัง ความปรารถนาที่จะมีชื่อปรากฏ ในหน้าหนังสือพิมพ์ว่าเป็นผู้เสียสละ บางคนกระซิบกระซาบว่าฉันเลือกโรงเรียนที่สะดวกสบาย

ไม่ได้ ก็เลขาหาทางประทัดประทัดตัวเอง สร้างปมเชื่องลบปมด้อยที่มีอยู่มากมาย

ฉันเพียงแค้ม ไม่ตอบโต้ และถ้ามีใครถามตรงๆ ฉันก็ตอบตรงๆ ตามความรู้สึก

“อยากสอนเด็ก เพราะรักเด็ก”

“เด็กในเมืองไม่มีให้รักละหรือ” เพื่อนสาวของฉันถาม เธอกงเป็นห่วงมากกว่าฉันใด

“มีมากพอๆ กัน” ฉันตอบ

“แต่รักเด็กบ้านนอกมากกว่าใช่ไหม”

“ไม่อยากให้เรียกว่าบ้านนอก ชนบทอาจจะเหมาะสมกว่า”

เธอพยักหน้ารับรู้

“ที่จริงก็รักเหมือนกันหมด ฉันเชื่อว่าเด็ก ถ้าไม่มีใครมาเสียมสอน ก็คงมีความไม่
เดียงสาเหมือนกันหมด แต่ที่เลือกไปที่นั่นก็เพราะคิดว่า จะสามารถแสดงความรักกับพวกได้มาก
กว่าเด็กที่อยู่ในเมือง ซึ่งมีสิ่งแสดงความรักมากพออยู่แล้ว”

เธอแสดงความแปลกใจ

“ไม่เข้าใจ” เธอบอกฉัน

“เด็กในเมืองส่วนมากมีความอุดมสมบูรณ์ มีเครื่องเขียนแบบเรียนพร้อม มีเครื่อง
อำนวยความสะดวกหลายสิ่งหลายอย่าง ตั้งแต่สิ่งทึ้นบว่าจำเป็นสำหรับชีวิต และสิ่งที่จัดว่า
ฟุ่มเฟือย แต่เด็กในชนบทไม่มี ไม่มีแม้แต่การเอาใจใส่จากคนที่ควรเอาใจใส่” ฉันชี้แจง

“เพียงคนเดียวจะช่วยเหลืออะไรได้มากสักแค่ไหน” เธอถามด้วยความรู้สึกโต้แย้ง

“แม้เพียงแรงเดียว แต่ก็คิดว่าจะช่วยเพิ่มส่วนที่ขาดไปได้บ้าง แม้จะไม่มาก”

“จะอยู่ที่นั่นตลอดไปเลยหรือ” เธอถามอีก

“ก็ไม่แน่แท้ ให้เวลามันทดลองตัวเองสักระยะหนึ่งก็คงตอบได้ หรือถ้าจะพูดว่า
แล้วแต่สถานการณ์ก็คงได้”

เธอหัวเราะในประโยคหลัง ฉันก็พลอยหัวเราะไปด้วย

ฉันโยกมืออาลาเธอ ในวันที่อากาศค่อนข้างจะร้อนอบอ้าว ในใจคิดจะเอ่ยลาเมืองที่
เต็มไปด้วยความพลุกพล่าน แต่ก็เพียงคิด เมื่อรถเคลื่อนที่ออกจากสถานีอย่างช้าๆ และทวี
ความเร็วยิ่งขึ้น

มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ฉันต้องคิดระหว่างการเดินทางอันยาวนาน
บางทีฉันอาจจะไม่ย้อนกลับมาสู่เมืองนี้อีก หรือถ้าจะกลับมาก็ด้วยสาเหตุอื่น แต่
ไม่ใช่อยู่ตลอดไป

ฉันคิดถึงเด็กที่จะสอน พวกเขาจะเป็นมิตรกับฉันหรือไม่เพียงใด ฉันยังไม่รู้ แต่
จะอย่างไรก็ตาม ฉันจะพยายามให้ดีที่สุด เท่าที่สติปัญญาของตัวเองจะทำได้

ฉันคิดถึงชีวิตของคนที่นี่ รู้มาก่อนหน้านี้ว่า พวกเขาไม่แยแสกับสิ่งใดมากนัก ไม่
เข้าใจว่าการเรียนของลูกจะมีค่าสักเท่าใด

ฉันคิดถึง .... ภาพหลายภาพซ้อนเข้ามาในความคิดของฉัน

ถ้าฉันต้องผิดหวัง ฉันถามตัวเอง แต่ก็ตอบไม่ได้ มันจะรู้สึกเจ็บปวดสักเพียงไหนหนอ

โรงเรียนหลังคามุงด้วยสังกะสีๆ ฝากันด้วยไม้กระดานเก่าๆ มีหน้าต่างแต่ไม่มีบานปิด
เช่นเดียวกับประตูห้องเรียน คุุ่ข้างเปิดเผยเหลือเกินนะ ฉันคิด หรือว่าไม่มีงบประมาณสำหรับ
สิ่งเล็กน้อยเพียงแค่นั้น หรืออาจจะคิดว่ามันไม่ใช่สิ่งที่จำเป็นสำหรับการเรียนการสอน เพียง
บังแดดหลบฝนได้เท่านั้นก็เพียงพอแล้ว หรือ.....ฉันไม่กล้าคิดว่าผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงไม่เหลือวแล

ครูสามคนรอฉันอยู่ที่นั่น และนักเรียนอีกห้องหนึ่ง ยี่สิบสองคน ก็รอฉันอยู่เช่น
เดียวกัน

ฉันทบทวนถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ใช้เวลาสี่ปีแล้วเรียนมา บางสิ่งเพียงแต่นึกถึงก็จำได้ทันที
แต่บางอย่างมันกลับไปสติดกับหนังสือฉบับเดิมหมดแล้ว กว่าจะรื้อฟื้นขึ้นมาได้ ก็ต้องอาศัย
เวลาอยู่บ้างเหมือนกัน ทุงนา บ้าเขา เป็นสามีผัวใหม่ที่ฉันได้พบ มันหนาวเย็นในเวลาค่ำคืน
และชอบवलกลิ่นดอกหญ้าใบไม้ ในขณะที่ตะวันจรัสแสง ไม่นานนักฉันก็ได้รู้จักทุกคน เริ่ม
ตั้งแต่เด็กเรียนในชั้นที่ฉันต้องรับผิดชอบโดยตรง และเรื่อยไปจนถึงชั้นอื่น ๆ ชาวบ้านแถบนั้น
เป็นคนที่ฉันจะทำความรู้จักได้ไม่ยากนัก เพียงแต่ขี้มกับเขา ทักทายสักประโยคหนึ่ง ฉันก็จะ
ได้อะไรที่ขี้ดยาว

การเลี้ยงต้อนรับที่ฉันไม่เคยปรารถนา แต่เมื่อคนถื่นนั้นบอกว่ามันมาจากจิตใจ ฉันก็
ต้องรับไว้ด้วยรอยยิ้ม แม้จะฝันตัวเองอยู่บ้างในบางครั้งก็คิดถึงประเพณีของคนบ้ายศอีกหลายคน
ที่ฉันรู้จัก

พวกเขาใช้ภาษาระหว่างกัน ในข้อความที่ฉันไม่เข้าใจ แต่เมื่อพูดกับฉัน พยายามพูด

ภาษาของฉัน ในสำเนียงที่คิดว่าชัดถ้อยชัดคำ นานเข้าฉันก็ได้เรียนรู้ภาษาของพวกเขาบ้าง

วิชาหน้าที่พลเมืองชั้นประถมต้น ที่ระบุไว้ในตำราเรียน ดูจะขาดบางสิ่งบางอย่างไป สำหรับนักเรียนน้อยๆ ของฉัน และบางสิ่งก็เกินเข้ามาในความรู้สึกว่าจำเป็นสำหรับการรับรู้ของพวกเขา แต่ฉันคิดว่านั่นไม่ใช่สิ่งที่ยากเลย

“เราเป็นคนไทยด้วยกันทั้งนั้น” ฉันเริ่มต้นในชั่วโมงหนึ่ง และไม่ทันที่จะพูดประโยคต่อไปก็ได้ยินเสียงคัดค้าน

“ผมเป็นแขก”

ฉันขมกับตัวเอง และขมกับพวกเขาที่นั่งอยู่เบื้องหน้า ไม่ห่างกันมากนัก

“ครูจะอธิบายให้เธอฟัง คนที่นับถือศาสนาอิสลาม มักจะเรียกตัวเองว่าแขก ะหิ หรือโตะครุ ก็นับถือศาสนาอิสลาม แต่ในเมื่อเราอยู่ในเมืองไทย เราก็เป็นคนไทย คนไทยที่นับถือศาสนาพุทธ เราเรียกว่า ไทยพุทธ คนไทยที่อยู่บนภูเขา และนับถือศาสนาไม่เหมือนกับพวกเรา เราเรียกว่าชาวไทยภูเขา พวกเธอ หรือแม่แต่พ่อแม่ของเธอ ะหิ หรือโตะครุ ที่นับถือศาสนาอิสลาม เราก็เรียกว่า ไทยอิสลาม”

ฉันหยิบแผนที่ประเทศไทยขึ้นมาวาง ในสถาบันที่ฉันเรียน และในหลักสูตรไม่เคยนึกถึงข้อปลีกย่อยเหล่านี้ ฉันเองก็ไม่เคยนึกคิดมาก่อนเหมือนกันว่า อุปกรณ์การสอนวิชาภูมิศาสตร์จะสามารถนำมาใช้ในวิชาหน้าที่พลเมืองได้ แต่เมื่อเจอปัญหาเช่นนี้ โดยสัญชาตญาณฉันต้องหาทางออกที่คิดว่าดีไว้ก่อนในเบื้องแรก

ฉันใช้นิ้วมือชี้ไปที่จุดหนึ่ง ซึ่งปรากฏอยู่เลื่อนกลางในแผนที่

“นี่คือตำบลที่ครูและพวกเธออยู่ หมู่บ้านของเราอยู่บริเวณนี้ พวกเราส่วนมากที่นับถือศาสนาอิสลาม แต่เธอดูให้ดี นี่คือแผนที่ประเทศไทย ที่เราอยู่ตรงนี้อยู่ในประเทศไทย ดังนั้นพวกเราทุกคนเป็นคนไทย เหมือนกับคนไทยที่อยู่ในอำเภอ หรือที่อยู่ในจังหวัด”

ฉันวางแผนที่ลงบนโต๊ะ

“แต่พ่อผมบอกว่าผมเป็นแขก พ่อผมก็เป็นแขก พ่อผมไปเมกกะมาแล้ว”

หน้าตาอย่างนั้น ผมตัดสินใจเรียนอย่างนั้น และบางวันสวมหมวกดำก็ใส่เข้ามาโรงเรียน

ฉันจำชื่อของเขาได้ดี เรียบเก่งกว่าใครอื่นในโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่หนึ่งเป็นต้นมา จนถึงชั้นที่สูงสุดของโรงเรียนในปีนี้

“ผมชื่อ รอห์ม มะหมาด” เขาบอกฉันในวันแรก พูดจาฉะฉานจนฉันแทบจะไม่เชื่อตัวเอง

“ครูไปคุยกับพ่อของเธอมาแล้ว พ่อของเธอมีความรู้ดี เพราะได้ไปเมกกะมา ได้ไปในที่ศาสนาของศาสนาอิสลามเคยอยู่ ไปคารวะหินกาบะ ไปเรียนรู้หลักธรรมทางศาสนา ครูเองก็อยากไปเหมือนกันเมื่อมีโอกาส ถ้าเธอก็จะไปเมื่อไหร่บอกครูด้วยนะจ๊ะ ครูจะไปด้วยคนจะได้มีเพื่อนคุย” ฉันพยายามหวานล้อม

“แต่ครูเป็นคนไทย ครูนับถือพุทธ” เขาแย้ง ไม่ลดละ

เด็กอย่างนี้ฉันต้องการ ฉันอยากให้ทุกคนจะฉะฉานในคำพูดเหมือนอย่างรอห์ม แม้ว่าเหตุผลของเขาจะอ่อนไปบ้าง แต่นานเข้าก็คงสามารถเข้าใจอะไรได้ดี

“ใช่ ครูเป็นคนไทย เหมือนกับพ่อของเธอ เหมือนกับพวกเธอทุกคน”

เวลาอาหารกลางวันช่วยให้เรื่องราวยุติลงแค่นั้น แต่มันก็ไม่ได้เป็นเวลาอาหารกลางวันสำหรับทุกคน บางคนเพียงแต่วิ่งไปดื่มน้ำที่บ่อ แล้ววิ่งออกไปนั่งอยู่กลางสนาม เล่นซ่อนผ้า หรือไล่จับกันไปตามเรื่องตามราว ดูวิวดูควายที่อยู่กลางทุ่ง ดูครูสอนหนังสือ ดูเพื่อน ๆ ของพวกเขาเองวิ่งเล่น เพื่อนำมาเขียนในชั่วโมงภาษาไทย

ฉันบอกเขาว่าเวลาที่อ่านกันเป็นทำนองเสนาะในหนังสือ นั้น เรียกกันว่าบทกวี แต่ที่เขียนอย่างธรรมดา พูดถึงธรรมชาติ พูดถึงผู้คนที่เกี่ยวข้องกับเรา พูดถึงวิวควาย หรืออะไรก็ตามที่เราอยากจะได้พูดถึง เราก็อาจจะเรียกว่าบทกวีได้เหมือนกัน

ฉันยกตัวอย่างบทกวีบางบท อ่านให้พวกเขาฟัง และชั่วโมงนั้น ทุกคนเริ่มเข้าใจ ฉันให้พวกเขาเขียนบทกวี รอห์มเป็นคนสุดท้ายที่นำสมุดมาส่งให้ฉัน เด็กคนอื่น ๆ มาเขียนมุงดู ฉันตรวจงานอยู่เต็มโต๊ะ ฉันเปิดสมุดของรอห์ม ตรงหน้าที่เขาเขียนบทกวีสำหรับแบบฝึกหัดในชั่วโมงนั้น

“ครูหาไม่เจอ” ฉันทบอกเขา

“นี่ไงครับ” เขาเปิดสมุดของตัวเอง

ลายมือขยุกขยิกเพียงบรรทัดเดียวที่ฉันทเห็น เส้นดินสอเสมอคั่นเสมอปลาย

ครูดีกับผม ผมดีกับครู

ครูดีผม ผมแทงครู

ฉันทอ่านในใจ ไม่กล้าถามตัวเองว่า ฉันทควรจะมีความรู้สึกเช่นไร

การพัฒนา กับ สภาพ แวดล้อม

เมื่อปัญหาสภาพแวดล้อมเป็นพิษได้กลายเป็น
ปัญหาระดับโลกขึ้นมา สิ่งที่ทำให้ความหนักอึ้งหนัก
ใจให้แก่หลายคนก็คือ ปัญหา “การพัฒนา กับ
สภาพแวดล้อม” เพราะต่างก็คิดว่า การพัฒนา กับ
สภาพแวดล้อมนั้นเป็นของขัดแย้งกัน กล่าวคือเมื่อ
ต้องการพัฒนาประเทศ ก็ต้องเสียสละสภาพแวด
ล้อม ต้องยอมปล่อยให้ประชาชนสูดควันพิษ กิน
อาหารเป็นพิษ หรือเป็นโรคสภาพแวดล้อมเป็น
พิษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และความขัดแย้งระหว่าง
การพัฒนา กับ สภาพแวดล้อมเป็นพิษนั้น ทำให้
เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรง ระหว่างประเทศ
พัฒนา กับ ประเทศด้อยพัฒนา ผู้แทนของประเทศ

ด้อยพัฒนาต่างโจมตีประเทศพัฒนาว่า เฮอร์ตาเอา
เปรียบ โดยเปรียบเปรยว่า สมมุติว่าที่นี่มีทะเล
สาบอยู่แห่งหนึ่ง ตอนแรกมีคนไม่กี่คนเข้ามาตั้ง
หลักแหล่งอยู่ที่นี่ ใช้ทรัพยากรในทะเลสาบและ
รอบๆทะเลสาบจนมั่งมีขึ้นมา แต่การใช้ทรัพยากร
อย่างฟุ่มเฟือยทำให้ป่าไม้ รวมทั้งพืชพันธุ์สัตว์ป่า
ทั้งหลายลดน้อยลง น้ำเสียก็ปล่อยทิ้งลงในทะเล
สาบตลอดมา ทำให้น้ำในทะเลสาบนั้นสกปรก
ปลาค่อยๆสูญพันธุ์ไป พอดีในขณะเดียวกันนั้นมี
ชาวกะลุ่มใหญ่กลุ่มหนึ่งเข้ามาตั้งหลักแหล่งที่นี่ เริ่ม
ตัดไม้มาทำกระติบเล็กๆ เริ่มจับปลาในทะเล
สาบ แต่คนกลุ่มน้อยที่มาก่อนนั้นมีหลักฐานมั่นคง

อยู่แล้ว พวกเขาต้องการเก็บทะเลสาบไว้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ จึงเรียกประชุมประชาชนทั้งหมด เรียกร้องให้พิจารณาปัญหา 'สภาพแวดล้อมกับมนุษยชาติ' และเสนอให้กลุ่มใหม่ที่ยากจนกว่าให้สร้างท่อระบายน้ำโสโครกและอุปกรณ์กำจัดสิ่งโสโครกให้เรียบร้อย เพื่อรักษาไม่ให้น้ำในทะเลสาบสกปรกยิ่งกว่านี้ การจับปลาในทะเลสาบก็ต้องจำกัดจำนวน จะตัดต้นไม้แถบนั้นมาทำพื้นที่ไม่ได้ ชนกลุ่มใหม่ที่ยากจนก็ร้องว่า ถ้าถูกจำกัดในนี้ จำกัดนี่ยังไงล่ะก็พวกคนไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ทางฝ่ายชนกลุ่มน้อยที่มั่งมีก็ตอบว่า ข้อเสนอที่พวกคนเสนอมานั้นก็เพื่อรักษา "ทะเลสาบที่ไม่มีวันกลับฟื้นคืนใหม่" เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนทุกคน ถ้าทำตามนั้นไม่ได้ก็ควรจะย้ายไปอยู่ที่อื่น คำเปรียบเปรยนี้กระทบความจริงที่ว่า ประเทศพัฒนาเจริญรุ่งเรืองขึ้นมาโดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพแวดล้อมแม้แต่น้อย ของเสียจากโรงงานก็ปล่อยทิ้งมหาสมุทรมาตลอด โดยไม่ยอมมีเครื่องกำจัดของเสีย เพื่อลดต้นทุนในการผลิต พอคนมั่งมีขึ้นมา ก็ตะโกนเรียกร้องให้ประเทศยากจนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อม เป็นการเห็นแก่ตัวที่สุด นักเศรษฐศาสตร์จากประเทศออฟริกาคนหนึ่งได้พูดในทำนองเสียตีสว่า "ถ้าคิดว่าการรักษาสภาพแวดล้อมเป็นเรื่องสำคัญนักละก็ ประเทศพัฒนาที่กำลังใช้สารเคมีทำลายป่าในเวียตนามอยู่ทุกวันนี้แหละ ควรจะยับยั้งการกระทำของคุณก่อนใครอื่น"

ความขัดแย้งระหว่างประเทศพัฒนา กับประเทศด้อยพัฒนานั้น ผ่องวากอยู่กับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และความผิดพลาดของมนุษย์ในสังคมสมัยใหม่ ที่คือ จีเอ็นพี เป็นมาตรการในการวัดความเจริญของประเทศ ทั้งนี้เพราะระบอบทุนนิยมเป็นระบบที่ส่งเสริมให้ 'ทุน' ขยายตัวเอง (รวมทั้งอำนาจ) ให้ใหญ่ขึ้นๆ โดยการสะสมสร้างตัวขึ้นมาใหม่โดยผ่านขบวนการผลิต และยังสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ต่ำเท่าไร กำไรก็จะสูงขึ้นตามตัว และ 'ทุน' นั้นจะสามารถสร้างตัวให้โตขึ้นไปอีก

การทำของเสียให้สะอาด ก่อนระบายทิ้งนั้น จะทำให้ต้นทุนสูงขึ้นและกำไรน้อยลง ซึ่งก็เป็นของแน่ที่นายทุนจะพยายามหลีกเลี่ยงอย่างดีที่สุด ในกรณีที่ไม่มีตัวบทกฎหมายหรือข้อบังคับใดๆ กำหนดให้นายทุนทำของเสียให้สะอาด ก่อนที่จะระบายออกนอกโรงงาน เขาเหล่านั้นจะระบายของโสโครกลงแม่น้ำลำคลอง ปล่อยเขม่าควันพิษจากปล่องโรงงานโดยไม่คำนึงถึงความเสียหายต่อส่วนรวมที่จะเกิดขึ้น ถึงแม้ว่าน้ำพิษควันพิษเหล่านั้นจะเป็นอันตรายถึงชีวิตก็ตาม และแม้ในกรณีที่มีตัวบทกฎหมายบังคับ มิให้โรงงานปล่อยของเป็นพิษออกสู่ภายนอกโดยไม่กำจัดให้เรียบร้อยเสียก่อน ก็ดี นายทุนก็จะหาทางอื่นๆไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจสินบนข้าราชการและอื่น ๆ ถ้าเขาคำนวณแล้วว่า การกระทำอย่างนั้นทำให้เขายังมีกำไรมากกว่า ที่จะสร้างอุปกรณ์กำจัดของโสโครก และในกรณีที่

ความเสียหายเกิดขึ้นอย่างรุนแรง โดยราษฎรรวมกันโจมตีการกระทำของเขา เขาก็จะหาทางเลี่ยงอย่างอื่น เช่น โฆษณาให้เห็นว่าโรงงานของเขาเป็นของจำเป็นสำหรับประเทศชาติ หากต้องติดตั้งอุปกรณ์กำจัดของเสีย ต้นทุนการผลิตจะสูงลิบล็ว จนกระทั่งต้องเลิกผลิตกิจการเพราะขาดทุนซึ่งจะทำให้คนงานต้องว่างงาน เพราะฉะนั้นหากต้องติดตั้งอุปกรณ์กำจัดของเสีย ควรใช้เงินของรัฐ (ภาษีราษฎร) รัฐบาลซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับชนชั้นนายทุนก็มักพร้อมที่จะยื่นมือเข้าช่วยเหลือทันที โดยแอบอ้างว่าทำเพื่อประชาชน แต่จะทำได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความดังของเสียงคัดค้านจากราษฎรสามัญ

นายทุนของประเทศพัฒนาถือโอกาสหากำไรใส่ตัวโดยการทำลายธรรมชาติมาเป็นเวลานาน แต่เมื่อถูกบีบบังคับจากการโจมตีของราษฎรสามัญให้รักษาสภาพแวดล้อม นายทุนเหล่านั้นก็หันมาเรียกร้องให้นายทุนของประเทศด้อยพัฒนารักษาสภาพแวดล้อม เนื่องจากกลัวว่าตนเองจะพ่ายแพ้ในตลาดแข่งขันเพราะต้นทุนการผลิตสูงกว่า แต่นายทุนของประเทศด้อยพัฒนาก็คัดค้าน เพราะตนเองยังไม่ถูกบีบบังคับจากราษฎรนัก จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างนายทุนของประเทศพัฒนากับนายทุนของประเทศด้อยพัฒนา ทั้งนี้เพราะเสียงของราษฎรสามัญมิได้สะท้อนออกมาด้วย หากเสียงของประเทศคือเสียงของราษฎรทั้งหมดแล้ว ความขัดแย้งก็จะไม่เกิดขึ้น เพราะการรักษาสภาพแวดล้อมจะ

ต้องสอดคล้องอยู่ในโครงการพัฒนา กล่าวคือหากเสียงของประเทศ คือเสียงของราษฎรทั้งหมดแล้ว จุดมุ่งหมายของการพัฒนาประเทศ มิใช่เพียงเพื่อเพิ่มจีเอ็นพี โดยการสร้างโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น ในรูปที่ว่าถึงจะทำลายสภาพแวดล้อมก็ไม่เป็นไร เพราะจีเอ็นพี ไม่ได้ลดลงและกำไรของชนชั้นนายทุนก็ไม่ได้ลดลง แต่จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการพัฒนา คือ 'ความอยู่ดีกินดี ของราษฎร' โรงงานใดที่ทำลายสภาพแวดล้อม สร้างความ 'อยู่เลวเกินแล้ว' ให้แก่ราษฎรแล้ว โรงงานนั้นมิได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ กลับทำลายความเจริญของประเทศ คือ ทำลายความอยู่ดีกินดีของราษฎร และความอยู่ดีกินดีของราษฎรในที่นี้ไม่ได้หมายความว่ามีการมีเครื่องใช้สอยสวยงามๆ สะดวกสบายใช้ โดยแลกกับการสูดควันพิษ กินอาหารเป็นพิษ หรือเป็นโรคสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ผู้แทนประเทศด้อยพัฒนาที่กล่าวว่า "ยินดีต้อนรับสภาพแวดล้อมเป็นพิษ ถ้ามีรดแก๊งซี มีทีวี มีตู้เย็นใช้" นั้น เขากล่าวไปโดยลืมความหมายที่แท้จริงของการพัฒนา รวมทั้งความหมายของคำว่า 'อยู่ดีกินดี' จะมีประโยชน์อะไรเล่าถ้าเรามีรดแก๊งซีแต่เป็นมะเร็งปอด มีตู้เย็นทีวีแต่ต่อสู้กับอาหารเป็นพิษ ฯลฯ ดังนั้น แท้ที่จริงแล้ว ผู้เขียนคิดว่า การพัฒนากับสภาพแวดล้อมไม่ใช่ของที่ขัดกัน แต่เป็นของคู่กัน การพัฒนาที่ละเลยสภาพแวดล้อมคือการพัฒนาจอมปลอม ที่คำนึงถึงแต่กระเป๋าของชนชั้นนายทุนเท่านั้น

พรอนงค์ นิยมค้า

พระเจ้าอู่ทอง-เซอร์กาลาแฮด-และโจน เบซ

ครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ในเมืองกรุงเก่าอยุธยา ครั้งนั้น เป็นครั้งที่มนุษย์ยังพุดจากกับภูติผีปีศาจได้รู้เรื่อง เป็นอย่างดี และในครั้งนั้นนั่นเองมีวิญญานของพระเจ้าอู่ทอง ผู้สร้างกรุงเก่าล่องลอยอยู่ มีคนเล่ากันว่าพระเจ้าอู่ทองพระองค์นี้เป็นคนนารัก เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ ผู้ใดตกกระกำลำบากได้รับความ

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

บิณฑ์จากครอบครัวของสังคม พระเจ้าอุทู่ทงก็จะมาช่วย และก็ในเซตกรุงเก่าอยุธยา นั้น หากมีสาวแก่แม่หม้ายหรือสตรีใดที่หาคู่ครองไม่ได้ ตกกลางคืนพระเจ้าอุทู่ทงจะมาหาอุ้มสมเธอ จากนั้นเธอจะเป็นคนมีความสุข สามารถเผชิญชีวิตและเพื่อนมนุษย์ต่อไปอย่างได้เต็มภาคภูมิ และถ้าบังเอิญเธอเกิดตั้งท้องมีลูกขึ้นมา เธอก็ไม่ถูกชาวบ้านนินทาว่ากล่าวว่าเป็นคนใจง่ายหรือไร้ศีลธรรม ลูกของเธอที่เกิดมา ผู้คนจะพูดได้เต็มปากว่าเป็นลูกพระเจ้าอุทู่ทง แต่อยู่ต่อมาไม่นานเกิดมีคนเคร่งครัดศีลธรรมเกิดขึ้น วิญญาณของพระเจ้าอุทู่ทงจึงถูกขอเชิญแถมบังคับ ให้ไปสิงสถิตอยู่ที่วัดแห่งหนึ่ง ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาพระเจ้าอุทู่ทงจึงขาดอิสรภาพที่จะไป *สมส-อุ้มสม* กับหญิงใด ๆ และหญิงใดที่มีลูกขึ้นมาโดยไม่มีพ่อ เธอจะกลายเป็นมีมารหัวชน มีลูกนอกกฎหมาย ไร้เกียรติยศที่จะเผชิญหน้าเพื่อนมนุษย์

ยังมีอีกครึ่งหนึ่ง และก็เป็นที่นานมาแล้ว ณ สถานที่ต่างแดนอันไกลโพ้น ที่นั่นคือเกาะอังกฤษ ดินแดนแห่งอควินลือชื่ออันแสนจะนมนานปรัมปรา มีเรื่องเล่าอยู่ว่า เซอร์กาลาแอกด์ควินของพระเจ้าอาเธอร์ ผู้เป็นอควินโตะกลมที่หนุ่มที่สุด และหล่อเหลาที่สุด หลังจากที่เขาอาณาจักร *คาเมลลอท* ดินแดนแห่งอควินสุภาพบุรุษของพระเจ้าอาเธอร์ ล่มจมสูญหายไปจากเกาะอังกฤษไปแล้ว แต่วิญญาณของเซอร์กาลาแอกด์หนุ่มยังคงล่องลอยอยู่ เซอร์กาลาแอกด์เป็นคนน่ารักเช่นกัน มีเรื่องเล่ากันว่าหากหญิงใดปราศจากคู่ครองผู้สม สามีตายจากหรือเธอถูกทอดทิ้งให้ตกกระท้ำลำบาก ตกกลางคืนเซอร์กาลาแอกด์จะแวะมาหาเธอ และเธอจะกลายเป็นคนมีความสุขที่สุด อรุณรุ่งครั้งใหม่จะบังเกิดขึ้นในชีวิตของเธอ

เรื่องปรัมปราของเซอร์กาลาแอกด์ ได้กลายเป็นความบันเทิงใจ ให้เกิดเพลงชาวบ้านขึ้นมา โจน เบซ ได้นำเอานิยายปรัมปรานี้ มาแต่งเป็นเพลงไพเราะชื่อ *Sweet Sir Galahad* โจน เบซเป็นหญิงสาวรุ่นทศวรรษ ๑๙๖๐ ที่แสดงความรู้สึกต่อต้านกฎเกณฑ์และกรอบประเพณีของสังคม (อเมริกัน) เธอแต่งและร้องเพลงที่บรรยายความรู้สึกของคนทั่วไป เธอร้องเพลงต่อต้านการส่งคนไปทำสงคราม (เวียดนาม) ที่หาสาเหตุของการรบราฆ่าฟันกันไม่ได้ เธอร้องถึงคนธรรมดาๆ เช่น *Joe Hill* ที่ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของเหล่ากรรมกรเหมืองถ่านหิน เธอร้องเพลงเพื่อสร้างปรัชญาของความพอเพียง หลีกเลี้ยงการเอาัดเอาเปรียบและกอบโกยในหมู่เพื่อนมนุษย์ เช่น *Satisfied Mind* เธอร้องเพลงโรแมนติคถึงความรักของเธอ เช่น *A Song for David*

สำหรับเพลง *Sweet Sir Galahad* นั้น โจน เบซแต่งและร้องด้วยตนเอง เธอคงแต่งเพลงนี้เมื่อสามี่ของเธอไปติดคุกอยู่หลายปี เนื่องจากเขาไม่ยอมถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารส่งไปรบในสงครามเวียดนาม ในเพลงนี้เธอบรรยายถึงหญิงคนหนึ่งที่ต้องทนทุกข์ทรมานหลังจากที่สามีได้ตายจากไป เธอต้องทำงานหนักปราศจากความสุข แต่แล้วคืนวันหนึ่งเซอร์กาลาแอกด์หนุ่มก็มาหาเธอ นับตั้งแต่นั้นมาอรุณรุ่งวันใหม่ก็มาเยือนเธอ และเธอก็มีความสุขที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป

Sweet Sir Galahad

Joan Baez

Sweet Sir Galahad came in
 Through the window in the night
 When the moon was in the yard.
 He took her hand in his
 And shook the long hair from his neck
 And he told she'd been working much too hard.
 It was true that ever since the day
 Her crazy man had passed away
 To the land of poets' pride,
 She laughed and talked a lot
 With new people on the block,
 But always at evening time she cried....
 Here's to the dawn of their days....
 She moved her hand a little
 Down on the bed until
 It rested softly on his knee.
 There she dropped her smile
 And told him all the sadness of those years
 that numbered three.
 "Well, you know, I think my fate's belated
 'Cause of all the hours I've waited
 For the day when I'd no longer cry;
 I get myself to work by eight
 But oh! was I born too late?
 And d'you think I'll fail at every single thing I try?"
 Here's to the dawn of their days....
 He just put his arms around her
 And that's the way I found her
 Eight months later to the day;
 Lines of a smile erased,
 The tear-tracks upon her face,
 The smile that could linger, even stay.
 Sweet Sir Galahad went down
 With his gay bride of flowers,
 The prince of the hours,
 Of her lifetime....
 And here's to the dawn of their days....

อศวิน ผู้เป็นที่รัก

สีกัน บ้างทั้ง แปล

เมื่อจันทร์กระจ่างแสงอยู่กลางลาน
 เซอร์กาลาแฮดผ่านยามค่ำมาทางหน้าต่าง
 เขาค่อยประคองมือของหล่อนขึ้นมา
 สบัตผมที่ยาวปรกคอ
 และบอกหล่อนว่าหล่อนทำงานหนักมากเหลือเกิน
 เป็นความจริงตั้งแต่สามที่รักของเธอตายจาก --
 ไปสู่ดินแดนแห่งความหยิ่งของกวี
 เธอหัวเราะและช่างพูด
 กับผู้คนหน้าใหม่ในย่านนั้นอยู่บ้าง
 แต่ยามเย็นน้ำตาของเธอสีทင့်วัน
 นั่นคืออรุณรุ่งแห่งวันของเธอและเขา
 มือเธอสั่นบ้างเพียงเล็กน้อย
 วางมันลงไว้บนเตียง
 จนได้สัมผัสแหวนบนขาของเขา
 หล่อนขมและบอกเขาถึงความเศร้าที่มรดก --
 ที่บั้นแห่งอายุของหล่อนเริ่มเลขสาม
 เธอรู้ไหม -- ฉันคิดว่าโชคของฉันทวีไป
 เพราะวันเวลาที่ฉันรอคอย
 ถึงคืนวันที่ฟ้าจะแห้งเหือด
 ฉันทไปทำงานแปดโมงเช้า
 แต่ โอ -- ฉันทเกิดมาสายเกินไปหรือหาเอ
 เธอคิดว่าฉันทล้มเหลวในทุกสิ่งที่ฉันทพยายามทำหรือ
 นั่นคืออรุณรุ่งแห่งวันของเธอและเขา --
 เขาโอบเธอมาไว้ในวงแขน
 นั่นคือทางที่ฉันทได้พบเธอ
 แปดเดือนล่วงมาจนถึงวัน --
 วันทวอยขมเกือบหาย
 วันทนาดาหลังลงเป็นทางบนใบหน้า
 ขมที่सानโยสวาท ยังคึดเคื่อน
 เซอร์กาลาแฮด ผู้เป็นที่รักมาแล้ว
 มาพร้อมกับเจ้าสาวแห่งดอกไม้มือเศรวิตรม
 เจ้าชายแห่งกาลเวลา
 แห่งชีวิตของเธอชั่วฉันทวันคร ..
 นั่นคืออรุณรุ่งแห่งวันของเธอและเขา

สารสยาม

สำนักงานจัดจำหน่ายหนังสือ

๑๔-๑๖ ตรอกนกร ถนนมหาราช ท่าพระจันทร์ กรุงเทพฯ ๒ โทร. ๒๑๕๑๐๘

ขอเสนอหนังสือที่น่าอ่านประจำเดือน

วิญญานขบถ

ของ คาริล ยิบราล

พาราसाวัตถ์

ของ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช

อนาคต

นิตยสารของสมาคมอนุรักษ์ฯ

ไทย-ภารต

นิตยสารของอาศรมไทย-ภารต

ความสำเร็จและความล้มเหลว
(พิมพ์ครั้งที่ ๒)

ของ ม.ล. บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

วิวัฒนาการของมาร์กซิสต์

น. ชญานุตม์ เขียน

หนังสือชุดมหาวิทยาลัยสำหรับชาวบ้าน
ของ สำนักพิมพ์เศกสิทธิ์ โฉมทอง ๒
วางตลาดแล้ว

สั่งซื้อได้ที่สารสยาม

ท่านที่มีปัญหาในการจำหน่าย

โปรดเรียก

ชวลิต บัญญาลักษณ์
โทร. ๕๑๖๒๒

ชรรค์ชัย บุนปาน
โทร. ๒๒๒๘๕๐

วิฑูรย์ อังประภาพรชัย
โทร. ๒๑๕๑๐๘

ปฏิกิริยา

อันเนื่องมาจากเรื่องเก่า

นับแต่ผมได้เขียนเรื่อง “๒๔ มิถุนายน ๒๕๒๕” ลงใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* มาเป็นเวลา ปีเศษแล้ว ก็ได้มีปฏิกิริยาจากท่านผู้อ่านมาหลายครั้ง แต่ผมก็ได้ตอบโต้ชี้แจง เพราะไม่มีเวลา จริงๆ งานประจำทั้งเขียนและสอนมากล้นจนหาเวลาว่างได้ยากเหลือเกิน จึงได้ปล่อยเลยตามเลยมา หลายครั้งแล้ว บางครั้งที่ไม่อยากตอบโต้ก็กลางบางท่าน ก็เพราะเห็นว่าท่านชี้แจงทักล้างผมมาด้วยความเมตตา และคำชี้แจงนั้นก็เพียงพอต่อส่วนรวมมากอยู่ หากผมตอบโต้กลับไป ก็เกรงว่าจะกระทบกระเทือนใจกัน จึงได้งดเสีย

บัดนี้คุณสุพจน์ ตำนตระกูลได้สะกิดมาถึงผมอีก ดังปรากฏอยู่ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับประจำเดือนสิงหาคม ๒๕๑๖ ผมจึงเห็นสมควรที่จะเรียนชี้แจงแสดงหลักฐานในการเขียนของผมมาเสียที เพื่อบรรณาธิการและท่านผู้อ่านจะได้ทราบ ‘ข้อเท็จจริง’ ให้ ‘เป็นจริง’ ยิ่งขึ้น ตามสมควร มิฉะนั้นท่านผู้อ่านจะเข้าใจผิดคิดว่าผมคงเป็นคนที่ถนัดการ ‘ยกเมฆ’ หรือเขียนเรื่องราวอันเป็นประวัติศาสตร์ด้วยการ ‘ดริสซู’ อันทำให้บรรณาธิการ *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ต้องพลอยเสียหายไปด้วย ที่เปิดโอกาสให้ผมเสนอสารคดีที่ผิดพลาดคลาดเคลื่อนต่อความเป็นจริง ให้ปรากฏในนิตยสารอันควรเป็นที่เชื่อถือได้ของมหาชนฉบับหนึ่ง เท่าที่มีอยู่ในวงการตลาดหนังสือในเมืองไทยเวลานี้

กอปรกับได้คิดว่าหากผมปล่อยนิ่งไว้ก็ต่อไปแล้ว ทางคุณสุพจน์จะหลงผิดคิดว่า มีคุณสุพจน์คนเดียวในโลกนี้ ที่เคารพและรักความจริง จึงได้ตัดสินใจเรียนชี้แจงมาเสียที เพื่อคุณสุพจน์จะได้หายกังวลใจในความไม่สุจริตใจของนักเขียนคนอื่น ๆ เขาบ้าง อย่างน้อยก็มีผมคนหนึ่งละที่เคียงข้างอยู่กับเขา ในการค้นหา ‘ข้อเท็จจริง’ ให้ปรากฏแก่สายตาตามหาชน เท่าที่สติปัญญาและกาลเวลาจะอำนวยให้ โดยมีได้สักแต่ไปรวม ๆ ลอก ๆ เข้ามาตีพิมพ์ขึ้น เพื่อการทำมาหากินหรือความ ‘ตั้ง’ เท่านั้น

หากผมจะผิดพลาดไปบ้าง ก็ขอได้โปรดทราบเถิดว่า ด้วยเอกสารหลักฐานมีไว้ไว้อย่างนี้ หรือผมได้รับคำบอกเล่ามาเช่นนั้น เรื่อง ‘บิดเบือน’ นั้นผมไม่เคยเขียนไว้ที่ใดเลย เว้นแต่ผู้มีโอกาสอยู่ก่อน

เท่านั้นจึงจะเข้าใจผิดไปเช่นนั้น ผู้ที่รู้จักผมดีจะเข้าใจเจตนาผมดีทุกคน

ดังนั้น เพื่อ “ประโยชน์ของความถูกต้องและเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าในอนาคต” ตามที่คุณสุพจน์ว่ามานั้นแหละ ผมจึงขอรวบรวมเรียงขึ้นแจ่ง แสดง ‘ข้อเท็จจริง’ ต่อท่านผู้อ่านและบรรณาธิการไว้ดังต่อไปนี้

๑. เรื่องคณะราษฎรขั้ทรงมหาธาฯลงจากยอดโคมพระที่นั่งอนันตสมาคม แล้วชักธงชาติขึ้นแทนเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ผมได้ ‘ข้อเท็จจริง’ จาก น.ส.พ. ในสมัยนั้นเอง จำได้ว่า เป็น ‘ศรีกรง’ ซึ่งผมได้คัดข่าวไว้นานร่วม ๒๐ ปีแล้ว หากจะมีคั่นหน้าที่มาในตอนนี้อีก ก็เกรงว่าจะเรียงแจ่งมาไม่ทันการณ์ จึงขอเรียนยืนยันมาว่าผมได้ ‘ข้อเท็จจริง’ มาจากน.ส.พ. ในขณะนั้นเอง มิใช่ ‘ยกเมฆ’ หรือฟัง ‘เขาเล่าว่า’ มาเขียน

ผมเองก็เกิดไม่ทันเหตุการณ์ ถึงหากว่าเกิดทันก็คงไม่ทันได้เห็น เพราะอยู่บ้านนอก หรือคุณสุพจน์จะได้เห็นเหตุการณ์ตอนนั้นก็ไม่มีใครพบได้ เมื่อเรื่องเป็นอย่างนี้ผมจึงต้องเขียนไปตามข่าวที่ปรากฏในหน้า น.ส.พ. ไม่มีทางที่จะบิดเบือนให้เป็นอย่างอื่นไปได้

ผมคิดตามประสาชื่อ ว่าข่าวที่ปรากฏในหน้า น.ส.พ. เวลานั้น น่าเชื่อถือได้อยู่มาก เพราะผ่านการเซ็นเซอร์ของคณะราษฎรผู้ยึดอำนาจในสมัยนั้นแล้ว หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็เป็น ‘ข่าวกรอง’ แล้วทั้งสิ้น จึงปรากฏออกมาสู่สายตามหาชนได้ ผมจึงได้เชื่อตามรายงานข่าวนั้น หากจะผิดพลาด ก็อยู่ที่การตรวจสอบของคณะราษฎรในเวลานั้นเอง มิใช่ผมเป็นผู้บิดเบือน จะโยนบาปมาให้ผมรับนั้น จะไม่เป็นการยุติธรรมนักกระมัง

นอกจากนี้ ‘ข้อเท็จจริง’ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็ได้มีนักเขียนอาวุโสรุ่นอาว์รุ่นพี่ของผมเคยเขียนกันมาแล้วอีกด้วย และเขียนไว้หลายแห่งในที่ต่าง ๆ กัน ในเวลาอันจำกัดนี้ผมหาหลักฐานได้เรื่องเดียว คือเรื่อง พระยาพหล ของ ไทยน้อย จึงขออ้างเป็นหลักฐานยืนยันประกอบมา เพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจของผม ดังต่อไปนี้

ข้อความในหนังสือดังกล่าวระหว่างหน้า ๓๓ - ๓๔ มีว่า

“อย่างไรก็ดี ในขณะที่ยังไม่มีการตอบรับเป็นทางการจากพระมหากษัตริย์ ที่จะเสด็จกลับมา เถลิงถวัลย์ราชสมบัติภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยท่อมพระราชเกียรติยศลงมาหรือไม่ คณะปฏิวัติก็ได้สั่งอัญเชิญธงไตรรงค์ขึ้นสู่ยอดโคมพระที่นั่งอนันตสมาคมแทนธงมหาธาฯ ซึ่งเคยสะบัดปรู้อยู่ กลางสายลมเป็นที่อุ่ใจพสกนิกรชั่วขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับอยู่ในพระนคร”

“ผู้เขียนเอง แม้ในขณะนั้นจะมีอายุเพียง ๑๖ ปี แต่เมื่อได้เห็นธงไตรรงค์สะบัดแทนธงมหาธาฯ

และแม้จะมีได้ใกล้ชิดยุคบาทเยี่ยงข้าราชสำนักทั้งหลาย วุบหนึ่งก็ยังมีความรู้สึกถึงว่า พระมหากษัตริย์ของเราหายไปไหนเสียเล่า?.....”

หนังสือดังกล่าวนี้ตีพิมพ์ออกมาตั้งแต่ต้นปี ๒๔๙๗ นับถึงบัดนี้ก็เป็นเวลาเข้า ๒๐ ปีแล้ว ก็ไม่เห็นมีท่านผู้ใดไปคัดค้านหักล้างเอาที่คุณเสลา เรขะรุจิผู้เขียนสักที คนที่รักทางนี้คงจะได้ผ่านสายตาสารคดีดังกล่าวมาแล้วทุกคน ผมจึงได้เชื่อรายงานข่าวในหน้า น.ส.พ. ดังกล่าวในขณะนั้นยิ่งขึ้นด้วย

อีกประการหนึ่ง ผมยังมีความคิดเห็นโดยสุจริตใจอีกด้วยว่า ตามที่คุณสุพจน์ อ้างว่า “เพราะในวันนั้นพระปกเกล้าฯ ประทับอยู่ที่พระราชวังไกลกังวล ธงมหาราชอันเป็นสัญลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ก็ต้องชักขึ้นที่พระราชวังไกลกังวล ไม่ใช่ยอดโดมพระที่นั่งอนันตศา” นั้น จะถูกต้องตรงตาม ‘ข้อเท็จจริง’ ดังที่คุณสุพจน์กล่าวอ้างมานั้นแน่หรือไม่ ยังฟังไม่ถนัด เพราะผมค้นคว้าราชสำนักจากราชกิจจานุเบกษาแล้วปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จแปรพระราชฐานออกจากพระนคร ไปประทับ ณ พระราชวังไกลกังวลตั้งแต่วันที่ ๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ก่อนการปฏิวัติจนถึงกว่า ๒ สัปดาห์ (ขออภัยที่มีได้ใช้คำว่า ‘อภิวัฒน์’ เพราะคนไทยเราใช้คำนี้ติดกันเสียแล้ว และทุกคนที่ใช้คำว่า ‘ปฏิวัติ’ กันนั้น ก็ได้คิดคำนึงถึงรากศัพท์อะไรกัน เพราะเราเป็นคนไทยมิใช่แขก ไม่สามารถเข้าใจลึกซึ้งในภาษาแขกที่แท้จริงได้ เคยใช้กันมาอย่างไรก็ใช้อย่างนั้นกันเรื่อยไป เช่นเดียวกับที่เราใช้ภาษาแขกกันผิดๆ มาแล้วหลายคำ เช่นคำว่า โมโห สงสาร ฯลฯ หลายท่านที่ศึกษาบาลีมาแล้วก็ว่าใช้ผิดกันทั้งนั้น แต่เขาก็ใช้กันมาอย่างนี้ หากใครขึ้นอุตริใช้ผิดเข้าไปคนเดียวก็จะกลายเป็นคนพูดกับใครเขาไม่รู้เรื่องไป)

ฉะนั้นถ้าหากจะชักธงมหาราชลง เพราะเหตุที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้ประทับอยู่ในพระนครแล้ว ทำไมจึงไม่ชักธงเสี้ยก่อนหน้านั้นเล่า เหตุใดจึงเพิ่งจะมาชักลงเวลาตอนวันปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายนนี้เอง นี่แหละที่ผมเห็นว่าเป็น ‘ข้อเท็จจริง’ ที่ยังคลุมเครืออยู่

ถ้าหากคุณสุพจน์มีหลักฐาน ‘ข้อเท็จจริง’ มายืนยันให้กระจ่างได้ ผมและท่านผู้อ่านอีกมากมายก็จะยินดีและอนุโมทนาอย่างยิ่ง ที่ทำให้ ‘ข้อเท็จจริง’ ได้ปรากฏอย่างถูกต้องตามความเป็นจริงขึ้นมาได้เป็นครั้งแรก จึงขอเรียนฝากไว้ ณ ที่นี้ด้วย

๒. ท่านที่ใช้ชื่อว่า ‘อ.น.บ.’ ทักท้วงข้อเขียนของผมมาในเรื่องเกี่ยวกับกลวงของผู้ก่อการ ๒๔๗๕ ดังปรากฏอยู่ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* ฉบับประจำเดือนตุลาคม ๒๕๑๕ มีความว่าที่ผมเขียนไว้ว่า “จะทำการฝึกฝนยุทธวิธีแผนใหม่ให้ทหารราบต่อสู้กับรถถัง” นั้นผิด ที่ถูกคือ “จะแสดงการรบร่วมกันระหว่างทหารราบกับรถรบหรือรถถัง หรือนัยหนึ่งให้ทหารราบติดตามปลายปืนรถตามหลังรถถัง มีรถถังเป็นเครื่องกำบังกระสุนปืน” ดังรายละเอียดแจ้งอยู่แล้วนั้น

ผมขอเรียนยืนยันว่าตามที่ผมได้เขียนไปแล้วนั้น ถูกต้องแล้ว ทั้งนี้ไม่มีหลักฐานอะไรที่จะมายืนยันความจริงได้ดียิ่งไปกว่า บันทึกของพระยาทรงฯท่านผู้วางแผนปฏิวัติได้เขียนไว้เอง :เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๘๒ ขณะที่ท่านกำลังลี้ภัยพวกเผด็จการอยู่ในไซ่ง่อน มีความสำคัญตอนหนึ่งปรากฏอยู่ในหน้า ๒๗๘ (ฉบับพิมพ์ครั้งแรกโดยนายทหารคนสนิทของท่านเอง) ดังต่อไปนี้

“วันที่ ๒๓ เป็นวันเตรียมการของผู้อำนวยการฝ่ายทหาร ได้ไปพบผู้บังคับการโรงเรียนนายร้อย เวลานั้นเป็นนายพลโท พระเทียมใจหาญ และขอให้ผู้บังคับการโรงเรียนนำนักเรียนนายร้อยทั้งหมดไปที่หน้าพระลานพระบรมรูปทรงม้า เพื่อให้นักเรียนทั้งหมดได้ดูการฝึกหัดต่อสู้รบ โดยจะขอให้มรดจจริง ๆ มาทำให้ดู.....”

อีกตอนหนึ่งปรากฏอยู่ในหน้า ๒๗๙ ดังนี้

“.....ต่อนั้นไปได้ไปหาผู้บังคับกองพันทหารช่างที่บางซื่อ ขอร้องให้เขานำทหารของเขาทั้งหมดมาฝึกหัดที่สนามหน้าโรงทหารของเขา เพื่อขอความช่วยเหลือเล็กน้อยในการฝึกต่อสู้รบ...”

ก็ในเมื่อพยานเอกสารเป็นหลักฐานยืนยันปรากฏอยู่เช่นนี้ ผมจึงได้เขียนไปตามนี้ และเรื่องนั้นผมก็ได้เรียนปรึกษากับนายทหารคนสนิทคนสุดท้ายของท่านแล้ว คือนาวาอากาศตรีสำราญ กาญจนสิทธิ์ ก็เห็นด้วยกับผม จึงขอเรียนยืนยันมาเพื่อทราบ และเข้าใจตามนัยดังกล่าวมานี้ด้วย เพื่อคณะผู้จัดทำ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์**จะได้คลายวิตกกังวลใจใน ‘ข้อเท็จจริง’ ตามที่คุณสุพรรณวามา

ส่วนการจะแก้ไขให้ถูกต้องแค่นั้นเพียงใดนั้น ผมขอยกให้อยู่ในดุลยพินิจและ spirit ของท่านผู้อ่านและกองบรรณาธิการ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** เป็นสำคัญ เพราะผมเองก็นิยมบูชาใน **ประชาธิปไตยที่แท้จริง มิใช่ ประชาธิปไตยแบบจอมปลอม** ดังที่คนไทยเราต้องเผชิญกันมากกว่า ๔๐ ปีแล้ว

เสถอน สุโกโณ

รัฐศาสตร์นิเทศ

ฉบับใหม่วางตลาดแล้ว

แนวเรื่องการต่างประเทศ และการบริหาร

กำหนดออกปีละ ๔ เล่ม

บอกรับเป็นสมาชิกที่ **จารุณี สุนทรสารกุล**

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

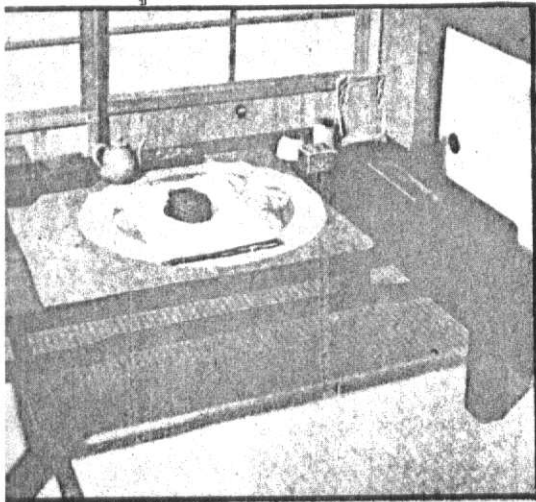
ขัปปะ

หัวเรื่องคือชื่อนวนิยายที่แต่งโดย *อคุตะงาว่า ริวโนะสุเคะ* (Akutagawa Ryunosuke) ผู้เขียน *ราโซมอน* ที่ทั่วโลกรู้จักดี (อันที่จริงชื่อ 'ราโซมอน' ที่เราๆ เคยได้ยินกันนั้น มีชื่อที่ถูกต้องว่า *Yabunonaka* หรือแปลเป็นไทยๆ คงจะได้ว่า *กลางดงไม้*)

อคุตะงาว่า ริวโนะสุเคะ เป็นนักเขียนมีชื่อของญี่ปุ่นในสมัย Taisho (สมัยก่อน Showa) ในชีวิตอันสั้นของเขา (แค่ ๓๕ ปี) มีผลงานดีเด่นยอดมากมาย ซึ่งแต่ละชิ้นมีแนวแปลกๆ แตกต่างกันออกไป ผลงานในระยะแรกเป็นเรื่องอิงประวัติศาสตร์ และมีเค้าโครงมาจากวรรณ

คดีโบราณ มาระยะหลังถึงมีเรื่องเกี่ยวกับตัวเองเพิ่มเข้ามา ซึ่งก็ช่วยในการศึกษาชีวิตของนักเขียนผู้นี้ ได้ง่ายขึ้น **ขัปปะ** เป็นผลงานค่อนข้างยาว (ปรกติคือคุตะงาว่าเขียนเรื่องไม่ยาวนัก) และแปลกไปกว่าผลงานชิ้นอื่นอยู่สักหน่อย เป็นงานที่แต่งเสร็จก่อนจะกินยานอนหลับฆ่าตัวตายราว ๕ เดือน ผู้ทรงคุณวุฒิทางวรรณคดีวิจัยกันว่า เป็นผลงานที่กลั่นกรองมาจากความชยะแขยงที่ผู้เขียนมีต่อสังคมมนุษย์ และสิ่งอื่น ๆ โดยเฉพาะตัวผู้เขียนเอง ใน **ขัปปะ** เขาเยาะเย้ย

เรื่องต่างๆ เช่นการคลอเคลิบเคลิ้ม กรรมพันธุ์ ระบบครอบครัว ความรัก การแต่งงาน ศิลปะ การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ ปัญหาประชากร ปัญหาเรื่องอาหาร การตกงาน ลัทธินายทุน ศาสนา และการฆ่าตัวตาย เป็นต้น กล่าวกันว่าเรื่องต่างๆ นี้มีความเกี่ยวข้องกับตัวผู้เขียนเอง และตัวละครในเรื่องตัวหนึ่งก็คือคุตะงาว่าเอง เรื่อง **ขัปปะ** นี้มาเมื่อปี ๒๕๑๔ กลับได้รับความนิยมนำมาอ่านกัน

หมู่ชาวญี่ปุ่นมากจนเป็นที่น่าสังเกต ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่า ปัญหาต่างๆ ที่ผู้เขียนกล่าวไว้เมื่อปี ๒๕๖๙ นั้น แม้เวลาจะผ่านมาเกือบครึ่งศตวรรษก็ยังเป็นปัญหาที่แก้ไม่ตกก็ได้

เนื่องจากเวลาและเนื้อที่มีไม่มาก จะขอตัดตอนและเล่าเรื่องย่อ ๆ ของ **ขัปปะ** สู้กันฟังใครสนใจก็ไปหาเรื่องเต็ม ๆ อ่านได้ง่าย ฝรั่งแปลเป็นภาษาอังกฤษไว้ก็มี

เรื่องของ **ขัปปะ** นี้ คนใช้โรคจิตเป็นผู้เล่าให้ฟังว่า

เมื่อนานวัน ๓ ปีก่อน เขาไปเป็นเขา วันนั้นหมอกกลงหนักจนทำให้หลงทาง ขณะที่นั่งพักเตรียมอาหาร ก็เหลือบไปเห็น**ขัปปะ**เข้า [ขัปปะเป็นสัตว์ที่มีผม (ขน) สั้น ๆ บนหัว กลางกระหม่อมมีจันรูปไข่ที่แข็งตัวตามอายุ ปากเป็นจอยแข็งแบบนก มือและเท้ามีพังผืดแบบตีนเป็ด สูงราวเมตรหนึ่ง หนักประมาณ ๒๐—๓๐ ปอนด์ ที่แปลกก็คือผิวหนังสามารถเปลี่ยนสีให้กลืนกับสิ่งแวดล้อมได้ แม้ขัปปะจะอยู่ใต้ดินที่มีอุณหภูมิค่อนข้างต่ำ ขัปปะก็ไม่ต้องใส่เสื้อผ้า เพราะมันมีได้ผิวหนังหนา ทั้งยังมีกระเปาะหน้าท้องแบบจิงโจ้ ไว้ใส่ข้าวของได้ด้วย คำบรรยายขัปปะนี้ คุตะงาว่าว่า เล่าไว้ในเรื่อง] เขาผู้นั้นวิ่งไล่ตามขัปปะไป แล้วก็เลยพลัดตกลงไปในหลุมหมดสติ ลืมตาขึ้นมาอีกทีก็มีพวกขัปปะล้อมอยู่ และก็ได้รับการรักษาล้างดูอย่างดี ทั้งยังอยู่ในแดน

ขบปะในฐานะ ประชาชนผู้ได้รับการคุ้มครอง พิเศษ' เขามีเพื่อนฝูงขบปะมากมาย (จะไม่ขอเอ่ยชื่อขบปะแต่ละตัวเพราะจำยาก เช่น ชัคคุ บัคคุ เป็นต้น แต่จะขอเอ่ยชื่ออาชีพแทน) เมืองขบปะนี้มีอารยธรรมไม่ยิ่งหย่อนกว่าในโลกมนุษย์ โดยเฉพาะญี่ปุ่นเท่าไรเลย เช่น มีถนนแบบกินซ่า ที่มีรถวิ่งไม่ขาดสายเป็นต้น ที่แปลกก็คือสิ่งที่มีมนุษย์ถือเป็นเรื่องจริงจัง เช่น ความชอบธรรมอันถูกต้อง และมนุษยธรรมนั้นขบปะเห็นเป็นเรื่องตลก ส่วนเรื่องที่เราเห็นซ้ำ ขบปะกลับเห็นเป็นจริงจัง ที่น่าซ้ำก็เช่นตอนที่แม่ขบปะจะออกลูก พ่อขบปะจะตะโกนถามลูกในห้องเมียตนว่า " คิดดูให้ดีนะว่าอยากจะออกมาชมโลกใหม่" ซึ่งลูกของขบปะ ชาวประมงตอบมาให้พ่อเขินไปเลย ว่า " ไม่อยากเกิดมาหรอก ถ้าเพียงแต่ต้องรับเชื้อบ้าซึ่งเป็นกรรมพันธุ์จากพ่อมาก็คงแย่แล้ว" นอกจากนี้การเกิดเป็น ขบปะก็ ไม่เห็นจะวิเศษตรงไหน (ตอนที่คุตะจางว่าดีเยี่ยมเรื่องกรรมพันธุ์ที่แล้ว เพราะตัวเขาเองมีมารดาวิกลจริต จึงทำให้กลัวอยู่ตลอดเวลาว่าตนจะบ้าด้วย) เมื่อลูกไม่อยากเกิด หมอตำแยก็เลยฉีดยาเข้าไปในห้องแม่ขบปะ แล้วห้องก็ยุบแฟบดังเดิม

ในแดนขบปะนี้ยังมีภู่ ขบปะภู่ผู้นี้ ไข่มม ยาวแบบคิลป็นทั้งหลาย เป็นผู้ที่นึกว่าคนเลิคนมนุษย์ ทั้งเป็นผู้ที่เห็นว่าระบบครอบครัวนั้น พ่อแม่พี่น้องนอนอยู่ร่วมกัน โดยเอาความทุกข์ทรมานมาเป็นความสำราญ แต่สำหรับศิลปะ

แล้วเป็นสิ่งสูงสุดยอดไม่มีอะไรมายึดครองครอบงำได้ คือศิลปะเพื่อศิลปะ ทั้งยังเชื่อในรักอิสระ (Free Love) ก็เลยไม่แต่งงาน แต่ก็มีขบปะตัวเมียอยู่ด้วย ขบปะภู่ผู้นี้ภายหลังถึงตัวตาย (กล่าวกันว่าขบปะผู้นี้สะท้อนให้เห็นถึงตัวคุตะจางว่าเอง ทั้งด้านความคิดและการกระทำ)

ในด้านความรักของขบปะก็ไม่เหมือนมนุษย์ เพราะขบปะตัวเมียเป็นฝ่ายวิ่งไล่ล่าขบปะตัวผู้ ที่ตนหมายตาไว้ บางทีพ่อแม่ของขบปะตัวเมื่อก็ร่วมไล่ล่าด้วย (มีบ้างเหมือนกันที่กลับกันโดยฝ่ายขบปะตัวผู้เป็นฝ่ายวิ่งไล่ขบปะตัวเมีย ก็เฉพาะในกรณีที่ตัวเองถูกยั่วจนทนไม่ไหวแน่แท้ละ)

นอกจากนี้ ก็ยังมีขบปะนายทุน ผู้มีโรงงานผลิตหนังสือชนิดพิเศษที่เพียงแต่เอาหมึกกระดาษ และผงสีเทา คือสมองลาใส่ลงไป ในเครื่องแล้วก็จะผลิตหนังสือต่าง ๆ เป็นรูปเล่มออกมาเสร็จเลย ทางด้านการประดิษฐ์คิดค้น ขบปะก็มีฝีมือไม่เลว มีการผลิตเครื่องจักรใหม่ๆ ออกมาเสมอทุกเดือน พอมีเครื่องจักรใหม่ แรงงานจากขบปะก็ ไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไป ขบปะที่ว่างงานจำนวนมากก็จะถูกฆ่าตาย ตามกฎหมายฆ่ากำจัดกรรมกร และเนื้อก็เอาไปใช้เป็นอาหาร ทำให้ราคาเนื้อในห้องตลาดตกลง ยิ่งไปกว่านั้น ขบปะนายทุนผู้นี้ยังเป็นผู้หนุนหลังและคุมเนักการเมืองพรรคกรรมกร รวมทั้งหนังสือพิมพ์ด้วย ซึ่งก็ล้วนตกอยู่ใต้อำนาจนายทุนผู้นี้ทั้งสิ้น (แต่นายทุนผู้นี้ก็ยังตกอยู่ใต้อำนาจภรรยา)

มาดูทางด้านปรัชญากันบ้าง ในหนังสือ
วิจัยของคนโง่ มีบางตอนว่า

- คนโง่มักจะเชื่อว่าทุกคนนอกจากตัวเองโง่
- การครองชีวิตอย่างฉลาดที่สุด คือการดูถูกชนบทรวมเนียนประเพณี ในยุคนั้น แต่ขณะเดียวกันก็ต้องใช้ชีวิตโดยไม่ฝ่าฝืนประเพณีนั้นเลย
- สิ่งที่เราอยากจะทำทุกวันนี้ที่รู้สึกคือสิ่งที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของนั่นเอง
- การพูดแก้ตัวให้ตัวเองนั้นยากกว่าการแก้ตัวให้คนอื่น ถ้าสงสัยละก็จงดูพวกทนายความซิ

ฯลฯ

ในตอนที่ซิปปะกวีฆ่าตัวตาย ทุกคนวิ่งไปที่เกิดเหตุ แต่แล้วด้วยวิญญาณเคลิบเคลิ้ม ซิปปะนักแต่งเพลงกลับลึงโลตออกมาว่า “ได้การละ แต่งเพลงงานศพยอดเยี่ยมได้แล้ว”

นอกจากนี้ซิปปะนักปรัชญายังคิดว่า ซิปปะเองจำเป็นต้องเชื่อในพลังอื่นที่นอกเหนือไปจากซิปปะอีกด้วย และจากวารสารของสมาคมจิตศึกษา มีการลงพิมพ์คำถามคำตอบการเข้าทรง

วิญญาณของซิปปะกวีที่ฆ่าตัวตาย มีความบาง
ตอนว่า

คำถาม ทำไมจึงมาปรากฏตัวเป็นผีอยู่อีก

ตอบ เพราะอยากจะรู้ว่า แม้ตัวจะตายไปแล้ว จะยังมีชื่อเสียงขนาดไหน ๑ ล ๑ แล้วสี่ก็เป็นผู้ตามมั่งว่า

คำถาม ตายไปแล้ว คน (ซิปปะ) เขาเรียกว่าอะไร

ตอบ “หนึ่งในหมูกวีเล็ก ๆ”

ผีโมโหเลยถามว่า “นั่นก็เพราะไอ้หมอนั้นไม่ได้รับหนังสือรวมกลอนของเรานะซี เลยพาลไม่ชอบหน้าเรา หนังสือของเราพิมพ์ออกมาแล้วหรือยังละ”

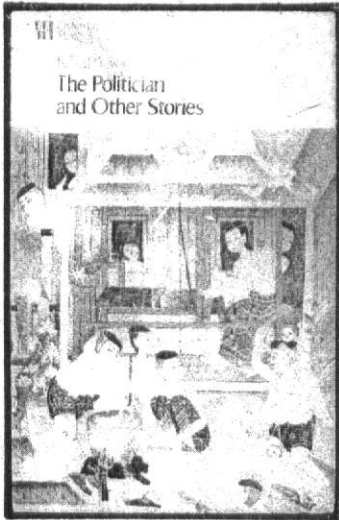
ตอบ พิมพ์แล้วละ แต่ขายไม่ออก

ชายผู้นั้นอ่านเรื่องนี้แล้วก็ไม่ค่อยจะอยากอยู่ในแดนซิปปะเท่าไร เลยหนีกลับมาโลกมนุษย์ แล้วก็ถูกจับตัวเข้าโรงพยาบาลโรคจิตไป ซึ่งเขาผู้นั้นก็เล่าว่า บางทีเพื่อน ๆ ซิปปะก็ยังมีมาเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ ๖๐๖

กัลยาณี สัตสุวรรณ

เนื้อติดกระดูก

หนังสือเล่มใหม่ของ พระมหาเสฐียรพงษ์ ปุคณาวุฒิ
วางตลาดแล้ว เล่มละ ๗ บาท

The Politician and Other Stories
Khamsing Srinawk (Lao Khamhawm)
 Translated by Domnern Garden.
 Oxford University Press, 1973.
 101 pp. 72 Tcs.

The Politician and Other Stories เป็นหนังสือรวมเรื่องสั้น ๑๑ เรื่องจากหนังสือ *ฟ้ากับดิน* ของลาว คำหอม ส่วนอีกเรื่องหนึ่งคือ *Sales Reps for the Underworld* นั้น แปลจากเรื่องสั้นเรื่องล่าสุดที่พิมพ์ในหนังสือ *จุดริ้ว* ก่อนที่จะถูกสั่งปิดไป การหยิบยกเอาเรื่อง นักการเมือง หรือ *The Politician* ขึ้นเป็นเรื่องราวของหนังสือเล่มนี้ก็ดูแสดงเจตนาที่จะให้ผู้อ่านสนใจเรื่องราวทางการเมืองใน ส่วนที่สัมพันธ์กับสังคมชนบทของไทยอยู่อย่างชัดเจน

ข้าพเจ้าอ่าน *The Politician and Other Stories* ในฐานะคนไทยที่เคยอ่าน *ฟ้ากับดิน* แล้ว จึงมาอ่านเรื่องนี้ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นความเข้าใจ และความคิดเห็นย่อมแตกต่างไปจากผู้อ่านชาวต่าง

ประเทศ ที่อ่านหนังสือฉบับภาษาอังกฤษ ถึงแม้ว่า นายดำเนิน การเด่น ผู้แปล และ *Michael Smithies* จะได้ช่วยเกริ่นภูมิหลังเกี่ยวกับชีวิตชนบท และเหตุการณ์บ้านเมืองไทยในสมัยที่เรื่องบางเรื่องอ้างอิงไปถึงอยู่บ้าง แต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับนักอ่านที่เกิดอยากรู้ “อ่านจริง” ขึ้นมา

ในแง่ของการถ่ายทอดความคิด ทักษะ และแก่นของเรื่องนั้น เห็นจะต้องปรบมือให้แก่ผู้แปลที่สามารถทำได้อย่างเกือบสมบูรณ์ ลักษณะที่เด่นที่สุดในงานเขียนของ “ลาว คำหอม” คือการสื่อความคิดจากผู้เขียนไปสู่ผู้อ่าน ด้วยสำนวนที่เรียบง่ายเหมือนเล่าสัพเพเหระ ต่อเมื่อใดต้องการจะเน้นแนวคิดที่สำคัญจึงจะใส่บทสนทนาเข้าไปทันที ลาว คำหอมเขียนหนังสืออย่างมีลักษณะเฉพาะตัวคือ “ความเป็นธรรมชาติ” และผู้แปลสามารถรักษา “ความเป็นธรรมชาติ” นี้ไว้ได้ สำนวนที่พื้น ๆ ง่าย ๆ นี้เอง ที่กลับสะท้อนความคิดที่คม ประชดประชันอย่างเจ็บแสบที่สุด โดยแก่นของเรื่องแต่ละเรื่องได้กระตุ้นผู้อ่านให้คิดไปได้หลายแนว อาทิ

- ทักษะของชาวบ้านที่มีต่อการปกครอง และต่อผู้ที่เขาเรียกว่า “ผู้แทนราษฎร” สิ่งที่ชาวบ้านต้องการ (เงิน) กับสิ่งที่ผู้แทนจะให้ (หรือจะได้อะไร) ความล้มเหลวในการเลือก และการตัดสินใจนั้นน่าเป็นห่วงยิ่งนัก (*The Politician*)

- ความผูกพันของวงศ์ญาติ ที่ทำให้คนไทยมีน้ำใจเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันตั้งแต่เกิดจนตาย แต่เมื่อบ้านเมืองก้าวไปเร็ว และเปลี่ยนแปลงสุดขีด ทุกก้าวอย่างของชีวิตกลับกลายเป็นธุรกิจและเป็นทาสของเงิน แม้แต่การเจ็บและตาย (*Sales Reps for*

the Underworld)

- ความผิดปกติในหัวใจมนุษย์ที่ครอบคลุมด้วยความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ได้ นำไปสู่การขาดเดิมความทุกข์ ความขมขื่นของผู้อื่น เมื่อน้ำใจแล้งแห้งเหือด เสียงธรรมและมนุษยธรรมจะแทรกซึมเข้าไปถึงใจได้อย่างไร (Crash, Dust Underfoot)

- ความเหลื่อมล้ำระหว่างคน กับความเปลี่ยนแปลงทั้งปวง ชาวบ้านกับการพัฒนาที่ล้าหน้าบวกกับการเห่อฝรั่ง ความรู้สึกที่ผู้อ่านมีต่อตาและยายใน *Breeding Stock* และต่อเจ้าสำริดใน (The Peasant and the White Man) นั้นดูออกจะต่างกันอย่างมากในแง่ของความเห็นใจ สงสาร กับความสมเพช

- ความอ่อนน้อมถ่อมตน และการยอมรับสภาพยากไร้โดยคุณธรรมของตัวละครส่วนใหญ่ เช่น ปู่สา (Quack Doctor) ลุงคง (The Peasant and the White Man) นายนาท (The Gold-Legged Frog) กอบ (Sales Reps for the Underworld) นกเขาและแซมดำ (Dark Glass) สะท้อนลักษณะของความเขลาและความขลาด แม้จะมีตัวละครที่ก้าวร้าวดุดันอยู่บ้าง อย่าง นายเชิน (The Politician) นายเคน (The Plank) หรืออินตา (Dust Underfoot) แต่ก็ยังแสดงให้เห็นการขาดประสพการณ์ในการใช้เหตุผลอยู่นั่นเอง

- คนเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีพิษสงที่สุด คนนี่เองที่สร้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเชื่อมั่น แบ่งแยกชนชั้น และหลงใหลอยู่กับความหลงผิดทั้งหลาย (Owner of Paradise, the Plank) แต่แล้วคนอื่นนั้นแหละที่ต้องต่อสู้กับสภาพสิ่งแวดล้อม ความเจ็บไข้ ความแห้งแล้ง ความยากจน และทุกข์ทั้งปวง ชีวิตชนบทนั้นหล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ แต่

ในเวลาเดียวกันธรรมชาติก็เป็นปรปักษ์ต่อเขาเหล่านั้นอยู่ไม่น้อย อะไรเล่าจะช่วยให้คนมีชีวิตที่สุขสงบ โชคเคราะห์บุญกรรม ศัจธรรม หรือ ไมตรีจิตมิตรภาพ (Breeding Stock, The Gold-legged Frog Dunghill)

แกนของเรื่องดังที่กล่าวข้างต้นนี้ เป็นเพียงรวบรวมแนวความคิดที่พอจะประมวลได้จากเรื่องต่างๆ หากผู้อ่านจะวิเคราะห์ไปแต่ละเรื่องก็จะได้แนวคิดอื่นๆ ที่น่าสนใจอีกหลายด้าน

ประเด็นที่น่าสนใจมากกล่าวถึงอีกประเด็นหนึ่งคือ ถ้อยคำและภาษา สิ่งที่ผู้อ่านจะได้รับไม่เต็มก็คือ การแปลไม่สามารถจะสะท้อนลูกเล่นของคำที่ "ลาวคำหอม" ใช้ในบทสนทนาหรือในการบรรยายได้ ก็อย่างที่ผู้แปลได้เขียนไว้ในคำนำแล้วว่าความแตกต่างในลักษณะท่วงทีและโครงสร้างของภาษาทำให้ *รส* และ *บรรยายภาค* ของเรื่องหย่อนลงไป ลาวคำหอมมีมุขในการเล่นคำ และเล่นแง่ในบทสนทนาอยู่มาก ผู้อ่านชาวต่างชาติที่ไม่เข้าใจลักษณะของคำพ้องเสียงภาษาไทยมาก่อนจะตีความหมายไปตามเรื่อง หรือตามคำอธิบายอย่างผิวเผินที่ผู้เขียนจงใจให้เป็นไป ยกตัวอย่างเช่นการที่เชินใน *The Politician* อธิบายคำว่า ขุน หลวง พระ ไปในความหมายอื่นของศัพท์เสียงเดียวกัน เป็นขุนเบ็ด ขุนไก่ หรือถ้อยคำที่เชิด และ อินตา ได้ตอบกันใน *Dust Underfoot* เกี่ยวกับ "เจ้า" นั้น ก็ออกจะแปลคำเอาดีๆ ซึ่งโดยแท้แล้วผู้ที่รู้สึกและรู้เบื้องหลังของความหมายแต่ละคำอย่างลึกซึ้งจะไม่คิดเช่นนั้นเลย คำว่า 'ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน' หาได้หมายความว่า *Servants of the sky* และ *Slaves of the land* ไม่เราคนไทยแปลลึกซึ้งกว่านั้นและเข้าใจความหมายแตกต่างไปจากนั้น

ข้อวิจารณ์แรกที่ตรงหน้าว่า เมื่อใดก็ตาม ที่ ลาว คำหอมอยากจะแสดงความคิดที่รุนแรง อยาก ล้อ อยากประชดประชัน เขาจะเล่นลูกหลบอย่าง ฉลาด ด้วยการใส่คำพูดแรงๆ เหล่านี้ในวาทะข้อๆ ของคนขี้เหล้าเมายา อย่างเขิน หน่อมลูกทุ่งอย่าง เคน หรือ อินตา หน่อมขมุขุข้อย่างน่าสงสาร ทำให้ผู้อ่านที่มิวเกิดอารมณ์สมเพชนั้นลดทอนที่สนับ สนุนหรือต่อต้านลงไป

กลับมาเรื่องของการแปลอีกครั้งหนึ่ง ชื่อเรื่อง อย่าง *นักกานเมือง* และ *อุบัติโหด* เมื่อแปลเป็น *The Politician* และ *Clash* ย่อมได้ความหมาย ไม่ลึกเท่า การให้ชื่อเจ้านายหนุ่มคนหนึ่งว่า มรว. บ้ายเป็น ราชพฤกษ์ นั้นน่าเจ็บปวดคยง หรือการที่ ยายอยากได้ “ถ้วยน้ำพริก” มากกว่า “ถ้วยรางวัล” ใน *Breeding Stock* นั้น ผู้อ่านพากย์ภาษาอังกฤษ จะเข้าใจความหมายของ Paipeen และ Cup อย่าง ที่ชาวบ้านเราเข้าใจเพียงใด ยิ่งบรรยากาศของบ้าน นาค้วยแล้ว ข้าพเจ้าอนุญาตแสดงความรู้สึกส่วนตัวว่า มันไม่ “กระจ่างอยู่ในมโน” นึก เมื่อ ข้าพเจ้าอ่านเรื่อง *คณพันธ์* แม้จนบัดนี้ข้าพเจ้ายัง นึกถึงภาพของยายที่ออกไปเก็บลูกบวบอ่อนๆ ที่ริม รั้ว ค้างเถาพวบที่ผลิดอกเหลืองอร่ามเหมือนแผ่น ทองสลักกับลูกอ่อนสีเขียวฉาวล ข้ายังมีฝันโกโผผก อยู่ไปมา มือเหยียนของยายเคลื่อนไหวอยู่ท่ามกลาง ดอกบวบสีเหลืองสดสว่าง ข้าพเจ้าอ่านแล้วประทับใจ มาก แต่เมื่อมาอ่านใน *Breeding Stock* ผู้แปล แปลไปอย่างธรรมดาๆ อ่านแล้วไม่ซาบซึ้งเลย ยิ่ง *Owner of Paradise* ด้วยแล้ว การให้ถ้อยคำ ไม่ Poetic เท่า ดังนั้น การบรรยายเปรียบเทียบ หลวมเป็นที่พิยวิมานจึงไม่สะใจและน่าขยะแขยงเท่า ใน *สวรรค์*

งานของลาว คำหอม ได้รับการวิจารณ์มานาน ทั้งในแง่ของวิธีเขียน คุณค่าของเรื่อง วิธีแสดง

ความคิด และ ปฏิกริยา คร. สุธา เศรษฐมานิต ได้ วิเคราะห์ไว้ว่า “วิธีดำเนินเรื่องของลาว คำหอมนั้น อาจแยกออกได้เป็นสามประเภทตามลักษณะของ ความขัดแย้ง คือ คนกับธรรมชาติ คนกับคน และ คนกับความเปลี่ยนแปลง” จึงเห็นได้ว่า “ลาว คำ หอม” นั้นวิเคราะห์ “คน” เป็นใหญ่ เรื่องของ ลาว คำหอมจัดอยู่ในประเภทที่ Richard Summers เรียกว่า *Quality Short Story* กล่าวคือ ผู้เขียน สร้างเรื่องขึ้นเพื่อเสนอความคิดอัน รุนแรง ลึกซึ้ง ของผู้เขียนเพื่อวิเคราะห์ปัญหาของคน ของชีวิต ของสังคม โดยอิงหลักเหตุผลทางปรัชญา สังคม วิทยา จิตวิทยา หรือศาสตร์แขนงใดแขนงหนึ่ง ผู้ เขียนเรื่องแบบนี้จะไม่เน้นบทบาทของตัวละครหรือ บรรยายฉากอย่างเกินความจำเป็น หากแต่เน้นความ คิดของตัวละครเป็นส่วนใหญ่ Climax ของเรื่องจะ มุ่งไปสู่ปัญหาและความขัดแย้งที่ผู้อ่านจะต้องคิด ตามทำความเข้าใจอย่างขมกัเขม่น และผู้เขียนเรื่อง เช่นนี้จะไม่สนใจนักที่ผู้อ่านจะเข้าใจความคิด หรือ ชอบอ่านเรื่องของเขาหรือไม่ ถือว่าเป็นหน้าที่ๆ ผู้อ่านจะต้องคิด ต้องทำความเข้าใจเอาเอง หนังสือของลาว คำหอม จึงไม่ค่อยมีลักษณะเป็นเรื่อง ประโลมโลกนัก หากแต่ดูจะเป็นเรื่อง “ประลอง โลก” เสียมากกว่า

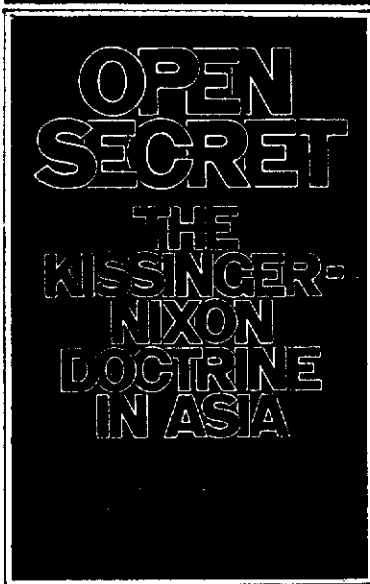
เนื่องด้วยลาว คำหอมเขียนเรื่องสั้นแบบ *Quality Short Story* ดังกล่าวแล้ว จึงมีบ่อยครั้งที่ผู้ อ่านอ่านเรื่องของเขาแล้วไม่เข้าใจ ต้องกลับมาอ่าน ซ้ำใหม่ บางที่อ่านแล้วอ่านเล่าก็ไม่เข้าใจอยู่นั่นเอง บางครั้งเมื่ออ่านแล้วเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ เห็น ด้วย สมเพช กัดคำณ โกรธ ซึ่งขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ของผู้อ่านไม่น้อย ข้าพเจ้าเองนั้นไม่เห็นด้วยกับ ที่ทัศนะอันรุนแรงบางประการในหนังสือเล่มนี้และ ได้ตกเถียงกันอย่างมากในหมู่เพื่อนนักอ่าน ซึ่งก็

สรุปลงเอยว่าเราต่างคนก็ต่างทัศนะกัน

ในขณะที่เรามุ่งหวังจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ในสังคมปัจจุบัน อุปสรรคที่ขวางกั้นเราไว้ย่อมได้แก่กำแพงแห่งความไม่เข้าใจกัน และหลุมลึกของความเหลื่อมล้ำในชุมชน เรายังแตกต่างกันอยู่มากในด้านทัศนคติ และพฤติกรรมที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ช่องว่างระหว่างชนชั้น สังคมข้าราชการกับประชาชน การบ้านกับการเมือง ชนบทกับเมืองหลวง พัฒนาการกับความล่าช้า อุดมคติประชาธิปไตยกับประชาธิปไตยภาคปฏิบัติ ฯลฯ อย่างน้อยแล้ว คำหอมได้ชี้ประเด็นให้ผู้ศึกษาสิ่งเหล่านี้เพิ่มขึ้น จะได้ช่วยกันแก้ไขปรับปรุงสังคมเราต่อไป

ผู้อ่านที่มีสิทธิที่จะคล้อยตามหรือคัดค้านความคิดต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ เรามีสิทธิมากกว่าผู้เขียนเสียด้วยซ้ำ ฉะนั้น เมื่อท่านอ่านหนังสือของลาว คำหอมจบลง ท่านอาจจะค่อยๆ ปิดปกอย่างทนถนอม และถอนใจด้วยความคิดอันซาบซึ้ง สับสน หรือจะขว้างมันลงแล้วเหยียบซ้ำ ก็นับว่าลาว คำหอมได้รับความสำเร็จแล้วในแง่ของการเขียนหนังสือ

สุมน อมรวิวัฒน์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Open Secret: The Kissinger-Nixon Doctrine in Asia
Virginia Brodine & Mark Selden (Ed.)
Introduction by Noam Chomsky
(Harper & Row, New York 1972) pp. 218,
\$ 1.50

หนังสือ *Open Secret: The Kissinger-Nixon Doctrine in Asia* เพิ่งออกตลาดหนังสือ

สื่อกรุงเทพ ฯ เมื่อเร็วๆ นี้ อาจผ่านสายตานักวิชาการ และนักอ่านประเภทเดียวกันไปไม่น้อย แต่หนังสือเล่มนี้ คงจะไม่ถูกละเลยจากเจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศเป็นแน่ เพราะประเด็นสำคัญๆ ของเนื้อหาในหนังสือเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งในด้านการตีความถึงแนวโน้มนโยบายการต่างประเทศและการทหาร ของประเทศสหรัฐอเมริกา มิตรของไทยเรา ความเห็นของนักวิชาการ ส่วนหนึ่งที่แสดงมติดังกล่าวออกมาในรูปบทความทางวิชาการ สื่อเจตนาในการมองแง่มุมที่พาดพิงถึงเอเชียและความปลอดภัยของภูมิภาคแถบนี้ ให้ประเทศไทยได้รับทราบด้วยตนเองว่า บทบาทของประเทศไทยเรานั้นควรจะเป็นอย่างไรต่อปัญหาทางนโยบายการต่างประเทศของมหาอำนาจ การมองแง่มุมในหนังสือเล่มนี้บางครั้งเป็นเรื่องที่ร้ายแรง และเป็นเรื่องที่จะต้องเกี่ยวพันกับปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของชาติมาก *Open Secret* จึงเป็นหนังสือที่รัฐบาล ประชาชน และผู้ที่เป็นห่วงต่ออนาคตของชาติน่าจะได้ให้ความสนใจ

หนังสือเล่มนี้รวมบทความทางวิชาการว่าด้วย

ปัญหาทางยุทธศาสตร์โดยเฉพาะ แต่ก็พยายามหา มุมโยงเข้ากับแนวทางปฏิบัติของนโยบายการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา บทความทั้งหมดมี ๓ ชิ้น บทความแรกว่าด้วย “นโยบายด้านกำลังของนายเฮนรี คิสซิงเจอร์” เวอร์จิเนีย ไบรตันและมาร์ค เซล ค้อนเป็นผู้เขียน บทความที่สองว่าด้วย “ภูมิยุทธศาสตร์ มองในภาพพจน์ของลัทธินิยมจักรวรรดิแผนใหม่ ศาสตราจารย์คีธ บุคแคนนอนเป็นผู้เขียน บทความสุดท้ายเป็นของจอห์น ดาวเออร์ ว่าด้วย “ลัทธินิกสัน - โคมินาใหม่ของอาณานิคม”

บทความแรกของไบรตันและเซลค้อน ชี้ให้เห็นว่ารากเงาแห่งนโยบายต่างประเทศของนิกสันกับคิสซิงเจอร์นั้น มีพื้นฐานมาจากแนวความคิดที่สมานพ้องกันของบุคคลทั้งสองที่ฝังแน่นมาด้วยกันในอดีต ประเด็นสำคัญชี้ให้เห็นว่าการต่างประเทศของสหรัฐในปัจจุบันเป็นการพยายามดึงวิชาทางยุทธศาสตร์การทหารเข้ามายุ่งกับโครงการระยะยาวของนโยบายทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างแยกไม่ออก แนวการเขียนของไบรตันและเซลค้อนเป็นแนวการเขียนแบบดึงข้อมูลของคิสซิงเจอร์ และนิกสันเข้ามาตีความ ข้อมูลส่วนใหญ่ที่เป็นพื้นฐานของบทความนี้ ก็คือนำเอาบทความและคำปราศรัยในวาระต่าง ๆ กัน ของคนทั้งสองเข้ามารวบรวมวิเคราะห์ดูว่า แนวโน้มในด้านความคิดของบุคคลทั้งสองนั้นจะมีผลลัพธ์ออกมาเช่นไร วิธีการของไบรตันกับเซลค้อนอาจเป็นวิธีที่น่าจะอันตรายอยู่ไม่น้อย แต่ก็ป็นวิธีที่น่าได้รับการรับฟังจากนักวิชาการโดยทั่วไป ไบรตันกับเซลค้อนมีความเห็นว่าเป็นพื้นฐานแล้วนิกสันกับคิสซิงเจอร์นั้น ยึดแนวปรัชญาทางการเมืองระหว่างประเทศคล้ายกันมาก จุดประสงค์ของความมั่นคงของสหรัฐ และความยิ่งใหญ่ไพศาลของประเทศนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้บุคคล

ทั้งสองสามารถเข้ามาทำงานร่วมกันและกุมชะตากรรมของคนทั้งโลกไว้ได้ ทั้งนิกสันและเฮนรี คิสซิงเจอร์มีความเชื่อถือว่า ปัญหาของเสถียรภาพแห่งความยิ่งใหญ่ของสหรัฐนั้น ขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์รอบๆด้าน ดังที่จะตีประเด็นย่อยๆคือ สหรัฐเป็นมหาอำนาจแต่เพียงผู้เดียวในมหาสมุทรแปซิฟิก ใครจะมาแสวงหาดุลย์อำนาจถ่วงต่ออำนาจของสหรัฐมิได้ ภัยจากสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงมีอยู่ แต่สามารถหลบหลีกได้ด้วยการเจรจาและต่อรองผลประโยชน์บางประการกับประเทศนั้น (ดูหน้า ๔๓-๕๐) คิสซิงเจอร์เองก็มีใช้ใครที่ไหน เขาคือนักวิชาการทางยุทธศาสตร์การขีปนาวุธ และการยุทธสมัยใหม่ด้านนิวเคลียร์ ปัญหาทางการทหารที่นิกสันประสบอยู่ในภาวะหลังสงครามเวียดนามคือปัญหาที่ว่า ทหารภาคพื้นดินของสหรัฐจำเป็นต้องถอนออกจากภูมิภาคแถบนี้ แต่ดุลย์ทางการทหารของสหรัฐจำเป็นต้องมีอยู่เพื่อเอาไว้ใช้ในยามที่สหรัฐจำเป็นต้องใช้เพื่อสงวนสิทธิและผลประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการทหารอยู่ นิกสันจึงพอใจไม่น้อยที่คิสซิงเจอร์จะหากำลังทางขีปนาวุธนิวเคลียร์เข้ามาแทนที่กำลังคนภาคพื้นดิน ที่จะต้องถอนออกไปวันนีก็วันหน้า ดุลย์การใช้ขีปนาวุธเข้าสู่ยุคความเป็นอำนาจต่อรองที่มีประสิทธิภาพมาก ดังที่คิสซิงเจอร์ได้กล่าวไว้ว่า “การป้องกันการรุกรานที่ได้ผลที่สุด คือการที่สหรัฐและพันธมิตรสามารถประกาศต่อฝ่ายศัตรูให้รู้ได้ว่า สหรัฐและพันธมิตรจะยอมเสี่ยงสงครามปรมาณู และการเสี่ยงต่อการทำสงครามเป็นสิ่งที่ศัตรูหวั่นไหว ไม่กล้าเสี่ยงตอบ” (ที่จะรับการปะทะกำลังนั้นได้ - ดูหน้า ๖๓)

บทความชิ้นต่อมาเป็นของคีธ บุคแคนนอน ซึ่งเขียนแบบวิธีใช้ *กราฟฟิคอวอร์ด* แสดงถึงภูมิรัฐศาสตร์และภูมิยุทธศาสตร์ เป็นบทความทางกราฟ

พิศที่น่าสนใจมาก และดูเหมือนว่าจะเป็นงานครั้งแรกของคิซ บุคแคน่อนที่ได้เขียนเช่นนั้น (พันธมิตรของบุคแคน่อนคือภูมิศาสตร์ทางเอเชียและจีน) บทความกราฟฟิกของบุคแคน่อนกระจำงมาก หากผู้อ่านจะเพียงให้ความสนใจบ้างเพียงเล็กน้อย เช่นการนึกดูว่าสถานะภาพทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐจะเป็นเช่นไร ถ้ากำลังทางอาวุธนิวเคลียร์จะเคลื่อนย้ายมายุโรปบริเวณประเทศไทย ในหน้า ๔๘ ผู้อ่านจะเห็นทันทีว่าไทยจะปลอดภัยสักแค่ไหน หากฐานทัพอเมริกันจะย้ายออกจากเวียดนาม มาสู่ไทย เป้าทางยุทธศาสตร์ในกรณีที่สหรัฐถูกตอบโต้จากศัตรูจะเป็นที่อื่นอีกไม่ได้ แต่ต้องมีประเทศไทยรวมอยู่ด้วย

บทความสุดท้ายเป็นของ จอนห์ ดาวเออร์ ซึ่งชี้ปัญหาตรงเป้าที่สุด และเป็นการโยงปัญหาสรุปเข้าเป้าต่อชื่อของหนังสือที่ว่า ทำไมสหรัฐจะถอนกำลังออกจากเอเชียไม่ได้ ผู้วิจารณ์ตั้งใจที่ดาวเออร์มิได้ละเลยเอกสารที่สำคัญที่สุดในการทำควมเข้าใจต่อปัญหายุทธศาสตร์อเมริกามากกล่าวถึง เอกสารนี้คือรายงานประจำปีของรัฐมนตรีว่าการกลาโหม ในเอกสารนั้น (Defense Report: Cemmittee on Armed Service, House of Representative, *Toward a Realistic Deterrence Policy*. 1972-73.) ได้เขียนรายงานปรากฏอย่างเด่นชัดว่า ลัทธินิกสันไม่ได้หมายความว่าถอน ความช่วยเหลือกำลังและผลประโยชน์ทางการทหารทั้งหมดของสหรัฐออกจากเอเชีย แต่จะถอนกำลังภาคพื้นดินเท่านั้น และจะให้ความช่วยเหลือโดยการสนับสนุนทางอากาศแทน (ซึ่งเป็นไปได้ตั้งแต่การระดมยิงขีปนาวุธนิวเคลียร์พลังสูงจากฐานทัพอากาศ ทางอากาศหรือทางใต้ทะเลไปจนถึงการใช้เครื่องบินบี ๕๒ ทุกรานฝ่ายข้าศึก) นอกจากนั้น ดาวเออร์ยังสรุปว่า

โครงการทหารนี้เป็นโครงการที่ไม่ได้ถูกพิจารณา แต่เป็นโครงการส่งเสริมแบบใหม่ เช่นการหาดุลย์อำนาจทางขีปนาวุธและยุทธโธปกรณ์มาแทนกำลังคนเพื่อสหรัฐจะสามารถต่อกรกับฝ่ายตรงกันข้ามได้ในยามที่เกิดภาวะวิกฤติ การใช้โครงการกองเรือดำน้ำไทรเด้นท์ ติดขีปนาวุธข้ามทวีป เข้าตระเวนผ่านน้ำตังแต่มหาสมุทรอินเดียไปจนถึงอ่าวไทย อ่าวมะนิลา หรือตามที่อื่นๆ ในปacific เป็นโครงการหนึ่งที่สหรัฐทำไปแล้ว และกำลังจะนำมใช้อีกภายใน ๒-๓ ปีนี้ ดาวเออร์ยังได้กล่าวด้วยว่า เคยมีคนเสนอให้ใช้ไทยเป็นฐานทัพอากาศ (ทั้งฐานทัพตั้งขีปนาวุธนิวเคลียร์และไม้นิวเคลียร์) แต่ข้อเสนอนี้ยังไม่ได้พิจารณาว่าทางผู้เชี่ยวชาญสหรัฐจะรับไว้หรือไม่ อีกประการหนึ่งที่ดาวเออร์กล่าวก็คือการที่สหรัฐให้ความช่วยเหลือทางการเศรษฐกิจและการทหารต่อญี่ปุ่นอยู่ลับ ๆ ตามแนวทางคิสซิงเจอร์และนิกสัน บทความชิ้นสุดท้ายของดาวเออร์จึงเป็นบทความที่น่าสนใจอย่างมาก เพราะทำให้เราพอทราบวามหามิตรของเรานั้น บางทีก็เล่นงานต่อเราแบบตบหัวแล้วลูบหลังนิด ๆ ได้เก่งไม่น้อย

เมื่อรวมบทความทั้งสามชิ้นเข้าด้วยกัน เป้าใหญ่ของหนังสือได้ถูกดึงออกมาเด่นชัดมาก ว่าผู้รวบรวมพิมพ์ ต้องการที่จะแสดงทัศนวิพากษ์วิจารณ์นิกสัน กับ คิสซิงเจอร์ว่ากำลังจะคิดการใหญ่เพื่อผลประโยชน์ของสหรัฐแต่เพียงผู้เดียว สหรัฐก็คือนักล่าอาณานิคมแบบใหม่มันเอง ทัศนะนั้นเป็นทัศนที่มองแง่ร้ายและอันตราย แต่เป็นทัศนที่น่าสนใจ เพราะความเป็นจริงแล้ว มีเหตุการณ์บางอย่างสื่อให้เห็นว่า สิ่งที่หนังสือเล่มนี้พูดเป็นความจริง และได้มีลงมือการเสริมกำลังทางยุทธศาสตร์นิวเคลียร์แล้วในภูมิภาคแถบนี้ ผู้วิจารณ์ใคร่เตือน

ว่า การที่สรุปว่าหนังสือเล่มนี้อาจจะตีความตามประเด็นที่ถูกต้อง มิได้หมายความว่าหนังสือเล่มนี้เสนอความเป็นจริงอย่างเด็ดขาด แต่มีหนังสืออื่นๆ อีกมากมายที่ได้พูดถึงเรื่องนี้ในมุมมองต่างกัน ออกไป ที่ชี้ให้เห็นได้ชัดกว่านี้ก็มีอยู่มาก โดยเฉพาะบทความทางวิชาการต่างๆ ซึ่งตีพิมพ์อยู่ในวารสารว่าด้วยทางทหารและการยุทธ์ที่ออกมาหลังๆ นี้ต่างมีแนวโน้มที่แสดงให้เห็นว่า เรื่องที่นักวิชาการสามท่านนี้ตีความเป็นการตีความที่ถูกต้อง แต่ผู้วิจารณ์

มีความเห็นว่าข้อหนังสือนี้ ออกจะเกินไปหน่อย เพราะเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องลับเลยในอเมริกา นักวิชาการและประชาชนที่เขาสงใจเรื่องนี้เขารู้กัน "ลับ" ยิ่งกว่านี้ด้วยซ้ำ และรัฐบาลอเมริกันก็เปิดเผยเรื่องนี้มานานแล้ว เพียงแต่ใครจะสนใจศึกษามันอย่างจริงจังหรือไม่เท่านั้น เท่านั้น

ชัยศิริ สมทวนิช
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“เราไม่มีอะไรจะต้องทำอีกแล้ว ทำไมเราจึงต้องมาตายเพราะเหตุที่ประเทศอื่น ๆ ซึ่งอยู่ห่างจากเราออกไปไกลหลายพันไมล์ต้องการทำสงคราม มันไม่ยุติธรรมเลย --”

จาก *On The Beach* ของ Nevil Shute

รายชื่อเรือดำน้ำขับเคลื่อนด้วยพลังงานปรมาณู และที่ติดตั้งขีปนาวุธหัวระเบิดนิวเคลียร์ ระยะปฏิบัติการขนาดกลาง และข้ามทวีปที่ตระเวนอยู่ตั้งแต่ช่องแคบมาลากะ อ่าวไทย ฯลฯ ไปจนถึงมหาสมุทรแปซิฟิกฝั่งตะวันตกของสหรัฐอเมริกา

รายชื่อเหล่านี้ได้มาจากนิตยสาร *Sea Classics* ฉบับประจำเดือนพฤษภาคม ๒๕๑๖ ซึ่งได้ข้อมูลมาจากบริษัทผู้สร้างเรืออีกทีหนึ่ง

ปฏิบัติการในบริเวณดังกล่าว ตั้งแต่
วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๑๖

ชื่อเรือดำน้ำ	หมายเลข	ชื่อเรือดำน้ำ	หมายเลข
Seawolf	No. SSN-578	Swordfish	SSN-579
Sargo	SSN-583	Scamp	SSN-588
Seadragon	SSN-584	Sculpin	SSN-590
Snook	SSN-592	Halibut	SSN-587
Permit	SSN-594	Plunger	SSN-595
Barb	SSN-596	Guardfish	SSN-612
Flasher	SSN-613	Haddock	SSN-621
Tautog	SSN-639	Pogy	SSN-647
Aspro	SSN-648	Queenfish	SSN-651
Puffer	SSN-652	Gurnard	SSN-662
Guittaro	SSN-665	Hawkbill	SSN-666
Pintado	SSN-672	Drum	SSN-677

Patrick Henry	SSBN-599	Robert E. Lee	SSBN-601
John Adams	SSBN-620	James Monroe	SSBN-622
Nathan Hale	SSBN-623	Woodrow Wilson	SSBN-624
Henry Clay	SSBN-625	Daniel Webster	SSBN-626
George C. Marshall	SSBN-654		

ข้อมูลได้จาก *Military Considerations in the Indian Ocean* by Edmund Joseph Gannon, บทความปรากฏใน *Current History* ฉบับพฤศจิกายน ๒๕๑๕

ข่าวในวงการหนังสือ

ต่างประเทศ

วงการหนังสือประจำเดือนนี้ ขอเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงหนังสือสองเล่ม เล่มแรก คือ *The Chinese Road to Socialism* เดิมตีพิมพ์โดย Monthly Review Press ซึ่งเป็นสำนักพิมพ์ฝ่ายซ้ายในสหรัฐอเมริกาผู้เขียน คือ นายอี.แอล. วิลไรท์ กับ นายบรูซ แมคฟาร์เลน เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวออสเตรเลียทั้งคู่ บัดนี้สำนักพิมพ์ Pelican นำออกตีพิมพ์เป็นฉบับกระเป๋าราคาจึงถูกลงมาก หนังสือเล่มนี้ได้เคยมีวิจารณ์ไว้ใน *รัฐศาสตร์สาร* ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๔ (พฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๑๖) แล้วอีกเล่มหนึ่ง คือ *Marilyn* ของมอร์มัน เมลเลอร์ ซึ่งพยายามชี้ให้เห็นว่า มาริลิน มอนโร มีสัมพันธ์ทางเพศกับ นายจอห์น เอฟ. เคนเนดี หนังสือเล่มนี้ก่อความอื้อฉาว จนนิตยสาร *Time Weekly* นำไปเป็น Cover story และนายปีเตอร์ ลอร์ฟอร์ด โจมตีอย่างสาหัสเสียดแทง ลงที่นายเมลเลอร์ จะต้องสิ้นชื่อด้วยหนังสือเล่มนี้กระมัง

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกฟอร์ด ได้นำงานเขียนของนักเขียนเรื่องสั้นไทยคนหนึ่ง ออกตีพิมพ์อยู่ในหนังสือชุด Oxford in Asia หนังสือเล่มนี้ชื่อ *The Politician and Other Stories* แปลจากหนังสือรวมเรื่องสั้น ชื่อ *ฟ้ากับดิน* ของลาว คำหอม ซึ่งมีชื่อจริงว่า คำสิงห์ ศรีนอก

เดิมเป็นนักหนังสือพิมพ์ แต่ถูกตัดขาดออกจากอาชีพที่ตนมีใจรักอย่างไรมนุษยธรรม ในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ โทษที่ชอบเขียนอะไรต่อมิอะไรอย่า ตรงไปตรงมา เรื่องสั้นชื่อ "นักกานเมือง" ซึ่งสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกฟอร์ด นำมาตีพิมพ์เป็นชื่อหนังสือภาษาอังกฤษนั้น สะท้อนให้เห็นความข้อนี้ได้ดียิ่ง เมื่อถูกห้ามเขียนหนังสือ นายคำสิงห์ ก็หันไปทำไร่อยู่แถวปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ได้เพื่อนอเมริกันคนหนึ่งชื่อ นายการ์เดน ซึ่งแปลงสัญชาติเป็นไทย ชื่อนายดำเนิน การเดิน มีพื้นเพทางการศึกษาด้านนิติศาสตร์ และสอบเนติบัณฑิตไทยได้เสียด้วย นายดำเนินเป็นผู้แปลเรื่องสั้นทั้งหมดของนายคำสิงห์ ซึ่งตีพิมพ์ในหนังสือเล่มนี้กล่าวถึงนี้ หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ถึงแก่ความตาย ปัจจุบันยังคงมีเรื่องสั้นตีพิมพ์ใน *สังคมศาสตร์ปริทัศน์* เป็นครั้งเป็นคราว และเป็นผู้ควบคุมคอลัมน์ "กำแพงลม" เป็นประจำ ขณะนี้เขายังคงใช้ชีวิตอย่างสงบอยู่ที่ไร่ปากช่อง ร่วมกับภรรยา และลูกสาวที่น่ารัก และกำลังจะมีลูกคนที่สองในเร็ววันนี้ มีผู้ใกล้ชิดเคยได้ยินนายคำสิงห์รำพึงว่าการมีลูกเป็นงานที่ง่ายที่สุด

ในวงการหนังสือต่างประเทศ หนังสือที่กำลังเป็นข่าวครึกโครมในรอบเดือนที่ผ่านมาก็คือ *New Portuguese Letters* ผู้เขียนเป็นสตรีชาวปอร์ตุ

เกษ สามนาง ชื่อ *Maria Velho da Costa* คน
คนหนึ่ง ชื่อ *Maria Isabel Barreno* คนหนึ่ง
และชื่อ *Maria Teresa Horta* อีกคนหนึ่ง สอง
คนแรกนั้นเป็นนักนวนิยาย ส่วนคนสุดท้ายเป็นกวี
เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ มุ่งเรียกร้องให้มีการปลด
แอกสตรี มิให้ต้องเป็นทาสของบุรุษเพศอีกต่อไป
พนักงานเซ็นเซอร์ปอร์ตุเกสไม่พอใจหนังสือเล่มนี้
มาก จึงจับกุมผู้เขียนทั้งสามดำเนินคดี ตามกฎ
หมายของปอร์ตุเกส เมื่อหนังสือออกสู่ตลาด หาก

พนักงานเซ็นเซอร์เห็นว่าหนังสือนี้เป็นโทษ ผู้
เขียนย่อมมีความผิด เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ยังผล
ให้ปัญญาชนชาวปอร์ตุเกสเป็นอันมากพากัน ประ
ท้วง ในอังกฤษเองนักเขียนสตรีและบุรุษอากิเช่น
ดอริส เลสซิง ไอริส เมอร์ด็อก และ สตีเฟน
สเปนเดอร์ พากันเขียนจดหมายประท้วงตีพิมพ์ใน
หนังสือพิมพ์ *The Times* สมาชิกนักเขียน
(P.E.N.) ก็ประท้วงด้วยเช่นกัน ๗๐

ในประเทศ

ระยะที่กระดาษกำลังหายากยิ่งกว่าทองคำนี้ ยังพอมีหนังสือใหม่ๆ ตีพิมพ์ออกมาให้อ่านกันบ้าง
ตามสมควร ขอบุคถึงหนังสือขนาดกระเป๋าก่อน เล่มแรกเป็นหนังสือที่ออกมาได้เหมาะกับยุคสมัย
และทันต่อเหตุการณ์เป็นพิเศษ คือ *เขมรกับสงครามอินโดจีน* ของสำนักพิมพ์พิฆเนศ ว่าด้วย
สงครามในอินโดจีนโดยเฉพาะเขมรเป็นสำคัญ มีทั้งทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ ทั้งผู้นำของ
เขมร ลำดับเหตุการณ์สงครามอย่างละเอียดละออเอี่ยมพอสสมควร ราคาที่สูงกว่าขนาดกระเป๋าคือ ๘
บาท แต่เนื้อหาที่คุ้มค่าน่าเงิน และที่ผู้อาวุโสสมควรมาแต่คราวพิมพ์เล่ม ๑ คือ *Made in USA.*
ของ สัจจิตต์ วงษ์เทศ เล่ม ๒ ออกมาชื่อ *ใจเจ้าเด้าตุ้ม* ผู้อ่านที่ติดใจในลีลาการเขียน และตำบัค
สำนวนแบบกุกๆ มึงๆ ของสัจจิตต์ ก็นำติดตามซื้อหามาอ่านกันอย่างเคย เพราะสัจจิตต์ ใช้ความเป็น
คนธรรมดาๆ เขียนขึ้นอย่างธรรมดาๆ ไม่ได้เป็นเทวดามาจากไหน

หนังสือขนาดกระเป๋าจกกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยก็ผลิตออกมาหลายเล่ม เล่มหนึ่ง เป็น
หนังสือเก่ามาพิมพ์ใหม่คือ *จนกว่าเราจะพบกันอีก* ของ ศรีบูรพา ซึ่งหนังสือเล่มนี้ เคยพิมพ์มาแล้ว
พ.ศ. ๒๔๙๓ ที่เอามาพิมพ์ใหม่อีกครั้งเห็นจะเป็นเพราะหนังสือเล่มนี้จะสื่อความหมายอะไรบางอย่าง
ได้บ้างตามความคิดของคนรุ่นใหม่ สนนราคาก็ ๖ บาท (มีแถบพกท้ายเล่มด้วยบทความจาก
สังคมศาสตร์ปริทัศน์ เกี่ยวกับศรีบูรพา) อีกเล่มเป็นขององค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ชื่อ *เช กุวารา* นายแพทย์นักปฏิวัติผู้ยิ่งใหญ่ ศรีอุบล เรียบเรียง ซึ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับ
ประวัติของ เช สงครามในคิวบาและการปฏิวัติ การทำงาน การเสียสละและวิถีทำงานของเช ปิดท้าย
ด้วย สุนทรพจน์ ของพีเตล คาสโตร ราคานักศึกษา ๕ บาท วางตลาด ๗ บาท

สงครามอินโดจีน กำลังเป็นที่น่าสนใจของคนทั่วโลก เสกสรรก็ ประเสริฐกุล จึงนำเรื่องราว
สงครามกู้ชาติของประชาชนเวียดนาม ลาว และเขมร มาเปิดเผยอย่างตรงไปตรงมา ในหนังสือ
ขนาดกระเป๋าคือตรงตัวว่า *สงครามอินโดจีน* ผู้สนใจโลกส่วนหนึ่งที่กว้างใหญ่ไพศาล คือเอเชีย
ทั่วทวีป ออฟริกา และลาตินอเมริกา ซึ่งถือเป็นโลกส่วนที่ยากจนและด้อยพัฒนา หรือเรียกกันว่า
โลกที่สาม ดำริ ชอบธรรม กับ พิทักษ์ ปัญญาบุษ นามารวมพิมพ์เป็นหนังสือขนาดกระเป๋าคือ

ไว้แล้ว หลังจากที่เขาเขียนให้เป็นประจำในคอลัมน์โลกที่สามของนิตยสาร *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*

หนังสือขนาดกระเป๋าดูเห็นจะมีให้ท่านอ่านกันสี่ห้าเล่ม ที่แนะนำมาแล้ว คราวนี้ลองมาหาหนังสือขนาดโตกว่ากระเป๋าดูบ้าง ที่กำลังเรียกราวพร้อมกันสองเล่ม จากสำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น คือ *ตะวันตกดิน* ของ กฤษณา อโศกสิน ที่ได้รางวัลจาก สปอ. อีกครั้งหนึ่ง กับ *คนแคหูลี* ของ สุกิจ นิมมานเทมินท์ *คนแคหูลี* พอลจะบอกที่มาได้จากคำนำของหนังสือเล่มนี้เองว่า “ดั่งนั้นข้าพเจ้าจึงเริ่มเขียนเรื่องชื่อว่า เรื่องของนายกล่าวคือ เสนา นายกล และภักขาระนายกลของลี้กกา เรื่องของบัณฑิตเนห์รู จึงมาเป็นทัพหน้าอันทวยหาญเป็นแขกลังกาและแขกอินเดีย ติดตามมาด้วยทัพจีน ซึ่งมีปิโยเขียนมาเป็นทัพหนุน เก็บความจากไซอิ๋ว ชูฉงฉิง ชวยฉิง ทศชาติ นิราศลอนดอน และต่ออะไรมิอะไรเป็นอนุสรณ์ร้อยเรื่อง ของคุณสุวรรณ ที่ใครๆ เขาเหมาว่าเป็นคนบ้ากว่าได้ วิธีแบบนี้เป็นแบบที่เขาว่า “ไปปรี” หรือแบบนำตุงบุหงา คือเก็บเอากลีบดอกไม้อย่างโน้นอย่างนี้มาอบกับเครื่องหอมแล้วบรรจุลงผ้าไปร้อง ที่คนแก่คนเฒ่าที่ลี้มสังขาร เดินเข้ากระบวนไปให้นางจนาเดือกถ์ ซอบดมกัณนั้นแหละ ฉะนั้นถ้าผู้ใดที่อ่านเรื่องของคนแคหูลีแล้ว ก็ขอโปรดได้นึกว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาจากหนังสือพิมพ์ที่ออกเจ็ดวันต่อครั้ง” ด้วยความเป็นคนอ่านมากของผู้เขียนนี้เอง ผู้อ่านคน *แคหูลี* จึงได้รู้เกร็ดจากหนังสือต่างๆ มากชนิดอนุสรณ์ร้อยเรื่องอย่างผู้เขียนว่า หนังสือเล่มนี้แบ่งเป็น ๒ เล่ม ชุด ชุดละ ๑๐๐ บาท เล่มเดี่ยว ๖๐ บาท

หนังสือที่ออกวางอยู่ในวงการศึกษาระยะนี้เล่มหนึ่ง คือ *ปรัชญาการศึกษา* ของ ส. ศิวรักษ์ ซึ่งพยายามทำให้ปรัชญาเป็นสิ่งที่น่าอ่าน เข้าใจง่ายขึ้น ถึงจะไม่เกี่ยวกับไทยทั้งหมด ก็เป็นการปูพื้นแนวคิดของปรัชญาที่จะนำมาเพื่อการวางรากฐานการศึกษาไทยต่อไปในอนาคตได้เป็นอย่างดี นับว่าสำนักพิมพ์นี้ ต้องการจะผลิตหนังสือเพื่อชาวบ้านโดยเฉพาะ จึงใช้ชื่อหนังสือชุดนี้ว่า “มหาวิทยาลัยสำหรับชาวบ้าน” ราคาที่พอสมควร เล่มละ ๑๕ บาทเท่านั้น

ทางเชียงใหม่ก็มีหนังสือเกี่ยวกับ *ประวัติและวรรณคดีลพบุรี* ออกมาแล้ว ๑ สุวีริ่งศ์บุคเชนเดอรั เป็นผู้พิมพ์ มณี พยอมยงค์ เขียน ท่านที่สนใจวรรณกรรมท้องถิ่น ก็น่าจะหาหนังสือเล่มนี้มาอ่านดูบ้าง สนนราคาก็ ๒๐ บาท (กระดาษปรู๊ฟ) อีกเล่มหนึ่งที่น่าสนใจคือ *คติชาวบ้าน* ไพโรธ เลิศพิริยกุลมณี เรียบเรียง เล่มนี้เหมาะสำหรับผู้ต้องการรู้วิธีเขียน อักษรทางเหนือ สุภาษิต คำคม เพลงกล่อมเด็ก ประเพณี นิทานทางเหนือ นักศึกษาก็น่าหาไว้ แต่ราคาก็ออกจะแพงไปหน่อย กระดาษปรู๊ฟ ๓๕ บาท ปอนด์ ๔๒ บาท

ขอปิดท้ายด้วยหนังสือศิลปะเล่มล่าสุดของ น. ณ ปากน้ำ ชื่อ *เที่ยวเมืองศิลป์ท่องเที่ยว* ท่านที่สนใจใคร่ชื่นชมกับศิลปวัฒนธรรมแห่งชาติตน ลองนำมาอ่านดูเถิดอาจจะทำให้ท่านได้สัมผัสแปลกไปจากหนังสือประเภทอื่นบ้าง ๓๐ บาท

ผู้สื่อข่าววรรณกรรม

ฉบับที่แล้วซึ่งออกซ้ำไปร่วม ๒๐ วัน เนื่องมาจากปัญหากระดาษนั้น พลอยเป็นเหตุให้ฉบับนี้ออกไม่ตรงกำหนดตามมาด้วย แต่ก็ได้เร่งให้เร็วกว่าเดิม เข้าใจว่าฉบับหน้า พอเราปรับตัวได้เข้าที่ ก็คงออกได้ก่อนทุกวันสิ้นเดือนเช่นเคย ส่วนอัตราค่าจำหน่ายที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ ก็อยู่ในวิสัยที่เราคิดว่าคงไม่ทำให้ท่านรู้สึกถูกเอาเปรียบจากวิกฤตการณ์ครั้งนี้มากนัก อย่างน้อย ท่านคงช่วยประคับประคองเราไว้มิให้ต้องเอ่ยคำอำลาไปเพราะเหตุผลดังกล่าว แม้ว่าช่วงเวลาของลมหายใจเชือกสุดท้าย ก็ยังดีกว่าล้มหายตายจากไปอย่างไม่บอกกล่าวเหมือนเพื่อนของเราบางฉบับ

อย่างไรก็ตาม ฉบับนี้เราก็ออกได้ทันวันที่ ๘ กันยายน ซึ่งถือเป็นวันรณรงค์ต่อต้านการไม่รู้หนังสือขององค์การสหประชาชาติ และในบ้านเรา ทางกระทรวงศึกษาธิการ ถือเอาวันนี้เป็น "วันแห่งการศึกษาผู้ใหญ่" เราจึงจัดทำหนังสือนี้ว่าด้วยการศึกษาทั้งฉบับ และมองหาเส้นทางใหม่ ๆ มาเสนอว่าด้วย "การศึกษาแบบไม่เป็นทางการ" (Non-Formal Education) ซึ่งมีจะเรียกให้ดูโก้ในบ้านเราว่า "การศึกษานอกโรงเรียน" ทั้งนี้ การนำเสนอดังกล่าวมิได้หมายความว่า เราถูกสถาบันโรงเรียนที่มีรูปแบบอยู่เดิม หากแต่ว่าเราได้ตั้ง *คำถาม* ขึ้นถามตัวเองและพยายามหา *คำตอบ* ว่าด้วยความเป็นไปได้ของสถาบันโรงเรียนในบ้านเราเท่าที่ผ่านมา โดยวิเคราะห์วิจารณ์กันถึงความควรไม่ควร และได้เสนอทางออกไว้ เพื่อพิจารณาตามแนวทางที่คิดว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมบ้านเรามากที่สุด ท่านที่คุ้นเคยกับความเชื่อในระบบเดิม อาจพะวงสงสัยว่าเราจะมาทำลายอีกแล้วหรือ ถ้าท่านคิดเช่นนั้น ก็นับว่าเข้าใจผิด เพราะนักเขียนส่วนหนึ่งที่เขียนให้เราในฉบับนี้ ส่วนใหญ่เล่นทางการศึกษามานาน แม้จะถือว่าตนแสดงทัศนะส่วนตัว แต่หน้าที่การงานของแต่ละคนก็ผูกพันอยู่กับความเจริญและความเสื่อมของกระทรวงศึกษาธิการอยู่ไม่น้อย เราจึงเห็นว่าข้อคิดเห็นบางประการที่น่าเสนอจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนให้พอแลเห็นปัญหาว่ามีอยู่ประการใด ระดับใด ซึ่งถ้าเป็นไปได้เราตั้งใจจะมีแนวเรื่องว่าด้วยการศึกษา สลับกับแนวปัญหาอื่นปีละครั้ง และจะเพิ่มคอลัมน์ไม่ประจำว่าด้วย *คนกับโรงเรียน* ตามวาระและโอกาส ส่วนคอลัมน์ประจำ *แนะนำสาธารณรัฐประชาชนจีน* ที่เกริ่นไว้แต่เล่มก่อนนั้น คิดว่าถ้าพร้อมก็คงจะลงโรงได้ตั้งแต่เล่มหน้าเป็นต้นไป

เมื่อเร็วๆ นี้ ได้มีนักการเมืองอเมริกันคนหนึ่งแสดงความคิดเห็นออกมาทำนองว่า เขาเห็นว่าถ้าจำเป็นจะต้องทิ้งระเบิดในเมืองไทย ก็ต้องทิ้ง ความเห็นดังกล่าวเป็นความบดขยี้ที่ก่อให้เกิดไม่ได้ นอกจากจะเป็นความเห็นแก่ตัวอย่างไม่ถูกทำนองคลองธรรมแล้ว ยังแสดงความโง่ที่ไม่ตระหนักถึงความเดือดร้อนของประชาชนในโลกที่สามอีกด้วย เราเองในฐานะของคนเอเชีย แม้จะพยายามเป็นฝรั่งกันเพียงใด ก็เป็นไปเถิด แต่ขอให้เราสงบใจมองดูความพหุพินาศของสังคมในอินโดจีนที่คนเอเชียฆ่าคนเอเชียด้วยกันเองซึ่งปรากฏในเวียดนาม ลาว และเขมร เป็นตัวอย่างไว้บ้าง การยินยอมให้มีฐานทัพของต่างชาติ

และเสียสิทธิในอาณาเขตบางประการ ก็เป็นที่อับอายขายหน้าชาวโลกเพียงพอแล้ว อย่าหลงให้เขาใช้เป็นเครื่องมือข่มขู่พี่น้องของเราอีกเลย รัฐบาลนั้นไม่ว่าจะแข็งแกร่งขนาดไหน ก็เปลี่ยนได้ออกได้ตามวาระ แต่ประชาชนและจิตสำนึกอันถูกต้องจะคงอยู่กับตัวเราตลอดไป และไม่อาจจะลบเลือนไปได้ง่ายๆ อย่างน้อย *เกียรติภูมิ* และ *ความเป็นอิสระ* จะเป็นเครื่องพิสูจน์ความคงอยู่ของสังคมเราในอนาคต หาใช่เครื่องบิน บี ๕๒. ไม่ เมื่อพิจารณาปัญหาที่เราพาตัวเองไปผูกพันอย่างไม่เป็นทางการกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้มีหลายข้อหลายประเด็นที่เกิดขึ้นเป็นคำถามขึ้นในใจ เราจึงตกลงใจที่จะออกเดินทางไปยังสหราชอาณาจักรลาว เพื่อหาข้อเท็จจริงมาเสนอต่อท่านในเล่มหน้า ซึ่งจะเป็นเรื่องว่าด้วย *ประเทศลาว* ทั้งฉบับ และเรื่องนี้คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะต้องวิเคราะห์ถึง “ปัญหาการใช้กำลังอย่างไม่เป็นทางการ” ของไทยในประเทศลาวว่าเป็นมาอย่างไร ใครอยู่เบื้องหลัง และจะไปทางไหนกัน ฯลฯ

ท่านคอยเรอีกเดือนหนึ่งได้มิใช่หรือ ๗๐๘๘๘

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

ฉบับหน้า

ว่าด้วย

ลาวและปัญหา

ทหารรับจ้าง

อ่าน : ทำวมา

เบื้องหลังการปฏิวัติขยา

สมาชิกในต่างประเทศขอรับและชำระค่าบำรุงให้กับผู้แทนของเรา
ตามรายการดังกล่าว โดยใช้เงินตราในประเทศนั้น ๆ

ค่าสมาชิก กระดาษปอนด์ บัตร ๑๕๐ บาท
กระดาษปรูฟมัน บัตร ๑๕๐ บาท
ชายปลีก กระดาษปอนด์ เล่มละ ๑๕ บาท
กระดาษปรูฟมัน เล่มละ ๑๕ บาท

**Our Agents
BRITAIN**

The Treasurer Wat Thai 99 Christ Church
Road, East Sheen, S.W. 14.
Prayote Mankongdee, C/O Samaggi Sara
28 Princes Gate London S.W. 7 U.K.

FRANCE

Dhawatchai Dhanabatara, Ambassade Royale
de Thaïlande 8, rue Greuze, Paris XVIe me.

GERMANY

Chanai Kongchum, 53 Bonn/Bad Godesberg
Friedrich Ebert STR, 69, a.

AUSTRIA

V. Jayanama, Royal Thai Embassy Renngasse
4, Vienna 1010.

CANADA

Mrs. Samphan Usher, 153 Collingwood Street
Kingston, Ontario.

INDIA

Rainan Arunrunsi, 17 Mumtaz Hostel
Aligarh Muslim University (U.P.)
Wiboon Shamsheun, 2128 Sector 15-C
Chandigarh.

JAPAN

Tanya Phonanan C/O Mr. Hideo Higuchi
4-48-7 Asagaya Kita, Sugiyama-ku,
Tokyo 116.
Prayoon Shiowatana, Kansai Foreign Student
House, 3-20-73 Tsukumo-dai Suita-Shi,
Osaka.

LAOS

(1500 KIPS)

Leo S. Sudham, Suchinda, 64, Sihom Rd.
Veintiene.

หนังสือ **สังคมศาสตร์ปริทัศน์** รายเดือน

มีจำหน่ายตามตัวแทนและร้านหนังสือ
ต่างประเทศต่อไปนี้

PHILIPPINES

Chanchai Ungpakorn, Student Department
Royal Thai Embassy, Commercial Center,
P.O. Box 49, Makati, Rizal, D-708.

U.S.A.

S. Ramitanond, 56 C, Hasbrouck Aps.
Ithaca, N.Y. 14850.

Boonchoo Kulvarayudha, 308 E 18th St.
N.Y.C. (Apt 4 A).

Banlue Xanthadisai, Graduate School of Busi-
ness Univ. of Chicago, Chicago, Ill. 60637.

Aran Patanothai, Agronomy Dept. College
of Agriculture Iowa State University, Ames
Iowa 50010.

Vanich Pluwangkun, Box 60116 N.W.
Station, Okalahoma City, Okla 73106.

Phorani Nathadeja, 38-204 N., Me. Kinley
Avenue, Athens, Ohio 45701.

Vichai Tantradhuvudh, Perkins Hall, Room
No. 50, Harvard University, Cambridgs
Massachusetts 02138

ตีพิมพ์โดย

๑๑๑ ถนนพระราม ๔ สามย่าน
กรุงเทพฯ ๕ โทร. ๕๑๑๒๓๐

เปิด ๘.๓๐-๑๘.๓๐ น.

ปลิวหนุขราชการ

ประกาศ

สังคมนาสาสตร์ปริทัศน์

เนื่องจากภาวะตลาดสำหรับกระดาษพิมพ์ได้ปั่นป่วนติดต่อกันมาเป็นเวลาแรมเดือน และยังมีแนวโน้มลดลงในเวลาอันสั้น ทั้งนี้ นอกจากราคาจะสูงขึ้นหลายเท่าตัวแล้ว การหาซื้อยังเต็มไปด้วยความยากลำบากอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกระดาษปอนด์ จนทำให้การจัดพิมพ์หนังสือทุกประเภทเกือบจะสะดุดหยุดลงอย่างสิ้นเชิง ส่วนหนังสือที่ยังคงขึ้นหิ้งอยู่ ก็จำเป็นต้องปรับปรุงราคาจำหน่าย

เราได้พิจารณาการดำเนินงานมาเป็นเวลานานพอสมควร โดยที่ตลอดเวลาเราต้องควักเนื้อขงมีน้อยเต็มที่อยู่แล้ว ให้แก่การจัดพิมพ์ทุกฉบับเรื่อยมา

บัดนี้ สังคมนาสาสตร์ปริทัศน์ กำลังเดินมาถึงจุดที่จะต้องขอความกรุณาจากท่านผู้อ่านแล้ว โดยเราจะขอปรับปรุงราคาจำหน่ายใหม่ตั้งแต่ฉบับนี้เป็นต้นไปในอัตราดังนี้

กระดาษปอนด์ เดิม ๔ บาท ขอเพิ่มเป็น ๑๐ บาท โดยอัตราค่าสมาชิกรายปี (๑๒ ฉบับ) ขอเพิ่มจาก ๔๐ บาท เป็น ๑๐๐ บาท ครึ่งปี (๖ ฉบับ) ๕๕ บาท

กระดาษปรู๊ฟ ซึ่งวางจำหน่ายทั่วไป เดิม ๖ บาท ขอเพิ่มเป็น ๘ บาท

ด้วยภาวะจำเป็นที่เราพูดไม่ออก หากท่านผู้อ่านจะกรุณาตามที่ขอนี้ ก็จะช่วยต่ออายุ สังคมนาสาสตร์ปริทัศน์ ต่อไปอีก หากท่านเห็นว่าเราหมดความจำเป็น ก็อาจถึงเวลาที่ เราจะต้องกล่าวคำอำลา.

ผู้จัดการ

สังคมนาสาสตร์ปริทัศน์

ศึกษาศาสตร์ปริทัศน์

No. 9 Vol. 11. September 1973
Non-Formal Education Issue

- 4 Hard Times
5 Letters to the Editor
8 Leading Article : Non-Formal Education

- Pansak Vinyaratn* 11 The Siamese Mandarins and Messrs. Phaulkon of Wireless Road
Rangsan Thanapornpan 18 Mass-media and the Informal Education

Cover Story

- Kowit Vorapipath* 25 Non-Formal Education
Prasit House 28 A Poem / For What Purpose
Wathana Wathanapan 29 What Was Seen From the Survey of the Primary School's Efficiency
Nicholas Bennett 38 The Crisis in Formal Education in Thailand
Veerayuth Wichienchote 54 Thoughts on Life-Education and the Thai Utopian Society
Jonathan Kozol 66 Man and School / The Free School
Chavalit Panyalaksana 72 Mass-media / Radio and the Informal Education
Kothom Areeya 76 Man and Philosophy / When I was Twenty years old
- Pithak Panyayuth* 83 The Third World / The Cold War Between the Rich and Poor Countries
Makut Onrudee 86 Short Story / The Poetry of Mamad
Pornanong Niyomka 91 Man and Environment / Development and Environment
Charmull Kasetsiri / Sigun Bantung 94 Foreign Poets / King U-thong -- Sir Galahad and Joan Baez
Satheun Supasophon 96 Note and Comment
Kalyanee Seetasuwan 102 Akutagawa Ryunosuke

106 Book Reviews

113 Book-shelf News

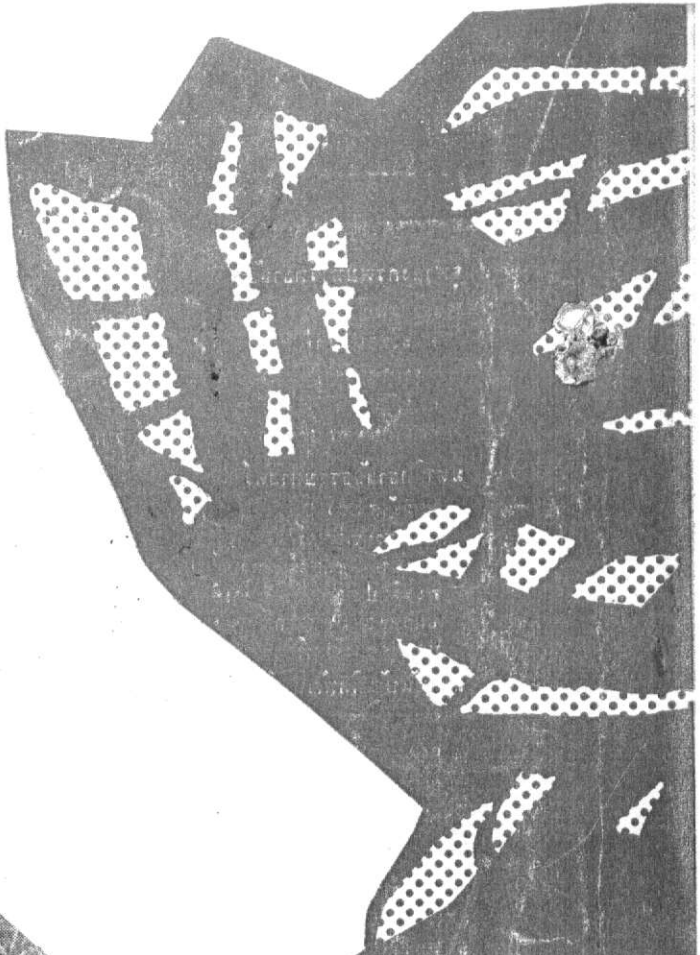
116 Editor

President : Puey Ungphakorn
Advisory-Board : Pansak Vinyaratn, Rangsan Thanapornpan, Sulak Sivaraksa
Editor in Chief : Suchart Sawadsri

The Social Science Review

Office : Chula Sol 2, Phya Thai Rd., Bangkok Metropolitan, Thailand,
Tel, 57622

Printed By : Siva Phorn Ltd., Part,
74 Soi Rajjatanphan, Makkasan, Bangkok Metropolitan, Thailand,
Tel, 516752, 522639.

ชวนกิน

เป็นหนังสือพิมพ์ทำขึ้นเพื่อชาวชนบท
 น่าจะลองขอลงไปให้เขาอ่าน
 ตาม ร.ร. ประชาบาล หรือวัด ทั่วประเทศ
 ออกเป็นรายเดือน ปีละ ๒๕ บาท ๑๒ ฉบับ
 สมัครเป็นสมาชิกไปได้ที่ มูลนิธิโกมล คีมทอง
 ๑๗๑๕ ถนนพระราม ๔ สามย่าน กทม. ๕
 โทร. ๕๑๖๓๐